Editura NAPOCA STAR
Pţa. Mihai Viteazul 34-35 19
tel:0744 / 794809, 0740 / 167461
tel/fax:0264 / 432547

e-mail: napocastar@codec.ro

http: www.napocastar.ro

Director general:
Gabriel Hrdlicska

Director de editură:
Dinu Virgil-Ureche

Redactor-şef:
Ileana Vereş

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale

SIMA A LUI ION, GRIGORE
Scrieri alese din Ţara Moţilor/
Grigore Sima a lui Ion, Napoca Star,
Cluj-Napoca, 2003

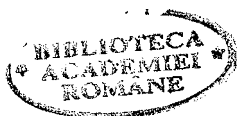
280 p.; 21 cm.

ISBN 973-647-161-6

GRIGORE SIMA AL LUI ION DE CĂRPINIȘ

Scrieri alese din Țara Moților

Texte culese de ***Romulus Felea***
Cuvânt înainte de ***Ioan Cuceu***
Ediție îngrijită de ***Ioan Felea***

NAPOCA STAR
Cluj, 2003

PREFAŢĂ

Grigore Sima a lui Ioan s-a născut într-o familie de ţărani înstăriţi şi luminaţi din Gârbova, judeţul Alba, la 21 septembrie 1856, în localitatea Gârbova, din judeţul Alba, şi s-a afirmat, în scurta şi zbuciumata sa existenţă, ca unul din cei mai prolifici şi înzestraţi "învăţători-cărturari de la sate", secondându-l, *în multe privinţe, pe* Ion Pop Reteganul, *prin* activitatea de dascăl sătesc, prin colaborările la publicaţii periodice "pentru popor", dar îndeosebi prin stăruitoare acţiuni de "luminare a ţărănimii", şi, ca un corolar al acestora, prin culegeri folclorice şi descrieri etnografice remarcabile, care-l vor consacra, treptat, drept folcloristul Ţării Moţilor.

După şcoala primară confesională, făcută în satul natal, urmează, ca atâţia fii de ţărani din Ardealul timpului său, cursurile Şcolii Normale din Sibiu, în paralel, probabil, cu studiile teologice, pentru ca apoi să facă, primii nouă ani de apostolat ca învăţător în Bucium-Poieni, (1875-1884), în aceeaşi comună mare cu Ion Pop Reteganul, care a servit pentru mai scurt timp ca dascăl în Bucium-Şasa. Nu ştim când anume s-a hirotonisit preot, dar anii începutului au fost urmaţi de cei mulţi, 23 de ani, în Cărpiniş, unde a activat, atât ca învăţător, cât şi ca preot ortodox, sfârşindu-şi şirul zilelelor când abia trecuse de 51 de ani, cu unul mai puţin decât atât de cunoscutul Ion Pop Reteganul.

Grigore Sima a fost înmormântat, după tradiţie, lângă biserica din Cărpiniş, la altarul căreia a servit peste două decenii, dăruindu-se cu tot sufletul operei de luminare a lumii rurale şi de valorizare a culturii acesteia, în spirit de jertfă, cum spunea la un moment dat: "Jertfesc spre acest scop, căci singura mea plăcere în viaţă este să jertfesc şi să mă jertfesc".

Despre acest atât de vrednic preot, învăţător, folclorist şi publicist ardelean ştiam, din păcate, destul de puţin în raport cu meritele sale culturale, cu toate că moartea sa, survenită, cum spuneam, neaşteptat de repede, la 26 decembrie 1907, a fost anunţată de câteva ziare, iar el era unanim şi pe drept considerat între fruntaşii elitei româneşti, ca folclorist şi ca "scriitor popular", colaborator apreciat al publicaţiilor de seamă din Ardeal şi Vechiul Regat: "Convorbiri Literare", "Familia", "Amicul Poporului", Transilvania", "Telegraful Român", "Tribuna", "Libertatea", prezent cu contribuţii proprii în sintezele etnografico-folcloristice de la sfârşitul veacului al XIX-lea, obsedat o viaţă întreagă de gândul editării unei reviste de cultură în inima Munţilor Apuseni.

Primul care l-a omagiat pe Grigore Sima, la scurtă vreme după deces, a fost publicistul Ioan Bratu, în cunoscuta revistă sibiană "Luceafărul", unde

elogiază apostolatul său ecleziastic şi pedagogic, înşirându-i apoi meritele de redactor ("Foişoara" şi "Amicul Poporului") şi de colaborator a numeroase alte periodice din Transilvania, dar şi din Regat. Acestuia i-au urmat scriitorii Ilarie Chendi şi Alexandru Ciura. Cel din urmă îl evoca, deosebit de călduros după cinci ani de la moarte, în 1912, socotindu-l un fel de Creangă al moţilor şi mocănimii, şi considerând că va rămânea cu numele veşnic înscris în şirul acelor "oameni cari au fost o adevărată binecuvântare pentru limba literară".[1]

Activitatea de *scriitor popular* fusese remarcată de Ion Breazu într-un valoros studiu din « Dacoromania »[2], iar culegerile publicate în reviste şi ziare atrag atenţia aceluiaşi cercetător clujean, cu privire la cele editate de revista « Familia »[3], apoi profesorului Dumitru Pop în studiul *Folclorul literar al « Tribunei »*[4].

În sfârşit, *Bibliografia generală a etnografiei şi folclorului românesc* I (1800-1891)[5] şi, ceva mai târziu *Dicţionarul folcloriştilor români*[6] de Iordan Datcu şi Sabina Cornelia Stroescu jalonau cadrele unei ediţii critice prin exporările bibliografice de adâncime.

Oricum, însă, toate referinţele la opera folcloristică de până acum au mai mult un caracter de circumstanţă, numele său fiind amintit în înşiruiri de personalităţi şi opere, în referinţe bibliografice, întrucât nimeni nu s-a încumetat, vreme de 61 de ani de la trecerea sa la cele eterne, să-i studieze efectiv şi să-i editeze culegerile răspândite prin periodice şi să încerce o reconstituire a colecţiei întregi.

Actul temerar urma să fie realizat de regretatul profesor secundar Romulus Felea din Abrud (1929-1981), care, din nenorocire, a avut o viaţă tot atât de grea şi de scurtă ca şi Grigore Sima, încât n-a apucat, cu toată pasiunea şi dăruirea pe care le-a dovedit, să-şi realizeze visul de a restitui opera de folclorist a înaintaşului său.

La îndemnul lui Ovidiu Bârlea, care îl încuraja prin scrisori şi sfaturi competente, Romulus Felea a început să excerpteze material pentru viitoarea ediţie. Lui Romulus Felea i se adresa marele folclorist în finalul capitolului referitor la Sima din *Istoria folcloristicii româneşti*: "O ediţie

---

[1] Alexandru Ciura, *Foiletoane* (1907-1910). Beiuş, 1912, p. 76.

[2] Vol. VIII (1934-1935), reluat în extrasul *Literatura Tribunei* (1884-1885). Partea I. Proza. Bucureşti, 1936.

[3] Vezi Ion Breazu, *Folclorul revistelor «Familia» şi «Şezătoarea»*. Bucureşti, 1945.

[4] În vol. *Studii de istorie literară şi folclor*. [Cluj], Editura Academiei R.P.R., 1964, p. 107-162.

[5] Bucureşti, Editura pentru Literatură, 1968.

[6] Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1979.

completă ar pune în lumină o activitate risipită cu dărnicie prin calendare şi ziare pentru delectarea cititorilor de la sate"[7].

Romulus Felea a fost un împătimit al culturii din zona Munților Apuseni, lăsând în urma sa multe proiecte de valorificare a tradițiilor regionale, pe care fratele său, Ioan Felea, s-a simțit obligat moral să le realizeze. Cu o pasiune şi o îndărătnicie tipic moțească, Ioan Felea a publicat, până acum, mai multe volume, în efortul de a duce la capăt ceea ce începuse să realizeze fratele său pe tărâmul istoriei evenimențiale, al istoriei culturale locale, al etnografiei şi folcloristicii, al cercetării sociale, al istoriei învățământului şi istoriei bisericilor româneşti, al istoriei economice etc.

Ioan Felea a adunat, astfel, în 1990, toate contribuțiile fratelui său publicându-le în volumul *Bijuterii spirituale din Țara Moților*[8], pe care l-a reeditat după un deceniu. Preocupările etnografico-folcloristice şi de istorie a acestor discipline ale fratelui său erau cuprinse aproape în totalitate: *Tradiții populare despre răscoala lui Horea, Avram Iancu în tradiția orală a moților, Ecoul Războiului de Independență, Grigore Sima, folcloristul din Cărpiniş, O revistă d e folclor: Foişoara.*

Tot lui Ioan Felea îi datorăm alte două ediții ale antologiei *Avram Iancu în folclorul moților*[9], realizate împreună cu Virgiliu Florea şi prefațate de directorii Institutului de Istorie "George Barițˮ, prima de acad. Ştefan Pascu, cea de-a doua de acad. Camil Mureşanu.

Grigore Sima a lui Ioan este evocat de Romulus Felea în dubla sa calitate de învățător folclorist şi de editor al unei gazete efemere, "Foişoara", prima gazetă românească din Munții Apuseni, din care au apărut doar 11 numere, în anul 1886, şi de redactor principal al Calendarului "Amicul Poporului", pe durata a nu mai puțin de 12 ani (1887-1898). El arată că publicistul din Cărpiniş îşi exersase, însă, condeiul încă din timpul studiilor sale la Sibiu, colaborând la prestigioasa "Tribuna" a lui Ioan Slavici, în special cu "culegeri" de proză populară, dar şi la alte reviste ale intelectualității române din Ardeal "Familia", "Transilvania", "Telegraful Român". În sfârşit, între manuscrisele rămase de la Romulus Felea se întrevedea proiectul unei ediții a operei de culegător de folclor a preotului şi învățătorului din Cărpiniş. Acum câteva luni Ioan Felea a editat, împreună cu Mircea Popa un prim volum din opera de folclorist a lui Grigore Sima[10], anunțând alte câteva în

[7] Bucureşti, Editura Enciclopedică Română, 1974, p. 291.
[8] Cluj, Editura Napoca Star, 2001. Îndrumător ştiințific, dr. Eugen Pavel, cercetător ştiințific principal la Institutul de Lingvistică « Sextil Puşcariu ».
[9] Cluj, Editura Napoca Star, 2002.
[10] *Folclor din Țara Moților. Poveşti.* Ediție îngrijită de Ioan Felea şi Mircea Popa. Postfață de Romulus Felea, Cluj-Napoca, Napoca Star, 2003.

viitor. Incluzând în acest volum aproape toate naraţiunile ample în proză ale lui Grigore Sima, cei doi editori încep să configureze ediţia începută de Romulus Felea, făcând paşi semnificativi spre o *restitutio in integrum* a operei folcloristului din Cărpiniş. Din *Notă asupra ediţiei* deducem că vor urma snoavele şi anecdotele din *Ardeleanul glumeţ* (1889) şi cele risipite prin ziare şi calendare, apoi folclorul versificat (lirice, balade, colinde, descântece, şi, în final, cimiliturile apărute în broşura *Din bătrâni,* proverbele şi expresiile idiomatice, medicină populară etc.)

În volumul de faţă, Romulus Felea adună, în special, materiale publicate de Sima în activitatea sa redacţională de la "Amicul Poporului", elegantul calendar sibian. Aceste materiale sunt de interes secundar în raport cu culegerile propriu-zise de folclor, dar rămân importante pentru cunoaşterea epocii şi a personalităţii lui Sima.

Primul mare capitol al acestei antologii are un cuprins eterogen şi este intitulat *Sfaturi practice* (p. 5-153), incluzând tot felul de notiţe referitoare la economia casnică (cum se conservă strugurii proaspeţi, cum poţi distinge făina bine păstrată, cum deosebim bumbacul de lână într-o stofă sau ţesătură, cum trebuie examinată apa potabilă etc.) la aşa-numite "mijloace de casă", cu o varietate întru totul neobişnuită de reţete domestice: îndepărtarea insectelor, protecţia plantelor în grădini şi livezi, apărarea sănătăţii oamenilor şi animalelor, a stupilor, asigurarea unor altoi de calitate, vindecarea empirică a unor răni ale oamenilor sau animalelor. Multe din aceste "poveţe practice" aparţin unor *reţetare tradiţionale,* privind rolul unor plante sau produse din plante, din "ierburi lecuitoare", uzitate în vindecarea unor afecţiuni sau suferinţe, ce intră azi în sfera de interes a etnobotanicii şi etnoiatriei. Pe lângă aceste *sfaturi practice* mărunte, redactorul "Amicului Poporului" alcătuia, desigur, după diferite surse străine, texte mai ample, cum sunt cele despre *Arta de a ajunge bătrâneţe adânci şi fericite* (p. 13-24), *Din viaţa albinelor* (p. 24-26), *Când să se semene tommnaticele* (p. 26-28), însemnări despre cultivarea gardului viu (p. 45-49), tragerea vinului nou de pe drojdii (p. 49-52), păstrarea "poamelor nobile" peste iarnă, stârpirea tăciunilor etc., unele din aceste "sfaturi" sunt veritabile expozeuri de popularizare a noţiunilor ştiinţifice medicale, veterinare, agrotehnice, biologice, zologice, cu un rol major în procesele de schimbare a mentalităţii tradiţionale. Aceeaşi funcţie instructiv-socială o au *Poveţele igienice,* despre mâncare, băutură, somn, îngrijirea pielii, a dinţilor, a părului, între care surprinzător de amănunţit este articolul *Alimentarea sau nutrirea,* o traducere liberă după un tratat medical german.

Tot în acest mare capitol de sfaturi şi poveţe practice apar în "Amicul Poporului" consideraţii de *medicină populară* reproduse după o lucrare a

doctorului C. D. Severeanu (p. 141-145, 146-150), "adaptate" de Sima specificului acestui cunoscut almanah ardelean, pe care bănuim că-l redacta în casa parohială dun Cărpinișul Abrudului.

În articolul *Credințele și obiceiurile noastre populare*, Sima deploră, în spiritul timpului, faptul că "oamenii noștri de carte, prin petrecerea anilor juneții în mijlocul altor neamuri, se înstrăinează de o mulțime de credințe și obiceiuri la care poporul ține cu multă stăruință." (p. 107-108) Observând viziunea pronunțat paseistă a spiritului țărănesc, caracterul aproape sacral, pentru rural, al unei "moșteniri" spirituale, de peste 18 secole, Sima atrăgea atenția contemporanilor săi asupra imperativului cunoașterii adâncite și prezervării acestei avuții, căci "Dacă un Cincinat, un Tuliu din șesurile încântătoare ale vechiului imperiu roman, prin oarecare minune, ar învia azi, rătăcind printre roiurile de popoare ale bătrânei Europe – aici în plaiurile Carpaților, în șesul bătrânei Dunări, i-ar cunoaște pe loc sângele, la o nuntă țărănească de ale noastre, la Sân-Văsâi, Moș Crăciun și altele, căci *Apa curge, pietrele rămân!* (p. 108)

În cele 12 exemple din cultura populară românească, Grigore Sima reiterează aspecte de certă continuitate cutumiară descoperite inițial de reprezentanții curentului latinist și cercetate mai adânc, în epocă, de Simeon Mangiuca și Atanasie Marienescu. Pe acestea, crede el, urmașii generației sale "le vor cunoaște abia de prin cărți, de vom avea destulă inimă ca să le păstrăm, batăr în scris, de nu altcum", întrucât chiar de-ar lipsi alte mărturii, acestea "ar fi de ajuns spre a dovedi că din ce măreață viță de oameni ne tragem". (p. 110) Spiritul pozitiv luminat ai cărui apostoli propovăduitori au fost, și în Transilvania, învățătorii și preoții, răzbate din toate inițiativele grupării sociale din care făcea parte și Grigore Sima. Acesta animă pasiunea înfierbântată pentru valorile culturale etnice, "multiseculare" și, neapărat, diferențiatoare între "roiurile de popoare ale bătrânei Europe", ducându-l la convingerea unei "misiuni istorice" a românilor "în plaiurile Carpaților, în șesul bătrânei Dunări", pentru care Sima își avertizează congenerii, neliniștit la gândul că s-ar putea "înstreina" de lumea satului, întruparea însăși a spiritului "celei mai tinere fiice a Romei [populația romanică!] ce s-a așezat în văile falnicilor Carpați și Câmpiile mănoase ale Dunării". (Ibidem)

Ca niște ecouri târzii ale celebrului discurs bărnuțian, Sima preia elemente de "construcție istorică" din arsenalul celor de-a doua și de-a treia generații ale curentului latinist ardelean pentru a sublinia forța de dăinuire a românilor în Carpați: "Multe neamuri de oameni, numeroase ca frunza codrului, și-au pierdut rostul în val-vârtejul roiurilor de nevoi ce au bântuit aceste locuri mărețe, multe au fost care și-au pierdut urma pentru vecie în șirul popoarelor. Ne-au călcat și pe noi, dar fără a fi striviți cu desăvârșire

nicicând, asemenea fenicelui din poveste, care din cenuşa sa învie mai frumos şi mai puternic încă.". (Ibidem)

Țărănimea a conservat moştenirea de limbă şi cultură, patrimoniul popular lingvistic, mitologic şi ritologic, religios, comportamental:"opinca ne-a păstrat, drept amintiri nepreţuite, o întreagă comoară de credinţe şi obiceiuri, care cu deosebire ele ne adeveresc cât de nobilă şi măreaţă e tulpina aceea din care a vlăstărit începutul neamului nostru". (Ibidem)

În procesul autocunoaşterii identitare, toate aceste înrădăcinări culturale în lumea satului românesc din Ardeal erau ţinta predilectă a programelor Astrei şi ale celor consonante promovate de mulţimea jurnalelor şi publicaţiilor seriale(calendare, almanahuri, biblioteci populare, şi, obiectivul major al literaturii şi investigaţiei sociale empirice (etnografică, medical-sanitară, administrativ-politică).

În capitolul următor, *Cugetări*, Grigore Sima adună felurite aforisme, sentinţe filosofice sau meditaţii "populare", cărora i-a plăcut să le numească "sfaturi bătrâneşti", alăturându-le şi expresii idiomatice sau "vorbe" înţelepte, care, prin neobişnuita lor frecvenţă în cele mai diverse surse, şi-au pierdut *autorii*, devenind bunuri literare colective: *Cel ce-nchină cu toiagul capătă răspuns cu ciomagul, Uită-te la bărbat şi-ndată vei cunoaşte ce muiere are, La stăpânul leneş afli slugă somnoros, Omul fără bani e ca orbul fără toiag* etc. Multe dintre acestea pot fi traduceri în româneşte, din germană sau maghiară, excerpte din literatura sapienţială, împrumuturi paremiologice decontextualizate, "morale"ale unor naraţiuni europene de largă difuziune în mediile preoţeşti şi dăscăleşti, cristalizări expresive ale unor ipostazieri evenimenţiale de medii culturale atât de variate şi de dinamice, precum cele din lumea sfârşitului de secol XIX, cu ecouri în literatura almanahurilor şi calendarelor de tot felul.

Secţiunea mai interesantă etnologic, a *Glumelor, snoavelor şi anecdotelor* (p.166-213) cuprinde mai ales naraţiuni mărunte, pe care, mai târziu, le va încorpora în *Ardeleanul glumeț*[11]. Acestea vor fi, desigur, mai uşor clasificate şi identificate tipologic în corpusurile şi motiv-index-urile publicate sau în curs de elaborare, editarea lor critică presupunând, însă, un considerabil efort suplimentar, deoarece nu toate au fost realmente "culese" de Sima, multe fiind părţi ale unui "patrimoniu comun" al jurnalelor epocii. Aşa cum apare în acest nou volum, capitolul *Glume, snoave, anecdote* pune în lumină atât pe culegătorul de folclor, cât şi pe "scriitorul popular" din şcoala "Tribunei" lui Slavici, neîntrecut în pasiune şi har, care

[11] Aceste anecdote, glume şi snoave vor fi adunate de Sima în volumul *Ardeleanul glumeț* sau *101 anecdote poporale alese pe sprânceană şi întocmite din glumele lui nenea Stan ce-şi râde de toţi*, Sibiu, 1889, 112 p.

știe să consemneze toate valorile anecdotic-umoristice din ceea ce am putea numi "povestitul cotidian", surprinzând viu "dialogul" narativ și replicile verbale scânteietoare, în desfășurări epice de circumstanță: *Tocmai pe tocmai, Muierile-s tot tinere, Femeia bolnavă, Un motiv cât o sută, Între doi prieteni, Totuși. trebuie să se grăbească* etc.

Indubitabil, categoria cea mai nedreptățită din colecția întreagă a vrednicului preot-folclorist din Cărpiniș, proza populară, a fost acum trecută în prim plan prin apariția volumului amintit, cu o cuprinzătoare prefață a profesorului Mircea Popa, căci cele câteva zeci de basme, fantastice și nuvelistice, meritau din plin efortul făcut. Toate aceste narațiuni s-au bucurat de reluări dintr-o revistă în alta și au apărut și în broșuri separate putând alcătui, oricând, materie documentară pentru studii de sociologie și antropologie istorică a narativității populare. Unele din aceste narațiuni în proză au cunoscut chiar un proces de refolclorizare: *Tei-Legănat, Pajura, Orb-Împărat, Busuic și Măghiran, Miia Ioan, Petru Voinicul, Cenușotcă* și ar merita să fie analizate din perspectivă socio-antropologică poate tocmai pentru marele succes popular de odinioară, în aproape întreaga Transilvanie. Atentele analize literar-estetice ale lui Mircea Popa ar fi astfel completate dintr-o altă perspectivă. Altele vor interesa pe specialiștii etnologi, în determinarea ariei de circulație a unor tipuri, întrucât, în mod cert, chiar atunci când nu au indicată localitatea de proveniență, ele nu pot fi decât din una din cele trei localități de care Sima și-a legat numele: Gârbova natală, Bucium-Poieni sau Cărpiniș.

Ediția critică așteptată va putea fi mai ușor croită și elaborată prin adăugarea acestui capitol de proză populară măruntă la volumul publicat de Ioan Felea și Mircea Popa, eventual în locul acelor scrieri "culte" de la sfârșit.

Cel de-al patrulea capitol, *Lira populară,* marchează, în același chip, pasul important spre ediția critică de care vorbeam.

Baladele incluse în această a doua antologie postumă a lui Grigore Sima reprezintă o parte din repertoriul epic al colecției sale.Temele ilustrate sunt destul de rare și n-au fost complet indexate de Alexandru Amzulescu în catalogul național de balade. Astfel, apar la Sima *Moartea voinicului* [lotrul, blestemat de maică să-i mănânce vulturii carnea de pe oase, cade exact sub puterea blestemului], *Dragoste statornică* [fata pețită, încurajată de mamă să se mărite cu alesul părinților, refuză să renunțe la Nițu], apoi *La poartă la Țarigrad* [celebrul motiv epic transilvan: soacra rea], *Bărbații tot ca ei* [sora otrăvindu-și fratele la îndemnul iubitului va fi abandonată de acesta] și *Pintea,* în variante deosebit de interesante structural și sub raportul expresiei, la care mai trebuiau adăugate *Soacra vicleană* din "Familia", și *Chivuța,* publicată și în primul număr al "Foișoarei" sale, atât

de greu de găsit în biblioteci, şi, verosimil altele pe care bibliografiile noastre folclorice nu i le-au atribuit.

Din evaluările cantitative pe care le-am făcut, din cele peste 300 de texte lirice publicate de Sima, care-i pot fi cert atribuite şi au fost identificate în diverse ziare şi reviste, volumul alcătuit de Ioan Felea include, deocamdată doar 73, anume 10 "cântece populare" reproduse din "Amicul Familiei"[12] din Gherla, toate culese de Sima din Bucium-Poieni, pe care le-a trimis spre editare prin confratele şi modelul său cultural Ion Pop-Reteganul, şi textele lirice din calendarul "Amicul Poporului" de la Sibiu, unde a activat, ca redactor principal mai mulți ani, apoi 28 "doine şi hore", 8 "satire" şi alte 25 de "cântece populare", găsite în paginile aceleiaşi publicații pe anii 1887, 1888 şi 1889.

Ultimul capitol al cărții, intitulat *Politică, oameni şi locuri*, cuprinde o seamă de materiale jurnalistice, dându-ne o altă imagine a scriitorului popular Grigore Sima, în care sunt reflectate pasiunile sale reportericeşti, reala vocație de ziarist, ce i-a fost recunoscută indirect de însuşi maestrul său Ioan Slavici. Dacă unele articole (*Moştenitorul tronului român şi soția sa, Regele României Carol I, Avram Iancu, Alexandru Lahovari, Andrei Mureşianu, Podul lui Traian şi Podul lui Carol I*) ne dezvăluie orizontul ideologic-patriotic al preotului cărturar din Cărpiniş, multe altele trădează pasiuni jurnalistice cotidiene, un interes față de categoria nouă pe atunci a "faptului divers" (*Un pod uriaş, O naie [navă] de război, Arhiducele Albrecht, din Japonia, Minunile veacului*), ascunse într-un suflet de ziarist ce s-a neglijat.

Pe scurt, acest al doilea volum al lui Grigore Sima, venind, după cel publicat împreună cu profesorul Mircea Popa, la aproape un secol de la moartea preotului din Cărpiniş, editat de Ioan Felea, cu atâtea greutăți, reprezintă încă un pas însemnat în restituirea scrierilor acestui moț nedreptățit de istorie, şi un act de prinos memoriei celui ce inițiase o asemenea restituire, profesorului Romulus Felea.

Ion Cuceu

[12] VIII (1883), p. 127.

APEL către dd. Învățători și Cărturari de la sate*

În interesul literaturii și al istoriei noastre naționale, mă adresez către p.t. Dv. cu rugarea, să binevoiți a-mi da mână de ajutor, întru adunarea comori nesfârșite de frumusețe spirit și originalitate, ce în formă de povești, balade, doine, hore, anecdote, bocete (cântece la morți) orații colinde, ghicitori (cimilituri), frământări de limbă și proverbe, – stă ascunsă adânc in sânul scumpului nostru popor de la sate, și care comoară azi mâine, cu schimbarea obiceiurilor, are să fie dată veșnicei uitări, spre marea și nereparabila daună a literaturii și istoriei noastre naționale!

Chestii istorice se dezleagă, în chip neîndoios, prin studierea literaturii poporale, în care cu multă credință s-au păstrat credințele și obiceiurile popoarelor.

Apoi literatură națională și pentru ea, o limbă bogată și uniformă, nu putem avea altcum, de cât întemeiați tot pe ea, – pe literatura poporală.

Aci să vede firea Românului cum este, aci credințele și obiceiurile lui și de aci învățătura cum avem a scrie, ca el să poată ușor și cu plăcere gusta, – ce-i spunem.

Subscrisul, în decurs de mai mulți ani, și-a făcut o adunare de literatură poporală netipărită încă, în care se află bogat reprezentate toate ramurile, în cari mintea neprihănită a Românului și-a dovedit a sa putere. În decursul anului de față de bună samă, că unele părți vor vedea lumina, în formă de carte.

Ca osteneala nimănui să nu fie zadarnică, mă leg a plăti pe fiecare, ce-mi va trimite la adresa mea material adunat din popor – fără leac de schimbare, fie în vorbe, fie în înțeles, notez aceasta – și până acum netipărit încă – mă leg de, a-l răsplăti în chipul următor:

1. Pentru ghicituri, proverbe și frământări de limbă – 1 fl. v.a. de coala scrisă după transparent Nr. 3.

2. Pentru poezii poporale – scrise în două coloane pe fiecare față - povești etc, 40 cr. v.a. de coală.

Banii îi expediez respectivului cel mult în zece zile de la primirea manuscrisului – atâta-mi trebuie negreșit, spre a cerceta nu cumva, cele trimise sunt luate din ve-o carte, și așa pentru mine fără de folos. În ceasul din urmă firește, că răsplată nu pot da.

* „Tribuna", Sibiu, nr. 78, joi, 19/31 iulie 1884, p. 311

N-am altă dorinţă de cât, ca adunarea mea de literatură poporală să fie cât numai se poate de completă, când se pune sub tipar.

Jertfesc totul spre acest scop, căci singura mea plăcere în viaţă, este să jertfesc şi să mă jertfesc.

Spre lămurire, că ce înţeleg sub „Frământări de limbă" - notez aci una: „Ţap pe punte, ţap supt punte, punte-n ţap, ţapul pe punte".

Cărpeniş, 13/25 iulie 1884. (Posta Abrudbánya).

SFATURI PRACTICE

Notiţe economice

Mod de a conserva strugurii proaspeţi. Pentru a putea conserva strugurii în decurs de mai multe luni, proaspeţi şi cu gust, se recomandă mijlocul următor: Strugurii rămân pe viţă, până când soseşte cel dintâi frig, atunci îi tai, îi cureţi de boabele uscate sau putrede şi îi întinzi în decurs de câteva zile pe un covor de trestie într-o odaie rece. Atunci înveleşti fiecare ciorchină în bumbac şi le pui una după alta încetişor într-un vas de sticlă sau de cositor. Apoi închizi vasul bine, ca să nu-l pătrundă aerul şi-l conservi într-un loc rece, dar neexpus gerului.

*

Influenţa soarelui asupra făinei. Adesea se acuză o făină de grâu, care nu leagă, ci dă un aluat cu grunji, că este falsificată. S-a cercetat astfel de făină, ce a fost înapoiată neguţătorului şi prin analiză microscopică şi chimică nu s-a putut constata nici o falsificare. Neguţătorul a pretins că soarele e cauza acestui fenomen. S-au făcut experimente şi s-a constatat că într-adevăr făina de grâu suferă sub influenţa soarelui, glutenul (partea cleioasă a făinei) sufere o transformare asemenea aceleia, care se îndeplineşte în moară prin înfierbântare. Aceeaşi însuşire, ca făina pregătită din bucate umede, o capătă şi făina de grâu curat, dacă bucatele au fost prea tinere sau prea proaspete, când s-au măcinat. O astfel de făină se îmbunătăţeşte printr-o conservare de mai multe săptămâni; atunci îşi pierde proprietatea, de a nu lega şi a deveni grunjoasă, un fenomen pe care făina de grâu îl prezintă, de câte ori a fost falsificată cu făină mai ieftină de orz.

*

Cum să deosebeşti bumbacul de lână. Rupe o bucată din stofă şi ţine-o la lumină. Fibrele bumbacului ard repede cu flacără, pe când fibrele de lână se încovrigă, se carbonizează şi răspândesc un miros neplăcut, ca toţi perii animalici.

*

Falsificarea cărnurilor – afară de cârnaţi – nu se poate îndeplini; cu toate aceste nu este rar, ca consumarea cărnii de animale bolnave, sau a cărnii stricate să aibă urmările cele mai stricăcioase pentru sănătatea omenească. Să-şi aducă cineva minte de carnea trichinoasă, sau de animale bolnave, mai departe de animale, care au fost tractate cu medicamente veninoase, ca arsenicul, mercurul etc.

*

Examinarea apei. Hagel recomandă: 1. Apa trebuie să fie limpede, fără culoare, fără miros şi fără gust. 2. Fierbe o probă în decurs de 5 minute într-o căldăruşă de aramă. Dacă se tulbură când o iei de la foc, aşa încât luciul fundului de căldăruşe nu se poate distinge prin stratul de apă, atunci apa conţine în disoluţiune o prea mare cantitate de carbonat de calciu, prin urmare nu e bună de băut. 3. Umple un pahar cu apă, şi adaugă la ea o lingură de soluţie limpede de tanin (1 parte tanin, 4 părţi de apă şi o parte spirt de vin). Dacă în decurs de 5 ore nu se tulbură apa, atunci e bună de băut. Dacă se tulbură în cea dintâi oră, atunci e stricăcioasă sănătăţii. Dacă tulburarea se întâmplă în decursul orei a doua, atunci apa nu prea e recomandabilă pentru băutură.

*

Curăţirea vaselor. Este cunoscut de econome, cât timp pierd servitoarele cu clătirea vaselor, cu deosebire dacă sunt mai comode. Pentru îndeplinirea acestui lucru există un mijloc foarte simplu şi ieftin. Ajunge a arunca în apă o bucăţică de var stins. Varul se dizolvă în apă călduţă şi unindu-se cu grăsimea de pe vase formează săpun, care se spală uşor. Nu este de temut că varul va strica vaselor, nici chiar celor de argint, cu atât mai mult, că a doua apă îl clăteşte îndată.

*

Floarea soarelui. Floarea soarelui este o plantă, care prosperă în orice teren, de aceea ar trebui să fie mai considerată şi la noi. Dacă ar fi mai cultivată în terenuri mlăştinoase sau în apropierea apelor stătătoare, proprietatea ei de a absoarbe miasmele şi de a degaja ozon din marile ei foi şi flori, ar fi de mare folos. Ozonul este un element care curăţă aerul de miasme. De aceea recomandăm cultura acestei flori în ţinuturi mlăştinoase, căşunătoare[1] de friguri. Prin aceasta s-ar înconjura îndesarea spitalelor în anotimpurile în care puterile lucrative sunt mai de lipsă la câmpuri. Dar cultura florii soarelui nu trebuie considerată numai din punctul de vedere igienic. Cultivată de-a lungul gardurilor şi stoboarelor[2], în curţi etc. ea poate aduce un venit bun.

---

[1] a căşuna = a cauza, a pricinui (Dicţ. lb. rom. moderne, 1958, p. 128)
[2] stobor = gard zăplaz

Cu floarea soarelui se prepară tisane și tincturi, care sunt de mare folos pentru țărani; largile ei foi sunt un nutreț excelent pentru vite, din sămânța ei se produce un bun ulei de ars, cotoarele și crengile sunt bune pentru foc. Nutreț pentru găini în timp de iarnă oferă sămânța de la floarea soarelui în calitate și cantitate admirabilă. Această floare sporește în tot felul de pământ, toamna o tăiem cu cotor cu tot și o păstrăm la un loc zvântat. Când e zăpadă aruncăm câte un cotor cu sămânță pe el. Adevărat că boabele se udă și se afundă câtva în zăpadă; dar codițele rămân afară și găinile pot culege toate grăunțele.

*

Contra degerăturii se aplică cu succes următorul remediu: Dizolvă 1 funt de piatră acră în 4 litri de apă caldă și scaldă-ți seara membrul degerat vreo 5-8 zile în această apă așa de caldă, cum o poți suferi. Nu trebuie schimbată deloc apa, nici reîmprospătată, ci numai reîncălzită. Morbul se va vindeca așa de bine, încât chiar și culoarea cea adevărată a pielii va reveni.

*

Ungerea trunchiului pomilor cu var este foarte de recomandat primăvara sau toamna pentru a depărta insectele și furnicile. În genere se întrebuințează var; s-a aflat însă că apă săpunită este cel puțin așa, dacă nu mai bună. O leșie tare de cenușă de lemn încă e de ajuns, numai să se facă ungerea cu pămătuf aspru de peri.

*

Contra viermilor și a gândacilor de făină. Gândacii de făină produc mare daună prin larvele lor, care de altfel sunt foarte iubite de păsările cântătoare pentru că le procură un nutreț delicat. Un mijloc de a aduna aceste larve foarte ușor din făină spre a le da păsărilor este următorul: întoarce și cerne făina, pune apoi o bucată de pânză umedă peste ea. Larvele se adună grămadă la umezeală. Daună tot așa, dacă nu mai mare produc așa numiții viermi de făină, care sunt așa de mici, încât mai nu-i observi. Prezența acestora dă făinei un miros dulce și un gust amar. Singurul mijloc, cunoscut până acum contra lor, este cernerea cât de des a făinei.

*

Contra moliilor de la vestminte îmblănite se recomandă următorul recept: 1/4 litri de spirt de vin, și tot atâta de terpentin; în acestea dizolvă 30 grame de camfor. Înainte de întrebuințare scutură fluiditatea în sticluță și udă apoi bibulă (hârtie sugătoare) cu ea, pune-o în garderobă, dulap, peste haine. Mirosul cel tare omoară insectele, sau le depărtează. Din haine iese acest miros foarte ușor, dacă le scoți la aer.

„Amicul Poporului" 1882

Mijloace de casă

A împiedica pieritul puilor de gâscă. Cam pe la Sân-Ion gâştele prind a slăbi, prin urmare înaintea Rusaliilor cu o săptămână şi după aceea vreo 2 săptămâni de două ori pe săptămână să li se ungă la puii de gâscă urechile cu untdelemn, şi puii vor rămânea sănătoşi.

*

Îngrăşatul galiţelor. Pune în apă atâta mazăre rotundă cât e de lipsă pentru două zile să dospească adăugând la apă şi o mână de sare, cu aceasta hrăneşte galiţele, dar să aibă tot mereu apă proaspătă – şi să se grijească ca să nu rămână în guşă mazăre nemistuită.

*

Mijloc simplu contra asudatului picioarelor. Când te vei scula şterge-ţi picioarele cu cârpă de pânză, după aceea udă altă cârpă cu rachiu, şi-ţi freacă picioarele bine.

*

Unsoare pentru arsură. Se iau o lingură de untdelemn, o lingură de unsoare proaspătă de porc, o lingură var nestins, o lingură rachiu (vinars) – Franzbranntwein – şi o lingură zahăr alb, şi rece se mestecă bine de unguent – cu această mestecătură se unge locul ars seara şi dimineaţa.

*

Unsoare pentru copita calului. 8 decagrame unsoare de busuioc, 8 decagrame de nalbă; cu această mestecătură unge copita (unghia) calului.

*

Scutirea cireşelor de păsări. Acaţă-n cireş pe crengi ici-colea când sunt cireşele coapte bucăţi de ai – şi păsările vor înconjura cireşul.

*

Mod nou de a tăia sticlă. Dacă vei unge sticla pe ambele laturile cu spirt de terpentin – o vei putea tăia cu foarfecele după plac.

*

Curăţatul ramelor aurite. la 11 decagrame albuş de ou, 4 decagrame apă clorum cali şi le mestecă bine, cu această mestecătură prin o perie moale să se spele ramele şi acelea îşi vor primi glazura originală.

*

Ovăzul mohnit se va întocmi prin mestecarea cu cărbuni de lemn sfărâmaţi, după ce au stat două săptămâni dregându-se ovăzul, praful de cărbuni merge în vânt.

*

Înmulțirea pomilor. Din pomi (meri, peri sau alte soiuri) ia o crenguță implânt-o câte într-un cartof (croampă, pară de pământ) așează-le în pământ bun așa, cât de 2 1/2 degete să rămână crenguța afară, în scurt timp prinzând rădăcini se vor dezvolta pomi frumoși.

*

Depărtarea insectelor de pe plante. Topește 8 decagrame piatră acră în 3/4 litri de apă, cu astă apă spală tulpina și crengile pomilor, și stropește straturile. La animale încă se folosește cu același succes prin ungerea cu acea fluiditate.

*

Falsificare spirtului de vin se cunoaște: dacă din vinul ce voiești a ști că nu-i oare fals vei turna puțin într-un taler (farfurie) și vei turna într-însul puțină soluție de piatră caustică – rămânând spirtul limpede – atunci e nefalsificat.

*

Roada pomilor se înmulțește dacă: la finea toamnei se taie de pe pomi odraslele cele nouă – prin această manieră și acei pomi vor rodi care până atunci n-au adus nici un folos.

*

Scutirea fierului și oțelului de rugină. Pune uneltele de fier ori oțel să stea puțin în apă de var, lasă să se uște – și vor fi cu anii scutite de rugină.

*

Medicină contra umflăturii foalelui la vite. La vite mari pune-le în apă 8-10 picuri colchicum autumnale (esență de ceapă ciorască), la viței însă numai 5-6 picuri – dând să bea vita deodată –, repetând astă băutură tot în 10 minute – însă numai în patru rânduri.

*

Altă medicină contra umflăturii de foale la vite. O bucată caș foarte vechi sau brânză veche bag-o în gâtul vitei morboase – pocrindu-i-se foalele, va scăpa de umflătură.

*

Încă un mod contra umflăturii de foale la vite. Var ars proaspăt sfărâmat ținându-se în sticle la loc uscat – 4 decagrame se mestecă cu 1/2 litru apă și se toarnă la vită în gât –, pentru viței e destul 2 decagrame de var.

*

Gărgărițele se departă din bucate, dacă vei unge pavimentul și pereții grânarului cu ceapă, între bucate ici-colea să se așeze câte o mână de fân proaspăt, și gărgărițele vor părăsi grânarul.

Sau ia o parte ulei de anișiu, 2 părți salmiac arzător (aetz amoniac), cu astă mixtură unge vânturătoarea cu care se întorc bucatele în grânar.

*

Sfat bun pentru cultivatori de stupi. În apropierea stupinei să nu răsădești nici ceapă, nici ai, nici curechi de vară, nici salată; când albinele vin încărcate îndărăt – din cauza aburului plantele sus-numite – cad la pământ și, fiindcă nu mai sunt în stare a se ridica – pier pe acolo.

*

A cultiva cai frumoși și tari. Strânge urzici cu frunze mărunte multe; uscă-le la soare, apoi le sfarmă mărunt de praf; din praful acesta pune în toată ziua o mână în nutrețul cailor.

*

A fugări țânțari din odaie. Pe cărbuni arde în odaie flori de lavandă uscate; fumul acestora-i îmbată pe țânțari.

*

Scutirea veșmintelor de molii. Amestecă o parte ulei de lavandă, o parte ulei de terpentin, și o parte ulei de pelin. În mixtura aceasta udă bucăți de papir, și le așează între veșminte și rufe. Cel mai sigur mod însă e a presăra veșmintele cu praf veritabil de Persia pregătit pentru nimicirea insectelor.

*

A scuti coșurile stupilor de furnici. Să învârtești pe lângă grinzile pe care sunt așezate coșurile stupilor bucăți din atare mreje de prins pești veche și părăsită – nici o furnică nu va trece peste acele bucăți de mreajă.

*

Medicină contra înghimpării de albină. De te-au înghimpat albina ori viespe – unge acel loc numaidecât cu miere și nu vei avea nici durere, nici că se va umfla locul.

*

Pe omul beat a-l trezi la moment. Pune într-un pocal de apă câteva picuri amoniac și lasă să bea beatul, du-l afară la aer liber, și se va trezi iute.

„Amicul Poporului", 1886, p. 99

Felurimi

A ține castraveții verzi până la Crăciun. De voim să putem mânca salată de castraveți până și peste iarnă, purcedem în chipul următor: Alegem castraveții cei mai frumoși și sănătoși ce-i avem, culegându-i astfel, ca să le rămână cozile pe ei. După aceea îi spălăm frumos în apă curată cu ajutorul

unei perii moi, și zvântăm cât se poate de bine. Îi ungem cu albuș de ou peste tot și-i agățăm cu ață (de codițe) la un loc zvântat, dar așa, ca să nu se atingă unul pe altul. Albușul de ou se întărește așa, că nu vin în atingere cu aerul, iată de ce stau până după Crăciun.

*

Cele mai minunate prune uscate se pregătesc astfel: Alegem prunele cele mai frumoase și mai coapte, scoatem sâmburii din ele și le punem într-un blid de porțelan. Luăm tot la 80 de prune o jumătate kilo de zahăr, pe care topindu-l turnăm în blid peste prune. Acoperim blidul cu o pânzătură și lăsăm să steie astfel o zi. În ziua următoare deșertăm zeama într-o oală, o punem la foc ș-o fierbem ca să se îngroașe ș-o turnăm din nou peste prune. Așezând blidul la un loc călduros, lăsăm să steie câteva minute. Dup-aceea scoțând prunele, le punem pe sită să se scurgă, în urmă pe-o scândură spre zbicire. De uscat le uscăm în cuptor după scoaterea pâinii. – Prune uscate mai minunate nu se pot. Zeama rămasă, mai adăugând nițel zahăr, o lungim și pregătim altele.

*

Mlădițe nobile de altoit e bine a le culege încă de cu toamnă, deoarece către sfârșitul iernii se poate că avem voie să altoim în o casă răcoroasă din pădureții ce-i avem. Culegând mlădițele, le clasificăm după soiuri, care de ce fel e și le acoperim cu puțin pământ la un loc umbros. Când vedem că e aci gerul le luăm de unde le-am fost pus și, legându-le mici mănunchiuri – după soi – cu coajă de tei ori ață de lână – le însemnăm și numele pe-o tăbliță ca să le știm, care de ce fel este. Luăm hârtie de împachetat, o înmuiem în ulei de lemn și învăluim de mai multe ori fiecare mănunchi de mlădițe, deosebit. Isprăvind, le punem în grădină sub cerul liber, dar la un loc scutit de șoareci. Uleiul le apără de frig, de ploaie și uscare. În chipul acesta avem mlădițe de altoit oricând peste iarnă. Tot astfel împachetate se pot trimite mlădițele la orice depărtare și în gerul cel mai mare numai cât să fim siguri că nu vor fi ținute în casă călduroasă. De sine se-nțelege că mlădițele au să fie tăiate de pe pom cum se cade și totdeauna să aibă lemnul copt.

*

Pivnița toamna, până a nu se pune în ea legumele, poamele, strugurii și câte toate, are să fie curățită și aerisită. După aceea închidem toate deschizăturile – uși, ferestre – și ducând jăratic pe-o lopată de fier bunăoară o afumăm cu pucioasă – 1/2 kilo odată – de mai multe ori. Firește că ușa și ferestrele au să rămână închise cât numai se poate de bine. La 3-4 zile aerisim pivnița cum se cade și punem în pivniță pentru iarnă tot ce avem poftă.

Isprăvind cu așezarea legumelor și altele, afumăm pivnița din nou. Fumul de pucioasă nu nimicește numai ciupercuțele de mucegai, ci și paraziții de pe legume, astfel că puține ne vor putrezi peste iarnă. Pucioasa este ieftină de tot, să ne folosim dar de acest mijloc bun.

*

Ca iepurii să nu facă pagubă în altoi, trunchiul acestora trebuie uns toamna cu untură râncedă ori cu slănină, firește că atât de sus, încât, dacă pică neaua, iepurii să n-ajungă la partea neunsă a altoiului. Primăvara spălăm unsoarea jos cu leșie, ca să nu împiedice răsuflarea prin coajă a arborelui.

*

Unsoarea de porc de nu se topește cum se cuvine a o face aceasta, n-are gust bun și oricât ș-ar da econoama silință, nu poate pregăti cu ea mâncări plăcute. Toată înțelepciunea topirii zace în aceea ca să tăiem slănina, untura în bucăți de câte-o jumătate kilo și, aruncând-o în apă fierbinte, o lăsăm în ea așa cât ai număra 50-60. După aceea o scoatem ca să se răcească ș-o topim în ziua următoare. Astfel vom avea cea mai gustoasă unsoare. Firește că, neștiind muierea să pregătească o mâncare cum se cade, nici cu astfel de unsoare nu iese la cale.

*

Pâinea înflorită e stricătoare găinilor și altora din galițe. e bine a se fierbe ca ciupercuța ce face înflorirea să se nimicească.

*

Rănile de la vite se vindecă din partea economilor de vite din America prin sare și făină de grâu luate tot într-o măsură, pe care le leagă pe rană și în 2-3 zile e vindecată vita. Când se taie în ceva tot de acest mijloc se folosesc.

*

Ouăle stau proaspete timp îndelungat, dacă le așezăm într-un vas în cenușă de așa, ca să nu se atingă unul pe altul și vasul îl punem la un loc răcoros.

*

De ovăzul rău caii se îmbolnăvesc. Leac pentru astfel de împrejurări s-a dovedit a fi sarea amestecată cu chimin.

*

Pentru rănile de arsură și opărire e bun următorul mijloc: Unge îndată, locul arsurii cu orice fel de ulei, afară de petrol, și freacă-l cu sare măruntă. Dacă durerea nu încetează numaidecât, mai fă o dată. Nici bășici nu se fac, nici nu te mai doare, dacă n-ai întârziat cumva cu aplicarea ăstui mijloc.

*

Orice fel de pari și stâlpi sunt mult mai trainici, dacă-i implantezi în pământ cu capătul cel subțire. Apa nu se poate urca prin ei în sus.

*

Purecii de pe legume pier, dacă le uzi cu apă subțire de var.

*

Omizile de pe curechi pier, dacă-i uzi cu apă săpunită.

*

Albinele ca să nu ne fure ceara de altoit, la pregătire, să punem în ea funingine, căci aceea le face rușinoase.

„Amicul Poporului", 1887

Arta de a ajunge bătrânețe adânci și fericite

(După feluriți scriitori)

I.

Puțini oameni vor fi care să nu dorească să ajungă niște bătrânețe adânci și fericite. Și deși auzim din când în când pe câte unii oameni că li s-a urât să trăiască, că viața e o povară pentru ei, că ar vrea mai bucuros să le sosească cât mai curând ora morții, ca să scape de necazurile și suferințele vieții, credem că, dacă ar atârna de la ei, s-ar mai gândi puțintel, ar fi mai în rezervă cu curajul lor, nu s-ar grăbi așa tare cu pașii spre mormânt, ar mai da zilelor rând și ar mai amâna încă câțiva ani mersul lor în groapă. Așa e omul făcut: îi palce să trăiască și, de ar fi viața lui cât de necăjită, cât de amărâtă, și de ar fi cât de mari suferințele și nenorocirile sale, îi vine totuși greu a se despărți de viață, a fi smuls din brațele iubiților săi copii, prieteni și cunoscuți.

Numai câte un nebun, cuprins de disperare, își face într-un ceas nefericit volnic sfârșit zilelor sale amărâte. Dară această apariție tristă e o rară excepție. Peste tot se poate zice că fiecărui om îi palce să trăiască și încă cât se poate de mult; el se pune la luptă cu moartea, se înarmează în contra ei și caută cu mintea sa tot felul de mijloace, ca să scape teafăr din ghearele ei și să-și îndelungească cât se poate de mult firul vieții.

Admirabilă este istoria acestei lupte uriașe străvechi în contra morții; dar timpul modern este cu deosebire bogat în biruințe strălucite, pe care spiritul omului le-a câștigat asupra trimișilor morții, asupra bolilor felurite.

Fost-au însă și timpuri în care nu făclia minții, ci luminile rătăcitoare ale credințelor deșarte erau povățuitorii omenirii în străduințele ei de a afla talismanul în contra puterii morții.

Astfel, ca să tăcem de ideile aventuroase ale fermecătorilor păgâni din timpuri străvechi, de legendele grecești și romane despre mijloace miraculoase pentru lungirea vieții, legende, dintre care o parte însemnată le-a păstrat poporul nostru românesc până astăzi, fie-mi permis a arăta aici numai câteva exemple despre fermecători șarlatani din timpuri mai noi, din secolele anterioare.

Lucrul cel mai interesant însă e că unii din acești fermecători erau oameni ai științei, ai unei științe curioase, numite alchimie, prin care ei căutau în mod chimic să afle un preparat fermecător, pe care-l numeau „piatra înțelepciunii".

Această piatră, după cum spuneau ei, avea puterea nu numai să prefacă toate metalele nenobile în aur, ci să și vindece, ca medicament întrebuințată, toată bolile, să întinerească trupul și să îndelungească viața.

Ne putem închipui ce efect înfricoșat au trebuit să aibă astfel de șarlatani asupra oamenilor creduli. Oameni bogați, conți, principi și regi alergau la ei sau îi chemau la curțile lor, ca să vadă cu ochii minunile lor; mai mult însă, ca să se îmbogățească și mai tare, sau ca să-și dobândească sănătatea pierdută, să scape de boli primejdioase, să-și întinerească puterile trupești și să-și îndelungească firul vieții.

Don Caëtano, un țăran din Neapole, fu ridicat de principele electoral din Bavaria la grad de mareșal și de comandant al orașului München. Nu trecu însă mult, și se descoperiră înșelăciunile lui și, de teama pedepsei, el fugi la Berlin. Aici fu primit la curtea lui Frideric I, care-l făcu general de artilerie și-i arătă stimă ca unui principe, fiindcă Caëtano îi promisese că în timp de 60 de zile îi va face 6.000.000 de taleri de aur. Neputându-și însă împlini promisiunea, fu aruncat în temniță, și după 4 ani spânzurat. Tot astfel de soartă avu și șarlatanul Mamugnano și consorții săi, care, fiind dovediți de șarlatani, fură îmbrăcați în șic de aur și spânzurați de un stâlp aurit.

Unii dintre cei mai însemnați fermecători șarlatani, care și-au jucat rolul mai bine, și cu farmecele lor au pungășit mai ingenios pe multe familii din societățile cele mai înainte, au fost:

1. Pseudo-contele de St. Germain. Frideric cel mare îl numea „omul misterios, pe care nu-l poate străbate suflet de om". El însuși zicea despre sine că e de 2000 sau 3000 de ani de bătrân și istorisea că dânsul a cunoscut foarte bine pe Christos și pe cei 12 apostoli ai lui, și că odată a sfătuit pe Apostolul Petru să-și mai modereze puțin arțagul. Acest om misterios avea o mulțime de cunoștințe folositoare, vorbea mai toate limbile vii, știa cânta cu mai toate instrumentele muzicale, mai cu seamă cu vioara, cu o deosebită virtuozitate, și era în stare să scrie cu o admirabilă dexteritate, ce i se dicta,

cu amândouă mâinile, pe două coli de hârtie deodată, fără ca să fi putut cineva deosebi ce era scris cu mâna dreaptă de ce era scris cu mâna stângă. Arta sa de căpetenie zicea că a învățat-o în India. De acolo spunea că a adus rețeta pentru ceaiul său fermecător, care redă bătrânețelor puterea și tinerețelor frumusețea pierdută, și care și după moartea lui, în anul 1780, era unul dintre cele mai căutate articole, deși nu era altceva decât un simplu medicament purgativ.

Cu acest ceai și cu alte medicamente, anume cu elixirul său dătător de viață, cum îl numea el, știu să înșele și să stoarcă sume însemnate de la regi, principi, duci, conți etc.

2. Pe acest principe al fermecătorilor șarlatani îl întrecu în obrăznicie și în rafinament contemporanul său Cagliostro. Numele adevărat al acestuia însă era Iosif Balsamo, de origine din Palermo. El a fost mai întâi călugăr, dar în curând își părăsi tagma, se făcu farmacist, apoi călători prin lume ca fermecător, ca căutător de comori etc. Ajuns la Roma, se căsători cu Lorenza Feliciani, frumoasa fiică a unui căldărar, și călătoria cu ea sub fel de fel de nume pompoase, strălucite, de conte, de principe etc.

Când vizita pentru a doua oară Londra, sub numele de conte Cagliostro, continua extravaganțele vărului său, pseudo-contelui St. Germain. E de mirat cum credea aristocrația engleză toate vorbele fantastice ale lui Cagliostro. El istorisea că dânsul a trăit înainte de potop, și că a fost în corabie cu Noe, apoi spunea că a fost născut în Meka și a fost crescut în Medina de înțeleptul Althotas, și că a primit cele de pe urmă învățături ale celei mai mari piramide.

Cagliostro promitea discipolilor săi o stare fizică și morală perfectă. El zicea că e în stare să transforme pe oameni prin ajutorul puterii sale în acea stare paradisiacă în care s-a aflat Adam înainte de-a păcătui. După ce a ajuns omul prin piatra sa în o astfel de stare de desăvârșire trupească și morală, poate apoi trăi 5557 de ani. Dar numai un bărbat în vârstă de 50 de ani și o femeie de 36 de ani puteau ajunge la o astfel de stare trupească, cu tinerețe eterne. Modul cum ajungea omul la acea stare paradisiacă era împreunat cu multe greutăți. Cura se începea mai întâi cu o dietă severă de 14 zile în o casă izolată, începând de la luna plină a lui mai, și se compunea din niște ierburi purgative, care se numeau „picături de ale lui Kophta". După 32 de zile pacientului i-se slobozia sânge. După această procedură, cei ce voiau să se renască trebuiau să aștepte până ce se iveau convulsii și friguri, până li se tulburau simțurile, până li se lua pielea și le cădeau dinții și părul. După aceea aveau să ia o baie și după ce Cagliostro le da ceva din un farmec secret, le venea pielea la loc, toți dinții străluceau de frumusețe și renașterea le era asigurată pe timp de 50 de ani.

Cu astfel de șarlatanii știu Cagliostro să înșele pe cele mai însemnate persoane ale timpului său, și prin apucăturile sale se pricepea să impună chiar și la oameni de o profundă erudiție, cum a fost de exemplu Lavater și alții.

Acești doi sunt cei mai însemnați reprezentanți ai șarlatanilor fermecători, la care alerga lumea simplă ca la niște făcători de minuni, netinând nici o seamă de extremele lor nebunii.

Oamenii își uitară de adevăratele legi ale naturii, prin a căror observare sigur e numai cu putință prelungirea vieții. În loc de a urma cu înțelepciune acestor legi, ei căutară mijloace pentru a-și prelungi viața în fermecători, în descântece și vrăjitorii, în puterile fermecătoare ale cutărei sau cutărei plante, și mai presus de toate, în a găsi piatra înțelepciunii.

Progresul luminilor secolului al 19-lea însă a pus stavilă fantasmagoriilor și șarlataniilor în forma de mai nainte, dar a le stârpi cu desăvârșire n-a fost în stare. Noi șarlatani se iviră, numai în altă formă, făcând lumea fără de minte să creadă că ei sunt în stare să vindece tot felul de boli cu medicamentele lor secrete, cu prafurile, cu pilulele și cu alifiile lor secrete. Aceștia sunt șarlatanii, care fac să dispară ca prin minune orice reumatism, orice oftică, orice suferință de stomac și de ficat ș. a. și care promit că prin măiestriile, prin farmecele și magiile lor fac să le crească înfumuraților holtei spâni bărbile și mustățile cele mai frumoase; să dispară petele și coloritul neplăcut de pe fețele domnișoarelor, crețele de pe obrajii și frunțile femeilor bătrâne, și care promit a împodobi capetele pleșuve ale deșerților flăcăi tomnatici cu bogate bucle ondulate. Ei sunt făcătorii de minuni care cu câte o sticluță cu picături pentru un florin, doi, promit a regenera cu desăvârșire pe cei slăbănogi, pe cei paralizați; tot ei, care dau omului cu-n picior în groapă puterea de viață din tinerețe.

Da, și astăzi mai sunt încă următori de ai lui St. Germain și de ai lui Cagliostro, astăzi în secolul luminilor! Și ei sunt astăzi cu atât mai periculoși, că ei înșeală acum nu pe regi, pe principi, pe conți și baroni, ci pe masele poporului, pe acei oameni din clasa de jos și de mijloc care își trag adeseori bucătura de la gura lor și a copiilor lor, ca să dea prețul ei pentru un leac secret, făcător de minuni!

N-ar putea omul crede, dar e adevărat, e probat prin cercetările făcute din partea locurilor competente, că pentru un singur medicament secret un șarlatan a încasat în timp de 3 ani peste 90.000 de florini. Un altul, fabricant de medicamente secrete, a primit în un singur an, după cum s-a adeverit la poștă, 150.000 de fl. pentru mijloace de a lungi viața celor ce le întrebuințează. Atât de mare e pungășia ce o fac acești speculanți șarlatani

cu niște capete cu creierii zdruncinați, care cu multă cheltuială aduc din țări depărtate medicamente secrete, ce, după credința lor, sunt în stare să le redobândească sănătatea și puterile pierdute prin felurite excese.

II.

Unicul și adevăratul mijloc universal pentru a ajunge niște bătrânețe adânci și fericite e: a urma cu conștiință legile naturii și a îngriji pentru o stare normală a trupului și sufletului nostru.

Dacă fiece om și-ar întocmi traiul vieții după aceste legi, și ar observa cu conștiință pretențiile organismului său, viața sa ar fi mai lungă, mai plăcută și mai fericită. Buffon zice că „viața oricărui animal este de 5 ori așa de lungă ca perioada creșterii sale": iar Flourens a demonstrat că vârsta normală a omului e de 100 de ani și că un om născut din părinți sănătoși, trăind cumpătat, are să ajungă, după legile naturii, o vârstă de 100 de ani.

Moartea la astfel de oameni urmează din slăbiciunea bătrânețelor, întocmai ca la un arbore puternic, care nu piere, decât numai după ce încetul cu încetul s-au stors toate sucurile dintr-însul.

Cauza pentru care cei mai mulți oameni mor fără vreme este că ei nu bagă în seamă pretențiile igienice, unii din neștiință, alții din desfrânare și, în sfârșit, alții din nevoie.

Arta prin urmare de a ști cineva să-și lungească viața și să ajungă bătrânețe adânci și fericite, se cuprinde în a cunoaște și a întrebuința mijloacele potrivite naturii trupului și sufletului nostru.

Și care să fie acele mijloace?

Ele sunt multe și felurite. Noi însă vom aminti numai pe cele mai însemnate, fără aplicarea cărora nu paste să existe o viață îndelungată și fericită.

Toți oamenii, câți au ajuns la bătrânețe adânci și fericite, au avut a o mulțumi aceasta cu deosebire cumpătării lor în tinerețe și deprinderii lor la un trai simplu și regulat.

Să ne depindem deci de timpuriu la o viață regulată. „De timpuriu în pat și de timpuriu din pat, face pe om sănătos și vesel". Oamenii care sunt învățați a face ziua noapte și noaptea zi rareori ajung la bătrâneți adânci și fericite. Trupul lor se moleșește, ei își pierd de timpuriu vioiciunea sufletului lor, îmbătrânesc fără vreme, se fac neharnici de a întâmpina cu curaj greutățile vieții și mor cu zile.

Nu mai puțin, să ne obișnuim din tinerețe la o viață simplă și cumpătată în mâncare și băutură. Un trai simplu ne umple punga cu bani, trupul cu sănătate și sufletul cu veselie. Lăcomia în mâncare și băutură este mijlocul

cel mai sigur pentru a ne scurta zilele vieții. Este de ajuns a ne slăbi stomacul, instrumentul principal al digestiei, pentru a ne otrăvi trupul cu sucuri necoapte, vătămătoare. Gurmanzii, care simt plăcere a-și gâdâli gâtlejul cu fel de fel de bucate și de arome, care irită și atacă nervii, n-au avut niciodată o viață sănătoasă și cu atât mai puțin o viață îndelungată și fericită. Ei au fost ucigașii lor.

Mâncarea cea mai simplă și cea mai nutritoare este laptele. Marea importanță a laptelui sub orice formă, ca lapte dulce, lapte acru, brânză, caș, se explică prin analiză. Aproape toate substanțele chimice necesare se găsesc reunite în lapte, și adică: apă, zahăr, albumină (caseină), grăsimi și săruri.

Ouăle sunt încă un aliment foarte important. Ele conțin toate materiile asimilabile, care sunt de trebuință la prepararea sângelui.

Ceea ce e laptele pentru vârsta mai crudă, aceea e carnea pentru cei ce muncesc, fie cu trupul, fie cu capul. Carnea satură și nutrește în același timp, dă putere fizică și-l face pe om capabil de lucru. Aceasta ne-o dovedesc englezii, care se nutresc mai mult cu carne și care sunt cei mai productivi muncitori.

În hrănirea noastră cu aceste trei alimente să nu fim cruțători, căci prin o astfel de mâncare ni se întăresc puterile la lucru, iar pe de altă parte ni se face corpul sănătos și mai oțelit în contra bolilor. Căci știut este că cele mai multe boli se încuibează acolo unde oamenii se nutresc mai rău.

În privința cantității mâncării, trebuie să știm că aceasta depinde de la mărimea corpului, de la climă, de la timp și cu deosebire de la munca ce ni se cere să o săvârșim. La încordările atât fizice, cât și spirituale se cere mai mult nutriment decât în stare de inactivitate. Un obicei rău se observă la unii oameni care tocmai atunci mănâncă mai mult, când nu lucrează, d.e. în zile de sărbători, iar când sunt ocupați cu lucrul cel mai greu, abia se gândesc la mâncare.

Alimentele vegetale, cum sunt: zarzavaturile și poamele, sunt mai cu seamă în timpul călduros al verii mijlocul cel mai însemnat pentru curățirea sângelui.

Ceapa, usturoiul și ardeiul consumate în cantități prea mari sunt vătămătoare sănătății.

În privința modului de mâncare, să observăm următoarele reguli:

1. Să nu mâncăm niciodată dacă n-avem poftă sau dacă suntem alterați de mânie, de spaimă, de supărare sau fiind obosiți.

2. Vara, fiindu-ne setea mai mare decât foamea, să trăim mai mult cu legume și poame. Iarna să ne nutrim bine cu carne și grăsimi. Cu cât muncim mai mult, cu atât să ne nutrim mai bine.

3. Să mâncăm, când ne e foame. Așteptând prea mult după mâncare, sucurile stomacului trec în intestine și foamea dispare.

4. Să nu desconsiderăm gradul de temperatură al bucatelor. Bucatele și băuturile fierbinți sunt foarte vătămătoare sănătății.

5. La dejun să mâncă puțin, la prânz moderat, la cină fără să ne săturăm de ajuns.

6. Odihnă după masă se recomandă numai oamenilor bătrâni. Pentru cei tineri ajunge o pauză mică, dar mai folositoare pentru dânșii este o preumblare. Somnul după prânz pe tineri îi moleșește și-i face trândavi și greoi la gândire.

7. După cină nu e sănătos să ne culcăm îndată. Noaptea vom fi chinuiți de visuri urâte, iar dimineața ne vom scula cu capul greu.

Dar oamenii trăiesc nu numai cu mâncare, ci și cu băutură. Băutura cea mai bună este apa. Din toate speciile de apă cea mai plăcută și mai priincioasă este apa de izvor. Cu cât fundul izvorului este mai nisipos și mai pietros, cu atât apa este mai bună. De aceea se aruncă prin unele locuri pietricele în fântâni. Mai puțin bună de băut și mai puțin priincioasă organismului nostru este apa de râu, din cauză că-i lipsește cantitatea cerută de săruri și de var. Oamenii înaintați în vârstă pot bea apă sălcie din râuri fără vreo mare stricăciune pentru trupul lor, pentru copii însă ea este vătămătoare dezvoltării organismului lor, care, fiind în creștere, are trebuință de mari cantități de var.

Afară de apă însă, oamenii beau și băuturi spirtoase, d.e. bere, vin și rachiu.

Berea se recomandă femeilor care alăptează. Abuzul berii însă tâmpește mintea, încarcă corpul cu o grăsime nesănătoasă și-l dispune la trândăvie.

Vinul provoacă o circulație mai repede a sângelui, înalță puterea imaginației și înveselește inima, cum zice scriptura. În mică măsură el e recomandabil cu deosebire după mâncărurile grase, fiindcă alcoolul vinului dizolvă grăsimile intrate în stomac și înlesnește absorbirea lor în sânge. Vinurile falsificate, precum și cele curate gustate în cantitate prea mare, sunt foarte vătămătoare sănătății.

Dintre toate băuturile spirtoase rachiul este cel mai vătămător pentru sănătate. Efectele rele cresc în proporție cu gradul lui de tărie.

Ferește-te de a bea aceste băuturi spirtoase fără cumpăt. Nici un băutor pasionat de aceste băuturi spirtoase nu a ajuns la adânci și fericite bătrâneți. Cei mai mulți dintr-înșii și-au sfârșit zilele în floarea vârstei lor, într-un mod trist, vrednic de compătimire: unii din ei murind de oftică, alții de hidropică sau boala apei, alții în stare de nebunie, și cei mai mulți din ei fiind loviți de gută sau apoplexie.

Dar nu numai bucatele și băuturile singure servesc pentru a ne conserva și întări puterile noastre, ci și o „exercitare și o ocupare variată a acestor puteri".

În tinerețe trupul trebuie întărit și oțelit prin muncă. Munca împreunată cu crutare îl face pe om vesel și bine dispus. Ea îl face mulțumit cu sine și cu soarta sa, și îi prepară o viață independentă, lipsită de necazuri și de griji chinuitoare pentru existență. Ea îl ferește pe om de a fi silit la bătrânețe să aibă o viață amărâtă pentru sine și pentru copiii săi. Nu poate fi ceva mai amar pentru un bătrân decât grija torturătoare pentru mijloacele de existență. Sentimentul de a se vedea silit să traiască din mila altuia umple de mâhnire sufletul omului bătrân. Prin muncă însă împreunată cu cruțare și cu deprinderea de a avea trebuințe puține, omul își câștigă o -poziție independentă la bătrânețe și se poate face binefăcătorul iubiților săi chiar și atunci când dânșii mai vârtos ar trebui să-i fie o proptea, pe care să se rezeme adâncile lui bătrâneți.

Munca împreunată cu cruțare e nu numai mijlocul cel mai corespunzător pentru a ajunge niște bătrâneți fericite, lipsite de griji chinuitoare, ci ea e în sine însăși aroma vieții. Ea ne face veseli și bine dispuși; și în adevăr nimic nu are o influență așa de binefăcătoare asupra sănătății noastre ca o inimă veselă lipsită de griji. „Inima veselă face viața înfloritoare, iar omului trist i se usucă oasele", a zis înainte cu vreo 3000 de ani un om înțelept. Grijile și necazurile prea mari pentru existență îl îmbătrânesc pe om fără vreme și-i seacă toate puterile vieții.

De-ți iubești așadar viața, deprinde-te din tinerețe la muncă. Rareori oamenii leneși, care prind de timpuriu plăcere la o viață trândavă, ajung bătrâneți adânci și fericite. Câte zile sunt într-un an, de atâtea boli suferă ei. Iau pilule cât nucile, picături cu litri și prafuri cu kilogramele, astfel că trupul lor seamănă mai mult cu o farmacie mobilă. Atâta material farmaceutic se află îngrămădit în stomacul lor. Și toate medicamentele acestea, cumpărate cu bani scumpi, le iau astfel de ființe, numai fiindcă au fost deprinse din tinerețe la o viață comodă, petrecând cea mai mare parte din vreme în inactivitate, răsturnate pe un jilț și căutând a-și depărta urâtul în monotonia traiului lor molatic omorâtor de suflet, prin câte o ceașcă de cafea, de sirop sau de limonadă, și prin lamentările lor supărăcioase.

Tot atât de periculoasă însă pentru sănătate este şi o activitate exagerată. Fără de odihna trebuincioasă nu este cu putinţă a se pune la loc puterile mistuite prin muncă. Mai binefăcătoare însă pentru recreerea şi înviorarea puterilor este mişcarea zilnică în aer curat şi liber. Mai cu seamă orăşenilor, care din cauza desimii caselor, grămădirii locuitorilor şi din câte şi mai câte împrejurări nefavorabile, nu pot gusta între zidurile oraşului un aer curat, fiind acesta infectat şi otrăvit cu felurite substanţe vătămătoare – nu li se poate recomanda din destul a face în fiece zi câte o preumblare în aer curat şi liber, afară din oraş, şi din timp în timp să le placă a face, mai cu seamă în timpul verii, şi câte o excursie mai îndepărtată, căci cu cât e mai departe de oraş, cu atâta aerul este mai curat şi cu mai multă putere recreatoare.

După analiza profesorului Ritter von Nussbaum, omul are trebuinţă în fiece zi pentru susţinerea vieţii sale de 9000 de litri de aer, cât 1/2 de litru la fiece inspiraţie. De unde urmează că aerul este mijlocul cel mai puternic pentru conservarea vieţii şi sănătăţii noastre. Dar numai aerul curat, neamestecat cu tot felul de substanţe otrăvitoare.

„Aerul liber din natură conservă şi întăreşte plămânii şi curăţă sângele nostru. Aerul şi mişcarea în aer curat promovează circulaţia regulată a sângelui în trupul nostru".

Oamenii care trăiesc mai mult în casă, lipsiţi de aer curat, pe lângă tot traiul lor bun, sunt nesănătoşi, sarbezi la faţă şi fără putere, pe când cei ce trăiesc sub cerul liber, cu tot traiul lor ticălos, sunt sănătoşi şi au un trup frumos şi puternic.

Meseriaşul Ghiţă, de exemplu, trăieşte foarte bine, cetăţeneşte, el mănâncă regulat carne, ouă, bucate destul de hrănitoare. Dar el e bietul silit să petreacă partea cea mai mare din viaţă închis între 4 pereţi, în aerul infectat al odăii sale. Rar i se întâmplă să iasă şi el p-afară, să guste şi el ca alţi muncitori esenţa dătătoare de viaţă a aerului curat din natură. Orele libere de care dispune din timp în timp, după terminarea afacerilor sale zilnice, dânsul preferă a le petrece cu soţii săi într-o odaie infectă de aer pestifer. Priviţi în faţă-i şi vă îngroziţi de aspectul lui ofilit, lipsit de orice colorit viu, ce se exprimă în faţa unui om sănătos.

Uitaţi-vă apoi la ciobanul Marin, care a trăit mai mult cu aer şi cu mămăligă. Priviţi în faţa acestui fiu al naturii, trăit pe culmile munţilor, sub cerul liber, şi veţi râvni la sănătatea ce străluceşte din faţa lui rumenă. Opincile lui sunt desfundate, el e silit să doarmă pe pământul umed, răzbit de ploaie, dar el nu ştie de şoldină sau podagră, nu ştie de durere de cap, de stomac, de friguri, de strânsori, şi guturaiul, de care rar se întâmplă să scape vreun orăşean, e un cuvânt exotic în limba lui ciobănească.

Toată mișcarea noastră în aer liber din natură ne va folosi însă prea târziu: dacă nu vom căuta, că și în odăile unde petrecem o parte însemnată a vieții noastre, să putem gusta această hrană dătătoare de viață".

Ca să o putem avea aceasta în abundență, trebuie îngrijit ca aerul închis din odăi, corupt prin respirația noastră și otrăvit prin evaporări continue, să fie cât se poate de des primenit prin deschiderea ferestrelor. Căci respirația noastră strică pe nesimțite aerul din odăi, făcându-l primejdios pentru sănătatea noastră. Mai vârtos se întâmplă aceasta în casele unor oameni mărginiți la minte, care în timpul friguros al iernii, ca să păstreze căldura din odăile lor și ca să cruțe lemnele, închid ermetic ferestrele, lipindu-le, ca nu cumva să intre pe vreo crăpătură frigul de afară. Un defect ce-l observăm mai ales la oamenii de pe la sate și una din cauzele de căpetenie ce, împreună cu traiul rău, fac ca numărul bolilor și cazurilor de moarte să fie așa mare tocmai între fiii poporului nostru, care după condițiile favorabile ale vieții lor țărănești ar trebui să fie oamenii cei mai sănătoși și cei mai trainici, ocupațiile lor săvârșindu-se aproape toate sub cerul liber, unde zilnic au ocazie să inspire puterea recreatoare a aerului curat.

Unele din relele, ce rod la existența multor oameni este și lipsa de curățenie, pentru care simțul lor e tâmpit cu desăvârșire.

Curățenia nu este numai o podoabă plăcută, ea e mai mult, e un mijloc neapărat pentru lungirea existenței noastre. De aceea încă din vechime oamenii înțelepți, legislatori vestiți, au instituit legi anumite pentru curățirea trupului prin scalde dese. Și aceasta cu tot cuvântul; căci aerul ce ne înconjoară îl inspirăm nu numai prin nări, ci și prin o mulțime de găurele mici ale pielii, numite pori, care servesc totodată pentru evaporarea și depărtarea fluidităților nefolositoare și vătămătoare trupului nostru.

Curățenia fiind prima condiție a sănătății pielii, ar trebui să o curățim zilnic pe aceasta prin spălare, scalde, băi și schimbarea deasă a rufelor. Neputând cineva face aceasta, să-și schimbe cât de des rufele, cu deosebire vara. Rufele absorb toate productele pielii, rețin pulberea din afară și împiedică prin aceasta astuparea porilor. Pettenkofer, un mare igienist, zice că, preumblându-ne, trimitem rufele în locul nostru la baie.

Băile sunt de două feluri: calde și reci. Cele reci servesc mai mult pentru întărirea pielii, decât pentru curățenie. Băile calde promovează în mod foarte salutar funcția pielii și curățirea sângelui. Băile de vapor sau de abur, în legătură cu dușurile reci, sunt un mijloc puternic pentru promovarea funcțiunilor pielii, circulației sângelui și recreării nervilor.

În chipul acesta, am arătat o mulţime de rele fizice, care ne atacă puterile trupeşti şi ne împiedică a ajunge nişte bătrâneţi fericite.

Cunoaştem însă şi rele care neliniştesc şi îmbolnăvesc sufletul, şi acestea sunt patimile.

Patimă se numeşte orice poftă, prin a cărei domnie se nimicesc convingerile noastre cele bune.

Patima este subjugătoarea raţiunii noastre, sfărâmătoarea sanctuarului dumnezeiesc al sufletului nostru; ea e izvorul tuturor viciilor, care s-au săvârşit vreodată pe pământ.

Patima îi răpeşte omului raţionamentul; îi răpeşte puterile lui nobile şi-i nimiceşte viaţa deodată cu virtutea lui.

Fereşte-te de orice patimă. Nu o lăsa să se încuibe şi să prindă rădăcină în sufletul tău.

Caută să fii domn peste tine. Şi aceasta să începi a o face de timpuriu. Fiece zi pierdută îţi face lupta mai grea. De iubeşti ceva, pune-ţi întrebarea: de s-ar întâmpla să pierd ce iubesc, cum aş fi, şi cum ar trebui să fiu, ca să nu pierd mai mult, ca să nu pierd liniştea sufletului şi printr-însa sănătatea şi viaţa mea?

O astfel de pregătire te face să suferi orice pierdere, orice nenorocire cu inimă liniştită. Căci adevăr e că nenorocirea e cu atât mai mare, cu cât am fost mai puţin pregătiţi.

Gândeşte-te numai, când ai câte-o cauză să fii necăjit: merită aceea, pentru ce te necăjeşti, ca să pierzi numai o părticică din sănătatea ta? Merită să-ţi pierzi liniştea şi veselia sufletului tău măcar pentru un pătrar de oră?

De-ţi place să joci jocuri hazardate, de eşti jucător pasionat, întrebă-te: merită jocul tău, să pierzi nopţi întregi în un aer stricat, otrăvit de fum şi de praf? Merită patima ta să ţi se răpească din cauza ei podoaba bucuriilor celor mai scumpe ale vieţii sale? Merită ea, ca pentru un gust trecător, deşert, să te alegi în urmă cu punga goală, cu un suflet amărât, încărcat de căinţă, tulburat şi neliniştit, şi cu pericolul de a-ţi scurta zilele vieţii?

În chipul acesta caută a te pregăti la orice lucru, pentru care simţi că ai prins slăbiciune, şi vei vedea că, cu timpul, poţi ajunge la un însemnat grad de tărie asupra inimii şi sufletului tău.

*

Şi aşa credem, am arătat cele mai însemnate rele ce bântuie viaţa oamenilor, şi am indigitat totodată în contra lor şi remediile cele mai de căpetenie, pe care, ca cititorii noştri să le ţină mai bine minte, le rezumăm încă o dată şi zicem:

„Curățenia, răcoarea și înviorarea pielii cât se poate de des prin spălare, prin scalde și băi reci și calde; curățenia vestmintelor, care sunt mai aproape de piele; depărtarea oricărei necurățenii din locuințele noastre; cumpătarea în mâncare și băutură și simplitatea traiului; învârtoșarea trupului prin muncă; inspirarea aerului sănătos, liber din natură, un trai variat între o activitate obositoare și odihnă recreatoare; nici o exagerare în nici un lucru, calea de mijloc în toate; cu deosebire însă ferirea de patimi: acestea toate sunt mijloacele cele mai sigure pentru a ne conserva sănătatea noastră și pentru a ajunge niște bătrâneți adânci și fericite". (După *Școala și Familia*)

„*Amicul Poporului*", 1888

Din viața albinelor

Din câte insecte sunt, nici una nu se poate măsura cu albina, atât în ce privește viața-i bine întocmită, cât și obiceiurile ei, ce te pun pe gânduri. La albine toate cele merg atât de regulat și în ordine, încât mulți au fost ispitiți a crede că, zău, albinele au minte și judecată în toată forma. Noi de astă dată vom stărui asupra felului cum se înțeleg albinele unele cu altele și cât de minunat este mirosul și ținerea-minte a lor.

Albinele știu să-și împărtășească una alteia aceea ce au aflat. Și aceasta o fac ele sau scoțând un anumit sunet, pe care celelalte îl înțeleg, cu deosebire însă, atingându-se una pe alta cu organele lor de pipăire. Vine bunăoară o albină ș-aduce o noutate însemnată. Cum sosește, scoate un anumit sunet, totodată atinge pe o soață de ale sale cu organele-i de pipăire. Asta numaidecât știe că ce cale-i pe vale și se grăbește a împărtăși alteia, pe aceeași cale, știrea ce-a aflat-o. Și așa se purcede din albină în albină până când noutatea e știută de întreg stupul.

Și se vede că albinele știu să-și împărtășească tare hotărât aceea ce știu. Așa pe timpul roirii ele trimit soli, care să afle loc de așezare pentru noua ceată, și solii știu să spună celor de acasă ce-au aflat. Un stupar spune că el, pe timpul roitului, a așezat drept în apropierea ferestrei o coșniță goală bine îngrijită. Numai ce vede că vine o albină și-i cercetează coșnița cu de-amănuntul mai întâi pe dinafară; aflând-o, se vede, în ordine, intră înlăuntru și din nou o ia la revizie pe de toate părțile, ceea ce stuparul bine observa, căci coșnița era, după sistemul nou, cu fereastră. Se vede c-a fost mulțumită cu cele aflate, căci zboară și peste scurt timp se reîntoarce c-o întreagă ceată după ea. Se face revizia din nou și coșnița s-a aflat spre

mulțumirea tuturor. Așa a trebuit să fie, căci după ce zboară cu toatele, în scurt timp sosește un roi întreg și ocupă coșnița. Se vede că solul a spus acasă ce a aflat, după cuvântul lui însă n-au voit să plece până când nu s-au încredințat o deputațiune numeroasă că este după spusa solului.

Tot astfel, când o albină află undeva un câmp mănos pentru ele ori niște zahăr, peste puțin conduce acolo cu grămada albinele de-acasă; ceea ce numai așa se poate, că ea le-a dat de știre și celorlalte că ea iată ce-a aflat. Despre aceasta se poate omul încredința, dacă va pune dinaintea coșniței un vas cu miere. E de ajuns ca numai câteva albine să afle, căci aceste prin sunetul lor numai îți cheamă afară tălabă de ele. Astfel e și cu apa ce-o pune stuparul dinaintea coșniței, ca albinele să nu fie nevoite s-o aducă din îndepărtare cu pierdere de timp și multă osteneală. Și albinele au trebuință de multă apă cu deosebire când la clocire spre a pregăti un fel de cir.

Un exemplu de tot ciudat despre punerile la cale a albinelor ne dă un alt stupar, care avea lângă olaltă doi stupi, unul gras bine, iar celălalt slăbuț de tot. S-a întâmplat de la cel gras i-a pierit regina (matca), ceea ce a produs cea mai mare tulburare în ceata loc. Încă înainte de a se putea stuparul hotărî cum are să le sară într-ajutor, albinele au aflat mijlocul de a ieși din belea. Prin bună înțelegere s-au hotărât ca cele cu coșnița plină, dar fără regină să se mute cu tot ce au în coșnița vecinelor lor sărace. Aceasta însă s-a făcut numai după ce s-au încredințat prin multe deputațiuni că cele sărace au locuință cum se cade și regina lor e în putere.

Precum am zis, albinele se înțeleg cu deosebire prin atingerea împrumutată cu organele lor de pipăit (cornițele). Tot cu ajutorul ăstor organe se orientează ele, cu deosebire în coșniță la întuneric. Văzul albinelor nu e ceva excelent. Cum că este așa se încredințează omul, dacă-i taie unei albine organele de pipăit, după care mai mare rău nici că poate omul să-i facă. Ea devine cu totul incapabilă de lucru și părăsește coșnița, nemaiputându-se orienta în întunericul ei. Și trântorii tot astfel o pățesc, iar regina își uită cu totul datorințele ei de mamă și domnitoare.

Mai ușor încă se poate omul încredința despre cele zise, dacă ia unei coșnițe regina. Trece așa ca o oră de liniște. După aceea o parte din ele observă că lor le lipsește, încetează a mai lucra și umblă încoace și încolo pe fagure. Și la început sunt puține care au făcut astă descoperire și numai pe o parte de fagur. În curând ele purced mai departe și întâlnindu-se cu tovarășele se ating împrumutat cu organele de pipăire și înțelesul e gata. Albinele, astfel înștiințate, dau, ca să zicem așa, vorba mai departe, și în chipul acesta numaidecât se pune în mișcare întreaga coșniță și se face un ciorobor ca între ele.

Albinele mai au și un miros excelent, cu care sunt în stare să deosebească pe un prieten de dușman dintre mii de albine. De aceea stuparul, când voiește să împreune doi stupi, mai întâi le afumă și le strică întrucâtva mirosul, ori apoi se folosește de ceva materie cu miros puternic, astfel e bunăoară *moscul* (Moschus), fumul căreia face de toate albinele au unul și același miros.

Și aducerea aminte a albinelor e însemnată, așa că ele știu să afle livada, arborele și florile, unde au găsit multă miere, tot astfel știu ele să deosebească și afle coșnița lor proprie între mii de alte coșnițe. – Un stupar spune că el a pus toamna în fereastră un vas cu miere la care veneau albinele ceată. Peste iarnă tablele ferestrelor au fost mereu închise, iar mierea pusă la o parte. Când primăvara, ce să vezi, îndată ce tablele au fost deschise, veneau și albinele cu grămada, deși miere nu mai aflau. Ele dar își aduceau tare bine aminte că în locul acela au fost aflat cândva o bună bucată și luni întregi n-au fost de-ajuns ca să-și uite.

E minunată viața acestei mici insecte și plină de învățătură pentru om pe lângă folosul ce-l trage după ele. Și e stupăritul una din cele mai frumoase plăceri și cine le-a avut odată anevoie se mai poate dezbăra de ele.

„Amicul Poporului", 1888

Când să se semene tomnaticele?

S-a întâmplat uneori de tomnaticele semănate târziu, când la seceriș au dat recoltă mult mai bogată ca cele semănate mai timpuriu, și de aci mulți sunt care susțin că mai bine este a se semăna mai târziu decât de timpuriu. La toată întâmplarea adesea ne este dat să vedem holde de-abia răsărite, pe când se pune iarna. Pământul bun și lucrat de altcum foarte bine în unire cu timp frumos și priitoriu semănăturilor se poate ca uneori să ne răsplătească îndeajuns munca, și, dacă am semănat târziu, la toată întâmplarea însă semănarea timpurie e mai potrivită, reușește mai adeseori și asta e de sine înțeles, dacă ne cugetăm că holda are să intre în iarnă. Mintea sănătoasă ne zice că o holdă cu rădăcini puternice, o holdă ce-au înfrățit acuși – se va lupta mai ușor cu neajunsurile iernii decât o holdă slăbuță.

Semănăturile de toamnă, ca să se poată dezvolta, au trebuință de aer, de căldură și umezeală. Aer au ele îndeajuns, umezeala uneori le mai lipsește, lumina și căldura soarelui însă, tocmai toamna și încă toamna târziu – nu putem zice c-ar fi prea puternică. Ș-apoi știut este că holdele cresc, să împuteresc și înfrățesc cu mult mai bine atunci când au și lumină și căldură

destulă, decât când au prea puțină. S-au făcut încercări în astă privință și s-a aflat că o holdă pe care n-a ajuns-o razele soarelui decât numai 3-4 ore la zi – n-a voit să deie odrasle, să înfrățească – pe când cea ajunsă de soare în întreg decursul zilei, din contră, a dat și câte zece odrasle. Lucrul pentru omul cu carte e de sine înțeles după ce știut este că materiile acelea din care se clădesc plantele se formează sub influența razelor solare.

Nutrimentul cel dintâi al plantei îl formează însăși grăunțul semănat. Din ale lui materii se formează întâile rădăcini și întâile frunzuțe, prin care planta devine în stare a o duce mai departe, ca de sine trăgându-și nutrimentul trebuitor parte din pământ – cu ajutorul rădăcinilor – parte din aer – prin frunze – căci nu numai din pământ se nutrește o plantă, ci foarte mult și din aer. – Dar nutrimentul acesta nu l-ar putea întrebuința în înțelesul de-a crește făr' numai sub influența binefăcătoare a luminii. Iată de ce se fac mai bine la feții tot felul de semănături decât la doștine, iată de ce chiar și fânul e mai dulce, mai nutritoriu, dacă-i din feție.

Așadar plantele au trebuință de înrâurirea binefăcătoare a razelor solare, ca să-și poată forma rădăcini și frunze puternice, iar acestea din ce sunt mai în virtute, din ce-și trag mai mult nutriment. Și tomnaticele, neavând obiceiul ca să deie în toamnă paiul – cu nutrimentul prisositoriu vor da pui și odrasle, vor înfrăți și împuteri spre bucuria cultivatorului.

Și o semănătură în putere e de mare însemnătate, cu deosebire pentru locurile ce pătimesc de secetă. Aci datorința agricultorului este să poarte grijă, prin semănare timpurie, ca holda să-și țină umbră și prin urmare să împiedice uscarea peste măsură a pământului. Astfel suntem mai asigurați în contra neajunsurilor climatice. Totodată să nu se piardă din vedere că primăvara holdele de grâu curat, ce-i drept, înfrățesc, dacă umblă un timp foarte frumos – dând însă o secetă mai stăruitoare odraslele mai tinere nu vor fi în stare de-a da în pai, astfel că holda va fi rară și prin urmare tare simțitoare pe timp secetos. Abstrăgând de la aceasta, e tare scurt timpul pentru înfrățire, abia 3-4 săptămâni, și aceasta în timpul cel mai schimbăcios, în luna lui aprilie. Secările însă primăvara nu înfrățesc deloc.

Agricultorul harnic dar va căuta să semene timpuriu, ca semănăturile lui să fie în virtute în toată privința. Având holde dese, nici buruiana n-o va năpădi așa fără milă, nici seceta nu-i va strica, fiind puternică și în pământ.

Știut este, adică și probat prin experiență, că rădăcinile grânațelor, deși se întind ca peria în pătura deasupra pământului, când e timp secetos și termină umezeala, ele se întind în dreapta, în stânga după ea și, neaflând-o, se îndreaptă în jos și până la 10-15 centimetri, de unde-și

sorb nutrimentul trebuincios. De aci ușor se vede de ce însemnătate este o plantă puternică, cum de ea se luptă învingătoare cu seceta îndelungată, pe când holda rară și slăbuță de secetă se usucă, de ploi multe e năpădită de buruiană.

Am zis că e cu putință, ba se întâmplă, adeseori, că și semănăturile târzii reușesc. Aceasta atârnă de o parte de la bunătatea pământului, de altă parte, de la umblarea timpului de cu primăvară. Dar dacă timpul primăverii va fi nepotrivit? Atunci iată-ne păgubiți, fiindcă n-am lucrat destul de cu minte, n-am lucrat la timp, ci ne-am pus toată nădejdea în mila Celui de Sus, agricultorul harnic se luptă și cu neajunsurile vremii prin o lucrare făcută la timp potrivit. El nu-și pune toată nădejdea în drăguța de primăvară, c-a fi întocmai, după cum are poftă, ci, aducându-și aminte cum de multe ori primăvara avem numai după nume, își face treburile de așa, ca să nu iasă la un capăt rău, încât atârnă de la el ca om.

Sunt mulți care semănând târziu, ca totuși să aibă holdă deasă, prea des aruncă sămânța. Aceasta purcedere de sine se înțelege, că iar e greșită și anume: Fiind o toamnă bună, holda răsare ca peria, lumina și căldura nu poate s-o străbată, și prin urmare firele cresc subțirele și cu rădăcini slabe. Venind iarna, astfel de holde ușor pătimesc din cauza gerului, pe când o holdă mai în virtute puțină păsare are și de o iarnă mai ursuză. Tot așa și peste primăvară; dacă timpul e priitoriu, holda prea deasă se înalță, ce-i drept, repede, dar cade foarte ușor și nici păscutul n-ajută mult. O holdă semănată la modru însă se face groasă în pai și nu se dă cu una cu două, iar păscută la timp, rareori cade pe ici pe colea câte un pâlc.

Să ne dăm dar silința a semăna la timp și așa după cum știm că e bine, în ce privește desimea, ca să nu risipim grăunțele spre îndoita noastră pagubă. La toată întâmplarea să ne nevoim a intra în iarnă cu holde în virtute, dar nu de-abia răsărite ori nerăsărite deloc. Să nu așteptăm toate de la timp, să nu atârne toată isprava noastră de la el, ci să ne facem înșine datorința cu atât mai vârtos, că e vorba de chiar binele și folosul nostru.

„Amicul Poporului", 1888

Și gunoiul cere îngrijire

Am avut privilegiul să vedem adeseori cum gunoiul altcum putred și unsuros, cum se zice, mult un an, doi, dacă e în stare să facă pământul roditor, așa că cu deosebire în părțile muntoase ale țării noastre, unde pământul din fire nu e prea roditor, de câte ori se seamănă de atâtea ori se și gunoiește.

Ba auzi adeseori pe țăranii noștri zicând: „Cugeți că nici n-am cărat gunoiul, așa nu vrea să se facă!". Că se întâmplă astfel vina nu este nicidecum a pământului, cu atât mai puțin a gunoiului, din contră tot cel cu paguba poartă și vina, deoarece n-a purtat nici o grijă pentru gunoiul său. Și știut este că la noi o bucată oarecare de pământ aduce rod mult mai puțin ca în alte țări, unde toate se fac după un plan anumit, plan întemeiat pe știință și pe învățăturile culese din practica vieții de toate zilele a agricultorului. Francezul, germanul și englezul bunăoară el știe că agrul lui din ce părți este compus, știe ce fel de plante se potrivesc pentru el și vrând să semene de altele știe anume ce gunoi să-i deie – de vite cornute, de cal, de oi, compost ori gunoi de minerale. La noi nu s-a ajuns nici măcar la atâta ca gunoiul de grajd să nu-și piardă toată vlaga, să nu-l ducă pe loc atunci, când foarte puține materii nutritoare mai are. Ce mirare dar că locurile noastre nu aduc rod de ajuns și nu ne răsplătesc munca după cum ne-am aștepta noi înșine! – Și gunoiul cere oarecare îngrijire, dacă e vorba să fie gunoi în toată puterea cuvântului. La noi se lucră tot cam cu gunoiul din grajd și noi încă numai despre acela vom vorbi.

La noi gunoiul după ce se aruncă din grajd afară, ori se face grămadă acolo în apropiere – ba uneori, cum s-aruncă așa și rămâne – ori se pune pe car și se cară afară la câmp în capătul vreunul pământ, unde are să stea până-i vine vremea să-l folosim, după ce adică a putrezit. Dar tocmai aici e buba și e datorința agricultorului să poarte grijă, ca gunoiul să pe timpul putrezirii să nu-și piardă aproape toată puterea. Materiile nutritoare ale gunoiului, când la putrezire parte se topesc – sărurile – parte devin aburi – părțile nitrogenice. Aruncând gunoiul așa fără nici un capăt, cel puțin 80 părți din săruri se vor scurge prin pământ în jos, iar părțile nitrogenice se ridică în aer, mare parte din ele, și ce ne mai rămâne e de puțină treabă. De sine se înțelege că un astfel de gunoi puțină ispravă va face pe locul unde-l punem în urmă – spre dauna agriculturii.

Lângă aceasta se mai adaugă un neajuns. Adesea gunoiul se pune în soriște sub cuvânt că se coace mai bine. Adevărul este că pătura deasupra în curând se usucă, își pierde puterea și pulverizânu-se înăuntru putrezește mai anevoie.

Un gunoi bun, puternic și care se cunoaște apoi unde-l pui vom avea atunci când îl vom pune grămadă la un loc mai mult umbros și pe cum îl scoatem din grajd și-l punem pe grămadă numaidecât aruncăm peste el o pătură de pământ ori de cenușă, în stare zbicită. Lucrul nu e greu deloc, câștigul însă foarte mare, căci pământul și cenușa împiedică aburirea părților gazoase și totodată nu lasă nici ca sărurile să se scurgă în pământ.

Facă agricultorul român așa și nu va mai avea temeiuri de a se plânge că gunoiul său e slab și fără nici o vlagă. Și e și timpul ca în lucrarea pământului, în toate ramurile ei, să-i facem partea cuviincioasă și minții. Și e trist că pe când în toate direcțiile vedem înaintare, agricultorul român e aproape unde-au fost moșii și strămoșii.

„*Amicul Poporului*", *1888*

Notițe folositoare

Parazitele* **de pe legume** se pot nimici. La semănat amestecăm sământa cu pulbere de pucioasă, iar când se ivesc pe frunze pureci sau alte insecte suflăm peste plantă, dintr-o țeavă iarăși pucioasă pulberizată. Astfel ne învață grădinarii francezi.

*

Furnicile din grădina de legume se pot nimici, dacă vei pune câteva oale mai rele cu gura în jos în straturi. Tot la două săptămâni sunt a se ridica și ceata furnicilor în ele adunată o nimicim. Astfel purcedem ne putem ușor scăpa de ele și fără spese.

*

Puterea nutritoare a carnei de vită nu este asemnea, ci ea atârnă de la împrejurarea, dacă este carnea de la o vită rău ținută, slabă ori apoi este de la o vită grasă. Grăsimea e trebuitoare pentru nutrire. O bucată de carne de vită, ce are pe ea și ceva grăsime e mai de preț, decât o bucată de carne cu desăvârșire macră. Carne de vită din boul gras are 50% apă, adică jumătate, din bou gras pe jumătate, 70%, iar din bou slab 80%. Carnea vitelor de tot slabe mai nu conține materii nutritoare. E bine a le ști și acestea.

*

Tusea cea mai blestemată și încetează folosindu-ne de următorul mijloc de casă: caută și rade hrean bun, sănătos, peste care, după ce l-ai pus și îndesat într-un pahar, toarnă vin vechi. Ia în fiecare zi de câte trei ori din el o jumătate lingură de cafea.

*

* Parazit va să zică animal sau plantă, ce trăiește din sucul altuia, de exemplu purecii, mușchiul și altele.

Untul se poate ţinea şi o jumătate de an în stare proaspătă, şi e bine a se ține, ca totdeauna să avem unt pentru trebuinţele casei. Şi dacă suntem în stare a-i da încă un gust mai bun, puţina osteneală ne este răsplătită îndeajuns. Vrând dar a ține untul timp mai îndelungat să ne îngrijim ca acela să fie bine spălat şi zbicit. Îl tăiem apoi felii şi-l punem într-o oală îndesându-l de aşa, ca printre el să nu rămână loc gol. Punem oala ori oalele într-o căldare umplută pe jumătate cu apă o aşezăm pe foc şi o lăsăm să se răcească. Scoatem oala ş-o punem bine până la trebuinţă. Şi, peste şase luni astfel de unt e ca şi când numai atunci l-ai fi ales, pe lângă aceea e foarte curat, că drojdiile i se aşează toate la fund.

*

Vinul lungit cu apă se poate cunoaşte, dacă-l vom turna lin, printr-un petec de pânză într-un pahar până la jumătate cu apă. Vinul curat nu se amestecă cu apa, pe când cel lungit o face numaidecât.

*

În contra căderii părului, drept mijloc cel mai bun se recomandă rădăcina de scăete. Se fierb 35 grame de astfel de rădăcină în 1/2 litri de apă, cu leşia se spală omul pe cap, iar cu rădăcinile se leagă cu o cârpă.

„Amicul Poporului", 1888

Povețe igienice

(După diferiți autori)

I. Despre mâncare

Bucatele mai simple sunt cele mai bune. Din ce sunt bucatele mai cu multă măiestrie gătite, din ce sunt mai puțin priitoare sănătății. Peste tot ele să fie potrivite trebuințelor trupești: nutritoare, simple și în măsură de ajuns ca să putem ține în bună stare puterile trupești și sufletești.

Legumele nu sunt atât de nutritoare cum este carnea și iarăși carnea e mai sățioasă decât peștele. De vom mânca numai carne, sângele se prea îngroașă și ne îmbolnăvim; de vom trăi numai cu legume, n-o s-avem tărie și puteri îndeajuns. Tocmai de aceea se mănâncă deodată și legume și carne și pește tot legume mai multe.

Bureții și ciupercile sunt mai grele la mistuire, pe lângă aceea sunt multe soiuri și otrăvitoare, de aceea, dacă nu-i cunoaștem, să-i lăsăm nemâncați.

Cartofii de soi bun, copți cum se cade, sunt sănătoși și buni, mâncându-se cu cumpăt, neajunși însă la coacere, sunt adevărată otravă și cauzează multe boli.

Grăsime prea multă și cu deosebire carne de râmător nu e sănătos să mănânce omul multă, deoarece e grea la mistuit și tocește stomacul, aducându-l în cele din urmă la starea de a nu-și mai putea face datoria - de unde multe se nasc.

Bucatele prea tari, acre, sărate tare și pipărate înfierbântă sângele din cale afară și sunt nesățioase, nu împuteresc.

Brânza e bună și nutritoare, dacă e proaspătă; cea stătută, de se mănâncă în prea mare măsură, e vătămătoare sănătății, face conturbare în treburile mistuirii și produce piatră în bășica udului.

Pâinea de grâu proaspătă, până nu s-a răcit, nu e bine a se mânca. Asemenea ne îngreunăm prea tare mâncând multe plăcinte, clătite (scoverzi) și colaci fierbinți. Pâinea rece, coaptă de 1-2 zile e foarte priitoare. Pâinea de secară e mai sănătoasă decât cea de grâu.

Poamele coapte ajută la mistuire și sunt sănătoase, cele necoapte sunt tare vătămătoare sănătății, cu deosebire copiii au obiceiul de se îndoapă și, bând apoi apă după ele, adesea pătimesc de friguri.

Bucatele ce dau a se strica nu sunt deloc potrivite pentru a le mânca, pornite fiind spre putrezire, asemenea nici cele lipsite de orice gust și proaste.

Să mâncăm numai atunci când avem poftă. Lăcomia nu e bună, căci bucatele, ca să se poată mistui ușor și cum se cuvine, se cere ca în gură să fie mărunțite bine și amestecate cu scuipat.

Stomacul nu trebuie îngreunat prea tare, cu deosebire seara, să nu mergem nicicând la culcare cu burta plină, ca să nu visăm *tot cai verzi* și dimineața să aflăm că suntem greoi și obosiți.

Tulburați de mânie, un sfărm să nu băgăm în gură, ci să așteptăm sângele să se liniștească.

Bucatele prea fierbinți ori prea reci sunt deopotrivă nepotrivite sănătății. De vom mânca una după altă mâncări prea fierbinți și prea reci – are să crape porțelanul de pe dinți, de unde urmează apoi găurirea și stricarea lor. Ce va să zică *aceasta e destul* să știm, că dinții sunt la om aceea ce-s pietrele la moară.

II. Despre băutură

Asudat și ostenit nu e bine a bea nici un fel de băutură, pentru că ușor se poate ca să căpătăm aprindere de plămâni ori de stomac, rele ce care ușor poate omul ca să-și lepede potcoavele.

Apa rece, curată, limpede și proaspătă e cea mai bună și mai potrivită băutură. Ea răcorește, subțiază și curăță sângele, ține stomacul, măruntaiele, *creierii* și *întreg* trupul în bună ordine, face pe om deștept, odihnit și voios.

Băuturile calde cum sunt: cafeaua, ceaiul ș.c.l. încarcă sângele de materii stricătoare.

De băuturile spirtoase – toate felurile de rachiuri – să ne ferim ca de foc, căci ele nu sunt de nici un folos, din contră, strică stomacul, înfierbântă sângele și tâmpesc mințile omului. Ce e mai mult, ele gustate regulat, conduc la patima beției, izvorul tuturor răutăților, care pe multe curți le-a făcut pustii, pe mulți copii i-a aruncat în ușile oamenilor și pe oameni putrezi de bogați i-a adus la sapă de lemn.

Dintre toate băuturile spirtoase rachiul jupânului Itzig *e cel* mai ticălos, e adevărată otravă pentru cine-l bea, căci adesea e amestecat cu piatră vânătă, cu vitriol, var și cenușă, care frig și ard pe unde ajung și înainte de vreme te pun în mormânt.*

* În „Amicul poporului" de pe a. 1887 s-a publicat un studiu amănunțit referitor la băuturile spirtoase sub titlul „Beția de alcool (vinars)". Din acela multe lucruri bune pot culege conducătorii poporului.

Vinul vechi și curat e priitor sănătății, nu însă dacă se bea în toate zilele în loc de apă, ci numai câte puțin, cu ocazia mâncării. Omul sănătos și în vârtute să bea vin, când e obosit de muncă, bolnavul când dă a se cârpi, bătrânii mai des, căci vinul pentru bătrâni e ca și laptele pentru copii.

III. Despre somn

Somnul e trebuitor, căci prin el trupul își recâștigă puterile tocite prin munca de peste zi. O parte foarte însemnată din sânge peste zi o face nimic creierul prin îndelungata-i cugetare. Noaptea mintea odihnind sângele are timp să cutreiere întreg trupul și să dreagă ce e de dres. Oamenii ce timpul somnului îl petrec prin băuturi, la cărți și beții nesocotite nu dau răgaz trupului ca să se poată întrema, de aceea și sunt numai pufaiu, păliți la față, trândavi și greoi, n-au puteri de ajuns ca să se împotrivească bolilor și pătimesc adesea.

Ca la toate cele și cu privire la somn se potrivește vorba că ce-i prea mult nu-i sănătos: 7-8 ore de somn sunt tocmai de ajuns, mai mult ori mai puțin e stricător.

Culcarea să se facă la 8-9 ore seara, scularea la 4-5 dimineața. Somnul până la miez de noapte este cel mai recreativ; o oră! face 2 de-ale dimineții. Nicidecum dar omul să nu petreacă noaptea cu beții ori cu nimicuri, căci în altă zi nu va fi de nici o treabă.

În casă verde (acum spoită), unde-s cărbuni aprinși ori flori multe, aerul e stricăcios, omul ușor capătă durere de ea, ba se poate să moară chiar.

Patul are să fie curat, hainele uscate și aerisite peste zi. Căldura mare în casă nu e bună peste noapte, că moleșește trupul.

Somnul cel mai sănătos e acela pe care îl trage omul culcat pe latura dreaptă. De-a stânga se află inima, de acolo se ramifică arterele ce conduc sângele, de ne vom culca pe ele, le apăsăm întrucâtva și nu pot să-și facă treaba cum se cade.

Bucate grele înainte de culcare nu e bine a se mânca, peste tot să ne ferim a ne pune în așternut cu burta plină, precum și de băuturi înfierbântoare.

Mergând spre odihnă, să lăsăm la o parte toate grijile, și să ne rugăm lui Dumnezeu.

Dimineața, îndată ce ne-am trezit, să ne și sculăm, dar să nu petrecem timpul în trândăvie, căci trupul se moleșește și repaosul de peste noapte nu-și are urmările sale binefăcătoare în toată puterea cuvântului.

IV. Despre piele

Pielea acoperă întreg corpul și ca un rău conducător de căldură ce este, scutește trupul în schimbările temperaturii, ține căldura din noi, spre care sfârșit e de mare preț pătura de grăsime ce se află sub ea. În piele sunt o sumă de ghinduri (cam 300 milioane). Acestea scot din sânge prin asudare și aburire atâta apă la zi, câtă scot și rinichii, cam 1 kilo.

Sudorile conțin deosebite săruri și materii stricătoare sănătății. Când pielea e curată, sudorile străbat ușor prin nenumărații ei pori, când însă aceste mici găurici sunt astupate cu praf și necurățenie, sudorile n-au pe unde să iasă, materiile rele rămân în corp și adunându-se mai multe împreună, ridică pielea și ici și colea, ca tot atâtea ridicături sau bube. De aci deosebita îngrijire și curățenia pielii. Trebuie s-o recunoaștem însă că noi, oamenii mulți de azi, n-am ajuns încă în astă privință acolo, unde erau puternicii noștri străbuni, romanii. Ei aveau scalde bine întocmite aproape toți cei mai cu dare de mână și nu era sat, necum oraș, lipsit de astfel de așezăminte. La ei, scalda era trecut în obicei, ca și la noi spălatul mâinilor.

Dar pielea nu numai că dă afară materii rele, ci totodată absoarbe altele bune și trebuitoare. De aceea se și cade ca s-o ținem totdeauna curată.

Pielea nu atunci numai e necurată când se văd solzii pe ea, dovadă împrejurarea că frecând-o dup-o scaldă caldă, ori când suntem asudați, se despoaie necurățenia cu ridicata, deși ochii n-au văzut-o.

Multe boli sunt de care omul n-ar pătimi atât de des, dac-ar purta grijă ca din când în când să-și spele trupul.

Sunt oameni care n-au fost scăldați decât ca prunci, de mamele lor și de rudenii, când au plecat cu scânduri pe ceea lume.

Pielea în fiecare săptămână trebuie curățită prin scaldă 1-2 ori – cu care ocazie ne servim la spălare de săpun. Apa să nu fie mai caldă de 20-30°C.

V. Despre dinți

Dinții sunt compuși din os vârtos și alb. Rădăcinile sunt îmbrăcate în o pătură gălbuie mai puțin vârtoasă; coroana e grozav de tare în învelișul ei alb, ce se numește porțelan sau poleială, smalț și care are menirea să scutească dintele de influențele dăunătoare din afară și totodată îi dau tăria trebuitoare la mărunțirea bucatelor.

Dacă omul e totdeauna verde şi sănătos dinţii-i vor sta pân' la adânci bătrâneţi. Cu cât trupul e mai slab, mai rău ţinut şi bolnăvicios, cu atât mai ticăloşi vor fi şi dinţii, ce şi el se nutresc din sânge ca şi părul, unghiile ş.al. Dacă sângele e ca vai de el, dacă nu are materiile trebuitoare pentru nutrirea dinţilor, aceia suferă, se rod şi găuresc, se clătină şi cad.

Dar poate să fie neşcine cât un munte, dacă nu-şi va îngriji dinţii după cuviinţă are să rămână făr' de ei înainte de timp.

Cel mai mare duşman al dinţilor sunt rămăşiţele de mâncare, cu deosebire de carne, ce rămân printre ei. Deci gura trebuie spălată cu apă nu prea rece de câte ori mâncăm ceva, iar dimineaţa ori seara mai bine, dăm peste ei c-o perie moale muiată în spirt curat. Cu peria trebuie curăţiţi, purtând-o din sus în jos, iar nu de-a curmezişul.

Măselele găunoase se pot ţine încă mult timp în gură, dacă se spală cu apă în care am turnat niţel spirt curat ori vinars de drojdii tare şi peste noapte înfundăm spărtura cu bumbac muiat în aceleaşi materii.

VI. Despre păr

Părul e compus, ca şi unghiile, din materii cornoase. Rădăcina – ceapa – părului e aşezată adânc în piele când ea seacă, s-a mântuit şi cu părul.

Firul de păr nu este îndesat, ci e vârtos din afară, pe când dinlăuntru are un fel de măduvă, e ca o ţeavă umplută cu grăsime.

Părul fiind o podoabă a capului merită oarecare îngrijire.

A sta cu capul gol în căldură ori ger prea mare nu e bine, căci părul suferă. Asemenea e stricătoare spălarea capului cu apă din cale afară rece ori fierbinte. Necurăţenia capului împiedică nutrirea părului.

Periile prea aspre, cu deosebire cele de sârmă, sunt vătămătoare, asemeni lor pieptenii prea ageri.

Capul trebuie spălat cu leşie căldicea în fiecare săptămână şi deoarece părul are trebuinţă de ungere, din când în când să ne îngrijim şi de aceasta.

Cea mai bună unsoare de păr se pregăteşte în chipul următor: se ia slănină grasă, afumată – cea de pe spinare e mai bună spre acest sfârşit – şi se taie mici bucăţi pătrate. Se fierbe în apă curată de ploaie ori în apă curgătoare atât timp, încât să fie moale şi uşor de apăsat între degete. După ce a fiert îndeajuns, ia-o de pe foc şi pune-o la o parte, ca să se răcească. După ce s-a răcit, culegi grăsimea toată, cât mai puţin apătoasă şi-o pui pe-o cârpă deasă. Prin cârpa aceasta o storci într-un blid şi-o laşi ca să se întărească. Spre a fi mai curând gata pui blidul în nea, gheaţă

ori apă rece. După ce unsoarea s-a sleit cum se cade, o bați c-o lingură curată de lemn și torni jos picurii de apă ce ar fi având. Bătând-o până face spumă, adaugi mestecând mereu balsam de păr, tot câte puțin numai, până capătă față închisă cum e coaja de pâine, bunăoară. Așezată astă unsoare în păhărel de sticlă ori porțelan legat bine la gură, stă și un an de zile – are miros plăcut și ajută și creșterea părului.

Slova

Originea banilor

Nevoile vieții oricât de mărginite erau ele, în timpurile cele mai străvechi, a făcut totuși ca neamuri de oameni să vină în atingere mai deasă, unele cu altele. Asta din cauza că nu în toate ținuturile se află în măsura cerută toate acelea lucruri ce sunt neapărat trebuitoare pentru trai. Și iarăși, destoinicia n-a fost nicicând aceeași la neamuri mai multe, ba nici chiar la un neam și familie. Fiecare își are aplecările sale deosebite, lucrările și deprinderile spre care simte o tragere de inimă mai altcum, decât către altele. Dar chiar fiecine să fie în stare a produce tot ce se cere spre a-și putea împăca trebuințele vieții, nu-l iartă timpul și împrejurările ca s-o poată face, n-are când! De aceea este nevoit a-și procura unele lucruri de care nu se poate ușor lipsi, din altă parte, din alt ținut și de la oameni ce le au de la natură, pe când ținutul său e lipsit de ele, sau apoi știu ei să le facă și au din ce, pe când el nici nu știe și chiar să știe, nu are din ce să le pregătească. Astfel, bunăoară, într-un ținut poate să lipsească sarea, peștii, lemnele, piatra, careva din ele, sau altceva poate să lipsească, fără de care omul nu poate să fie pentru totdeauna, nici sălbatic fiind. Care e urmarea? Toate aceste lucruri ce-i lipsesc și de care are nepărată trebuință are să le câștige de la cei ce le au, fie pe-o cale, fie pe altă. De aci venirea popoarelor în zilnică atingere unele cu altele, încă din cea mai îndepărtată vechime; – de aci legătura de schimb între ele: comerțul sau negustoria.

Felul cel mai simplu și totodată cel mai original al comerțului este când omul își dă marfa sa prisositoare, sau de care nu are neapărată trebuință, alt:uia în schimb pentru altă marfă, ce lui îi lipsește. Și așa a fost la început. De exemplu: pescarul care din pește încolo nu avea nimic, își îmbia marfa cerând în schimb de la unul sare, de la altul poame, animale, piei, bucate, săgeți – cu un cuvânt tot de ce avea nevoie pentru trai. Asta va să zică tocmai atât ca și când în ziua de azi un pălărier, bunăoară, mergând la

târg, fiind oprită orice circulație de bani (monedă) și hârtii de preț – s-ar pune și și-ar da marfa economului de câmp pentru bucate, rotarului pentru de ale căruței, ciubotarului pentru încălțăminte – tuturor lea-r da pălării în schimb pentru lucrurile de care are trebuință. Cât de anevoios și aproape cu neputință ar fi schimbul în astfel de caz ne putem închipui. Și cu toate acestea la începutul întemeierii societății omenești lucrul astfel trebuie că s-au urzit. De-aci nepărată trebuință de a se așeza oamenii mai mulți la un loc, de a trăi în tovărășie, ajutorându-se unul pe altul, după ce nime nu e destul de om ca să poată produce tot ce se cere pentru susținerea vieții, mai mulți însă apucă pe căi deosebite și se ajutorează împrumutat.

Dar schimbul, cum am văzut, este aproape cu neputință când nu există un mijloc ce să fie de preț în ochii tuturora și care să fie primit în schimb pentru orice obiect și de care ușor să te poți desface, când ai voie – e cu neputință schimbul, cumpărarea și vinderea, dacă nu sunt bani. Tocmai de aceea încă în stare de sălbăticie omenirea a trebuit să afle obiecte ce să fie privite ca având valoare întotdeauna și sub toate împrejurările și de care să se folosească în daraverile vieții cum noi ne folosim în ziua de astăzi de bani. Și popoarele fiind în stare de sălbăticie lucrarea măiestrită a metalelor fiindu-le necunoscută și-au aruncat privirea asupra obiectelor mai de seamă, fie că-s de-o frumusețe deosebită, fie că sunt durabile, anevoie de aflat, și care cu deosebire pot să fie folositoare celui ce le are. Sarea, poamele, bucățile de metal, mărgelele, sclavii ș.a.l. au servit cu deosebire drept „bani buni" mai la începutul întemeierii societății omenești – lucru ciudat în ochii noștri, care uniți cu ajutorul drumurilor de fier a corăbiilor și telegrafului trăim așa zicând într-o mare familie și suntem deprinși cu monede sclipicioase de metal tot una ca una, cu bancnote și hârtii de preț lucrate cu o deosebită artă și garantate prin cel ce le emite, de care ne folosim oriunde în starea atât de înaintată a comerțului de azi – când sute de mii le pune și poartă omul fără nici o greutate în buzunarul de la mânecariu și prețul a o jumătate de țară îl așează într-o mică ladă – dacă îl are – firește!

Exemple pentru susținerea celor afirmate avem la popoarele sălbatice din timpul nostru. Astfel, popoarele polare, între care cu deosebire Grölandezii, poartă un comerț de schimb destul de viu. Iubesc cu deosebire noutățile, obiectele lor încă necunoscute și, având pești din greul, dar lipsindu-le lemnele cu totul – întreprind, ca să facă schimb, călătorii ce durează cu anii, țin târguri în toată forma și uneori nici nu se

mai reîntorc în patrie, ci unde pot acolo se așează, ca mâine, poimâine să se mute într-alt loc, făcând noi călătorii.

La locuitorii sălbatici din America nordică vedem folosindu-se un fel de brâie sau cingători drept bani, sau mijloc de schimb – la Lapplandezi cașul sau brânza, – la cafrii săgețile, – față de care „monedele" cu deosebire de metal colorat (aramă roșie și galbenă) și sticlă, introduse de europeni, curând, își pierd prețul înmulțindu-se peste măsură. În Africa tabacul și vitele iarăși sunt privite ca mijloace de schimb și au deosebit preț. În Ruanda și Embomma niște mici rogojine, împletite cu măiestrie din foi de bambus, fac serviciul banilor noștri de hârtie, prețul uneia este stabilit, așa zicând, la 12 1/2 kilo orez. În partea apuseană a Africii, în Guineea ș.a.l. se vinde și se cumpără cu ajutorul unei scoici mici pe care o vedem și în părțile noastre legată în păr la țigănci ori înșirată alăturea cu mărgelele, la salba din jurul gâtului. În Utia, Dagvumba, Gamav, Congo, Akra ș.al. e scoica ceea ce e la noi banii și fără ajutorul ei nu e vorbă să poți cumpăra ceva. În alte părți se folosesc de pulbere de aur, de bucăți de sare ori stambă.

La mexicanii cei vechi comerțul a fost tare înfloritor. Banii lor erau de cinci soiuri, și anume: banii mărunți, boabele de cacao (o plantă, ce crește în țările cu clima caldă), din care 8000 făceau un Xiquepilli și care se pachetau în săculețe de câte 3 Xiquepilli sau 24000 de boabe. Al doilea fel de bani erau năfrămile de bumbac (Patolquahli), ce aveau o anumită mărime. Urma apoi pulberea de aur, așezată în cotoare de pene de gâscă, mai mari ori mai mici, după preț. În fine, ca adevărate monede aveau bucăți de aramă în forma ciocanului și cositor bătut subțire. Egiptenii, cei vechi, care au avut o însemnată cultură și cărora avem să mulțumim multe și folositoare descoperiri, foloseau drept monede inelele de aur și argint și care valorau după greutate. Tot așa și galii. Astfel de monede se înșirau pe o sfoară și se purtau încinse în jur de mijloc, cum fac chinezii chiar în zilele noastre, ale căror monede de metal sunt anume cu gaură fabricate, spre sfârșitul acesta.

Cel mai vechi fel de bani la chinezi, iar sunt un fel de scoici. Au urmat după aceea mărgelele, jadul, un fel de piatră mult prețuită, aramă, țesături, bucăți de tinichea (bleh) în forma tăișului de la cuțit și cu scrisoare pe el. În suta a 11-a înainte de Christos i-a plesnit prin minte căruiva învățat chinez a fabrica monede de aur. Aceste erau bucăți la formă cubice. Firește că monedele de aur erau de tot puține cu privire la trebuințele schimbului zilnic, drept aceea se și întâmplau dese crize din

cauza lipsei de bani, când poporul iar se vedea nevoit a se întoarce la banii cei vechi, de care am vorbit. În suta a 9-a d.Chr. s-a început editarea banilor de hârtie (monedă-hârtie), luându-și începutul cu asignațiunile regimului asupra sării și fierului; pe lângă care s-au constrâns neguțătorii a-și depune banii de metal ce-i aveau în tezaure și a primi în schimb monedă-hârtie, bancnote.

În *intreg* Orientul, banii au fost cunoscuți încă din timpurile cele mai vechi.

Grecii, poporul cel atât de isteț și înaintat in toate ramurile activității omenești, nu numai că acasă, în țară, era bine organizați, ci mai aveau și colonii infloritoare în cele mai favorabile locuri pentru a face negoț. Și ei aveau un comerț tare înfloritor și sistem monetar bine întocmit pentru toate trebuințele. Aveau chiar bănci, case de schimb și la Delphi un fel de casă de păstrare. Interesele la ei făceau 10-30%.

Asemenea la etrusci, se turnau bani de metal, ce valorau după greutate. La romani, sub cei dintâi împărați, în loc de bani erau în circulație bețișoare de metal. Bani de argint rotilați ca discul se ivesc curând după războaiele punice și numai c-o sută de ani mai târziu monede turnate din aur. Se zice că Serviu Tulliu a fost cel dintâi care a introdus astfel de monede. La romani erau oameni puși anume care îngrijeau de baterea monedelor, *triumviri monetales*.

Prin războaiele de cucerire, prin colonizări și călătorii îndelungate, popoarele au venit din ce în ce mai de aproape atingere unele cu altele și au început a împrumuta unele de la altele obiceiuri, credințe, pe care mai înainte nu le aveau, și-au însușit trebuințele fără de care puteau să fie până atunci. Și zi cu zi popoarele intrând în legătură unele cu altele din ce în ce mai strânsă, s-a dat naștere comerțului atât de întins și înfloritor cum îl vedem în ziua de azi, când trebuințele s-au înmulțit în mod înspăimântător, când spre a le îndestula nu mai e de ajuns circularea monedelor de metal, ci un potop întreg de hârtie de valoare a inundat societatea cultă de azi, care are un sistem monetar tare dezvoltat. Cu toate aceste rămâne încă foarte multe de făcut, căci până când, cel puțin, toate popoarele culte nu vor fi primit unul și același sistem de bani, nu putem zice că am ajuns la gradul de perfecțiune trebuincios, ca cei ce mijlocesc schimbul să poată lucra fără pierdere la prefacerea banilor în de al soi, de care se primesc acolo de unde are să cumpere.

Hârtia-monedă în sine nu e bani, ci servește în loc de bani de argint și aur, numai până când cel ce a emis-o are credit, are de unde să plătească,

să-ți dea aur sau argint pe hârtie frumos tipărită ce ți-a dat-o. În ceasul în carte n-are de unde să! plătească petecul de hârtie ce-l ai rămâne o zdreanță. S-au întâmplat și de acestea. Oameni care ieri dispuneau de zeci de mii, în 24 de ore s-au văzut ajunși la sapă de lemn, fie c-a bancrotat statul, fie că institutul de economii la care și-a depus rodul muncii sale. Pe timpul marii revoluții franceze, bancnotele atât pierduseră din preț, că nu căpătai un prânz în schimb la o monedă de o sută de franci.

Firește că astfel de cazuri sunt rarități și tocmai de aceea zice proverbul că să aduni bani albi pentru zile negre, căci ei sunt sufletul vieții de azi, cu bani toate se pot.*

Grigore Sima al lui Ion

Trebuința unui plan de lucrare în economia de câmp și de vite

Neguțătorul, industriașul, arendașul, toți câți se ocupă cu o ramură sau alta a activității omenești, la sfârșit de an își încheie socotelile, își face bilanțul, făcând asemănare între venituri și cheltuieli – între ceea ce datorează înșiși și ce le datoresc alții. Apoi mai ia în socotință capitalul și puterile cu care a lucrat în trecut, care din întreprinderi i-au adus câștig, care daună; ce împrejurări au contribuit într-un caz și care în altul. De aci își trage apoi învățături pentru venituri și își îndreaptă luarea aminte cu deosebire asupra ramurilor de activitate ce i-au adus ceva profit, lăsând la o parte cele ce l-au păgubit.

Măsurându-și bine puterile în toate direcțiile și ținând seamă de împrejurări, își croiește un plan de lucru pentru întreg anul ce vine.

E cam amară școala vieții și de cele mai multe ori rămâi dezamăgit, cu toate acestea rămâne ca drept cea mai bună școală.

Dacă ne uităm acum în jur de noi, vedem cum țăranul român și de cele mai multe ori și domnii cărturari, ce se ocupă cu economia de câmp și de vite, urmează fără greș cele apucate din moși-strămoși, fără să țină seamă că alte au fost timpurile înaintașilor și altele sunt ale noastre. Tocmai de aceea, fiindcă nu se ține cont de împrejurările schimbate, nu se face în economie și auzim pretutindeni nemulțumire și blesteme, că pe zi ce merge e tot mai rău, că dările de tot felul pun capăt la orice câștig în economia de câmp.

* Datele sunt împrumutate din însemnata carte: „Das Buch der Erfindungen".

Adevărul este că împrejurările sunt date ele de ele și nu ne este cu putință ca să le schimbăm noi înșine. Prin urmare nu ne rămâne decât să ne dăm după păr, să ne acomodăm noilor împrejurări.

Iar aceasta nu se poate, dacă nu ne întocmim încă de mai înainte un înțelept plan de lucrare pentru întregul an. Sămânță de judecată însă pentru a pune la cale un astfel de treabă nu poți să afli, făr' numai în socotelile anilor trecuți. Mulți vor zice că neștiind carte nu pot să încheie în sfârșit de an un bilanț (cumpănă) de venituri și cheltuieli, asta însă numai adevărat nu este.

E întocmirea sufletească a omului de așa că ținerea de minte e cu mult mai deșteaptă la cei ce n-au avut fericirea să umble la învățătură, decât la cei știutori de carte: – prin urmare ușor poate să-și tragă seama ce-a cheltuit peste an, din ce izvoare, cât venit au avut, din ce au avut pagubă și unde a lucrat cu câștig.

Rezemat pe învățături culese din practica vieții, își zidește apoi planul pentru lucrările anului viitor.

Se spune despre un falsificator de bani că s-a pus să falsifice monedele cele de câte 4 cruceri, fără să-și dea seama ce și cum are să iasă la cale. Sfârșitul a fost că la urma urmelor fiecare monedă de 4 cr. – socotind arama și lucrul – l-a costat 8 cr. Altminteri, n-ai ce zice!

Câți din economii noștri n-o pățesc ca falsificatorul din vorbă?! Nu-și sparge omul capul că ce poate și ce nu poate, cu banii și puterile de lucru ce poate să-i aibă la îndemână – nu, că ce e bine și ce nu, ci hai seamănă cât de mult, fără ca locul să fie gunoit câtuși de cât, fără ca să se cugete dacă poate să-l răzbească cu lucrul la timp și chiar răzbindu-l – aduce-i-va atâta batăr, cât îl costă pe el însuși – socotind dările de tot felul, plata lucrătorilor, munca noastră, sămânța și altele. Cine s-apucă mai de mult decât îl ajută puterile – neputând isprăvi cu nici un lucru la termen – se va trezi la facerea bilanțului său anual că un ban de 4 îl costă 8 cr.!

Altul iarăși, în loc să țină patru vite, pe care ar putea să le nutrească bine din al său, se pune și ține 6-8. Urmarea e că le iernează ca vai de om, încât colea primăvara numai se leagănă, sunt numai ciolanele și pielea, de nu poate răzbi cu ele ca să semene la timp și pe deasupra, prin cumpărarea de nutreț mult – dacă nu vrea ca ele să piară de foame – se înglodează în datorii, se încurcă pentru întreg anul, de nimic nu poate isprăvi la timpul său. Iarăși istoria banului de 4 cr.

Un al treilea duce o pereche de juncani la târg. El îi ține la 200 fl. – i se oferă numai 195 fl. – nu-i dă pân' la târgul cutare, ce are să cadă

peste patru săptămâni. Atunci capătă – să zicem – 200 fl. în capăt. Vorba e însă că oare nutrețul mâncat de juncani în răstimpul acela, grija lor, serbarea pe la târg și cheltuielile nu fac mai bine de 5 fl.? – Iarăși istoria banului de 4 cr. Și dacă am cerceta mai departe, în nenumărate cazuri am întâlni tot aceeași.

Vina însă o poartă economul însuși, mai ales el, fiindcă nu purcede după un plan bine închegat, ci cum îl taie capul.

Iarna dar, când tot rodul unui an este adunat, în serile cele lungi, economul cumsecade, în loc de a căuta să-și omoare timpul cu jocul de cărți, cu bețiile și certele urâte prin cele crâșme, își va aduna casnicii în jurul mesei și alegând la lumină grâu de sământă fir de fir ca să nu semene numai golgotine – va dezbate cu ai săi atât ceea ce s-a petrecut în anul trecut, cât și purcederea, ce e a se urma în anul viitor.

În ce stare se află unelte de economie, de care vor avea trebuință, care cer reparații și care nu mai sunt de treabă. Se va purta grijă ca toate să se pună la cale încă în decursul iernii, când și mai ieftin se poate și nu s-alerge apoi pierzându-și capul, când e vremea lucrului, cum pe mulți îi vedem făcând. Cu vitele câte sunt, cât pământ se va putea lucra la timp și cum se cade, și anume care locuri cu ce să se semene, cu care să se înceapă, și cu care să se sfârșească. Care mai pot aștepta și care trebuie gunoite numaidecât. De ogor, dacă se lasă, care să fie acelea? Având încă gunoi, n-ar fi cu cale ca o parte de ogor să se gunoiască și semene cu ovăz amestecat cu lucernă, trifoi, măzăriche, ori cucuruz și care cosindu-se în floare se urmează cultivarea ogorului mai departe, câștigând o sumă de nutreț dintre cele mai bune? Unde e de a se ara în laturi, unde la dric, unde cu brazda la o parte și care loc cât de adânc iubește să-l ari? Dacă trebuie undeva a se tăia un șanț ca să se împiedice umblarea oamenilor peste loc, ori o brazdă are să fie trasă spre a se putea scurge apa? Câți lucrători ne vor trebui și câte zile avem prin sat – toate cele se dezbat și se pun la cale cum și când au să se facă – luându-se în considerare toate împrejurările și urmându-se astfel cu toate ramurile economiei.

Planul statorit odată și trebuie urmat și împlinit la timp, dar nu, las' că nici mâine nu e târziu, căci, dacă se cere undeva, apoi în economie cu deosebire trebuie ca omul să fie al ordinei celei mai desăvârșite.

Doi frați, se zice, că având moșii la un fel, atât în mărime, cât și în bunătate, au stabilit împreună planul de lucrare de peste an. Când colea,

la unul hambarele s-au umplut, pe când la celălalt vai de om; deşi, cum am zis, au lucrat după unul şi acelaşi plan şi ca buni creştini fiecare din ei dimineaţa începea cu „Tatăl nostru!". Dar ce să te faci, dacă unul din ei zicea „Tatăl nostru!" când se revărsa de ziuă, pe când al doilea când soarele era de o suliţă de deal! Va să zică lucrul amânat se răzbună în economie grozav de prost, de aceea e timpul a face partea cuviincioasă şi minţii în toate ramurile economiei de câmp şi de vite.

„*Amicul Poporului*", 1889

Cultivarea gardului viu

În ziua de azi, când pădurile pe zi ce merge mereu se împuţinează şi lemnele se scumpesc, de la sine ni se impune datoria de a ne întoarce privirea spre cultura gardului viu. Căci a lăsa locul liber din cauza scumpetei materialului de îngrădit ar însemna a produce cu voia scăderea preţului averii însăşi, prin micşorarea veniturilor ce ne aduce la an.

Ce mare e deosebirea între valoarea unui loc îngrădit şi între aceea a unuia lăsat liber e lucru ştiut, şi a mai insista asupra acestei întrebări ar însemna că ne apucăm să îmblătim la paie goale. Şi pe economul de pământ îl trage inima cu deosebire spre locurile ce le ştie scutite atât de vite, cât şi de oameni. De ce? – Pentru că acolo munca lui e cu mult mai sigură.

Nici vorbă, dar că a gardului viu cultură merită luarea aminte a fiecărui proprietar de pământ.

Că mulţi încearcă şi nu reuşesc cauza e că nu purced cum se cade, cum prescriu regulile pomăritului, ci iac-aşa numai de clacă.

Având în vedere a face un lucru de treabă sunt a se observa următoarele:

I. De ce fel de tufe sau arbori avem să ne servim ca lucrarea noastră în toată privinţa să fie încoronată de reuşită pe deplin mulţumitoare;

II. Cum e de a se cultiva unele sau altele din tufele sau arborii de care voim a ne servi.

I.

Pentru formarea gardului viu sunt potriviţi arborii din fire cfrenguroşi şi crăcănaţi, precum şi toate speciile de tufani, ba chiar şi bradul alb (Pinus picea).

Nu trebuie însă ca să ne folosim de aşa soiuri de arbori, ce-şi extind rădăcinile într-o prea mare depărtare, precum nici de aceia ce au obiceiul

de puiază cât colo. Altcum o însemnată parte a locului, aceea din apropierea gardului, ne va aduce tare puțin câștig și va fi anevoie de lucrat.

Să ne luăm în seamă dar la întemeierea de garduri vii: salcia, acățul, liciumul (Licycum barbarum), căci de aceștia, deși ne dau un bun gard viu, sunt însă cu toate acestea nepotrivite, din cuvintele înșirare mai sus.

Rămâne dar ca cel mai bun și mai potrivit între toate, păducelul, amândouă speciile sale (Crategus oxiacantha și monogyma). Păducelul e potrivit atât fiindcă se dezvoltă foarte repede, cât și din motivul că e trainic de tot și bine cultivat ne dă un astfel de gard viu, încât e cu desăvârșire ne nestrăbătut.

În cele următoare ne vom ocupa dar cu facerea de gard viu din păducel.

II.

Sâmburii de păducel se culeg toamna, când sunt răzbiți cu coptul. Și, după obicei este, că sâmburii pietroși nu prea vor să răsară până în al doilea an, un an întreg îi ținem în pivniță uscată amestecați cu nisip totdeauna umed, îngrijind ca să nu se prea usuce niciodată și din când în când să fie mestecat și udat puțin, la caz de trebuință.

În toamna următoare, adică tocmai la anul după ce i-am cules, îi semănăm în straturi bine îngrășate, adânc și bine lucrate în decursul anului. Sâmburii de păducel se pun la 3-4 cm adâncime și la 10 cm depărtare unul de altul. Dacă sământa a fost bună, apoi au să răsară și să crească foarte frumos. În anul dintâi nu se cere decât ca să se țină curați de buruieni și să se sape printre ei cel puțin de două ori în decursul verii.

Nu e însă de a se pierde din vedere împrejurarea că sâmburii de păducel rareori sunt buni. Tocmai de aceea e cu mult mai practic a prăsi și înmulți păduceii prin butoșire, ceea ce se face în chipul următor:

E a se căuta în tufișuri păducei tineri bine dezvoltați. Pe aceștia îi săpăm cu rădăcini cât mai multe și-i sădim în grădină în pământ gras și bine lucrat, în depărtare ca de 60-80 cm unul de altul, pe când trunchiurile lor le tăiem de așa, ca să nu rămână făr' ca de 8 cm din pământ în sus. Pe ciompul acesta de trunchi, se vor ivi încă în decursul primului an o sumă de mlădițe, din care vom alege trei mai puternice și le vom lăsa să crească, pe când pe celelalte le vom tăia în decursul lunii lui mai cu un cuțit bine ascuțit.

Cele trei mlădiţe în primăvara anului următor se butăşesc la adâncime de 5-8 cm. Această se face ca şi la gutui, când vrem a-i spori, şi anume în chipul următor: mlădiţele tinere se îndoaie şi aşează în groapa săpată la 5-8 cm adâncime şi în depărtarea potrivită de la trunchi, de aşa ca pe când mijlocul le este acoperit cu pământ, ambele capete sunt afară şi adică unul se ţine încă tot de trunchi, pe când vârful apare ca şi un pădureţ mic de un an. Ca mlădiţele să stea cu atât mai sigur după cum le aşezăm, e bine a ne servi de niscai mici cârlige de lemn, cu ajutorul cărora le înţepenim la fundul gropii, înainte de a trage pământ peste ele.

Butaşii încă prind rădăcini, aşa că în primăvara următoare, despărţindu-le de trunchi, putem să le mutăm la locul menit, unde avem să facem gard viu din el.

Astfel de butaşi, pe un trunchi cei dintâi urmărim a cultiva mai departe în fiecare an şi încă din ce în ce mai mulţi, căci păducelul şi el se tot împutereşte. În chipul acesta ne prevedem treptat cu atâtea tinere vlăstare rădăcinoase câte ne trebuie.

Creşterea pădureţilor trebuincioşi nu e dar te miri ce lucru mare, cer însă oarecare îngrijire ca să se poată mai departe dezvolta şi ca să ne fie de folos în cel mai scurt timp posibil.

Spre acest sfârşit, locul unde întemeiem gardul viu trebuie bine cultivat încă de mai-nainte. Se sapă adânc adânc pământul cleios pân' la un metru adâncime, cel pufăios pân' la 1/2 metru – şi se cumpăneşte ca cel de dedesubt să vină când la săpat deasupra şi i se dau câteva care de gunoi pământos de prin curte.

Sădirea se face mai cu bun succes în pământul umed de la natură primăvară, în cel uscăcios, toamna.

Sadurile (pădureţii) se aşează într-un lung şanţ de 25-30 cm adâncime şi tot atâta lăţime – rădăcinile ne îndreaptă – în depărtare de 15-30 cm unul de altul, scurtându-le trunchiurile, ca să nu rămână decât 3-4 muguri. Apoi se acoperă cu pământ, rămânând afară numai mici cotoare în înălţime de 10-15 cm. În loc de a călca cu piciorul pământul din jur, se recomandă o udătură bună, care dă pace rădăcinilor să rămână în poziţia lor naturală şi cu o cale şi ţărână o adună în jur de ele.

Unde nu e vorba ca omul să tragă folos şi de cea din urmă palmă de loc, păduceii se pot sădi în două şire alăturea mergătoare, ba chiar şi în trei, ţinându-se ca să fie în depărtare de 20-30 cm unele de altele. De sine se înţelege că gardul cu atât are să fie mai des şi mai puternic. Ni se pare că mai bun gardul de două şire, cumpănit ca să se potrivească sadul

din şirul acesta, tocmai la mijloc, între două din şirul celălalt, înfăţişându-ne figura următoare:

....

Lăţimea cea mai potrivită a gardului e 30-40 cm.

Formarea însăşi a gardului viu cere a purta grijă:

1. Ca pădureţii să nu fie lăsaţi a fi năpăstuiţi de buruieni şi acest scop se ajunge prin săpare, ceea ce trebuie a se face îndată ce vedem că ele se ivesc în fiecare lună chiar, dacă e trebuitor, săpăm în juru-le.

2. Ca vlăstarele ce se ivesc să se dezvolte de aşa, ca să putem forma din ele cel mai greu de străbătut gard.

3. Gardul viu însuşi să fie îngrijit în fiecare an prin tundere.

4. Până se dezvoltă să fie apărat de vite.

De vite, tinerele mlădiţe se apără prin îngrădire. Spre acest scop ne servim de nişte pari bătuţi deşi şi tras prin ei două-trei nuiele lungi pe cui spre a se da în toate părţile. Ori batem pe stâlpişori împlântaţi la depărtări 2-3 laţuri: ne putem folosi şi de sârmă (drot). În sfârşit, de ce ne costă mai puţin.

Una însă nu trebuie pusă în uitare. Orice material ne-am servi – împrejmuirea aceasta să fie pe cât se poate de rară, ca să nu ţină pădureţilor prea multă umbră şi în chipul acesta să-i împiedice în dezvoltare.

În ce priveşte mlădiţele ce vlăstăresc în anul dintâi avem să purtăm grijă ca numai una să crească şi să se împuterească, şi anume, pe cât e cu putinţă, cea mai apropiată de pământ, pe celelalte le ciupim de vârf şi pe la capătul lui iunie le şi tăiem jos.

În primăvara ce urmează fiecare mlădiţă vine culcată la pământ spre vecină-sa, în linia gradului ce-l avem în vedere şi se butăşeşte, cum am zis mai în sus, îndată ce trece pe lângă cea vecină. Tot aşa se urmează cu toată mlădiţele până în capăt, le culcăm la pământ în linie dreaptă, cum are să iasă gardul, şi le butăşim.

Din butaşii aceştia au să iasă un nesfârşit şir de vlăstari, din care tot la 10 cm lăsăm câte una, pe celelalte le depărtăm încă în decursul lunii lui mai.

În primăvara ce urmează se face împletirea vlăstarilor, luându-se cu vlăstarul cea dintâi a treja, cu a doua a patra şi aşa mai departe până în capăt, încât în urmă să apară ca un lung bici împletit.

De aci încolo în fiecare primăvară vlăstarii anului premergător se retează cu ajutorul foarfecilor de grădinărit, pân' la 3-4 muguri, şi se

scurtează, asemenea şi cele ce cresc în alături, dacă ies din linia de grosime a gradului. Aceştia din urmă se pot vârî cu capătul înăuntru, spre mijloc de gard, ceea ce contribuie ca să fie cu atât mai des.

Gardul viu astfel cultivat ajunge în decurs de 4-5 ani la o înălţime de peste un metru şi mai departe a lui îngrijire se mărgineşte la scurtarea potrivită a mlădiţelor tinere, şi anume în lunile iunie şi septembrie.

În ce priveşte înălţimea, aceea i-o dă omul după voie, asemenea şi grosimea. E foarte frumos însă gardul tuns şi pe deasupra şi pe de laturi în linie dreaptă orizontală, lăsând tot la 4-6 metri câte o mlădiţă ca să se ridice peste celelalte să crească şi să se împuterească.

Cine nu vrea să-şi facă atâta lucru, poate să purceadă în chipul următor: butaşii în anul dintâi îi scurtează până' la 3-4 muguri. Din mlădiţele ce cresc lasă 2-3, pe celelalte le taie jos, ca cu atât mai vârtos să se împuterească cele rămase. În primăvara următoare iarăşi se scurtează mlădiţele anului trecut pân' la 10-15 cm şi tot astfel, pân' ajungem la înălţimea ce ne trebuie.

Deşi cultivarea unui gard viu, gard în toată puterea cuvântului nu e un lucru de clacă numai, precum nici o treabă bună pe lumea aceasta nu se poate face numai iac-aşa cât sufli în palmă – e de preferat oricărui altfel de gard, cu deosebire afară la câmp ori la vie, când ştiut este că păducelul trăieşte şi o sută de ani, aşa că munca ne este răsplătită cu prisos.

Grigore Sima al lui Ion

Tragerea vinului nou de pe drojdii

Vieritul este una din cele mai cuvenite ramuri ale economiei. Durere însă că, după cules, foarte puţini din ai noştri se mai interesează de manipularea mai departe a vinului, cei mai mulţi îl lasă, aşa zicând, în ştirea sfântului, după ce l-au aşezat în buţi, cel mult, dacă-i mai scot puterile cu trăgacea, când le vine cheful să mai tragă câte o duşcă. Tocmai de aceea nici că se vând ele vinurile noastre cu preţ, deşi binecuvântat este pământul iubit al ţării noastre în privinţa vinului.

Cu deosebire lăsători sunt oamenii noştri când e vorba de tragerea vinului de pe drojdii, cea mai însemnată lucrare, poate, din toate câte se ţin de manipularea înţeleaptă a vinului. Lucru dureros şi oarecum anevoie de înţeles că pân-acum n-avem încă nici o carte românească de vierit, din care vierii noştri, foarte mulţi la număr, să-şi poată câştiga trebuitoarele

cunoștințe, să le servească cu povețe teoretice și practice în lucrarea lor mult folositoare.

Mulți nu știu să pună preț pe tragerea vinului de pe drojdii, din contră socotesc că el mai bine stă pe așternutul său necurat, decât tras într-o bute bine îngrijită. Cât de lipsită de temei este o astfel de credință e ușor a ne convinge, dacă vom lua în socotință că drojdiile nu sunt altceva decât părțile necurate ale vinului, de care el anume caută a se desface prin fierbere. Ba ele, drojdiile, mai conțin și bureți mici, izvor atâtor boli – ne putem dar închipui cât de periculos este a lăsa vinul să zacă pe un așternut atât de dușmănos lui. Cu deosebire vinurile mai slabe, dacă urmează timp călduros, apoi adeseori își pierd prețul aproape cu desăvârșire. Căci drojdiile se descompun, se amestecă din nou cu vinul, îl aduc în fierbere, îl tulbură, încât de multe ori se mai limpezește de ziua Sfântului Așteaptă, când o mai fi și aceea.

Mergând de la cele zise pân-aici, știut lucru este că vinul cu atât se vinde mai la preț, cu cât e mai limpede, mai curat și mai vechi. Aceste însușiri însă și le capătă cu deosebire dacă este tras la timp de pe drojdii.

Nu va fi dar de prisos, dacă vom face câteva observații practice privitoare la chestiunea de care ne ocupăm.

Mai întâi de toate butea în care avem să tragem vinul să fie curată și bine îngrijită. Neavând de cuget de astă dată să vorbim decât numai despre tragerea vinului de pe drojdii și nu și despre curățirea, spălarea și îngrijirea buților, presupunem dar că asupra buții nu mai avem nici un cuvânt de zis, ea este curată în toată puterea cuvântului și afumată nițel cu pucioasă curată ori arsă cu vinars de drojdii foarte tare și curat.

Vinurile fiind mai de multe feluri, de sine se înțelege și se știe că nu toate sunt gata cu fiertul, se limpezesc deodată. Asta atârnă de la bunătatea și puterea vinului. Cele slabe și acre mai curând sunt gata de tras decât cele grase și puternice. Și iarăși: vinurile roșii și cele de bombițe se trag mai târziu decât cele albe. Regula generală este fiecare vin nou să se tragă de pe drojdii atunci când a încetat de a mai fierbe, când s-a limpezit îndeajuns.

Când a sosit acest termen, ne încredințăm în modul următor: umplem, din butea cutare o sticlă cu vin, ducem sticla în casă. Dacă acum la căldură fiind și nu dă semne de fiert, putem să purcedem la tragerea lui de pe drojdii; ba, din contră, dacă vinul tot mai sâsâie, îl mai lăsăm să stea, căci nu e gata încă.

Vinurile mai ușoare, de regulă, sunt de tras de pe la a doua jumătate a lui decembrie și până la sfârșitul lui ianuarie și în răstimpul acesta și

trebuie trase, căci cele mai multe drojdii – cam 75% – sunt așezate deja. Ce mai rămâne se așează cu atât mai ușor și le vom scoate la trasul al doilea.

Vinurile roșii și cele grase, precum am zis, se limpezesc mai anevoie, tocmai de aceea ele se trag în jumătatea a doua a lui ianuarie și chiar prin faur.

Pe drojdiile vinurilor grase e bine să turnăm vin mai slab, pe care lăsându-l 8-12 săptămâni să stea pe ele și trăgându-l apoi, vinul se îmbunătățește foarte mult.

Tragerea vinului nou e a se face românește, adică slobozindu-l treptat întru un lăitar sau ciubăr și turnându-l apoi cu ajutorul unui vas în butea curată. Metodele mai noi de a se transmuta vinul dintru o bute în alta cu ajutorul unei mașini ori cu țevi de gumi sunt potrivite numai când e vorba de vinurile vechi, căci cel nou tocmai are trebuință de a veni la tras în nemijlocită atingere cu aerul, putând să-și lepede o mare parte din acidul carbonic care-i dă acel gust deosebit de vin nou. Și iarăși: o sumă de materii albuminoase, venind în atingere cu oxigenul aerului să devină indisolubile (netopibile) și prin urmare să se poată cu atât mai vârtos așeza, pân' la al doilea tras, în chip de drojdii.

Îndată ce vinul dă să curgă tulbure, avem să stăm pe loc. Lăcomind ca să-l scurgem până la cea din urmă picătură, ne vom căi amar, căci procesul de limpezire ce urmează și în butea a doua va fi împiedicat mult prin amestecul drojdiilor de pe fundul celeilalte, ba au fost cazuri de l-au pus numaidecât în nouă fierbere, prin ce pierde grozav de mult din bunătatea sa.

Rămășițele tulburate putem să le scurgem într-un butoiaș, făcând din ele un vin mai la modru.

Ne rămâne să mai vorbim că anume în ce zi și pe ce timp să se facă tragerea oricărui vin?

În privința aceasta experiența (pățania) ne-a dat învățături practice asupra cărora nu poate să mai încapă nici cea mai mică îndoială, dacă vorba e să facem un lucru cum se cade.

Când timpul e uscat, cerul limpede, aerul lipsit de umezeală, atunci să se facă tragerea vinului de pe drojdii. Dacă mai trage și un pui de vânt dinspre miazănoapte, cu atât mai bine.

De ce tocmai pe așa timp și nu când plouă, ninge și aerul e plin de umezeală?

Răspunsul poate să-l dea oricare cultivator de vii și manipulator de vin, dacă va umple o sticlă cu vin netras încă de pe drojdii și punând-o într-o odaie rece, însă nu friguroasă, ca să înghețe, unde nu o tulbură nimeni prin trântirea ușii – și va fi cu luare aminte că ce se întâmplă? Va observa cum pe timp frumos, uscat, cu vânturi de miazănoapte, vinul din sticlă se limpezește și puținele drojdii din el se lasă pe fund, pătură jur de jur – pe când pe timp prost și umed se tulbură, cugeți că-i spune cineva. Îndreptându-se vremea din nou, se limpezește și el; – ceea ce va să zică: timpul frumos, vin limpede, – timpul noros și umed, vin tulbure.

Astfel e și cu apa văilor și lacurilor, nu e limpede bine făr' numai când timpul e zvântat, altcum se ridică nisipul de pe fund și nu mai e curată de ajuns.

Încât pentru manipularea mai departe a vinului e de însemnat că cu cât vinul se va trage mai des și mai cumsecade, cu atât devine el mai curat și mai bătrân.

Grigore Sima al lui Ion

Păstrarea poamelor nobile peste iarnă

În ziua de azi, când merele și perele iernatice mai nobile se pot trimite pe drumul de fier până în cele mai îndepărtate orașe, când și în cetățile și orașele noastre poamele nobile bine păstrate ne aduc frumoase parale chiar în timpul iernii, când toate izvoarele veniturilor aproape seacă, și numai vânzând ceva poate să ajungă omul la sămânță de bani – puținele spese și neînsemnata muncă ce-o facem spre a așeza cu deosebire poamele mai nobile ne este răsplătită îndeajuns.

Pentru păstrarea cum se cade a poamelor peste iarnă e de lipsă să avem o pivniță zvântată, uscată, ce să aibă cât mai puțină umezeală și ușor să se poată aerisi.

Pe lângă poame putem să păstrăm în pivniță și legumele, cartofii și altele.

Pe un perete ori doi ai pivniței întocmim polițe de scândură ori lațuri puse unul lângă altul, polițe de 30-40 cm depărtare una deasupra celeilalte. Acestea vor avea stavile de alături, iarăși de scândură, ca să poată încăpea două șiruri de poame peste olaltă.

Dedesubt așezăm mușchi opărit și uscat bine în soriște prin frunze de pomi uscate. Așezăm poamele frumos și le acoperim cu hârtie. Cele mai puțin trainice au să vină mai deasupra, ca în caz de lipsă să putem ușor

deosebi și arunca la o parte exemplarele putrede. Paiele, fânul și otava nu sunt de a se folosi la astă treabă, căci ele, umezindu-se, împrumută poamelor un miros neplăcut și pe lângă aceea pot să contribuie la putrezire.

Să fim cu luare aminte ca temperatura pivniței să fie pe cât e cu putință statornică, dar nu azi prea cald, mâine din contră prea rece. Pivnița trebuie, din când în când, aerisită, chiar și în cerul cel mai mare, avem însă a ne îngriji ca temperatura să nu scadă cumva sub punctul de înghețare.

Dacă pivnița sau localitatea unde ținem poamele peste iarnă ar fi umedă cumva, e neapărat de lipsă ca toamna, încă înainte de așezarea poamelor în ea, s-o afumăm cu piatră pucioasă cât de bine. Asta se face în modul următor. Ducem jăratic într-un vas mărișor și-l așezăm la mijloc de fața pivniței, presărăm pucioasă pisată mărunt peste jăratic și închidem bine uși și ferești, ca, pe cât se poate, fumul să nu aibă pe unde răzbi afară. Astfel închisă are să rămână pivnița în decurs de trei zile. Mucegaiul și alte ciupercuțe se nimicesc cu totul în fumul de pucioasă, ceea ce contribuie mult la putința de a putea păstra poamele timp mai îndelungat.

Cu umezeala ne împăcăm așa, că punem în pivniță un vas, două, cu sare pisată: aceasta are însușirea de-a absoarbe aburii de apă din aer. Când sarea e plină de apă o ducem în casă, o uscăm și din nou o așezăm în pivniță la locul său.

Nu e destul însă ca poamelor să le gătim un loc potrivit, ci trebuie să fim cu luate-aminte și la aceea ca al lor cules să fie făcut cu toată luarea-aminte și anume atunci când sunt coapte cum se cade. Poamele vătămate, precum știut este, nu se pot ține timp mai îndelungat, căci putrezesc și iarăși cele culese înainte de a se fi copt îndeajuns se ofilesc, își pierd din gust și aromă – va să zică își pierd din preț.

Semnul cel mai învederat că poamele se pot culege e dacă se desfac ușor de pe creangă și pică, chiar și cele sănătoase, îndată ce scuturi nițel creanga. Perele de iarnă se pot culege, asemenea, când se desfac ușor de creangă și vârful de la sâmbure a dat a se înnegri.

Deoarece pe timpul culesului de poame mai sunt încă lucrări de-ale câmpului de pus la cale, mulți sunt care culesul de poame îl socotesc ca un ce de a doua mână și dimineața pân' a pleca la câmp ori când timpul e ploios, atunci se apucă de a-și aduna poamele ce le au. Asta însă este o purcedere din care afară rea și păgubitoare. Pentru că poamele în

timpul acela sunt pline de apă și astfel culese și îngrămădite peste olaltă, ciupercuțele ce fac putrezirea lor au o adevărată pepinieră priincioasă pentru a se dezvolta.

Poamele sunt dar a se culege pe timp frumos, unul câte unul, cu mâna și așezate de culegător în cofe, și nu în straițe ori saci, unde se lovesc deolaltă și se bătucesc.

Bine este ca poamele culese să se așeze pe pajiște înainte de a se muta în pivniță, ca să se descarce de umezeala prisositoare, sub înrâurirea căldurii.

Cele 10 porunci ale pomăritului

I.

Caută în moșia ta fiecare bucată de loc, ce altcum nu se poate folosi – sădește-o cu pomi roditori, care sunt un capital ce aduce procentele cele mai multe și mai sigure.

II.

Nu lăcomi la prea multe soiuri de pomi – decât prea multe și rele, mai bine puține și alese pe sprânceană.

III.

Altoii cei mai buni de sădit sunt cei care au bogate rădăcini, trunchiul drept și neted mai gros la pământ decât în sus și coroană bine întocmită, rotundă – după așa fel de pomișori ai să-ți bați capul.

IV.

Degeaba nu te trudi, că pe loc puțin mulți pomi nu poți să ai, că lumina și căldura ce le dau putere de viață, dacă nu pot străbate printre ei tot la nimic ai să ajungi. Depărtarea dintre pomii tăi să fie 10 metri și ei în șir drept au să fie împlântați, dar nu fără nici o judecată ca în satul lui Cremene.

V.

Sapă gropile unde sădești pomi de un metru adâncime și cumpănește ca pământul să fie întors; cel de deasupra dedesubt, amestecându-l cu gunoiul de curte. La sădire ține pomișorul drept și calcă pământul, dar puțin numai.

VI.

Rădăcinile taie-le de vârf, asemenea taie a treia parte din fiecare creangă și întărește altoiul de doi pari împlântați unul de o parte, altul de alta – griji însă ca legătura să nu fie prea strânsă.

VII.

Curăță pomii mai bătrâni de mușchi și coaja uscată cu ajutorul unei perii aspre ca mult timp încă să le tragi folosul. Dacă însă aceasta ți se pare a fi împreunată cu prea multă pierdere de timp, pune-te și în fiecare toamnă spoiește trunchiul pomilor cu var. Aceasta las' că face ca coaja bătrână – cuibarul atâtor jigărăi – să cadă, pe lângă aceea, peste iarnă îi va scuti de ger.

VIII.

Gunoiește pomii în fiecare an, de vrei să ai roadă multă și gunoirea n-o face numai în jur de trunchi, ci ea trebuie să se extindă cât sluiește coroana, căci și rădăcinile pân-acolo se extind.

IX.

De ai vreun pom bătrân, ce nu face decât puțină roadă la an, e însă de un soi nobil, nu-l tăia, ci scurtează-i crengile bătrâne, ca să dea alți vlăstari și mult timp încă să te poți bucura de poamele lui.

X.

De capătă vreun pom tăciune, taie rana până la lemnul sănătos și o unge cu păcură (catran).

Slova

Stârpirea tăciunelui

Știut lucru este că tăciunele grâului îl fac două mici ciupercuțe parazite al căror nume științific este: Tilletia caries și Tilletia laevis.

Grâul cu tăciune nu are preț, fiindcă ciupercuțele acelea nu e destul că se încuibează în unele spice de așa, încât în mii de ele, în loc de boabe de grâu, avem de tăciune, ci el, când cu treieratul (îmblătirea) se lipește și de boabele sănătoase, așa că, măcinându-le, făina își pierde fața, pâinea este murgă și, dacă e în mare măsură, poate să fie chiar și sănătății spre stricare.

Proverbul zice că „Ce semeni aceea răsare" – sameni grâu tăciunos, asemenea ai să seceri.

Tocmai de aceea s-au încercat multe căi pentru a putea stârpi tăciunele, dintre toate însă cea ce prin șirele acestea voim s-o recomandăm economilor noștri e calea cea mai dreaptă, mai sigură și totodată ieftină.

Mai întâi de toate paiele grâului cu tăciune las' că vitele nu le mănâncă, nu este iertat să le întrebuințăm nici de așternut, deoarece sămânța de tăciune e atât de blestemată, că nici în gunoi nu-și pierde puterea sa de încolțire, prin urmare cu el dimpreună transportăm și tăciunele pe semănături și ne trezim că, deși grâu curat am semănat, de tăciune tot nu ne-am putut mântui.

În ce privește grâul de sămânță însuși, dacă e tăciunos trebuie să-i face un scălduș așa după cum ne povățuiește un învățat german, dr. Kühn, care zice:

„Se ia la 275 litre grâu de sămânță 56 dkg (decagrame) piatră vânătă (Cuprum sulfuricum). Piatra vânătă o pisăm și-o topim în apă fierbinte. Pe această apă o turnăm apoi într-o bute desfundată și o lungim cu atâta apă rece, ca turnând grâul să treacă peste el cu o palmă, așa că nici înfoindu-se să nu iasă din scăldușí, să nu se zbicească. Apa trebuitoare va fi cam 103 litre. În chipul acesta apa va avea cam 1/2 procent cupru sulfuric. Grâul îl amestecăm cu ajutorul unei lopeți și boabele ce înoată pe deasupra le scoate afară, că-s mai mult seci. Grâul rămâne în zeama asta vreo 12 ore, apoi îl scoatem, îl întindem subțirel, ca să se zvânte, întorcându-l ca să se amestece. Peste 24 ore se poate semăna".

Dacă grâul e din cale afară de tăciunos, e bine a se ține în zeamă timp mai îndelungat (14-16) ore.

Piatra vânătă omoară sămânța tăciunelui fără ca să strice totodată și colțul grâului în mod simțitor. Cu ceva însă tot e bine a se semăna mai des, ca nu cumva holda să iasă prea rară.

Să nu se pună la uitare că grâul cel mai bun de semănat e cel treierat cu mâna prin îmblăcii, pe când cel de mașină cu învelișul rănit și ici și colea prin cuiele mașinii – e străbătut în curând de soluția de piatră vânătă și colțul ușor devine neputincios de a răsări.

Multe și mărunte

(Povețe practice)

Cultivatorii de pomi lucră foarte cu minte, dacă sapă și îngrașă în fiecare an pământul din jurul pomilor, și anume cât ține cercul coroanei.

Pomul cugeți că grăiește, atât de bine îi merge. Dacă însă nu te înduri de pajiște, ia un par gros și fă cu el jur-împrejur, cât ține coroana, gropi ca de 2 palme adânci și le umple până sus cu zeamă de gunoi lungită cu apă. Să vezi minune!

De vrei ca s-ajutorezi creșterea pomului, gunoiește-l iarna sau primăvara cu zeamă de care am vorbit ori gunoi de curte. De vrei ca să influențezi asupra mugurilor ce-or să rodească la anul, gunoiște-l prin august; dacă cu poamele ai de-a te înțelege, gunoiește-l în jumătatea întâi a verii cu zeamă de gunoi.

*

Mulți oameni sunt săraci fiindcă uneltele de economie, după întrebuințare, nu le pun la locul lor, ci le aruncă la o parte, de se fac apă; fiarele de plug le lasă de le mănâncă rugina peste iarnă; de nutreț nu poartă grijă, încât îl smulg și calcă oile în picioare; poamele nu le culeg cu mâna, ci le scutură; în grădină nu seamănă legume, ci lasă ca să crească buruieni și cumpără cu bani grei, când le trebuie; nu seamănă cânepă ca să se îmbrace cu veșminte țiitoare, de te urăști pân' se rup, ci cumpără zdrențe coapte de prin negustorii, ce te fac de rușine cum le agăți de un spin; hainele neläute le aruncă la o parte, de-și fac șoarecii culcuș în ele; vestmintele de iarnă lasă de vara le mănâncă moliile; carnea de porc n-o sărează de ajuns, încât se strică; vasele de lemn le țin în soare, de se descheie și strică; pivnița n-o curăță nici din Paști în Paști; laptele îl lasă de se searbede și nu fac caș din el; dacă li se sparge acoperișul de la casă, nu umblă să-l cârpească, făr' așteaptă să pună palma în loc de deget; bucatele din coș nu le întorc în veci, încât se încing; mătura, după ce o întrebuințează, nu o mai pun la loc, ci o calcă în picioare... De aceea-s mulți oameni săraci.

*

Curățirea buților. Francezii, cei dintâi vieri în lume, au bunul obicei de ard fiecare bute după ce mai întâi a opărit-o cu apă fierbinte și au limpezit-o cu apă curată. Spre acest sfârșit se folosesc de cel mai curat și tare vinars de drojdii pe care îl toarnă înăuntru pe ușiță, îl fac cu ajutorul unei mături în toate părțile și apoi îi dau foc. În urmă scurg fluiditatea ce-a rămas și astupă butea foarte bine.

*

Contra durerilor de măsele se recomandă pulberea de pușcă. Aceasta se pune în bumbac și se vâră în găunoșie.

*

Smântâna cea mai bună și mai gustoasă este aceea care se ridică deasupra laptelui în primele 12 ore după mulgere. Cea de mai târziu numai

cât strică gustul și bunătatea celei dintâi. După ce unul din smântână se face, de sine se înțelege, care unt e mai bun.

*

La capătul de jos al pământurilor înclinate e bine a se face o groapă adâncă, unde să se adune tot ce spală apa de pe loc și știut este că spală ce e mai bun. De aici toamna iar putem să dăm locului înapoi ce i-au răpit văiușurile.

*

Ceară fluidă de altoit se pregătește în chipul următor: să se piseze rășină albă și să se pună într-o sticlă tare, umplând-o până la jumătate. Peste rășină se toarnă terpentin gros pân' la 3 din 4 părți ale sticlei. Punem peste ele câteva vârfuri de cuțit de pământ roșul (bolus) și apoi spirt de vin tare de 90 grade, atât ca să treacă cu 2 cm peste celelalte materii. Sticla se pune acum la căldură și trecând 24 de ore se poate întrebuința, scuturându-se mai întâi, ca să se amestece bine.

*

Cel mai drăgălaș joc pentru copii este titlul unui Preț-curent frumos tipărit și ilustrat cu mai multe figuri în culori. Citirea lui trebuie s-o recomandăm, chiar la locul acesta, tuturor părinților ce stau încă pe cugete, când e vorba de ales jucării sau mijloacele de distragere pentru micuții lor. Numeroasele păreri ieșite din condeiul unor pedagogi de renume, ce sunt reproduse în cărticica amintită – înlătură orice îndoieli în astă direcțiune și constată a fi de preferat mai pe sus de toate renumitele: Cutii-Ancora cu pietricele de edificat, răspândite în cele mai largi cercuri și care sunt ieșite din fabrica firmei F. A. Richter & Comp., Viena, strada Nibelungen Nr. 4. Jucăriile amintite oferă micilor copilași cea mai mare distragere prin varietatea lor și le ține luarea-aminte mereu încordată – într-o astfel de măsură, că nici un altfel de mijloc de distragere nu poate fi asemănat cu acesta. Prețul-Curent amintit se trimite gratuit din partea firmei oricui îl cere. – Adresa pentru telegrame: Richter, Viena, Schillerhof.

„Amicul Poporului", 1889

Aerul din punct de vedere igienic

Pământul e înconjurat, din toate părțile, de un înveliș de aer de 10-12 mile geografice în grosime, înveliș ce se numește atmosferă, văzduh. Aerul e un bun comun al tuturor vietăților și plantelor. Apăsarea lui, felul cum este compus, mișcările, starea-i umedă, dimpreună cu ploile ce urmează

de aci, în sfârșit, gradul lui de căldură – toate aceste sunt condiții hotărâtoare în privința desfășurării întregii vieți organice pe pământ. – Omului e trebuitor aerul de o parte ca materie nutritoare, de altă parte fiindcă produce răcirea corpului. În adevărul aerul e tot atât de trebuitor ca și pâinea de toate zilele. Se deosebește însă de alte materii nutritoare întrucât de aer avem trebuință neîntrerupt; de mâncat însă mâncăm numai de câteva ori la zi, pe când de respirat în fiece minut respiră omul cam de 16 ori; și cantitatea aerului pe care o trage în sine un om în vârstă în 24 de ore (în număr mijlociu 9000 de litri) întrece de trei mii de ori pe aceea a bucatelor vârtoase și fluide folosite în același timp (cam 3 litri). Cu toate aceste însemnătatea aerului adesea e neluată în seamă. După ce nu se poate vedea și nici nu costă nimic, nu avem cunoștință cât de neapărat trebuitor este el și începem a-i duce dorul mai ales când se împuținează ori când nu mai e bun pentru respirație, din cauză că e plin de necurățenie.

Aerul corespunde menirii sale numai până își păstrează însușirile corespunzătoare naturii corpului omenesc. Aerul, în stare curată, e compus din nitrogen și oxigen, lângă care se mai alătură o cantitate oarecare de aburi de apă și acid carbonic. Părțile aceste, ce împreună fac aerul, pentru om nu sunt de aceeași însemnătate.

Grosul aerului îl formează nitrogenul, căci se află în 100 de litri de aer cu ceva mai bine decât 78 litre de nitrogen. În nitrogen curat, care nu conține și o anumită cantitate de oxigen, omul se înăbușă, nu poate s-o ducă. Dacă însă nitrogenul e amestecat cu oxigen în măsura cum se găsește în atmosferă, apoi el, nitrogenul, pentru respirație și-a pierdut orice însemnătate, căci corpul omenesc, în stare gazoasă, la nimic nu-l folosește. Căci aerul îl tragem în noi pentru oxigen, care nu face făr' a 21-a parte din 100 părți de aer. În procesul respirației nitrogenul joacă un rol pasiv și poate numai într-atât e de ceva însemnătate, întrucât procesul respirației e întocmit conform felului cum e compus azi aerul și, dacă am trage în noi numai oxigen curat, această împrejurare ar modifica puțin cursul respirației, schimbând, poate, atât numărul, cât și adâncimea răsuflării. Din contra, pentru plante, nitrogenul aerului se vede a avea oarecare însemnătate, deoarece ele, la clădirea corpului lor, au nevoie de compoziții nitrogenice, care, cel puțin în parte, stau în strânsă legătură cu nitrogenul aerului.

Din punctul de vedere al respirației partea cea mai însemnată a aerului este oxigenul, din care, precum am zis, în 100 se află 21 de părți. Acest

gaz are – în urma însuşirii sale de a se amesteca uşor cu alte corpuri – un preţ nespus de mare în economia naturii. Oxigenul modifică corpul cu care se împreună. El face focul din cuptor, cum şi lumânarea, de arde, cu o cale însă tot oxigenul poartă vina că fierul rugineşte, lemnul devine pufăios şi în urmă putrezeşte, el produce şi descompunerea cadavrelor, după moarte, iar în decursul vieţii, lucră neîntrerupt în internul corpului omenesc. În cuptor, materia de încălzit nu s-ar descompune, dacă n-ar fi oxigenul şi foc şi căldură nu am avea, tot astfel au trebuinţă de oxigen şi ţesăturile, organele corpului omenesc, care făr' de el n-ar putea prelucra materiile nutritoare, ce i se dau şi în chipul acesta nu ar fi în stare să le preschimbe în căldură şi forţă de lucru sau putere. Viaţă nu ne putem închipui fără fiinţa de faţă a oxigenului, ea s-ar stinge, cum focul din cuptor se stinge, dacă-l închizi, că oxigenul aerului să nu mai poată intra în el. Cu toate acestea, omul poate trăi şi în aerul ce nu conţine oxigen tocmai de ajuns, întrucât răsuflarea devine mai deasă. Cu toate acestea, aerul îşi are marginile sale peste care nu este iertat să treacă sărăcia lui în oxigen. Dacă oxigenul nu face, cel puţin, a 14-a parte din sută, apoi nu mai e potrivit pentru respiraţie pentru susţinerea vieţii. Cantitatea acestui gaz, dacă se împuţinează peste acest hotar, apoi omul se înăbuşe şi urmează moartea. Afară la largul oxigenul nu se poate împuţina într-atât, peste tot cantitatea lui în atmosferă e supusă la puţine schimbări, se schimbă în margini tare înguste. Dacă unii laudă grozav aerul de munte, sub cuvânt că e mai bogat în oxigen ca cel de la şes, apoi noi trebuie s-o spunem că tocmai acesta nu este adevărat, cercetările ştiinţifice dau dovezi opuse. Anume, cu cât un loc e mai ridicat, cu atât aerul e mai subţire şi, prin urmare, mai sărac şi în oxigen, ceea ce are drept urmare că omul la munte trebuie să răsufle mai des, din motivul că e mai puţin oxigen ca la şes.

În aer se află oxigen sub formă cu totul deosebită, înţelegem ozonul. Acest corp gazos e aplicat în mai mare măsură încă decât oxigenul, a se uni cu alte corpuri şi a le descompune, le face de putrezesc încă mai repede. Se vede că pentru susţinerea vieţii omeneşti ozonul nu e neapărat trebuitoriu. Aceasta se deduce din împrejurarea că la oamenii ce-şi petrec timpul mai mult în odăi închise – şi aci ozonul lipseşte cu totul – nu se observă conturbări serioase în ale sănătăţii din cauza lipsei ozonului. Pentru aceea însă ozonul îşi are însemnătatea sa din punct de vedere igienic, după ce el atacă şi descompune astfel de corpuri organice plutitoare în aer, care în anumite împrejurări sunt foarte periculoase

pentru om. Ozonul în chipul acesta curăță aerul de unele materii rele, nepriitoare sănătății. Putem zice că până la un punct el este curățător al aerului. De altcum, până azi nu s-a putut adeveri credința acelora care susțin că ozonul ar împiedica lățirea bolilor lipicioase. – Ființa de față în aer a ozonului nu este totdeauna aceeași; el se înmulțește cu deosebire pe timp de furtună, formându-se în urma schimbărilor electrice din atmosferă. Drept aceea influența binefăcătoare a furtunilor asupra atmosferei, pe care o curăță atât de minunat – nu trebuie s-o atribuim numai vânturilor și ploii, căci își are partea sa și ozonul. — Ozonul se produce repede în natură și dispare iarăși repede, deoarece mereu află în atmosferă materii organice cu care se unește.

Acid carbonic e puțin în aerul liber. Ori de câte ori s-au făcut cercetări, s-a aflat că aerul liber conține 3-4 părți acid carbonic în 10.000 părți, rareori mai mult ori mai puțin. Chiar în orașele mari, unde atâtea fabrici aruncă nori negri de fum, și acidul carbonic de abia se sporește afară în largul. Numai excepțional se adună mult acid carbonic într-un loc, unde adică străbate el însuși din pământ în cantități mai mari ori apoi unde se aprind pe o întindere mai mare niscai trestișuri. – Carbonul nu e potrivit pentru respirație, focul se stinge, iar vietățile se înăbușă în el. Puțin, cum se află în aer, e cu totul indiferent și omul poate să sufere cantități mult mai mari, bineînțeles, dacă se află și oxigen de ajuns. În mine (băi) aerul conține mult mai mult carbon, cu toate aceste răsuflarea se îngreunează numai, când și lumânarea arde închis, va să zică atunci când aerul conține acuși 3-4% acid carbonic.

O parte însemnată a aerului îi formează aburii de apă. Aerul conține apă mai multă ori mai puțină, după cum e clima, anotimpul, mai atârnă încă și de la împrejurarea dacă solul (pământul) e din fire apătos ori uscat și în apropiere nu cumva se află mase mari de apă. În măsură mijlocie aerul conține una a suta parte (1%) a volumului său aburi de apă, adică 1 litru aburi de apă în 100 litri aer. Aerul rece nu poate absorbi și păstra în sine în formă de aburi atâta apă câtă e în stare să absoarbă aerul cel cald. După gradul de căldură al aerului e diferit, tot așa e hotărâtă și cantitatea maximă de apă, ce poate s-o absoarbă în formă de aburi. Când aerul conține maximumul aburilor, ce e capabil să-l absoarbă – atunci zicem că e sătul, plin sau încărcat de umezeală. Tabelul ce urmează ne arată câte grame de aburi de apă este capabil să absoarbă un metru cub de aer la diferitele sale grade de căldură.

Gradul de căldură al aerului	Cantitatea maximă de apă	Gradul de căldură al aerului	Cantitatea maximă de apă
-20°	1.2	13	11.2
-15	1.8	14	11.9
-10	2.5	15	12.6
-5	3.5	16	13.5
0	4.8	17	14.3
1	5.2	18	15.2
2	5.6	19	16.1
3	5.9	20	17.0
4	6.3	21	18.1
5	6.7	22	19.3
6	7.2	23	20.4
7	7.7	24	21.5
8	8.3	25	22.7
9	8.8	26	24.2
10	9.3	27	25.9
11	10.0	28	27.5
12	10.6	29	30.0

Dacă aerul încărcat cu aburi de apă se răceşte, atunci o parte din el se preschimbă ori în mici băşicuţe de apă (negură şi nori) ce plutesc în aer, ori în picuri de apă (ploaie). E lucru ştiut de toţi că deasupra locurilor apoase, vara, îndată ce soarele apune, se vede beznă. Cauza e că aerul, răcindu-se, nu mai e în stare să păstreze, în formă de faze, atâţia aburi de apă, câţi putea pe când avea o temperatură mai ridicată, era mai cald. De sine se înţelege că aerul deasupra locurilor apătoase, în decursul zilei, este plin de aburi. Asemenea fenomene se poate observa şi când vântul ne aduce din părţile de miazăzi, miazăzi-miazănoapte nori şi adeseori ploi. Aceşti curenţi de aer umezi şi calzi, sosind în clima noastră mai aspră, se răcesc şi nu mai sunt în stare să păstreze în formă de aburi toată apa ce-o conţin, drept aceea o parte din ea cade jos în chip de ploaie. Dacă o pătură de aer, având o temperatură de 20° şi fiind încărcată de aburi de apă până la săţul – se răceşte la 12°, apoi, după tabela de mai sus, fiecare metru cub de aer va da 64 gr de apă. Dacă ne închipuim un teren de un hectar în extensie şi deasupra lui un nor de 100 m înalt, atunci pătura respectivă de aer corespunde la 1 milion de metri cubi, iar ploaia

ce cade din el face 6.400 litri. Astfel nici o minune, dacă cu ocazia viscolelor apa cugeți că toarnă, nu altceva.

De altcum aerul numai arareori și numai pe timp scurt e încărcat cu apă până la sătul; de regulă nu conține decât 60-80% din cantitatea de aburi, ce-i în stare s-o absoarbă. Aceasta împrejurare se numește umezeală relativă a aerului și joacă rol în procesul asudării corpului omenesc, precum se va vedea mai la vale, căci ea hotărăște câtă sudoare poate să dea corpul afară din sine. Aerul, ce nu e umed cu desăvârșire, răcindu-se până la gradul încât aburi are tocmai atâți câți poate să absoarbă – zicem că a ajuns la punctul când care rouă. Astfel de pătură de aer numai puțin de se mai răcește, aburii devin mici picuri de apă (cade rouă). Noi judecăm aerul că e uscat ori umed, după umezeala lui relativă. Oricât de mică ar fi cantitatea absolută a aburilor aflători în aer, noi îl simțim umed, îndată ce e aproape plin, încărcat de ei. În astfel de aer obiectele umede nu se usucă sau apoi tare încet. Dacă însă aerul e departe de a fi plin de apă, deși cantitatea aburilor absorbiți de el poate fi destul de însemnată – ceea ce se întâmplă cu deosebire vara în căldurile cele mari – pentru simțurile noastre el apare uscat și obiectele umede se usucă iute în urma evaporării (aburirii) repede. Așadar aerul, ce conține o anumită cantitate de aburi, odată poate să ne apară umed, altădată uscat, precum este el rece ori cald. Pentru că aerul rece e încărcat de umezeală cu aburi puțini (a se vedea tabelul de mai sus); – pe când aceeași cantitate de aburi în aer cald nu înseamnă nimic, după ce el poate să mai absoarbă pân' a fi plin încă de câteva ori atâția. Într-o zi de vară cu năduf aerul având temperatură de 25° Celsius și fiecare metru cub din el conținând 12 grame aburi de apă, nouă ni se pare tare uscat, căci la gradul de căldură în care se găsește el ar fi în stare să absoarbă 22,7 de grame de aburi, conținând însă numai 12 grame umezeala lui relativă e numai 52%. Și iarăși, în dric de iarnă aerul, ce e la punctul înghețării (0°) să conțină numai 5 grame de aburi pentru fiecare metru cub, simțurilor noastre apare din cale afară umed. Aceasta din motivul că cele 5 grame sunt tocmai de ajuns ca aerul – în starea în care se găsește – mai mult să nu poată absorbi, să fie umplut, cum se zice. Așadar nu cantitatea de aburi aflători în aer îl face pe acela umed, ci umezeala lui relativă.

Cantitatea absolută a aburilor de apă aflători în aer e cu atât mai mică, cu cât ne vom urca mai sus în atmosferă peste suprafața mării. În cele mai înalte regiuni, poate că aerul nici nu conține aburi de apă, fiindu-i

temperatura mult prea mică pentru ca aceea să poată evapora. Aerul dinăuntrul continentelor e totdeauna mai uscat decât acela de la malurile mărilor.

Pădurile sunt de mare însemnătate pentru regularea climei. Ele țin aerul umed, fiindcă absorb apa de ploaie în pământul lor pufăios, nu lasă ca aceea să se evapore repede, ci o redau treptat și pe rând atmosferei, prin ce nu lasă ca aerul să devină prea uscat, îi păstrează umezirea timp mai îndelungat, chiar și atunci când e secetă. Deci apa de ploaie are timp spre a se adânci în pământ și a ieși undeva iarăși la lumină în formă de izvor. Tocmai de aceea, nimicirea pădurilor este un păcat nu numai din punct de vedere economic național, ci și igienic. Unele specii de arbori – salcia, plopul – și ele absorb din pământ tare multă umezeală prin ce contribuie ca acela să se usuce mai iute.

Aerul afară la largul este tot la un fel, numai cu privire la umezire este deosebire între pătura cutare și cutare. Această împrejurare e vrednică de mirare, cu atât mai vârtos, că el suferă neîntrerupte pierderi. Vietățile trăiesc pe socoteala oxigenului, iar părțile verzi ale plantelor – sub influența razelor solare – absorb tare mult carbon. Să nu uităm însă că materiile respective în măsura în care se retrag aerului, în schimb, i se și redau. Omul și animalele, folosind oxigenul, în schimb, dau afară carbon, și plantele, întrebuințând carbonul, redau aerului oxigen. De altcum oricât de mare e cantitatea gazelor aci amintite, aceea e totuși aproape fără nici o însemnătate față de întreg aerul atmosferic. Cantitatea oxigenului din atmosferă e atât de uriașă, că abia în mii de ani ar putea să scadă de la 21% la 20% lasă – chiar când plantele nu l-ar pregăti neîntrerupt. Și în răstimpul acesta să-l consume o mie milioane de guri omenești și toată ceata animalelor și plantelor existente. În locuințele omenești, fiind aer mai puțin, lucrul, firește, stă cu totul altcum.

Schimbările părților aerului sunt dar următoarele: oxigenul scade în măsură însemnată consumat fiind de oameni și animale prin respirație, cum și prin aceea că el se amestecă cu corpurile organice, făcându-le pe acelea să putrezească – plantele însă îl redau iarăși atmosferei; – carbonul dispare din aer absorbindu-l plantele, pentru care el este o materie nutritoare foarte însemnată, dar iarăși el se formează mereu prin arderi, prin descompunerea corpurilor organice, pe lângă aceea și oamenii și animalele îl pregătesc neîntrerupt și-l înmulțesc. – În fine, nitrogenul nici nu se sporește, nici nu scade.

Oamenii și animalele au trebuință de aer pentru respirație. Aceasta va să zică un fel de schimb ce se face între gazele aerului și între sucurile,

părţile fluide ale corpului. Procesul acestui schimb este felurit, ca şi organismul deosebitelor animale. Insectele au canale – ţevişoare – anumite pentru răsuflare, care să ramifică în corpurile lor, având în afară drept capete o sumă de găurele deschise. Peștii au întocmiri anumite la bot, cu ajutorul cărora aleg aerul din apă. Păsările şi animalele răsuflă prin plămâni. Răsuflarea e automatică, neatârnătoare de voinţă. Procesul e următorul: în corp, cu ocazia neîntreruptului schimb de materie – procese chimice – lucrări ce susţin viaţa –, se întrebuinţează oxigen, pe când carbonul se dă la o parte şi aceasta tot întruna. Aceasta se întâmplă aşa, că unele organe de-ale corpului culeg din sângele ce trece prin ele oxigenul şi toarnă înapoi, în el, acidul carbonic, pe care îl aleg. Astfel dar sângele, ce din corp se reîntoarce prin vene la plămâni îndărăt, e bogat în acid carbonic şi sărac în oxigen. Cu totul dimpotrivă stă lucrul cu sângele arterelor, care pleacă din inimă şi se răspândeşte prin întreg corpul; acesta fiind proaspăt, conţine oxigen mai mult şi carbon mai puţin ca sângele din vene.*

În creier există un loc ce se irită îndată ce vine în atingere cu sângele sărac în oxigen (centrul respiraţiei). Iritarea acestei părţi din creier numai dacă se comunică – prin nervi – cu corzile pieptului ce fac ca acela să se lărgească. Corzile respective se lărgesc, se lărgeşte pieptul şi se înfoaie plămânii. Prin această lărgire a plămânilor, aerul din ele devine mai rar, ceea ce are drept urmare că aerul de afară intră numaidecât pe gură şi pe nări şi străbate prin canalul răsuflului şi ramificările lui până în plămâni, unde se amestecă cu aerul aflător în băşicuţele plămânilor. Băşicuţele acestea au nişte pereţi tare subţire, prin care gazele uşor pot străbate, aşa că – fiind totodată pereche de un număr foarte mare de vinişoare cu sânge – neîntrerupt se face schimb, de-o parte gazele din sânge trec în băşicuţele plămânilor şi întors, din băşicuţe străbat iarăşi altele îndărăt în sânge. Sângele câştigă foarte mult din schimbul acesta. Anume gazele, ce din băşicuţele plămânilor intră în sânge, sunt bogate în oxigen şi sărace în carbon, pe când cel ce din sânge intră în plămâni sunt bogate în carbon şi de oxigen sunt sărace. Gazele respective se curăţă astfel în urma amestecului aerului de afară cu cel din plămâni. (Desfăşurarea mai îndeosebi a procesului chimic respectiv nu are loc aci.)

* Oamenii nu prea ştiu să face deosebire între venă şi arteră. Arterele se află mai adânc, iar venele se găsesc îndată sub piele. Acestea au o culoare vineţie, fiind sângele din ele sărac. Arterele poartă sângele cel bogat, îl împart în corp şi rănirea lor e tare gingaşă. (Nota Trad.)

Putem zice dar că pe calea respirației sângele neîntrerupt se desface de acid carbonic și-și însușește oxigen, prin ce iar devine potrivit pentru susținerea vieții. Schimbarea ce se face în aer prin respirație ne-o înfățișează cifrele următoare: într-un litru de aer inspirat se află 210 cm cubi (21%) oxigen și 0,4 cm cubi de acid carbonic (0,01%). Din contră, aerul expirat – dat afară – conține numai 160 cm cubi oxigen (16%), iar acid carbonic în măsură mijlocie cam 40 cm cubi (4%).

E de mare însemnătate ca aerul pe care îl respirăm să fie bun și curat. Aerul liber în toate împrejurările își împlinește această datorință, deși nu putem afirma că ar fi chiar curat. Aerul atmosferic – de afară – devine necurat prin corpuri gazoase și praf. Gaze vătămătoare sănătății, cum sunt: hidrogenul sulfurat (cu pucioasă), amoniacul, acidul sulfuric, carbon-oxidul – numai în mod excepțional pot să devină în așa cantitate, încât să ie stricătoare, pentru că în ce mare măsură s-ar dezvolta ele undeva, numaidecât se împrăștie în toate părțile prin aer.

Praful din aer e izvorul a mai multor rele. Precum ale lui fire sunt mai mici sau mai mari, astfel se poate și observa, mai ușor sau mai greu. Praful ce se ridică pe drumuri și străzi se vede bine, fiindcă firele lui sunt mărișoare. Devenind aerul lin, el se lasă jos din nou. Acesta e mai mult neplăcut, decât primejdios, fiindcă ațâță pielița nasului, gâtlejului etc. La praful ușor de văzut se numără și părticelele mici ale cărbunilor, care ies din hornurile fabricilor din orașele mai mari. E lucru cunoscut cum în unele orașe englezești oamenii țin ferestrele tot închise, pentru că, deschizându-le, se umple locuința de un praf fin, negru, pe care ar trebui să-l respire locuitorii dimpreună cu aerul și care acoperă toate mobilele cu un văl negru. Praful de cărbuni e uneori atât de des, că împiedică chiar străbaterea razelor soarelui prin el. Fotografii nu bucuros se așează în astfel de locuri. În praful de cărbuni sunt firicele ascuțite care, intrând în plămâni mai adânc, poate să rănească pe acelea. Aceasta se întâmplă rar, după ce, de regulă, se oprește în nas, gură și gât, de unde îl leapădă omul afară.

Uneori praful din aer e mărunt, că nu se poate vedea, făr' numai în razele soarelui, ce străbat prin ferestre, când apare ca mici corpuri luminoase. Astfel de praf e atât de fin, că lucește în aer și atunci, când acela numai puțin se mișcă și se află și pe vârfurile celor mai 'nalți munți.

Mai e un soi de praf, care e atât de fin, încât nici în razele soarelui nu se poate observa și care plutește în aer chiar când acela mai deloc nu se mișcă. Aci aparțin germenii bolilor lipicioase, a căror prezență în aer trebuie s-o presupunem. Acești germeni – miasme – se crede a fi niște

ciupercuțe atât de mici și puțin dezvoltate, că numai sub microscopul de o mie de ori măritor se pot descoperi. Nu suferă îndoială că în ținuturile unde pătimesc oamenii de friguri (intermitente) cu ridicata (prin ținuturi mlăștinoase), cu deosebire după apunerea soarelui, plutesc în aer un el de materii (miasme) de o natură necunoscută încă, periculoase însă, căci cel ce respiră astfel de aer capătă frigurile amintite. Se poate că și pe aceștia, ca și pe alte corpuri organice plutitoare, îi atacă și-i nimicește ozonul. Din cele zise urmează cel puțin atât, că praful invizibil e cel mai primejdios. De altcum observ că cu ajutorul unor anumite aparate aerul se poate curăța de toată pulberea. Bumbacul împiedică străbaterea prin el a prafului mai mare, poate chiar și pe aceea a celui fin; cu mult mai bine fac acest serviciu buretele (sponghia) fin, dacă e ud și ștergarul jilav împăturit.

Afară de respirație, aerul ne mai face un bine tot atât de însemnat, anume el răcește corpul nostru. În astă privință e a se lua în considerație temperatura (cât e de cald sau rece), umezeala și mișcarea lui. – Temperatura aerului e tare diferită pe deosebitele puncte ale pământului, așa că deloc nu exagerăm când zicem că – în părțile locuite de oameni – deosebirea între extreme (între căldura și frigul cel mai mare) este 100°C. E adevărată! minune că omul poate trăi în clime atât de deosebite. Spre lămurire întrețesem aci o mică explicație despre temperatura corpului omenesc.

Precum știut este, temperatura corpului este statornică, și între cele mai diferite împrejurări, și tare puțin se schimbă. Aceasta se numește căldura corpului și e întocmai atât la oamenii ce trăiesc în climă geroasă – la cei din părțile polare – cât și la cei de sub ecuator. Sângele eschimoșilor e dar tot atât de cald ca și al Harapilor. Căldura subsuoară e de 37-37,5°C. Părțile mai dinăuntru ale corpului sunt ceva mai calde, așa că în mațul gros căldura e de 38-38,5°C, iar sângele din inimă are 39°. Corpul trebuie să-și păstreze această căldură, dacă e vorba ca să poată împlini fără conturbare lucrările cerute la susținerea vieții. Sângele încălzindu-se ori răcindu-se continuu, numai cu câteva grade peste sau sub regulă, deloc s-a sfârșit cu viața. Se întâmplă fără îndoială că sângele se încălzește uneori mai tare ca de obicei, bunăoară când șade omul în soriște sau în apropierea focului o când, bolnav fiind, are fierbințeli. – Asemenea se întâmplă că sângele e ceva și mai rece, de exemplu după o lungă scaldă de apă rece, șezând în nea și în primele zile după boală grea. Schimbările aceste în căldura corpului nu este de iertat însă ca să țină mult și nici să

fie prea mari, altcum sunt primejdioase. Nu putem şti pân' la ce grad poate să scadă căldura corpului, făr' să urmeze moartea, desigur însă că sub 20° nu se poate cobori. Iepurii de mare, cu care s-au făcut probe, răcindu-se corpul lor sub 20°, se prăpădesc până la unul, pe când dup-o răcire mai mică, la căldură, iar îşi vin în ori. Corpul animalelor, ce iarna dorm în amorţire, se răceşte până la 8° şi chiar mai jos, fără ca din astă parte să sufere ceva. Căldura corpului omenesc se ridică mai tare, când e bolnav şi are fierbinţeli. De regulă moare omul că are peste 41-41,5°C, căci la 42,5° unele părţi albuminoase ale sângelui se încheagă, ceea ce – de sine se înţelege – face capăt vieţii. Răcirea corpului mai uşor o suferă omul decât înfierbântarea lui, la toată întâmplarea însă marginile în care se poate mişca – atât în sus, cât şi în jos – sunt mult mai înguste ca la animalele cu sânge cald.

Cum se poate ca trupul omenesc să-şi păstreze căldura sa normală, deşi temperatura aerului ce-l înconjoară aproape pretutindeni e mai joasă şi pe lâng-aceea e atât de schimbătoare? Îmbrăcămintea şi locuinţa o face aceasta cu putinţă, alăturea cu pielea şi sistemul nervos.

Producerea căldurii trupeşti putem s-o asemănăm cu aceea a focului, numai cu deosebirea că în corp nu ard lemne ori cărbuni, ci bucatele cu care ne nutrim. Un om în vârstă produce la zi 3 milioane unităţi de căldură. Unitate de vârstă numim căldura ce poate face ca 1 gram de apă cu 1° să fie mai caldă. Astfel dar cu căldura ce-o produce un om în 24 ore am fi în stare să încălzim cam 30 litri de apă de la 0° la 100° – va să zică am fi în stare s-o înfierbântăm pân' la fierbere. Ni se pare că e din cale afară mare această cantitate de căldură, dacă vom cerceta însă treaba mai cu de-amănuntul, ne vom convinge că e puţină încă faţă de isprăvile ce are omul a le împlini.

Să ne dăm seama cum o lumină de stearină, din care arde la oră 10 gr, în decurs de 24 ore cel puţin atâta căldură împărtăşeşte aerului din jur câtă şi omul. De aci se poate uşor vedea cât de înţelepţeşte întrebuinţează omul a sa căldură. O parte din căldura ce o produce o foloseşte pentru a-şi susţine temperatura proprie, o mică parte se preschimbă în mişcare şi numai restul îl dă afară: parte cu aerul ce se încălzeşte în plămâni, parte prin piele.

Pielea îşi împlineşte aceasta a sa chemare în felurite moduri: întâi îi dă drumul în formă de raze, cum o fac aceasta toate corpurile calde; al doilea o comunică, o predă – prin atingere – aerului din jur, şi al treilea se mântuie de ea prin aceea că face de evaporă sudorile. E de foarte

mare însemnătate împrejurarea că corpul nu într-un singur chip, ci în trei, poate să lepede o parte din căldură, căci astfel aceste trei moduri se suplinesc împrumutat, la caz de trebuință. Astfel când corpul nu se poate desface de căldura prisositoare prin primele două moduri, atunci intră la mijloc al treilea, corpul asudă și cu evaporarea sudorilor se desface de o sumă de căldură. Sunt hotărâtoare în privința căilor pe care corpul le urmează spre a da afară o parte din căldura sa: obiectele din jurul nostru, cu deosebire însă temperatura aerului. – Să cercetăm mai de aproape aceste împrejurări.

Cantitatea căldurii pe care corpul o dă afară ca raze e foarte însemnată și în unele împrejurări face jumătate din întreaga pierdere de căldură a corpului. În cazul acesta, un om vârstă pierde pe calea aceasta 11/2 milioane unități de căldură în 24 de ore. De obicei, nu simțim cum căldura se răspândește din corp în chip de raze, devine însă simțibilă îndată ce avem în apropiere obiecte reci. Dacă stăm în apropierea unui zid rece, simțim frigul din partea aceea. Aceasta însă nu că doar ar sufla vânt rece din acea parte, ci fiindcă zidului îi împărtășește corpul foarte multă căldură, ce trece la zid în formă de raze. Pășind iarna într-o odaie în care numai din când în când se face foc, simțim timp îndelungat cum trec prin corp fiori reci, deși focul arde vrăjmaș și aerul e cald de ajuns poate, spre a se afla omul bine în el. Cauza e că pereții și mobilele nu s-au încălzit încă îndeajuns și răpesc de la corp fiori reci, deși focul arde vrăjmaș și aerul e cald de ajuns poate, spre a se afla omul bine în el. Cauza e că pereții și mobilele nu s-au încălzit încă îndeajuns și răpesc de la corp prea multă căldură, de aici fiorii reci. Precum neplăcută este prea marea pierdere a căldurii ce corpul nostru o produce, asemenea neplăcut este când procesul acesta e prea redus sau chiar împiedicat. Așa ceva se poate observa când e adunare mare de oameni într-o localitate închisă. Aci, fiind înconjurat tot de oameni – corpuri asemenea calde – omul nu se poate desface de o parte a căldurii, nefiind obiecte reci care s-o poată primi. De aceea, chiar nefiind nu știu ce căldură mare înăuntru, simțim totuși că nu mai putem, ne înăbușim, după ce corpul nostru primește înapoi de la corpurile din juru-i căldura pe care o și răspândește și de care ceilalți încă n-au trebuință.

Căldura pe care corpul o pierde pe calea conducerii face cam 25% (uneori mai mult) din întreaga căldură răspândită de corp. Sub conducere înțelegem împrejurarea că noi încălzim aerul ce vine în nemijlocită atingere cu corpul nostru. După ce aerul încălzindu-se devine

mai rar și prin urmare mai ușor, de aceea el e nevoit a se înălța sus, făcând loc la altul mai rece, care iarăși are aceeași soartă. Astfel, fiecare om produce în jurul său o neîntreruptă mișcare de aer (curent), ridicându-se pe lângă el în sus tot întruna aer încălzit de el însuși. Pierderea prin conducere a căldurii trupești e cu atât mai însemnată, cu cât aerul e mai rece și cu cât se mișcă mai repede (vânt). De aci ne putem explica plăcerea ce-o simțim într-o zi călduroasă de vară, dacă trage nițel vântul, cm și împrejurarea că în călduri mari ne facem înșine vânt cu pălăria ș.a. Vântul aduce în atingere cu corul înfierbântat tot pături noi de aerul prin ce îl pune în stare de a se desface de mai multă căldură. Același înțeles îl are și umbra. Ea nu numai că ne apără de razele fierbinți ale soarelui, ci totodată aerul din ea, fiind mai rece decât cel din soriște, se produce un fel de vânt în ea. De aceea simțim că ne răcorește. Influența vântului se mărește încă pe timp călduros prin aceea că și sudorile evaporă mai repede, și anume cu atât mai repede, cu cât e și aerul mai uscat. Cât de simțitori suntem în privința pierderii căldurii trupești prin conducere ne putem da seama din ceea ce se petrece cu noi cu ocazia unei scalde. apa primește și conduce căldura mai bine decât aerul. În apa a cărei temperatură nu se ridică făr' numai câteva grade peste 0° – îmbrăcați bine și ne clănțăne toți dinții din gură și în scurt timp am muri din cauza frigului. Aerul tot atât de rece ușor îl suferă omul, dacă e bine înveșmântat. De ce? – Am spus mai sus. Această influență a unei scalde reci, numai din pierderea căldurii prin conducere, ne-o putem explica după ce celelalte două căi sunt în închise acuși.

Când corpul se odihnește, atunci pierde din căldură prin piele și cu apa ce evaporă din plămâni cam 20-25% din pierderea sa totală de căldură. Anume un om în vârstă – prin piele, și cu ocazia respirației (răsuflării) – când corpul său odihnit este, dă afară, în măsură mijlocie, cam 900 gr aburi de apă. După ce, ca să prefacă 1 gr de apă în aburi, se cer 560 unități de căldură, așa corpul nostru pierde la zi, prin prefacerea apei de el în aburi, 504.000 unități de căldură.* Aceasta cantitate poate fi însă și de 2-3 ori mai mare, dacă înăuntru, în corp, procesul schimbului în materiale organice este și el mai mare, de exemplu: la muncă grea și stăruitoare sau și în alte împrejurări, ce ajută prefacerea apei în aburi – când bea omul fluidități fierbinți și când petrece mult în aer uscat. Astfel, la muncă grea pierde omul prin piele și plămâni 200 gr de apă în 24 ore,

* Vezi mai sus, că ce va să zică unitate de căldură.

ceea ce corespunde la 1.200.000 unități de căldură. Aci-și află înțelesul împrejurarea că sângele omului nu devine mai fierbinte cu ocazia săvârșirii unui lucru greu, din contră, căldura lui se împuținează nițel, ceea ce s-a adeverit prin mai multe încercări făcute în astă direcție și s-a experimentat și cu ocazia urcării de mari și înalți munți. Despre împrejurarea că prin evaporarea apei de pe suprafața corpului pielea se răcește – se poate convinge oricine, căci n-are decât să-și ude degetul și să-l ridice sus. Simți-va îndată că partea degetului aflătoare în direcția încotro suflă vântul e mai rece decât cealaltă lature, și anume din motivul că de acolo apa dispare – evaporă – mult mai repede. Aceeași încercare o putem face dacă vom sta la aer unde trage nițică boare, cu întreg corpul ud. Acesta ne va zbici și răci mai iute decât aerul ce are aceeași temperatură, dar care stă baltă. Lucrul stă așa, că aerul neavând mișcare mai însemnată, cel ce-i în atingere cu pielea absoarbe aburii de apă și rămâne locului pentru un timp oarecare, drept aceea corpul se zvântă anevoie, pe când trăgând boare ori vânt, aerul, cum vine în apropierea corpului ud, absoarbe o cantitate oarecare de apă și și-o ia mai departe, făcând loc altei pături de aer, ce iarăși se-ncarcă de aburi și du-te, așa, că evaporarea merge foarte repede.

Lucru natural că evaporarea (prefacerea apei în aburi) e atârnătoare de la împrejurarea cât este el aerul de umed. Dacă aerul e prea încărcat de umezeală, atunci proba cu degetul ud anevoie va reuși, căci în cazul acesta evaporarea merge atât de anevoie, că apa dispare tare încet și nu putem observa răcirea numaidecât a unei laturi a degetului, după cum s-a zis mai sus. Când însă aerul – prea umed fiind – împiedică evaporarea apei de pe piele, cu o cale și ieșirea căldurii din corp o reduce. Acest caz cu deosebire atunci e bătător la ochi când aerul e tare fierbinte. De aceea mult mai greu suferă omul aerul fierbinte și umed decât aerul ce, având aceeași temperatură, e uscat totodată. Cauza e că în cazul din urmă corpul se răcorește nițel prin evaporarea ce mereu se urmează, pe când în cazul dintâi aceea e redusă mai la nimic. Cunoscut lucrul este că în zilele fierbinți și uscate ale verii – chiar să nu lucreze omul nimici și nici de asudat să nu asude – ud se produce puțin, din cauza că – între împrejurările zile – o mulțime de apă evaporă prin piele, făr' ca omul s-o poată observa. E drept că aerul umed e mai bun conducător de căldură ca cel uscat, căci aburii pot să absoarbă mai multă căldură decât aerul. Deosebirea însă, în astă privință, între aceeași cantitate de aer, nu e mare. Corpul se desface, prin conducere, de o părticică de căldură,

pentru aceea însă totuşi se înfierbântă, după ce evaporarea e tare redusă şi câştigul prin conducere e mai mic decât pierderea, că evaporarea e împiedicată. Urmarea, că în aerul umed, de regulă, pierderea căldurii e mai mică. Mai ales când aerul e tare cald şi umed cu o cale, împiedicarea evaporării în mai mare măsură împiedică răcorirea corpului decât poate ajuta şi suplini această stagnare conducerea căldurii prin aerul umed. Când e joasă temperatura, când şi aşa evaporarea e mai neînsemnată, aerul umed poate răpi de la corp mai multă căldură decât cel uscat. Cu toate aceste nu putem atribui numai aerului umed şi rece neplăcerea ce ne cauzează. Veşmintele încă îşi au partea lor destul de însemnată în astă direcţie, căci acele, străbătute de aerul încărcat de aburi, se umezesc şi ele, devin conducătoare mai bune de căldură şi răpesc de la corp mai multă căldură decât aerul uscat. Mai amintesc încă şi împrejurarea că gradul de umezeală al aerului are mai mare influenţă asupra pierderii căldurii decât gradul de căldură al lui. Se poate dovedi cum deosebirea între pierderea căldurii în aerul cu desăvârşire umed şi cel cu desăvârşire uscat e cu mult mai însemnată decât aceea dintre a aerului rece şi cald.

E interesant acum a vedea cum organismul nostru trupesc e în stare să regleze pierderea căldurii după împrejurări şi anume cu ajutorul pielii.* Pielea are acea însuşire că poate întocmi între anumite margini desfacerea corpului de căldură, după starea şi fiinţa aerului. Fiecare din noi ştie că atunci când ne este tare frig, pielea îşi pierde culoarea sa obişnuită. Cauza e că ţesuturile ei se contrag, se adună de la sine, ceea ce are drept urmare că se strâmtează şi vasele purtătoare de sânge, aşadar pielea capătă mai puţin sânge şi mai puţină căldură din internul corpului, când însă ea primeşte puţin, de sine se înţelege că nu poate să dea mult. Astfel pielea aceea vineţie ce-o avem în geruri mari, pune frâu pierderii prea mari de căldură. – De altă parte a bună seamă e cunoscut înaintea cititorului cum în călduri mari pielea se întinde şi se roşeşte. În cazul acesta ţesuturile ei se răresc, vasele ce conduc sângele devin mai largi, o mulţime de sânge năpădeşte la suprafaţă, care aci se înfierbântă şi asudă. În starea aceasta corpul se desface de căldura prisositoare pe toate trei căile amintite.

Lucrarea aceasta a pielii e neatârnătoare de voinţa omului – ca şi răsuflarea – ea se face prin anumiţi nervi, isprăvile cărora nu le putem înşira aci. Atât amintesc numai, că arterele fine aflătoare la suprafaţa

* Căldura ce iese cu aerul ce-l; răsuflăm o lăsăm la o parte, după ce ea e mult mai neînsemnată, decât ca să fie trebuinţă a o ţinea şi pe ea în vedere.

corpului sunt învescute în nervi motrici (care fac mişcarea), aceia iritându-se (ațâțându-se), fac pe artere de se contrag, se strâmtează, când însă nervii aceia sunt osteniți ori neputincioşi, atunci arterele se lărgesc. Frigul pe nervii aceştia îi ațâță, iar căldura îi lâncezeşte şi face trândavi, aşa că frigul şi căldura au fiecare altă influență asupra pielii şi arterelor.* Afară de aceasta mai e şi în creier un anumit loc, de unde le vin nervilor amintiți poruncile spre a se pune în cutare stare, căci creierul stă în neintreruptă legătură cu nervii simțitori răsfirați prin piele şi numaidecât primeşte inştiințare despre starea aerului. Aşa numai putem ințelege cum se contrage şi se întinde pielea deodată peste întreg corpul, deşi poate numai o parte din ea este în atingere cu frig ori căldură mare.

Încâtva chiar şi prin ținuta corpului suntem în stare a întocmi căldura lui după plac, aşa că facem suprafața corpului, după împrejurări, uneori mai mare, alteori mai mică. În nopțile călduroase de peste vară ne acoperim numai c-o haină uşoară şi ne întindem atât mâinile, cât şi picioarele, anume ca să cuprindem loc mai mult, cu mai mult aer să vine corpul în atingere şi mai multă căldură prisositoare să ne părăsească. Iarna însă, dacă e cam frig în casă, ne acoperim c-o haină groasă şi ca nici aşternutul, nici aerul să nu ne poată lua prea multă căldură – ne facem numai semn, ne lipim mâinile şi picioarele de trup – ba ne îngrijim ca nici căldura ce iese cu aerul din plămâni să nu se piardă, de aceea, până se încălzeşte aşternutul, şi pe cap ne-acoperim.

Fără îndoială e o mare bunătate pentru om însuşirea amintită a pielii, căci prin aceasta, până la un loc reglează căldura corpului ea singură, deşi temperatura aerului e atât de schimbăcioasă şi în chipul acesta ne face încâtva neatârnători de la îmbrăcăminte. De aceea ne simțim rău îndată ce pielea e conturbată în lucrarea sa, când acest regulator nu e în ordine, sau când trebuie să facă mai mult decât e în stare. Să ne aducem aminte cât de trândavi şi fără vlagă suntem într-o zi de vară cu năduf, deşi suntem îmbrăcați în veşminte subțire. Că razele soarelui ar fi de vină nu putem zice, pentru că se poate întâmpla şi când e cerul noros, ba chiar şi noaptea. Cauza este că în aerul liniştit şi fierbinte corpul numai de puțină căldură se poate scăpa, că sângele se reîntoarce în organele interne ale lui mai cald ca de obicei, nu s-a putut desface la suprafața corpului de toată, ci numai de o parte, din căldura-i de prisos.

* Nervii se cheamă nişte mici şi subțiri ațişoare. Întreg corpul e străbătut de nervi.

Cât e de grea și primejdioasă reglarea după trebuință a căldurii corporale într-un aer fierbinte, umed și care stă baltă, așa zicând – ne-o dovedește îndeajuns boala numită **batere de soare** (Sonnenstich). Ființa acestei boli zace în împrejurarea că sângele nu mai se poate desface de căldura prisositoare, el se înfierbântă mai tare decât poate să sufere inima, pe care putem zice c-o invenineaza, așa că numaidecât omul se simte rău, e înfierbântat peste măsură, inima-i bate mai repede, îl doare capul și leșină. Mai târziu se simte bolnavul slab din cale afară, răsuflarea i se îngreunează, e tot buiguit de cap și în curând urmează moartea, pentru că inima nu mai poate funcționa (lucra). De boala amintită pătimesc mai ales soldații și anume din cauza că fac strapții lungi și ostenicioase în călduri de cele mari, încărcați cu tot ce au, afară de aceea merg înghesuiți și cu veșmintele strânse pe lângă ei, ceea ce are drept urmare că reglarea căldurii corpului e îngreunată. Pe deasupra, nu-i iartă nici să bea apă. Nu numai expus razelor soarelui se poate omul prăpădi în chipul acesta. În India pătimesc și de acei soldați care șed molcolm în cazarmă, ba s-au întâmplat cazuri când cerul este noros.

Asemenea e neîndestulătoare reglarea temperaturii corpului când aerul deodată se răcește. Dacă vom expune corpul înfierbântat aerului rece, deși aparatele reglatoare de căldură ale corpului nostru numaidecât se pun în mișcare, e cu putință totuși ca arterele să nu aibă timp de ajuns spre a se contrage și să pierdem la moment o însemnată cantitate de căldură. Afară de aceea sângele răcindu-se, numaidecât dă năvală spre organele interne, așa că acele devin prea pline, poate că se și prea răcesc cu o cale. E foarte probabil că de aci își au începutul multele boli ce urmează din răcire. De aceea e consult a nu ne expune momentan la schimbările tare repezi ale temperaturii, ci treptat numai, dând timp corpului ca el să-și poată de cu vreme întocmi aparatele sale reglatoare după împrejurările schimbate acuși. Nu e cu cale dar a te arunca în apă rece cu corpul înfierbântat, nici a te expune curentului rece de aer, când sudorile curg șiroaie de pe tine. Ne vom căi amar, dacă vom cere prea mult de la organele ce atât de minunat reglează temperatura corpului nostru. E probabil că schimbările repezi ale temperaturii tocmai de aceea sunt vătămătoare sănătății, fiindcă ele conturbă corpul în funcțiile amintite ale sale. Știm că în partea de mijloc a Europei cele mai sănătoase luni sunt cele de toamnă și morți dese se întâmplă între iarnă și primăvară. Aceasta ne-o putem explica din împrejurarea că spre sfârșitul verii și toamna, pân' la un timp, temperatura e mai statornică, pe când iarna și primăvara e supusă la mai multe și mai

mari schimbări. O simt aceasta și cei ce pătimesc de piept. Mulți din ei au dus-o peste iarna cea mai grea, de cu primăvară însă pleacă pe ceea lume. În timpul acesta un catar ușor de plămâni și poate fi cu punere de cap.

Corpul e tare simțitor, dacă nu se răcește la un fel pe de toate laturile, ci mai mult de-o parte decât de alta. O fac aceasta curenții de aer. Nu fără temei se feresc oamenii a ședea, într-o casă, la un loc unde trage vântul, fiind ușa deschisă și un ochi de fereastră spartă; și nu fără temei se pun în sarcina lui durerea de măsele, catarul (trocna) și dureri reumatice (de oase). Simțim curentul de aer rece, dacă ne atinge numai o lature sau numai o parte din corp, precum și atunci când avem în apropierea noastră un obiect rece, de exemplu un zid umed. Latura dinspre zid a corpului pierde mai multă căldură decât cealaltă. În ambele cazuri – și când avem de a face cu-n curent de aer și când avem lângă noi un obiect rece – lucrarea reglatoare de căldură a corpului se conturbă, nervii, ce pun în mișcare arterele, fac de acelea se contrag peste întreg corpul, nu numai peste partea răcită, așa că împărțirea sângelui va fi corespunzătoare laturii cu pricina și nu cerințelor părții neexpuse curentului ori zidului. Împărțirea sângelui va fi nenaturală, organele interne vor fi prea pline de el. În chipul acesta se nasc: durerea de foale – de care ai parte adesea, cum ți-a răcit și umezit prea tare picioarele –, apoi tot de aci își are începutul durerea de măsele, catarul de plămâni ș.a. Nervii ce reglează ieșirea căldurii din corp sunt deprinși a tocmi treaba astfel ca pe de toate laturi căldura din noi să se depărteze la fel. Când dar în o latură a corpului a intrat schimbare, ei numaidecât primesc știre și strâmtează toate arterele de la suprafață, ca și când întreg corpul nu numai o parte din el ar fi în atingere cu un curent ori obiect rece. Drept aceea, curenții reci de aer și zidurile umede sunt periculoase anume, fiindcă nu răcesc întreg corpul la un fel, ci numai o parte din el și prin aceasta seduc nervii și-i dreg de pun la cale strâmtarea arterelor și în partea corpului unde n-ar trebui s-o facă. Afară la largul de câte ori nu petrece omul zile întregi în curenți de aer foarte puternici (vânturi), cu toate aste nici habar n-are, anume fiindcă întreg corpul e cuprins de vânt și nu numai o parte din el, drept aceea nervii își fac treaba de minune.

Aerul în jurul nostru se mișcă neîntrerupt, noi însă nu simțim mișcarea lui decât când aceea face la secundă cel puțin un metru, Dacă mișcarea aerului, dac-o putem simți o numim vânt. Afară la largul mișcarea aerului e felurită cu privire la repezimea cu care aleargă; – putem însă zice că mișcarea lui mijlocie e de 3 metri la secundă. Când aerul se mișcă cu

repezimea amintită, un om în vârstă vine la oră cu 11.000 metri cubi de aer în atingere, dacă socotim de un metru suprafața corpului expusă aerului. De aici putem vedea de ce mare însemnătate este petrecerea în aer liber, din punct de vedere al reglării căldurii trupești.

Vântul e de mare preț pentru noi. El împrăștie pătura de aer stricat de pe suprafața pământului în marea de aer și-o înlocuiește cu aer curat și sănătos, care ne face bine. El este dar primenitorul sau curățitorul natural al aerului. Dacă nu suflă vântul mai întins, atunci din cauza asta starea sanitară se înrăutățește, căci aerul mai ușor se încarcă de materii sticătoare și în timp foarte cald și lin nu ne putem dezbăra cum se cade de căldura de prisos a corpului nostru. De altcum, când se zice că *aerul stă baltă*, asta nu e de a se înțelege ca și când în astfel de caz el ar fi cu desăvârșire nemișcat, pentru că aceasta numai adevărat nu este. Aerul chiar când la părere stă baltă, face totuși pe nesimțite o cale de 1/2 metru la secundă, adică 5 kilometri la oră. **Boarea** sau **jelița** are o iuțime cam de 2 metri la secundă; – vântul mijlociu 10 metri, iar vijelia cam 40-50 metri. – Vântul ajută depărtarea căldurii de prisos din corp și zăduful ni-l face mai ușor de răbdat; – de altă parte însă, tot el poartă vina că frigul uneori ne pătrunde până la os. Aci de altcum e a se lua în socotință și direcțiunea lui – dincotro suflă – după ce de aci atârnă starea lui rece, caldă, umedă ș.a. Vânturile reci și uscate – cele ce suflă dinspre miazănoapte și răsărit – ușor pot să fie vătămătoare pentru organele respirației, ba ne ațâță și sistemul nervos, însă, dacă-s foarte repezi, ele ne întăresc și ne fac vitali. Din contră, vânturile calde și umede – cele dinspre miazăzi, miazăzi-apus – împiedică evaporarea sudorilor prin piele, ne fac trândavi și osteniți; schimbarea repede a direcției vântului are aceleași urmări ca și schimbările repezi ale temperaturii aerului, cu atât mai vârtos, cu cât, de regulă, când se schimbă direcția vântului, și temperatura aerului se înalță ori scade.

Apăsarea aerului (greutatea lui) încă-și are însemnătatea sa igienică. Greutatea cu care el apasă suprafața pământului e tocmai așa de mare, ca și când în locul lui pământul ar fi cuprins într-un înveliș de apă de 10 metri înalt, ori într-unul de mercur (argint viu) de 760 milimetri. Apăsarea cea mai mare o are aerul în linia suprafeței mării, cu cât omul se înalță peste această linie, cu atât greutatea sau apăsarea lui se micșorează și anume la fiecare 10-14 metri în măsură corespunzătoare unei pături de argint viu de 1 milimetru în grosime. La o înălțime de 5200 m greutatea aerului e numai pe jumătate ca la malurile mării. – Când arată barometrul (măsurătorul greutății aerului) 760 milimetru, atunci apăsarea aerului face

1033 gr pentru fiecare centimetru pătrat. Judecându-se suprafața corpului unui om de statură mijlocie la 15-20000 cm pătrați, greutatea ce aerul i-o încarcă în spinare – vorba românului – face 15-20000 kilograme. Noi aceasta greutate nu o simțim, fiindcă vine cu aceeași putere din toate părțile și apasă în toate direcțiile; – pe lângă aceea, corpul nostru însuși e străbătut în toate părțile de aer și apăsarea acestuia e întocmai cu a celui de afară. Potrivirea între apăsarea aerului de afară și împotrivirea celui dinăuntru se produce numaidecât, și când greutatea aerului de afară se schimbă, dacă aceasta schimbare nu e prea mare. De aceea poate omul suferi tot felul de schimbări privitoare la apăsarea aerului și o duce atât pe înălțimile munților, cât și în fundul minelor (băilor). Dacă se întâmplă uneori de schimbările repezi și mari atmosferice arătate de barometru sunt însoțite și de schimbări în starea sanitară a populației, asta nu e urmarea schimbării ce s-au produs în greutatea lui, ci-și are temeiul în împrejurarea că aerul însuși e altul: s-a schimbat temperatura lui ori umiditatea, vânturile au apucat altă direcție ș.a.

Dacă mergem repede de la un loc unde apăsarea aerului e mare, la alt loc, unde aceea e mult mai mică, e cu putință ca în funcționarea organismului nostru să se întâmple lucruri neplăcute. Aeronauții – cei care se înalță sus în aer cu balon –, care se ridică deodată repede în înălțime văzduhului, suferă mult din cauza că au ajuns iute din aerul nostru greu, sus, unde acela este mult mai rar și mai ușor. Reducându-se deodată apăsarea ce aerul greu de jos o făcea asupra corpului și a arterelor aflătoare la a lui suprafață, se produce o neregularitate în circulația sângelui. Afară de aceea și respirația devine mai grea, pentru că aerul mai rar fiind, cu o cale e și mai sărac în oxigen. Nici o mirare dar, dacă aeronauții ce s-au ridicat foarte sus sunt cuprinși de batere de inimă, respirație grea, greață, le curge sângele pe nas și pe gură, devin somnoroși și cuprinși de mare slăbire ș.a. – pân' ce amețesc și uneori chiar și de viață se mântuie. – Același lucru se poate observa cu ocazia urcării de munți mari, numai cât în măsură mai mică. La 1000 metri înălțime oamenii mai gingași capătă batere de inimă, urcându-se și mai sus, adesea le pornește sângele pe nas, pe gură și pe urechi – lângă care se mai adaugă: dureri de cap de cele tătărești, osteneală la cea mai mică opintire; mai departe vomă și un somn ce te trage jos la pământ. Pe oamenii nervoși îi vedem ațâțați și în neputință de a putea să adoarmă, la o înălțime numai 1500 de metri. Acestora numai cu mare băgare de seamă le putem da sfatul ca să petreacă sus în aer de munte. Tot așa stă

treaba şi cu cei ce au boli de inimă, căci a lor stare încă se înrăutăţeşte în aerul de munte. Că pe cei mai mulţi oameni aerul de munte îi întăreşte asta e adevărat şi vine a se atribui împrejurării că astfel de aer face ca sângele să circule mai repede prin crop şi pe nervi încă ţine în stare mai sprintenă, prin ce unele lucrări chimice ale organismului se îndeplinesc mai repede şi mai cu multă tărie. De altcum, în împrejurări climatice potrivite, chiar şi la o înălţime de peste 3000 m şi unde apăsarea aerului e sub 500 milimetri, şi o duce bine omul şi rămâne întreg şi sănătos. Cei născuţi şi crescuţi în aşa aer, fireşte, îl rabdă uşor, pe când străinilor, nedreprinşi cu el, le cade mult mai greu.

Igienic vorbind, aerul şi lumina stau în cea mai strânsă legătură şi în mintea noastră abia putem să ni le închipuim despărţite deolaltă. Razele soarelui au o influenţă deosebită asupra sănătăţii, nu numai fiindcă încălzesc aerul, ci ele luminează şi produc isprăvi chimice. De mult se ştie că cele mai multe din plante nu pot costa fără lumină solară, lumina zilei: materiile mirositoare ale plantei, cum şi cele verzi se pot produce numai sub influenţa luminii; lipsind aceasta, apoi în ţesuturile plantei se îngrămădeşte mai multă apă, peste tot ele apar ca şi când ar fi înfoiate şi au o faţă gălbenie. Planta în a sa creştere e cu totul atârnătoare de lumină: părţile verzi ale ei numai ziua sorb acid carbonic din aer, ca să-şi însuşească cărbunele, nutrimentul ei de căpetenie – noaptea şi ele, ca şi omul, trag în sine oxigen. De aci se vede cum întunericul schimbă în corpul plantei cele mai de căpetenie procese chimice. În viaţa animalelor nu atât de uşor, dar se poate totuşi observa lucrarea luminii. Deşi întunericul nu schimbă mersul nutririi oamenilor şi animalelor, are totuşi influenţa că-l mai îngreunează, îl face mai chitinel, procesele chimice care se petrec în organism merg mai încet în deplinire. Animalele ce şi-au petrecut timp îndelungat în întuneric sunt leneşe, puţin simţitoare. Din ouăle de broască nu se pot dezvolta animale asemenea părinţilor, în lipsa luminii. E lămurit că razelor violete ale soarelui încă trebuie să le facem parte cuviincioasă în creşterea şi dezvoltarea plantelor şi animalelor, ca şi căldurii şi luminii. Aceasta ne-o dovedeşte, între altele, împrejurarea de mult ştiută, că geamurile (ferestrele) vinete şi violete de la casele de flori au o influenţă tare binefăcătoare asupra creşterii acestora. Se susţine că şi cailor le merge tare bine în grajduri prevăzute cu ferestre violete. Pe timp umed, cu negură şi iarna iarăşi, lumina soarelui tare puţină influenţă are, căci razele aşa-numite chimice anevoie pot răzbi prin aerul umed – asta bine o ştie fiecare fotograf.

E tare primejdios pentru om dacă în locuința lui nu intră lumină. Întunericul și umezeala e partea locuințelor joase și ascunse. Urmările unei astfel de locuință se văd în fața pălită și veștedă a celor ce șed în ele. Mai ales suferă copiii care nu prea umblă pe afară: ei sunt slăbuți, pătimesc adesea de așa-numita boală englezească – un fel de umflături de oase – , tot mereu li se conturbă mistuirea, o duc rău cu gâlcile, pielea le este fără vlagă și toată crețe, ca la bătrâni.

O deosebită influență are lumina **asupra stării noastre sufletești**. Cu zilele de primăvară ce cresc mereu, cu razele dulci ale soarelui, ce reînviază întreaga natură, în multe suflete serbede și posomorâte încolțește voia bună, mulți se cred și simt ca și întineriți, setoși de viață – pe când zilele neplăcute și încărcate de beznă ale lui decembrie ne fac triști și lipsiți de avânt. Sub influența luminii puterile sufletești sunt mai vii, crește puterea de viață și simțiri plăcute se nasc în noi. De altcum sunt și de aceia pe care lumina zilei îi face nervoși, peste tot îi ațâță, pe când o locuință numai pe jumătate – sau chiar întunecoasă, le cade bine. Mulți sunt care nu pot să adoarmă, când luna revarsă lumina-i blândă pe pământ, nopțile lipsite de întuneric nu le priesc. Și iarăși oamenii slabi și cei cu sufletul neliniștit urăsc adesea întunericul. O lumină slabă în odaie le readuce dorita liniște.

(După „Higiena poporală", de dr. Erismann)

Grigore Sima al lui Ion

Îngrijirea albinelor primăvara

Îndată ce razele dulci ale primăverii se arată, albinele pornesc la lucru. Ele ies cu capul înapoi, fac în zbor târcoale din ce în ce mai mari, studiind împrejurimea cum se cade, ca să știe unde le este locuința, unde au să se reîntoarcă, făr' să rătăcească.

După ce albinele au făcut întâiul zbor de a locului recunoaștere, nu este iertat a muta coșnița în alt loc, căci în cazul acesta ele nu-și mai regăsesc casa și sunt expuse pieririi. Cu ocazia primului zbor al lor, trebuie să fim cu deosebită luare-aminte care familie cum se poartă, căci de aci luăm cunoștință în ce stare se află fiecare din ele.

Familiile ce nu vor să iasă nicidecum din coșniță, deși timpul frumos este, trebuie silite s-o facă, bătând cu degetul pe coșniță de câteva ori și, dacă tot nu se mișcă, suflăm pe urdiniș la ele înăuntru, ca totuși să poftească afară.

Familiile ce făcându-şi obişnuitul jos se întorc şi rămân liniştite sunt în bună ordine; – care însă zboară neastâmpărate, umblă ca şi când ar căuta ceva, se reîntorc, dar mereu fac zgomot şi nu se aşează nici dacă vine seara, ci aleargă aici înăuntru, aci afară, acelea plâng după matca ce n-o au şi care li s-a prăpădit în decursul iernii. După ea umblă, pe ea o caută şi trebuie a le veni în ajutor, dându-le matcă alta ori împreunându-l cu altul, ce o are.

Familiile ce-şi prostesc urdinişul şi jurul coşniţei pătimesc de inimă rea, sunt bolnave şi au trebuinţă de ajutor. De la acestea a li se lua toată mierea ce o au şi, în locu-i, agăţăm faguri cu miere bună şi sănătoasă, pe care o presărăm cu acid salicic, care este cel mai bun medicament în astă privinţă. Albinele numaidecât de apucă de lucru şi mai întâi de toate îşi curăţă coşniţa de cele moarte peste iarnă şi de gunoiul adunat. Aci e cu cale a le veni în ajutor, săvârşind înşine lucrul acesta şi cruţându-le pe ele pentru alergarea pe câmp. Cele fără matcă nu fac nimic, stau în lenevire, până nu le dăm matcă alta, ori le însoţim cu unul din altă coşniţă. Albinele duioase în adânca lor durere primesc cu braţe deschise orice matcă. Când e însă de a împreunarea doi stupi slabi, mai întâi trebuie făcuţi ca ambii să aibă unul şi acelaşi miros. Spre acest sfârşit ne servim de mosc (mosus) din care punem, câte niţel, sub fiecare coşniţă, unde rămânând peste zi, seara albinele toate vor mirosi la fel şi se pot împreuna, făr' a-şi sări una alteia în cap, cum se întâmplă de obicei. (Moşus căpătăm în apotecă de câţiva cruceri.)

Punând astfel albinele în ordine, le dăm pace până ce aerul se mai încălzeşte şi numai atunci ne punem de le cercetăm din fir în păr: care cât e de în putere, câtă miere are, cum sunt fagurii şi altele. Fagurii înfloriţi ori prea groşi îi depărtăm, pe cei negri îi înlocuim cu alţii albi de roi, din anul premergător, ori de la un stup slab pe care l-am împreunat cu altul.

De vin zile reci albinelor trebuie a li se da de mâncare, fiindcă au mare nevoie de ea din cauza puieţilor cu care se deprind, asemenea, după ce florile de pe pomi se scutură, dacă nu urmează numaidecât înfloritul luncilor. Numai aşa îşi păstrează dorul de a se înmulţi şi cu mulţi roi a ne îmbucura.*

„Amicul Poporului" 1890

* Acesta şi cele două articole următoare sunt luate din *Izvor de bunăstare* sau mai multe sute de îndreptări şi poveţe scurte şi practice din **Economia de casă, Grădinărit, Igienă, Economia de câmp şi de vite, Vierit, conservarea vinului şi Vinuri de poame, Pomărit, Albinărit** şi alte multe terene de deprindere, de Grigore Sima. Preţul: 1 fl.v.a. sau 2 lei 50 bani. De vânzare la W. Krafft, librariu în Sibiu.

Drevele ca mijloc de vindecare a vinurilor bolnave

1. Dacă avem vin de an, slab, moale și cu puțin spirt în el sau puțin bețiv, să se strămute în altă bute, pe un strat de dreve proaspete, nu stoarse tare, la tescuit. Prin aceasta vinul câștigă 4-5% zahăr, 2-3% alcool și alte materii, așa că după ce fierbe din nou și se așează, îți vine să crezi că nu mai e vinul netrebnic de mai înainte. Din ce drevele sunt mai puțin tescuite, din ce vinul se tocmește mai bine. Și aceasta e ușor de înțeles, căci știut este că în dreve se află o mulțime de părți prețioase, pe care vinul ce-l turnăm peste ele le topește și absoarbe prin ce câștigă în bunețe.

2. Dacă vinul aplicat spre oțetire se va turna peste dreve proaspete, își recâștigă bunătatea de mai-nainte, se îndreaptă, împrejurare ce ne pune în stare a-l vinde ori bea înainte de a-i veni iarăși năravul vechi, care se vede că i s-a prefăcut în fire și nu mai are lecuire.

3. Tot asemenea e și cu vinul amărui și care se întinde.

E destul ca vinul să stea pe 30% de dreve 6-8 zile, când apoi el se trage în alt vas, iar ele se storc în tească.

Această purcedere, ce-i drept, dă vinului vechi un gust de vin nou, care însă i se pierde la al doilea tras de pe drojdii.

Ca îndrumări practice mai însemnăm următoarele:

Fierberea vinului pe dreve să se facă în vas închis, spre care scop se ridică butea în cap, de așa, ca fundul cu ușiță să vină deasupra. Pe ușiță se introduc înăuntru atât drevele, cât și vinul.

Lucru de căpetenie este ca drevele să fie cu desăvârșire proaspete, dar nu stătute. Îndată ce drevele se lasă câteva zile în aer, oxigenul acestuia le descompune încâtva și nu mai fac treabă bună, fiindcă împrumută vinului gustul ce ele îl capătă, cât stau nefolosite.

Purcederea ce tocmai o recomandăm vierilor noștri este foarte practică și aduce câștig și sigur, pe când altcum – durere – de cele mai multe ori drevele se aruncă pe gunoi ca lucruri de nimic și fără nici un preț.

Pregătirea cașului din lapte de vacă

Laptele de la vacă, mai cu seamă în posturi, se sărbezește și se alege nimic de el - cu deosebire pe satele ce cad departe de orașe. Ce bine ar fi când fiecare econoamă s-ar îngriji ca să-l prefacă în cași, ce stau mult, sunt nutritori și se vând cu preț. În cele următoare dăm o amănunțită descriere a pregătirii cașilor din lapte de vacă, descriere ce, urmându-se,

laptele se poate preface în cași prețioși, ce mult aduc pentru punga sleită a economului. Mai întâi de toate vorba e că ce fel de caș avem în vedere: cași grași, mijlocii ori săraci – dup-aceasta ne îndreptăm. Pentru cașii grași folosim laptele dulce, fără a-l smântâni (groșciori), fără ca să-l slăbim câtuși de puțin. Pentru cașii pe jumătate grași, punem laptele să stea 3-4 ore la un loc nici cald, nici rece tare, și smântâna ce se ridică în acest răstimp o culegem și pregătim unt din ea. Vom avea cași, deși nu frunte de grași, totuși foarte buni și pe lâng-aceea și nițel unt, care încă ne prinde bine. Cașii săraci, codași cum am zice, se pregătesc din lapte smântânit bine, înainte de a se sărbezi. Orice fel de cași am avea în vedere, laptele are să fie dulce și nu searbăd, cu atât mai vârtos acru nu este iertat să fie. Din astfel de lapte cași buni nu poți pune la cale.

Laptele dulce, smântânit, nesmântânit, se pune într-o căldare curată, pe foc, se picătureşte nițel cheag de vițel în el, ca să se adune. Focul are să fie domol și nu pripit. Aceasta, fiindcă numai așa se alege bine cașul din lapte, altcum însă nu. Îndată ce vedem că părțile brânzoase încep să se adune, a se face ghem – luăm o lingură mare de lemn ori o lopățică anume pregătită și spargem ghemurile ce se formează, tot întruna, astfel ca pe când zerul e limpede și părțile brânzoase ale laptelui alese cum se cade, cașul să fie asemenea unui aluat, fără nici un nod. Asta e lucru de căpetenie. Dacă de aceasta nu purtăm grijă, nodurile acelea pline de zer nu se vor putea stoarce cum se cade, vor ajunge în cași așa zemoase cum sunt. După ce, precum am zis, laptele a fiert îndeajuns și zerul este limpede, îl luăm de pe foc și-l turnăm într-un sac de cași, ca zerul să se scurgă. Ajunși pân-aci trei sunt căile ce se pot urma mai departe, câteştrei potrivite spre a putea pregăti niște cași foarte buni. Una e că îndată ce zerul începe să picurătească numai, sacul se ia și se pune pentru câteva minute în apă călduță, în care am topit puțină sare – apoi, dându-i forma ce ne convine, se pune între două bucăți de scândură și se teścuiește din ce, în ce mai tare – mai întâi c-o piatră pusă pe el, apoi cu 2-3 până ce nimic nu vrea să mai curgă, ceea ce în 2-3 zile și urmează. Dup-aceea se scoate din sac, se freacă bine cu sare măruntă pe de toate părțile și se pune la un loc vântos, ca să se dospească, să se coacă. Peste câteva zile se poate mânca, că e copt îndeajuns.

Se mai purcede și așa, că, îndată ce zerul în mare parte este scurs, cașul se scoate din sac și se pune pentru 10-12 ore afară la aer ca să se zvânte și dospească încâtva. Atunci se frământă cu sare într-o covată, se adună ghem și se așează în forme de lemn anume gătite, unde iarăși

urmează a fi tescuit, precum am zis mai sus. Dacă nu vrea să se prindă din nou, se moaie nițel în apă caldă. Cașul astfel pregătit are trebuință să stea la un loc vântos câteva săptămâni, până când e îndeajuns gata spre mâncare ori vânzare.

„Amicul Poporului" 1890

Povețe practice

Apă contra purecilor. Udă-ți așternutul cu apă compusă din 10 gr ulei de garoafă, 2 gr acid carbonic, 100 gr apă de Colonia (Eau de Cologne) și 7 gr spirt de vin înmulțit; – toate din apotecă.

*

Acoperișul de șindrile ca să țină mult e trebuitoriu a pune șindrile foarte uscate, pe vreo 2-3 zile, în lapte de var, unde le mai amestecăm din când în când. Prin aceasta purcedere nu numai că vor fi mult mai ținitoare, ci totodată nici nu se aprind ușor.

*

Sacii ca să țină mult trebuie puși d-amoniu în zeamă de coajă de stejar. Aceasta se pregătește în chipul următor: se ia 1 kilo coajă tânără, dar uscată de stejar – cu de care lucrează tălparii –, turnăm peste ea 10 litri apă fierbinte și peste 1 oră strecurăm. Orice fel de scule, dacă sunt de cânepă, in ori bumbac, muiate 24 ore în zeama astfel pregătită țin de 2-3 ori mai mult ca de obicei.

*

Ca mâinile să nu crape de ger și vânt, toarnă în palmă câteva picuri de spirt amestecat bine cu glicerin și-ți freacă mâinile cu el.

*

Obrajii arși de soare își recâștigă fața naturală, dacă se spală în fiece seară cu lapte acru, în care au stat pătrungei. După spălare nu trebuie șterși deloc. Dimineața ne folosim de apă rece, în care turnăm câțiva picuri de tinctură benoës (din apotecă). Într-o săptămână, două, obrajii vin la loc.

*

Alegerea nucilor seci de cele bune. După ce nucile se culeg și curăță de coaja cea verde, sunt a se arunca într-un vas cu apă. Nucile cele bune se cufundă numaidecât, cele viermănoase înoată îndelungat și se lasă în jos mai anevoie, pe când cele seci plutesc ca mai ușoare ce sunt.

*

Nucile menite spre vânzare, ca să aibă față curată, se pregătesc în chipul următor: după despuierea de coaja cea verde, se spală frumos cu apă și se pun să se usuce. După uscare se afumă cu nițică piatră pucioasă. Asta se face că nucile se pun într-o ladă bine încheiată, care însă dedesubt are o spărtură, sub care se arde pucioasă pe jăratic, fumul căreia străbate în ladă și în 8-10 minute face nucile tot una cu una de frumoase. După aceea se așează rărite la un loc vântos. Astfel îngrijite se vând mai la preț de cum se întâmplă, când se duc spre vânzare pline de necurățenie și murdare ca vai de capul satului.

*

A tăia sticla fără diamant e lucru foarte ușor. Se moaie un fir de ață în ulei de terpentin și, legându-se în jur de sticlă pe acolo pe unde avem voie să se taie, îi dăm foc și apoi turnăm apă rece peste ea.

*

Pentru rănile altoilor cauzate prin tăierea crengilor, scurtarea trunchiului e tare bună următoarea amestecătură: 9 deca rășină albă, 8 deca ceară galbenă, 9 deca terpentin ordinar (gros) și 2 deca seu de oaie, se topesc împreună. Se întrebuințează în stare rece. Cine vrea mai multă materie, n-are decât să ia de 2-3 ori atât din fiecare fel.

*

Furnicile nu se vor urca pe pom, dacă-i încingem trunchiul cu o fâșie de pânză ori de hârtie unsă cu păcură (catran) – se află în negustoriile mai de frunte.

*

Un bun medicament în caz de răcire. Ce vă lipsește? La astă întrebare, de cele mai multe ori capătă omul răspunsul: Eu m-am răcit! E fapt că răcirea adeseori e cauza multor boli. Reumatismul sau junghiurile prin mâini și picioare, tusea, răgușirea cu vorbirea în șoaptă numai sunt urmările ei pipăibile, care atât de neplăcut ne întâmpină. Cu deosebire însă copiii sunt adesea expuși răcirii și de multe ori sfârșitul tragic este urmarea unei răciri neglijate. De aceea credem a face un serviciu cititorilor, dacă la locul acesta îi facem atenți asupra Ancora-Pain-Expellerului. E un medicament de casă simplu, dar probat de mult, cu care frecându-se omul numaidecât, la primele simptome, nimicește izvorul răului de la început. Se află în toate farmaciile (apotece).

„Amicul Poporului" 1890

Alimentarea sau nutrirea

Corpul omenesc, până este viu, lucrează fără încetare. El produce căldură şi forţă sau putere, iar aceasta din urmă se poate numi şi muncă. O parte din căldura produsă o întrebuinţează corpul pentru susţinerea temperaturii sale, de cealaltă se desface pe căile amintite în articolul: „Aerul din punct de vedere igienic" tipărit în „Amicul poporului" de pe anul trecut. Unele din isprăvile corpului nostru se petrec aşa zicând pe neştiute, făr' ca să atârne de la voinţa noastră, făr' ca să le putem observa cu ochii, fiindcă se petrec in internul nostru (lucrarea creierului, a inimii, stomacului ş.a.): altele, iarăşi, fiindcă sunt externe, sunt văzute şi sunt supuse voinţei noastre (mişcarea mâinii ori a piciorului, mersul, alergarea, ridicarea unei poveri, facerea unei cărămizi ş.a.).

Corpul poate să producă căldură şi poate să împlinească lucrările amintite – e în stare de a se susţine şi a munci –, fiindcă în organismul său materiile neîntrerupt se descompun, se transformă. Precum cuptorul şi maşina spre a putea da căldură şi spre a putea duce în îndeplinire o lucrare oarecare au nevoie de materii arzătoare – lemne, cărbuni –, tot astfel şi corpul omenesc. Că în organismul nostru aşa se petrec lucrurile dovadă e rămăşiţele pe care le leapădă corpul afară. Un om în vârstă asudă la zi la 800-900 gr de acid carbonic şi cam 1 kilogram de apă. Cu udul merge încă şi mai multă apă (1250 gr) şi în el se mai află şi alte resturi de materii folosite de organism: săruri ş.a. Aceste pierderi ale corpului le suplineşte alimentarea sau bucatele şi băuturile care i se dau. La omul în vârstă, care nici nu duce lipsuri, nici nu e prea mâncăcios, ceea ce mănâncă şi bea face întocmai cât ceea ce lepădă afară din sine. Deosebirea e numai că pe când alimentele sunt din tare multe feluri de materii compuse, secreţiile, de regulă, sunt simple de tot. Materiile nutritoare le putem asemăna cu o coardă nouă şi întinsă de la un ceasornic, iar pe cele ce ies din corpul cu una veche, folosită deja, care nu mai e de treabă, şi-a pierdut puterea. Viaţa însăşi constă dar în transformarea materiilor mai complicate în materii de compoziţie mai simplă, prin ce organismul preface vlaga din alimente în căldură, muncă (electricitate).

De îndreptar la mâncare şi băutură serveşte foamea şi setea, care de regulă dau omului bune îndrumări în privinţa nutririi. Dacă are omul apoi corpul cere peste tot atâta nutriment, de cât are el trebuinţă pentru susţinerea sa şi pentru a putea săvârşi lucrul ce i se dă, dar făr' de a se

mai cugeta la soarta nutrimentului luat. Sunt ciudate și în multe privințe chiar și azi nu îndeajuns înțelese căile și schimbările prin care trec bucatele de la luarea lor în gură și până le lepădăm afară. Ele mai întâi se macină în gură, s-amestecă cu scuipat și devin astfel îmbucături netede și alunecoase, ce trec în stomac și intestine.* Aci, supuse influenței căldurii și a sucurilor gastrice, se descompun, devin solubile,** iau forma cerută spre a putea fi absorbite. În timpul acesta se desparte ce de treabă de ce nu e de treabă și ce e bun, pe căi anumite, trece drept ori cu înconjor în sânge, ce nu o ia la în jos spre a fi deșertat din corp.

Sucurile ce săvârșesc mistuirea sunt produse de mai multe feluri de glande sau ghinduri și au meniri deosebite, după locul de unde izvorăsc: scuipatul preface în zahăr amilul, ce nu se poate topi în apă; sucul acru al stomacului topește albumina închegată, precum și țesuturile cleioase ale bucatelor peste tot produce în ele astfel de schimbări, încât ușor pot fi absorbite de arterele sugătoare (vase limfatice), aflătoare în pereții stomacului și intestinelor. Fierea descompune grăsimile și le prepară într-un fel de materie alunecoasă, ce seamănă cu laptele. Prin aceasta ajută trecerea astfel de materii în intestine, unde se întâmplă trecerea lor în sânge. Balele stomacului prefac în zahăr amilul, topesc albuminele închegate, descompun grăsimile. Organismul pregătește tare multe sucuri de aceste. Scuipatul produs de om se socotește la 1/2-1 1/2 kg la zi, sucurile gastrice (ale stomacului) la 1 kg; fierea face cam 1 kg, balele pântecului 1/2 kg. Din aceste, cât întrece de la mistuire, parte se absoarbe iarăși de pielița mucoasă a organelor mistuirii, parte se deșartă afară dimpreună cu resturile bucatelor. – Și azi mai e încă lățită credința că mistuirea se face numai în stomac, așa că el se judecă a fi organul central al mistuirii. Din cele zise se vede că aceasta numai adevărat nu e – sunt bucate d. e. unsorile, care în stomac nici nu pot fi mistuite – și la procesul mistuirii iau parte toate organele prin care trec bucatele, cu deosebire însă intestinele.

În privința bucatelor oamenii sunt de păreri deosebite și le judecă pe unele de grele la mistuit, pe altele de ușoare – câte capete, atâtea judecăți. Pentru unul carnea de râmător e mâncare grea, pentru altul cașul, castraveții ș.a. Aceasta nu totdeauna este așa. Atât e sigur că procesul mistuirii la unele bucate decurge timp mai îndelungat, la altele se isprăvește mai degrabă. Aceasta atârnă de la mai multe împrejurări, și anume: vorba e dacă a mâncat omul mai mult ori mai puțin, dacă a

* Mațe.
** Se pot topi

mărunțit bine bucatele în dinți ori apoi le-a înghițit aproape întregi și puțin amestecate cu scuipat, poate că mai trebuie luat în socotință și felul cum au fost bucatele gătite, precum și împrejurarea că din ce materii sunt ele compuse. Astfel, carnea grasă cere mai mult timp spre a fi mistuită, decât cea macră, pentru că grăsimile împiedică venirea sucurilor de atingere cu carnea. De regulă însă, cu totul din alt motiv zic unii că bucatele grele la mistuit și nu pentru că zăbovesc mai mult în stomac. Precum gusturile sunt deosebite și mâncarea cutare pentru unul plăcută, pentru altul insuportabilă, tot așa stă treaba și cu stomacurile. Nu tot stomacul suferă orice fel de bucate, ci unele se împrietenesc mai ușor decât cu altele. Dacă nervii stomacului află că nu e plăcută cutare mâncare, stomacul își încoardă toate puterile s-o depărteze: se adună, ceea ce ne face rău, parcă suntem înfoiați și aceasta durează până când mâncarea respectivă e dată afară din stomac, fie că o lepădăm pe gură, fie că trece în intestine. În astfel de caz ușor capătă omul inimă rea (diaree).

Mistuirea e aducerea bucatelor vârtoase în așa stare, ca materiile nutritoare din ele să poată ajunge în sucurile corpului. Din stomac și din intestine numai materii fluide pot să treacă în sânge. Materiile nutritive pe care sucurile gastrice le aleg din mâncăruri și băuturi din canalul digestiv (calea parcursă de bucate în vremea ce se mistuie) trec în sânge și cu acesta dimpreună străbat organele corpului, trec în țesuturile lor și foarte probabil că se prelucrează în celulele acestor țesuturi. Materiile acestea ce atât de multe schimbări au suferit în calea ce-au parcurs-o, aci vin în atingere cu oxigen, pe care sângele îl duce în toate țesuturile și ard, se descompun, numai o mică parte din ele scapă de ardere, și anume partea pe care corpul o folosește la clădirea organelor sale ori înlocuiește cu ea ceea ce nu mai e de treabă în țesuturile organismului. Mă folosesc de ocazie pentru a îndrepta o părere greșită destul de lățită. Se crede că materiile amintite îndată ce vin în atingere cu oxigenul sângelui și al țesuturilor, numaidecât ard, cu alte cuvinte oxigenul ar fi cauza descompunerii. În realitate însă lucrul stă așa, că celulele prin lucrarea lor schimbă compoziția materiilor nutritoare, ele le simplifică, fiind apoi și oxigen de față, acesta se amestecă și el și amestecul acesta se numește ardere. Resturile acestui proces, nemaifiind de nici o treabă în corp, sunt luate de sânge și – prin plămâni, piele, rinichi, canalul digestiv – sunt date afară din corp.

La așa schimbări fiind supus corpul, ca el cu ajutorul mâncărilor și băuturilor să rămână totuși în starea sa normală; ca la cei mici el să se dezvolte, la bolnavi ca să se poată întrema – e trebuitoriu ca să se afle în mâncări și băuturi toate acele materii, din care e el clădit.

Organele corpului sunt compuse cea mai mare parte din apă (65-75%), din *substanțe nitrogenice* (albuminoidele), din *substanțe lipsite de nitrogen* (grăsimile) și din materii *mineralice* (fosfor, pucioasă, fier, sare, fosfat de var ș.a.). Materiile acestea edificatoare sunt și ele compuse din mai multe elemente, și anume din: carbon, hidrogen, nitrogen și substanțe mineralice. După ce organismul animalelor n-are însușirile pe care le are acela al plantelor, adică el nu e în stare ca din aceste elemente să clădească corpul, nu e în stare ca să prepare însuși albumină, grăsime ș.a. – el cere ca să i se dea de-a gata aceste materii compuse.

Pe temeiul celor zise, putem susține că *substanțe* sau *materii nutritoare* se numesc acelea care nu lasă ca organismul să sufere pierdere ori scădere în albumină, grăsime, apă și substanțe mineralice – care redau corpului materiile devenite nefolositoare în urma muncii pe care o îndeplinește. Substanțe nutritoare sunt dar deosebitele feluri de materii albuminoase aflătoare în corpul animalelor (musculina mușchilor – a cărnii –, fibrina sângelui, caseina laptelui, albumina oului ș.a. – mai departe grăsimile din animale și plante (uleiurile, grăsimea untului, stearina), apoi așa-numitele substanțe hidrocarbonate (zahărul, amilul – scrobeala grâului, cartofului ș.a.) – în fine, apa și sărurile. Împreunarea naturală a acestor materii nutritoare, precum se obișnuiește aceasta la pregătirea bucatelor, o numim *bucate, mâncări sau substanțe nutritoare;* aci aparține carnea, pâinea, laptele, legumele, ouăle ș.a. Aliment sau nutriment e dar o astfel de combinație a materiilor nutritoare care poate susține corpul în starea sa normală și care – d.e. după o boală – e în stare să-l aducă iar la brazdă. ***Idealul nutrimentului e o așa combinație a materiilor și substanțelor nutritive care în cantitate mică conține cât mai multe substanțe nutritoare.***

Mult și-au spart învățații capul asupra valorii nutritive a deosebitelor bucate. Mai dintâi s-a pus un preț deosebit pe *materiile albuminoase,* pentru că ele sunt partea cea mai însemnată a tuturor țesuturilor, precum și a sângelui. Aceasta mai ales după ce s-a observat că atât oamenii, cât și animalele ce trăiesc cu substanțe bogate în albumină sunt mai stăruitori la muncă de cum sunt cei ce se nutresc cu substanțe sărace în astă privință; carnea face pe om mai tare și mai activ ca legumele; calul e mai iute și mai stăruitor la muncă, dacă mănâncă ovăz, ca dacă se nutrește numai cu fân. A trebuit însă mult timp până când învățații au aflat lămurit rolul substanțelor albuminoase în economia vieții. Se credea, până în timpul mai nou, că organele corpului, când săvârșesc o lucrare oarecare, se tocesc, se rod, adică o parte mai mare ori mai mică din substanța lor se

descompune. Şi după ce musculatura (carnea) are 75% de apă şi 20-24% materii albuminoase – se credea că lucrarea se săvârşeşte pe contul acestora. Erau deci de părere că substanţele albuminoase ale bucatelor se folosesc spre înlocuirea celor pierdute prin muncă, iar producerea căldurii o atribuiau grăsimilor şi hidrocarbonatelor. Astăzi însă se ştie şi acesta e adevărul că omul nu scade, organele nu se rod, nu se tocesc, oricât de greu ar munci omul, dacă se nutreşte cum se cade. Astfel dar, cea mai mare parte din materiile albuminoase ale bucatelor nu se alătură numaidecât organelor, ci rămân în sângele din ele, unde iute se descompun. Albumina o întâlnim dar în corp sub două forme: în organe, ca parte constitutivă a acestora – „albumina organică" – în curentele fluide din aceste, – „albumină circulatoare". Sub forma dintâi ea nu se descompune decât încet şi în măsură mică, iar albumina din bucatele mistuite o înmulţeşte şi împuţinează încet numai; albumina circulatoare însă, ea se mişcă repede şi în calea sa prin ţesuturile organelor pretutindeni îşi află condiţiile pentru a se descompune. Dacă bucatele vor fi bogate în albumină şi sângele va fi bogat, dacă ele vor fi sărace iute devine şi sângele sărac. E bine dar ca omul să consume bucate bogate în albumină, căci prin aceasta se înmulţeşte albumina circulatoare, procesele descompunerii devin mai vii, se împuteresc organele şi devin mai capabile de muncă, fie aceea corporală, fie spirituală. Cu bucatele sărace în albumină treaba stă tocmai dimpotrivă.

Însemnătatea substanţelor albuminoase din bucate e dar foarte mare, căci ele contribuie la conservarea organelor în stare normală şi le prepară pe aceste şi în astă privinţă ele nu por fi suplinite cu nici o altă substanţă; al doilea, ajunse în curentele fluide din corp, hotărăsc atât mărimea, cât şi iuţimea proceselor de descompunere şi prin aceasta au o foarte mare influenţă asupra stării materiale a corpului, cât şi asupra capabilităţii lui de muncă; – în fine, ele ajută aşezarea grăsimilor în ţesuturile organelor, după ce o parte din albuminoide, sub anumite împrejurări se prefac în grăsime, întocmai precum în corpul albinei albumina pulberii de flori se preface în ceară.

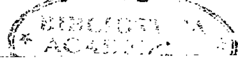
Însă, cu toate că materiile albuminoase sunt atât de însemnate pentru nutrirea omului şi cu toate că ele nu pot fi suplinite prin altele – *tot n-ar fi posibil ca omul numai cu ele să se nutrească,* cu alte cuvinte, astfel de bucate care afară de albumină n-ar conţine şi alte substanţe nutritive – d.e. carnea din cale afară slabă – n-ar fi potrivite pentru a trăi omul cu ele. Un om în vârstă şi sănătos, pe lângă o nutrire obişnuită şi muncă nu prea mare, separă (dă afară din sine) cel puţin 250 gr de carbon la zi,

pe când nitrogen, în același timp, abia mai mult ca 18 gr. După ce carnea conține 23% nitrogen și 12,5% carbon, omul de-abia are trebuință de mai mult ca de 500 gr carne la zi, ca să capete nitrogen de ajuns, dar ca și lipsa de carbon să și-o împlinească ar avea nevoie de mai mult ca la 2000 gr carne.

Chiar neluând în seamă că consumarea regulată de câte 2 kg carne la zi în scurt timp ne-ar fi spre stricare – un astfel de trai ar și fi puțin economic, căci pentru a ne acoperi trebuința de carbon am consuma o cantitate cu totul superfluă de albumină, deși carnea este una din cele mai scumpe alimente. Precum vom vedea mai târziu, ne putem nutri foarte bine, dacă alăturea cu o bucată de carne relativ mică mai luăm și alte materii nutritoare bogate în carbon, însă ieftine.

Chemarea *grăsimilor și a hidrocarbonatelor* (zahărului ș.a.) e mai simplă decât aceea a albuminelor. Din ele nu se clădesc mușchi (carne) ș.a., căci nicicând nu se prefac în albumină; sunt potrivite însă ca în câtva să suplinească albumina, fiindcă arderea lor are drept urmare că se descompune albumină mai puțină.

Prin urmare, dacă la carne se adaugă și unsoare, aceasta moderează descompunerea albuminelor, ajută înmulțirea cărnii, adică formarea albuminei organice. Asemenea, la caz de trai slab, unsoarea din bucate împiedică de descompunere o parte din albumina grămădită în corp; d.e. un om ce altcum rabdă foame, își conservă puterea mai mult, dacă mănâncă unsoare, ca dacă nu mănâncă nimic; de sine se înțelege că pe lângă consumarea de unsoare tot suferă corpul pierdere în albumină, numai cât în măsură mai mică. Tot așa influență paralizatoare are și grăsimea grămădită în corp: omul gras nu slăbește așa degrabă ca cel slab și dacă rabdă foame, și întors: mâncarea de carne pe cel gras mai curând îl va face ca să se îngrașe ca pe cel slab. Nu e de mirat dar că unii oameni se îngrașă mereu, deși mănâncă mai puțin decât alții, ce din născare sunt uscați pe lângă toată pofta lor de mâncare nicicum nu pot să-și vadă corpul rotund; albumina ce în corpul gras merge în depozit, în cel slab se descompune repede. Dacă *dar ca multă albumină și grăsime să se așeze în organism, apoi la bucate trebuie adaos tare multă unsoare (sau hidrocarbonate)*. Pe animalele carnivore (ce trăiesc cu carne) numai așa le putem îngrășa, dacă în mâncare lor, afară de carne, se află și multă unsoare. Din contră, dacă voim să slăbim un corp gras, trebuie să-l detragem din bucate unsoarea (și hidrocarbonatele) și să-l nutrim numai cu carne. Prin aceasta se înmulțește albumina circulatoare, procesele de descompunere se fac mai repede, grăsimea corpului încă intră în joc, se

descompune și topește, ca și neaua în razele soarelui de primăvară. În astă privință omul are să fie cu precauțiune, pentru că e cu putință ca să urmeze o prea repede pierdere de putere și o slăbire a inimii. E bine dar a purcede treptat numai. O adăugire înțeleaptă de unsoare la bucatele de carne e recomandabilă cu deosebire celor slabi trupește, cum și pentru cei ce vor să se cârpească iute, după vreo boală, pe când o nutrire unilaterală numai cu carne poate să pună capăt vieții unor așa oameni. după ce descompunerea albuminei din corp decurge cu atât mai viu, cât bucatele sunt mai bogate în albumină. Acolo unde se cere ca trupul să dezvolte tare multă căldură, d. e. în clima geroasă din regiunile nordice – oamenii consumă o enormă cantitate de grăsime. Ni se pare cu neputință, când auzim, că oamenii mănâncă la zi (făr' ca să-și strice stomacul) 4-5 kg carne foarte grasă și uleiuri.

Hidrocarbonatele (zahărul, amilul, dextrina) încă împiedică în câtva descompunerea albuminei din corp, omul nu poate însă să se nutrească numai cu ele. Adăugate la carne ele dar încă ajută prefacerea albuminei în partea constitutivă a corpului. În ce măsură să se facă aceasta atârnă de la împrejurarea că ce s-a aflat mai 'nainte. De sine se înțelege că numai până la un punct putem înlocui albumina cu hidrocarbonate, dacă nu voim ca albumina din corp să mai scadă prea tare și să sufere în urmă și putința de a lucra. Hidrocarbonatele împiedică și descompunerea grăsimii; prin urmare, dacă la bucatele compuse din albumină și grăsime mai adăugăm și hidrocarbonate, acele mai ușor devin parte constitutivă a corpului nostru. Hidrocarbonatele nu se prefac în grăsime și nici nu se încorporează organelor, ele ard în curând prefăcându-se în acid carbonic și apă.

Ca organismul să rămână mereu în stare și ca să funcționeze regulat, e necesar ca în bucate să fie și substanțe mineralice, cu deosebire fosfor, pucioasă, fier, sare, fosfat de var ș.a. Substanțele aceste nu dau nici putere, nici nu produc căldură, pentru aceea însă și ele sunt părți constitutive ale organelor corporale; d.e. cu albumina organică totdeauna se află combinate și săruri, în oase, fosfor și var, în celulele sângelui fier, care e de mare însemnătate pentru intrarea oxigenului în ele ș.a. După ce cu ocazia proceselor chimice de descompunere, cu albumina se depărtează și sărurile unite cu ea, cel puțin în parte, de aceea e trebuitoriu ca cu bucatele mereu să i se redea corpului și sărurile pierdute. Un nutriment care nu dă corpului în măsura cuvenită și substanțe mineralice, fie altcum potrivit pentru susținerea organismului – duce la moarte sigură. Căci prin aceasta sărurile din corp se împuținează și toată treaba se strică.

În cele mai multe cazuri, spre norocire, omul n-are să poate grijă și pentru substanțe mineralice, căci acele se află în măsură corespunzătoare în bucatele cu care ne nutrim; aceasta și despre sare încă o putem zice. Că totuși sărăm bucate, o facem ca ele să fie mai gustoase.

Apa e tot așa de trebuitoare la nutrire ca și albumina, unsoarea, sărurile ș.a., căci, după cantitate judecând, în cea mai mare parte corpul e din apă compus. Corpul cere ca să-l prevedem întotdeauna de ajuns cu apă. Dacă nu, el, prin sete, numaidecât ne aduce aminte că ce avem de a face.

Dacă nutrirea se întrerupe, ori nu e îndestulătoare spre a ține organele în stare normală, și aceasta pentru timp mai îndelungat –, apoi urmează *moartea prin foame*. Corpul o duce încă un timp oarecare susținându-se din provizia de grăsime și albumină, pe care le are de mai 'nainte. După ce însă cantitatea acestora o să fie din ce în ce mai mică, treptat se slăbește și procesul descompunerii, până când ajung la gradul încât inima, sistemul nervos ș.c.l. nu mai pot să funcționeze. În astfel de caz grăsimea suferă cel mai tare (97%), urmează apoi mușchii – carnea – (30%), apoi pielea, oasele, ficatul și sângele. Creierul pierde mai puțin, de aceea funcționarea lui durează mai mult. Foamea, cu slăbirea ce o însoțește, n-o mai simte omul, dacă din cale afară rabdă omul mult și nu mănâncă deloc, din contră slăbirea merge crescând. Cât timp ar putea răbda omul, făr' ca să moară de foame, aceasta atârnă de la mai multe împrejurări, dintre care cele mai hotărâtoare sunt felul cum a fost corpul nutrit mai 'nainte și vârsta. În general atât oamenii, cât și animalele cu atât mor mai iute de foame, cu cât sunt mai tineri. Cei slăbiți de bătrânețe asemenea nu pot s-o ducă mult fără a se nutri. Din contră oamenii robuști, bine ținuți și, mai ales, cei grași pot să rabde timp mai îndelungat. Sunt exemple c-au rămas oameni în viață dup-o răbdare de 17 zile. Se vede că apa lucrează și ea la ceva. Aceea însă c-ar fi dus-o unii luni și chiar ani întregi făr' să bage o bucătură în gură e poveste numai ori o înșelătorie.

Foamea e mare lucru, mai ales când o pătură întreagă a poporului suferă din cauza lipsei de cele trebuitoare pentru trai. Se întâmplă adică de clasele mai de jos ale poporului nu dispun de mijloacele traiului în măsura cerută. Au atât încât cu chiu, cu vai o duc de azi pe mâine, tânjesc numai; de vitalitate și forță de lucru însă nici vorbă. O privire mai adâncă ne arată urmările triste ale unui astfel de trai mizerabil, pentru că *mortalitatea e mai mare între oamenii ce se nutresc rău, ca între cei ce se nutresc cum se cade și individul încă are o viață mai scurtă.*

Ca bucatele să corespundă în toată privința chemării lor, *ele trebuie să conțină substanțe nutritive de ajuns și în proporția cerută, ele au să fie potrivite spre a se descompune ușor în stomac făr' să-l îngreuneze, și în fine ele să aibă un gust plăcut și să-i facă omului poftă.*

Instinctul natural, simțirea foamei și a săturatului, au învățat pe om că ce fel și cât să mănânce, bineînțeles, dacă poate alege și dispune de hrană îndestulătoare.

În stare normală corpului trebuie să i se redea acele substanțe pe care le pierde și anume în măsura în care ele se depărtează din corp; de aceea, putem să avem o judecată aproape dreaptă despre substanțele pe care au să le conțină bucatele, îndată ce vom statori pierderile corpului prin piele, plămâni, ud ș.a. Un bărbat bine nutrit, pe lângă o muncă moderată, pierde la zi 18,3 gr nitrogen (azot) și cam 328 gr carbon. După ce 183 gr nitrogen se află în 118 gr albumină, putem susține că aceasta e *cea mai mică cantitate de albumină de care are trebuință neapărată pentru fiecare zi un om lucrător, în vârstă.* – Peste tot însă trebuința nutrimentului e felurită: un om tare, care când lucrează își încordează toate puterile, va cere nutriment neasemănat mai mult decât un om slab, inapt de lucru. E de minune cu ce puțin nutriment se mulțumesc unii oameni slabi trupește! Le este de ajuns 70-80 gr albumină la zi. De sine se înțelege că de la astfel de indivizi nu poți aștepta să-ți săvârșească vreun lucru greu, nici cu corpul, nici cu spiritul.

E necesar ca în bucate să fie întocmai atât nitrogen și carbon, de cât are corpul trebuință spre a se susține și spre a-și păstra facultatea și energia de a lucra – nici mai mult, dar nici mai puțin. – E lucru lămurit deci că dintre toate bucatele cu care omul se nutrește, nici una nu se poate numi nutriment sau hrană în adevăratul înțeles al cuvântului, pentru că nici una nu e potrivită spre a se nutri omul numai cu ea singură, făr' a-i mai adăuga și alte substanțe. E adevărat că sunt multe materii nutritoare (carnea, pâinea, laptele, păstăioasele ș.a.), din care una singură și e în stare a susține corpul – dar o astfel de nutrire n-ar fi potrivită, căci nici într-una din aceste materii nitrogenul și cărbunele nu se află în proporția cerută de nutrirea rațională sau înțeleaptă (1 parte nitrogen la 15-18 părți carbon); în fiecare din ele, ori că se află din cutare substanță nutritoare prea mult, ori prea puțin, așa că sau ar trebui să ne nutrim cu tare puțin din un fel, sau apoi am avea să ne îngreunăm stomacul din cale afară. Să aducem unele exemple: din 227 gr de caș căpătăm albumină de ajuns, dacă-i vorba însă ca și carbonul trebuitoriu tot din consumarea cașului să-l avem, apoi ne-ar lipsi 1160 gr; 540 gr carne

macră ne-ar prevedea cu albumină, cu carbon însă numai 2600 gr; cine ar vrea să trăiască numai cu pâine ordinară, ar trebui să mănânce 1430 gr la zi; iar numai cu lapte gol 4650 gr (41/2 litri); cu cartofi 4600 gr.

E bine dar să amestece omul bucatele, căci în cazul acesta ele se împreună în felurite chipuri și așa e cu putință a i se da corpului din fiecare substanță nutritoare întocmai cât îi trebuie. După ce cărnurile peste tot sunt bogate in albumină și adeseori și în unsoare, în legume și grânațe însă – afară de unele – se află albumină puțină, dar multe substanțe hidrocarbonate, de *aceea sunt recomandabile bucatele gătite din amândouă felurile de substanțe.* Din instinct urmează omul regula aceasta, când îi conced împrejurările, deși nici idee n-are despre ea. Lucrătorul italian nu mănâncă mămăliga goală, ci cu caș, locuitorii Chinei și Japoniei, alăturea cu orezul – nutrimentul lor de căpetenie – mănâncă pește, carne de râmător, mazăre ș.a., nutrindu-se numai cu orez corpul după două săptămâni n-ar mai fi capabil de lucru.

E interesant a ști că în ce formă e de a se lua cantitatea necesară de carbon. O parte (63 gr) se află deja în cele 118 gr albumină de care omul în vârstă are trebuință pentru fiece zi; îi mai lipsește deci 265 gr pe care îi ia în formă de unsoare ori substanțe hidrocarbonate. Dacă ne-am folosi de aceste din urmă numai, ne-ar trebui la zi 600 gr amil și zahăr, iar dacă numai unsoare am umbla să ne acoperim trebuința, ne-ar lipsi 350 gr. Stomacul nici pe unele nu le-ar primi bucuros. Cu amilul nu e de a se trece peste 500 gr și restul de carbon e bine a se lua în formă de grăsime (56 gr); și mai consult este a se lua 350 gr legume (amil) și restul de carbon să-l dăm corpului în formă de grăsime (140 gr). Astfel dar unui om în vârstă și *care îndeplinește un lucru moderat îi trebuie la zi cel puțin 118 gr albumină, 56 gr grăsime (unsoare) și 500 gr hidrocarbonate.* Cifrele aceste însă nu sunt statornice, căci corpul nu întrebuințează materiile tot în aceeași măsură, vârsta și starea corpului fac unele schimbări în astă privință. De aceea e tare schimbătoare atât cantitatea substanțelor, cât și proporția de amestec dintre ele. La muncă grea se descompune mai multă grăsime, ca atunci când corpul e în repaus și aceasta nu e de-a o trece cu vederea la alegerea bucatelor. Tinerimea, ca să crească zdravănă, are trebuință de albumină mai multă ca cei ajunși în vârstă, pentru că la tineri organele cresc și carnea se înmulțește.

Bucatele cele mai bune – precum am văzut – sunt cele compuse din regnul animal și vegetal, din cărnuri, legume și grânațe. Se naște acum întrebarea că în ce măsură să se afle ele în mâncare. Dacă ele ar fi într-un chip de ușoare la mistuit, apoi prețul cu care le putem cumpăra ar decide

că pe care să le preferăm. În realitate însă treaba stă altcum. E adevărat că atât în cărnuri, cât și în legume, grânațe și păstăioase, se află aceleași substanțe nutritoare numai cât în proporție deosebită, în privința puterii nutritoare e însă mare deosebire între ele. Dacă mâncăm aceeași cantitate atât de unele, cât și din altele, după mistuire ne vom convinge că nu trece în sânge din ambele aceeași cantitate de materie nutritoare, stomacul și intestinele nu le pot prelucra la un fel. Din cele mai multe substanțe din regnul animal (cărnuri) în canalul digestiv se extrage aproape toată albumina și grăsimea, pe când cu plantele treaba stă altcum și aceste se deosebesc și ele între ele. Sunt unele a căror albumină în mare parte se deșartă nefolosită din corp (din bucatele compuse mai mult din plante 25%), pe când substanțele fără nitrogen trec ușor în sânge. E drept că, bunăoară din păstăioase – mazăre, fasole, linte – albumina se descompune și trece în sânge aproape ca și din cărnuri, – la cele mai multe însă – cu deosebire la cartofi, legume, pâinea murgă de casă ș.a. – e foarte mare pierderea albuminei. Substanțele neazotoase (fără nitrogen) la toate se absorb ușor de stomac și intestine. Această împrejurare e de mare însemnătate pentru nutrire, căci de aci se vede cât de greu îi este corpului a-și însuși o cantitate mai însemnată de albumină – după cum se cere aceasta la omul lucrător – nutrindu-se unilateral numai cu plante, pe când de altă parte iese la iveală însemnătatea plantelor întru acoperirea trebuințelor organismului. Grăsimea de animale, care e atât de scumpă, o putem suplini în mare parte cu mâncare de legume.

Pân-acum nu se știe cu siguranță că pentru ce din plante albumina atât de anevoie se poate extrage. Poate fiindcă ele sunt mai mari în volum și sucurile gastrice nu le pot străbate bine, poate că și apa multă ce-o conțin împiedică mistuirea lor.

Din cele zise urmează că mai bine e a lua o parte din nutriment sub formă de carne. E cu putință a pregăti din pâine, orez, cucuruz (porumb), păstăioase ș.a. astfel de bucate – adăugând nițică unsoare – în care se vor afla în măsură cerută toate substanțele nutritoare, dar astfel de nutrire nu poate s-o rabde făr' numai un stomac tare sănătos. De aceea nici vegetarienii (cei ce din principiu nu se nutresc cu substanțe din regnul animal) – nu se leapădă cu desăvârșire de lapte, caș și unt. Bucatele gătite numai din plante, fără carne și fără unsoare, la nici o întâmplare nu sunt în stare a susține de așa puterile corporale, ca acela timp mai îndelungat să poată îndeplini muncă grea. Lucrătorul harnic are nevoie de multă albumină și grăsime spre a-și putea păstra organele întregi și vânjoase.

De aceea în bucate trebuie să fie cu atât mai multă carne și unsoare, cu cât lucrează neștine mai din greul. Bucate de plante să consume omul numai în așa măsură, încât să nu-și îngreuneze stomacul, restul să-l ia în formă de carne și grăsime. Pe grăsime s-a pus preț puțin, însă cel ce muncește are neapărată trebuință de mâncare bună și unsuroasă.

Iată cum ar fi să se gătească bucate bune și nutritoare pentru omul muncitor:

	Albumină	Grăsime	Hidrocarbonați	Nitrogen	Carbon
200 gr carne, fără oase	43.6	-	-	6.8	25.0
22 gr grăsime (în carne)	-	22	-	-	16.8
53 gr grăsime sub altă formă	-	53	-	-	40.3
86.4 gr albumină și 450 gr amil sub formă de substanțe animalice și vegetale	86.4	-	450	13.2	245.9
	130	75	450	20	328

Durere însă că plantele în multe părți au un rol prea însemnant în nutrire și aceea numai pe care ar trebui s-o aibă.* E rău destul că legumele nu se pot așa ușor mistui ca bucatele de carne. Dacă vom considera nu cât am mâncat, ci cât din ceea ce am mâncat s-a trecut în sânge și cât nu, apoi vom afla că și pâinea e tot atât de scumpă ca și carnea. Cu toate aceste clasele mai sărace recurg la substanțele vegetale, căci acelea, în urma volumului lor mare, mai curând îi satură.

Bucatele în care se află ele toate substanțele nutritoare în forma cerută nu sunt încă potrivite de a se nutri omul cu ele. Am foarte a mulțumi celui ce ne-ar invita la un prânz pregătit numai din albumină curată, din amil, unsoare, sare și apă. Ce face însă bucatele plăcute ce ne ațâță apetitul și ne sloboade apă în gură!... Aceea e gustul lor, pe care îl au de la unele materii, ce ele ca atare puțin au de a face cu nutrirea, sunt însă tot atât de însemnate ca și substanțele nutritoare, după ce ele ne ațâță pofta și ajută în mare măsură producerea sucurilor gastrice.

Astfel de substanțe sunt, afară de vin, bere, rachiu, zeamă de carne, tee și cafea, toate acele materii gustoase și adesea cu miros plăcut ce se găsesc în toate substanțele nutritoare, d.e. acizii (acrimile) plantelor, uleiurile, sărurile ș.a. Multe din aceste se formează cu ocazia pregătirii bucatelor prin descompunerea unei părți din albumină și grăsime. Să ne reamintim numai

mirosul atât de plăcut al fripturii, al boabelor de cafea prăjită, al aluaturilor gătite cu unt. Pentru aceste materii gustoase și cu miros plăcut ne palce să schimbăm bucatele. Și de cele mai sațioase și mai bine gătite mâncări încă ne urâm, ne pierdem pofta de mâncare, dacă ele au tot același gust.

Mai 'nainte vreme lumea era în rătăcire în ce privește însemnătatea nutritivă a substanțelor ațâțătoare cum sunt d.e. zeama de carne, spirtoasele. Se credea că aceste nutresc, dau putere. Chiar și azi încă ne este dată să auzim vorbindu-se adesea despre „vin întăritor", „zeamă bună și nutritoare de carne", despre care își fac oamenii închipuirea că ele într-adevăr ne împuteresc. Asta e mare rătăcire: spirtul vinului și zeama de carne (bouillon) nu poate suplini nici un fel de substanță nutritoare. Ele nu au altă influență, decât că, ațâțând nervii, pe un timp te fac a crede că ești mai în putere. Ciorba de carne a avut adesea rele urmări, când s-a dat bolnavilor anume în urma părerii greșite că ea e foarte nutritoare. Spirtul de vin e periculos pentru omul sărac, cărui nu-i dă mâna să mănânce bucate nutritoare. El cu o dușcă de rachiu umblă a se ținea în tălpi. Amar se căiește pentru aceasta, dacă pierderile organismului nu le suplinește din când în când cu o cătățime mai însemnată de materii nutritoare, adică bucate sățioase. Dacă n-o face, apoi putem zice că rabdă foame în toată puterea cuvântului, căci slăbirea merge crescând numai pentru scurt timp o poate muia cu ajutorul rachiului.

Ca nutrirea să fie în toată privința corespunzătoare, în fine e trebuitor ca *gustarea să se facă la anumite ore** *în decursul zilei.* Animalele ce se nutresc cu carne mănâncă atât în câteva minute, că pentru ziua întreagă le este de ajuns, omul însă, fiindcă se nutrește cu carne și legume și-ar îngreuna stomacul peste măsură, dacă s-ar încerca să purceadă întocmai; să mănânce deodată atâta, ca să-i fie de ajuns pentru o zi întreagă. După vechiul obicei, aproape pretutindeni de trei ori se mănâncă la zi.

Că bucatele cât să fie de sățioase și la ce timp anume se cade să mâncăm, asta atârnă de la ocupație ș.a. Cel ce înaintea amiezii are să împlinească un lucru greu, nu se poate mulțumi cu un dejun slab; de altă parte, nu e bine ca cina să fie prea bogată, nici ca ea să se ia chiar înainte de culcare. Mâncarea cea mai sățioasă să se ia în dricul zilei. Un lucrător ar trebui să mănânce, în măsură mijlocie, 60 gr albumină, 34 gr grăsime și cam 160 gr hidrocarbonate.

* Aceasta mai ales la sătenii noștri, care – în urma multelor și nesfârșitelor posturi – tocmai pe vremea lucrului celui mai greu, trăiesc mai rău decum se cuvine, încât numai se leagănă de slabi. (Tr.)

După experienţele de pân-acum, cei supuşi la muncă grea trebuie să mănânce albumină şi mai ales unsoare mai multă, decât cei ce duc o viaţă mai pe odihnă. Pentru lucrători şi mai ales oamenii în virtute, în al căror organism procesele chimice decurg mai repede, nu e de ajuns dar cantitatea de substanţe nutritive amintită mai sus. Astfel de oameni au trebuinţă nu de 118, ci de 130-150 gr albumină la zi. Nici cele 56 gr grăsime nu sunt îndestulătoare pentru ei, ci se cere chiar pân' la 200 gr. Durere că lucrătorii, în cea mai mare parte, nu se nutresc cum se cade. Putem zice că ei numai îşi omoară foamea. Urmările, din punct de vedere igienic, sunt foarte triste. Când ajunge omul să-şi tragă de la gură nu e bine şi lucrătorul de multe ori aşa trebuie să facă, e rară ziua când are carne pe masă. Cartofi, varză, fasole, poame uscate, pâine – la noi mai des mămăligă – şi, dacă le merge mai bine, lapte, brânză – mai ales aceste sunt bucatele cu care se nutreşte ziuaşul. Afară de aceea bucatele lor adesea sunt fără gust, ceea ce e stricător atât pentru copii, cât şi pentru oamenii în vârstă. Fireşte că femeia, având să lucreze alăturea cu bărbatul, bucatele vin gătate repede, fără multă grije.

Nutrirea bolnavilor mai 'nainte vreme a fost greşită. Aveau oamenii credinţa că, în caz de fierbinţeli pentru ei, e de ajuns ciorba (supa) de carne şi alta nimic; aceasta fiindcă ciorba ar fi tare nutritoare. Bolnavul are lipsă de nutriment ca să se poată întrema; drept aceea nu este iertat a-l ţinea cu bucate nesăţioase, cum e şi ciorba. De cartofi, pâine neagră şi aluaturi prea unsuroase trebuie însă păzit.

Acum ne rămâne să mai vorbim despre ***compoziţia substanţelor*** nutritoare, *despre gătirea şi conservarea lor.*

La locul prim trebuie să amintim carnea. Mâncăm carnea de vită, viţel, de oaie şi râmător, uneori chiar de cal; afară de aceste ne mai nutrim şi cu carnea sălbăticiunilor, a păsărilor şi peştilor. Peştele se consumă în măsură foarte mare în ţările a căror locuitori tot mai ţin încă la posturi.

Carnea e compusă în cea mai mare parte din apă (70-80%); mai de mare însemnătate sunt însă unele părţi albuminoase ale ei (16-23%); fibrina musculară; *apoi substanţele cleioase* – mai multe în carnea de viţel şi peşte (44%); *unsoare,* de care chiar şi în carnea slabă şi încă se află 1-2%, în carnea de râmător însă, precum şi în cea de vită îngrăşată 2-6,5% şi mai mult încă. Aci nu e vorba făr' numai de grăsimea din carne, nu însă şi de aceea care se poate tăia jos cu cuţitul de pe ea, aşa că de vom lua şi aceasta în considerare, apoi carnea adusă din măcelărie conţine în măsură mijlocie 11% grăsime, neluând în considerare oasele. Afară de aceste carnea mai conţine unele substanţe, ce se formează atunci când

se schimbă albumina cu ocazia pregătirii ei, de aci vine că o carne are un gust, alta altul. În carne se mai află și părți mineralice (kaliu, acid fosfor). Carnea, după cum a fost vita nutrită și din care parte a corpului e tăiată, are un gust mai bun, ori mai rău, e mai nutritoare,, ori mai seacă, e mai de preț, sau mai ieftină. Prin castrare (jugănire) carnea devine mai fragedă și mai gustoasă, așa și prin îngrășare. Unele părți interne ale vitelor, d.e. intestinele (mațele), ficatul, rărunchii, creierul încă se pot pregăti drept bucate, ele însă nicicând nu sunt atât de nutritoare precum este carnea.

E tare lățită pregătirea ciorbei de carne. De vom ține carnea de-amoi, apa va extrage din ea unele părți nutritoare: o parte din albumină, săruri ș.a. Apa fierbinte încheagă albumina, n-o lasă ca să treacă în zeamă, se topesc însă sărurile, țesuturile cleioase ș.a. Bunătatea ciorbei atârnă de la mărimea bucății de carne și de la fiert. Cu cât e mai tare ciorba, cu atât e mai fără gust carnea, de aceea însă puterea nutritoare nu și-a pierdut-o, căci substanțele albuminoase, pe lângă o îndelungată fierbere și tot în carne rămân, numai cât țesuturile acesteia devin mai tari, carnea mai seacă, mai lemnoasă, cum se zice. Dacă nu e prea fiartă, apoi i se poate da un gust foarte plăcut, de se pricepe bucătăreasa. Trec mai multe părți din carne în ciorbă, dacă aceea se pune la foc în apă rece, la din contră, dacă se pune în apă fierbinte, o parte din albumină numaidecât se încheagă pe suprafața cărnii și astfel formând un înveliș împiedică intrarea apei înlăuntrul ei, urmarea va fi că numai puține substanțe vor trece în ciorbă. Abstrăgând deci de la săruri, și în cea mai bună ciorba numai tare puține substanțe nutritoare se află, pentru că puțina albumină ce s-a topit în ea se încheagă iute și bucătăreasa o dă afară cu ajutorul lingurii de curățat spuma. Clei se află în ciorbă în măsură de tot neînsemnată. Deși ciorba e atât de puțin nutritoare, pentru aceea totuși nu trebuie trecută cu vederea, pentru că se ajută tare mult mistuirea, contribuie mai ales la extragerea sucurilor gastrice.

Prin *frigere* omul își dă silința ca să rămână în carne cât mai multe substanțe nutritoare de ale ei; de aceea chiar de la început se pune la fierbințeală mare, prin ce la suprafața ei se încheagă albumina topibilă și grăsimea se topește. Astfel se formează învelișul de care am vorbit, acesta e mai mult ori mai puțin de nestrăbătut și face ca gustoasă să rămână friptura și să nu se usuce. Din când în când unsoarea trebuie iarăși turnată peste carne, ca să fie mărginită evaporarea apei din ea și friptura să fie mustoasă. Spre sfârșit nu este iertat a-i da foc mare și lăuntrul cărnii să nu fie de căldură mai mare de 70-75%.

Cu ocazia friptului carnea își pierde din greutate cam 20-25 procente.

Ouăle sunt tare nutritoare. Oul de găină e compus – lăsând la o parte găoacea – din apă (74,5%), substanțe albuminoase (13,5%), grăsime (10,5%) și minerale. În albuș e mai multă apă decât în gălbenuș, acesta e mai bogat în albumină și grăsime. Dintre părțile minerallce amintim fosforul și fierul. Într-un ou ce trage 50-55 gr e cu ceva mai puțin ca 1 gr nitrogen, așa că un om, vrând a se prevedea cu nitrogenul trebuitoriu, ar trebui să mănânce la zi cel puțin 20 de ouă, dacă și carbonul din ele ar voi să-l aibă, i-ar trebui cam 43 bucăți de ouă. Pentru aceea însă trebuie să o socotim de o mare nenorocire pe capul poporului nostru împrejurarea că el duce ouăle la oraș, de unde, pe prețul lor, aduce ceapă acasă. Pân-acum nu s-a constatat că ouă sub care formă sunt mai ușor mistuibile. Atât e sigur, că ouăle fierte tari, dacă se taie mărunt, sunt mult mai ușor mistuibile, decât se crede, pentru aceea mai greu însă totuși, ca cele moi. Daună că ouăle nu se pot păstra timp mai îndelungat, făr' ca să se strice. Cauza e că prin coaja lor aerul trece ușor. Dacă așezăm ouăle în cenușă ori făină de ferestreu, ele stau timp mai îndelungat. Nu bine a le ținea pentru că li se strică gustul. Mai potrivit se vede a fi ca să le ungi cu ulei de in ori de mosc, astfel stau mult, făr' a se strica și nici gustul nu și-l pierd. Oul stricat e mai ușor ca cel proaspăt și pus în apă sărată plutește pe ea, făr' să se cufunde.

Nu fără temei e considerat **laptele** drept nutriment de frunte, atât lapte, cât și ca brânză și caș. Afară de cel de vacă, se mai mănâncă laptele de oaie și capră. Tătarul mănâncă lapte de cal, sirianul de cămilă. Omul sărac se nutrește cu lapte de capră. Afară de grăsime se mai află în lapte albumină și zahăr, săruri și caseină. În laptele de vacă se află 84,5-88,5% apă, 3-7% caseină, 3,5-5,5 zahăr, 3-6% grăsime și 0,2-0,7 substanțe mineralice. Tot așa și laptele de oaie și capră. Laptele femeiesc e mai dulce, fiindcă are mult zahăr și puțină caseină. Laptele expus aerului se descompune zahărul cu o parte din caseină îl aduce în fierbere, îl acrește. Cealaltă parte a caseinei se adună și avem laptele acru.

Dacă laptele se pune în vas neîngrijit acrirea urmează în curând.

Laptele e mâncare bună, sănătoasă, nutritoare și relativ ieftină; mâncând însă cineva lapte fără măsură poate să se îmbolnăvească.

Untul e compus din 79-94% grăsime, puțină caseină, zahăr și săruri, în fine, din 5,3-21% apă.

Cașul conține tare multe substanțe nutritoare, și anume: caseină, grăsime, zahăr și săruri. După cum e gătit – din lapte smântânit ori nesmântânit – cașul e gras ori sec. În cașul gras se află: 45% albumină, 8-10% grăsime și cam 40% apă.

Făina spicoaselor şi bucatele gătite din ea a ocupat încă din vechime locul de frunte atât la masa bogatului, cât şi la aceea a săracului. Dintre spicoase, în o parte se cultivă una, în altă parte alta, după cum e clima şi solul (locul). În cele mai multe ţări din Europa pâinea se face din grâu; în Germania şi rusia predomină secara, în Suedia şi Norvegia orzul, tot în Rusia ovăzul şi hrişca, porumbul (cucuruzul) în România, America de mijloc, Turcia, Grecia şi Ardeal. Compoziţia boabelor e deopotrivă la toate spicoasele, se deosebesc numai în ce priveşte măsura în care se află diferitele substanţe nutritoare în ele: în toate se află albuminoide, amil (scrobeală), materii grase, hidrocarbonate, săruri şi apă. În boabele de grâu se află cea mai multă albumină (12-14%), secara se aseamănă grâului (11,5-13,5%), orzul, ovăzul, porumbul şi hrişca sunt mai sărace cu ceva (9-13%), mai puţină albumină se află în orez (5-6%); din contră acest din urmă e tare bogat în amil (74%), pe când grâul 60-67%, secara 50-55%. Porumbul şi ovăzul sunt mai bogate în materii grase (5-9%), grâul şi secara numai 1-2%. Cea mai însemnată materie albuminoidă ce se află în spicoase e glutina. Substanţele nutritoare nu sunt deopotrivă împărţite înlăuntrul boabelor: celuloza e la suprafaţă sub formă de înveliş sau coajă, care cu ocazia măcinatului se alege ca tărâţe.

Compoziţia pâinii e aproape aceeaşi fie pâinea albă, fie de cea ordinară; aproape în aceeaşi măsură se află în era atât albumina, cât şi amilul şi apa. *E mare deosebire însă între pâine şi pâine, când e vorba de uşurătatea mistuirii ei, de cantitatea de substanţe ce trec din ea în sânge, şi asta atârnă de la împrejurarea dacă se află în ea tărâţe mai multe ori mai puţine.* E drept că pâinea din care nu s-au înlăturat tărâţele, făr' numai în parte, ori chiar deloc, – e mai bogată în substanţe nutritoare ca cea albă. Nu mai puţin adevărat e însă că tărâţele sunt stricătoare în stomac, căci ele nu lasă ca sucurile gastrice să străbată şi să descompună mâncarea cum se cade, totodată ele produc deşertarea mai grabnică a stomacului, ceea ce la pâinea albă nu se întâmplă. Pâinea albă dar, deşi mai seacă în substanţe nutritoare decât cea neagră, se mistuie mai desăvârşit nutreşte mai bine; drept aceea se recomandă cernerea făinii de grâu pentru pâine cu sită deasă.

Despre păstăioase, cartofi, poame şi alte legume vom vorbi în „Amicul poporului" de pe anul viitor.

(Trad. liberă după „Higiena poporală" de dr. Ersimann), de Slova

Îngrijirea buților goale

I.

Fără îndoială butea plină îi este omul mult mai dragă decât cea goală și mult mai bucuros îi umblă în rând la cea dintâi, decât la cea din urmă. Dar n-ai ce! Nu poate omul ca tot pline să le aibă, tocmai de aceea se cere grijă pentru cele deșerte, dacă vorba e ca la timpul său – când o să le umple – curate să fie. Vinul cel mai bun și într-o bute rău îngrijită se strică sau cel puțin își schimbă firea, nu mai e așa cum ar fi trebuit să fie, ceea ce daună va să zică.

Buțile îndată ce am scurs vinul din ele trebuie spălate cu apă, până ce drojdiile, toată necurățenia iese din ele și apa se scurge limpede, nu mai are ce curăți. Dup-aceea se pune pe două lemne cu vrana ori ușița în jos ca toată apa din ea să se scurgă. Nu e de a se trece cu vederea nici partea din afară a ei, căci oricum multe necurățenii o ajung în decursul vremii și se poate ca de la un timp o parte din ele să străbată doagele până la ceea lature. Butea dar trebuie spălată frumos și pe dinafară.

Uscându-se cum se face, o afumăm bine cu pucioasă, punem ușița – dacă este luată jos – batem dopurile și o așezăm la un loc zbicit și vântos, nicidecum însă în pod de coteţe ori unde să servească drept culcuș și cuibar găinilor.

II.

Vinul turnat în bute înflorită, cu miros de rachiu și alt, își însușește sieși gustul și mirosul respectiv. Astfel de buți iată cum se curăță:

1. Cu apă fierbinte se poate curăța numai buțile ce au un miros mai puțin greu;

2. Buțile oțetite se curăță bine cu lapte de var ori leșie de sodă (din negustorii). Asemenea e bine a le arde cu spirt de vin, după care se spală cu apă rece, se opăresc apoi cu de cea fierbinte în mai multe rânduri, se limpezește iarăși cu apă rece, se usucă și în urmă se afumă cu pucioasă și, bătând dopurile, se așează la un loc zbicit și vântos;

3. Gustul de aer îl capătă butea dacă n-am înfundat-o destul de bine și nici n-am afumat-o cu pucioasă, ci numai am scos-o afară la vânt. În așa întâmplare ea trebuie opărită mai de multe ori cu apă clocotită și în urmă spălată cu câtiva litri de vin nou fierbinte;

4. Unii au obiceiul de pun frunze de nuc, coriandru, cuișoare și alt în apa de opărit buțile. În așa caz aceea nu este iertat ca să stea mult în bute, ci e a se da afară înainte de răcire și a se spăla cu apă rece. Altcum

și butea și vinul ținut în ea, în urmă, va căpătă un gust și miros pe care mulți îl gingăresc. Oricum ar fi butea, aceea, mai 'nainte de a recurge la mijloacele amintite, trebuie curățată pe dinăuntru cu o perie tare aspră.

„Amicul poporului" 1891

Povețe practice

Saramură (murătoare) pentru șunci. La 5 kg de carne se ia 1/2 kg sare, 23 gr salitră, 23 gr zahăr galben și 6 litri de apă. Le fierbem împreună și, după ce saramura se răcește, o turnăm pe carne într-o putină sau ciubărel. Carnea, ca să stea totdeauna acoperită, o tescuim cu o piatră. Șuncile mai mari au să se mureze 6-7 săptămâni, cele mici în timp și mai scurt.

*

Ca șunca să fie mustoasă trebuie să luăm seama cum o fierbem, căci altcum o șuncă pregătită cât de bine și putem s-o facem lemnoasă și uscată. – Șunca înainte de a o pune la foc, trebuie opărită și apoi spălată în apă rece. Dup-aceea se pune la foc și se fierbe cu încetul, până e de ajuns. Apa trebuie să treacă peste ea. Atunci se ia de pe foc, se acoperă și pân' nu se răcește, nu se scoate din zeama ei. Dacă ne este grabă, o scoatem și învelind-o într-o cârpă groasă udă, o punem în nea să se răcească. Numai astfel va fi mustoasă. E bine a se pune în apă sodă curată cât iei cu vârful cuțitului.

*

Galițele ca să fie scutite de boli ori dacă s-au îmbolnăvit să se vindece, se cere a le da de două ori în săptămână, amestecat în mâncare, flori de pucioasă – se vinde în apotecă cu un preț ieftin – socotind pentru 5 găini cât iei cu vârful cuțitului. Pe lângă aceea în mâncare să li se amestece întotdeauna cărbuni de lemn pisați. Urmând astfel galițele vor fi scutite de boli.

*

Pucioasă bună de afumat buțile putem să pregătim noi înșine, cu atât mai vârtos, că cea din negustorie rar e curată. Spre acest sfârșit cumpărăm pucioasă ordinară, o pisăm mărunt și o spălăm în mai multe ape, ca necurățeniile să iasă din ea. Dup-aceea o topim pe jăratic încetinel și tragem prin ea fâșii de pânză dură ca de 2-3 degete lățime. Până când e caldă încă, o presărăm cu flori de lavendulă, pe care le apăsăm cu ceva ca să stea. În modul acesta vom avea pucioasă de afumat buțile mult

mai bună și totodată mai ieftină ca aceea ce se cumpără cu bani grei, deși, de cele mai multe ori, nu e bună de nimic.

*

Pomii ca să nu-i strice bruma trebuie puși la cale să înflorească mai târziu. Iarna după ce pică neaua, să se aștearnă în jurul pomilor un strat gros de paie ori gunoi proaspăt. Neaua astfel acoperită nu lasă pământul ca să se încălzească, prin urmare e împiedicată și înflorirea prea de timpurie a pomilor. Când credem a fi trecut zilele friguroase, depărtăm așternutul amintit.

*

Nimicirea viermilor din gunoaie. Nimicirea viermilor din gunoiul menit pentru straturi și răsadnițe. Dacă din când în când se presară grămada de gunoi cu var nestins, care se acoperă numaidecât c-o pătură de gunoi, cu viermi nu vom avea de a face. Dacă n-am purces astfel apoi se cere ca gunoiul înainte de a-l căra pe straturi să-l întindem și, udându-l cu apă de var, să-l amestecăm bine, lăsându-l să stea așa ca 24 de ore. Varul însuși încă e trebuitoriu în gunoi, căci îl face mai puternic și mai nutritor.

*

Aprinderea de urechi încetează, dacă se toarnă la zi în ureche câteva picături de carbol amestecat cu glicerină. Măsura în care trebuie să se ia din una și din alta este: 1:10.

*

Medicament contra degerăturii. Membrele pișcate de ger se ung în fiecare dimineață c-o amestecătură compusă din 25 gr petroleu, 25 picuri laudanum (din apotecă) și 25 picuri ulei de mentă (iarbă) creață.

*

Întărirea cuțitului în prăsele. Se pisează mărunt rășină albă cu cărămidă. Cu pulbere de aceasta umplem gaura din prăsele. În urmă înfierbântăm coada cuțitului pân' roșește și așa o vârâm la locul său.

„Amicul poporului" 1891

Credințele și obiceiurile noastre populare

„Apa curge, pietrele rămân" (Proverb)

Oamenii noștri de carte, prin petrecerea anilor juneții în mijlocul altor neamuri, se înstrăinează de-o mulțime de credințe și obiceiuri la care

poporul ține cu multă stăruință, fiindcă el așa s-a pomenit. Poporul își închipuiește vremile trecute mai pe sus decât sunt cele de azi și pe moși și strămoși drept niște oameni atât de vrednici, că noi numai anevoie putem să le călcăm în urmă. Drept aceea și are poporul credința că cele moștenite din bătrâni sunt tot atâtea lucruri sfinte ce trebuie urmate cu deosebită evlavie, pe când înnoiturile de azi sunt un semn trist de înstrăinare din calea cea dreaptă bătută de înaintași.

Și credințele și obiceiurile noastre populare nu sunt lucruri de care să ne rușinăm, ci din contră, ele, dacă le vom cumpăni bine, sunt cele mai scumpe amintiri ale sufletului nostru.

Ani aproape optsprezece sute, cu furtuni zguduitoare au trecut peste capul celei mai tinere fiice a Romei, ce s-a așezat în văile falnicilor Carpați și câmpiile mănoase ale Dunării.

Multe neamuri de oameni numeroase ca frunza codrului și-au pierdut rostul în val-vârtejul roiurilor de nevoi ce-au bântuit acestea locuri mărețe, multe au fost care ș-au pierdut urma pentru vecie din șirul popoarelor. Ne-au călcat și pe noi, dar făr' a fi striviți cu desăvârșire nicicând, asemenea fenicelui din poveste, care din cenușa sa învie mai frumos și mai puternic încă.

Și prin toate acestea valuri de dureroasă aducere-aminte pentru noi, opinca ne-a păstrat, drept amintiri neprețuite, o întreagă comoară de credințe și obiceiuri, care cu deosebire ele ne adeveresc cât de nobilă și măreață e tulpina aceea din care a vlăstărit începutul neamului nostru. Atât de puternic s-a întipărit în nepoți și strănepoți felul de-a fi al străbunilor, că dintele timpului, acest dușman de moarte al tuturor lucrurilor omenești, și n-a fost în stare să șteargă amintirile scumpe ale mărețului nostru început.

Dacă un Cincinat, un Tuliu din șesurile încântătoare ale vechiului imperiu roman, prin oarecare minune, ar învia azi, rătăcind printre roiurile de popoare ale bătrânei Europe – aici în plaiurile Carpaților, în șesul bătrânei Dunări, ș-ar cunoaște pe loc sângele, la o nuntă țărănească de ale noastre, la Sân-Văsiu, Moș Crăciun și altele, căci „Apa curge, iar pietrele rămân!".

Să încercăm a dovedi cele zise prin câteva exemple (pilde).

1. Punerea banului în mâna mortului și bocitul femeilor sunt rămășițe scumpe de la străbuni.

2. În ziua de Anul Nou romanii țineau sărbătoarea Iunonei, zeița nunților. Romăncuțele noastre în seara de Sân-Văsiu fac vrăji, ca să știe

care fată se va mărita și după cine; care fecior se va însura și pe cine va lua?

3. Ziua întâi din martie se numea la romani ziua matroanelor, spre aducerea-aminte a împăcării făcute de muieri între romani și sabini. Ce sunt zilele babelor decât o amintire despre acea împăciuire?

4. În 28 faur cădea la romani sărbătoarea zeiței Fornax, care înseamnă căldură, cuptor. Atunci, pe lângă alte jertfe, se aprindeau paie neîmblătite (netreierate).

Oare hodanțele sau citiritele, aprinderea de paie pe colinele din apropierea satului la prinderea postului de Paști, așadar tot pe același timp ca și la romani (obiceiul se mai păstrează și în ziua de azi pe la poalele Munților Apuseni) – să nu fie oare asemenea o scumpă amintire din trecutul îndepărtat?!

5. La întâi maiu romanii făceau umbră dinaintea caselor punând ramuri și copaci înfrunziți. De aci *armindenul* la noi românii, de-aci serbarea zilei de întâi maiu, sărbătoare păstrată cu sfințenie din cea mai adâncă vechime, deși legea noastră creștinească nu ne îndatorează ca s-o ținem!

6. Romanii aveau o sărbătoare numită a *holdelor* (sementinas ferias, în cinstea zeului Joe), pe care o țineau ca grindina să nu strice semănăturile. Poporul nostru, credincios strămoșeștilor sale obiceiuri, ține joile din Paști până în Rusalii, pe alte locuri până când văd clăi pe câmp, tot din îndemnul din care o făceau romanii.

7. La 24 iunie serbau romanii pe zeița *Fortuna* (norocul) și în ziua următoare aveau serbarea corăbiilor încununate. – La noi românii s-a păstrat și acest obicei, aruncându-se în aceea zi (Sânziene) cununi de flori pe case. Din împrejurarea dacă acelea cununi cad ori nu se judecă despre norocul aceluia pe al cărui nume s-a aruncat.

8. La străbuni era un fel de joc de noroc pe care-l jucau copiii aruncând în sus un ban. După cum cădea banul pe-o parte ori pe alta astfel era și câștigul al unuia sau al altuia. Cine din noi nu s-a jucat la *„capscris"* sau *„ranțoă"*?

9. *„Călușeriul"* este un joc străbun. Romanii aveau în luna lui mai sărbătoarea jucătorilor în cinstea lui Romul. Acești jucători se ziceau „collisalii", adică jucătorii dealului, fiind biserica lor pe colina Quirinal. *Collisalii* aveau un mai mare numit *Vates*. De la *Collisalii* avem noi călușerii și de la *Vates pe vătav*. Flăcăii noștri, întocmai ca și aceia ai străbunilor, poartă veșminte împestrițate și încingătoare cu ținte, joacă după vătav și rostesc chiuituri.

10. Opinca este o încălțăminte străbună, căci tot astfel le purtau și Romanii.

11. Romanii duceau mireasa cu steaguri, tot astfel purcedem și noi Românii, ai lor strănepoți.

12. La Romani rudeniile petreceau mortul cu capul descoperit și la groapă aruncau țărână peste mort. Întocmai urmăm și noi.

Dar câte n-am putea încă înșira?! Prin șirele acestea însă voim altceva. În timpul de față neamuri îndepărtate vin în zilnică atingere unele cu altele. Multe din strămoșeștile noastre obiceiuri și credințe sunt aproape date pradă uitării. Urmașii noștri le vor cunoaște abia de prin cărți, de vom avea destulă inimă ca să le păstrăm batăr în scris, de nu altcum.

Cu deosebire la noi ardelenii, nu știm să-și fi dat cineva silința a le aduna și da la lumină, ca pe niște comori neprețuite pentru fiecare din noi. Să nu fie limba, să nu fie portul și trăsurile feței atât de asemănătoare cu acele ale străbunilor – obiceiurile și credințele poporale ele singure și ar fi de ajuns spre a dovedi că din ce măreață viță de oameni e tragem.

Un Român cu adevărată cultură nu poate să se uite cu dispreț la ele, nu este iertat să le socotească drept secături bătrânești. Nu! În timpul de azi al spoielii se pot însă câte toate. Și câtă durere nu simte țăranul când vede că tocmai cel ieșit din sânul lui privește cu dispreț la deprinderile la care el ține cu o îndărătnicie vrednică de toată lauda, ține la ele, căci:

„Așa-i legea din bătrâni,
Din bătrâni, din oameni buni"!

Coliba țărănească, ea este care ne-a păstrat cele mai scumpe amintiri ale sufletului nostru, amintiri ce mereu ne-aduc aminte de străbunii noștri cu care ne mândrim adesea.

Grigore Sima al lui Ion

Ajutor grabnic în nenorociri

Aducerea în fire a celor amețiți ori nădușiți. Pe omul amețit îl culcăm cu capul în jos și ne trudim a-i pune sângele în mișcare. Spre acest sfârșit vestmintele ce îl strâng, care împiedică circulația sângelui, le desfacem și, dacă nenorocirea s-a întâmplat în casă, deschidem numaidecât și uși și ferestre. Apoi îi turnăm apă rece pe față și pe piept, îi facem vânt în față cu pălăria ori alt obiect ce ne este la

îndemână. Nasul îl bâzâim c-o pană şi-i dăm să miroase oţet, fum de pene, de zdrenţe sau altceva ce are un miros pătrunzător. Dacă treaba nu se face, îi punem sub dricul spatelor un veşmânt adunat ghem, capul îl dăm înapoi, îi deschidem gura şi limba i-o tragem înainte cu ajutorul unei cârpe curate, şi, pe când cu o mână ţinem de limbă 'nainte şi de gură ca să rămână deschisă, cu cealaltă mână, mai bine cu dreapta, îi apăsăm coşul pieptului cât se poate mai tare, îl apăsăm o clipă şi iar îl lăsăm – apăsăm şi iar lăsăm, cercând în chipul acesta să-i pornim răsuflarea. Dacă mai e cineva care poate să ne dea ajutor, îl adirigem ca el să ţină de limbă şi de gură, iar noi, pe când cu o mână apăsăm coşul pieptului, cu cealaltă tragem pe pântece în sus. Dacă bolnavul începe să răsufle, îi dăm o înghiţitură, două, de apă rece, vin vechi, zeamă căldicea de carne ori cafea. Dacă mâinile şi picioarele îi sunt reci, trebuie frecate cu un petec de lână ori cu brânca goală, dacă altceva nu e, culcându-l într-un pat cald, unde îl acoperim bine şi dacă e de lipsă, subsuori, pe pântece, sub tălpi şi la genunchi, punem sticle umplute cu apă caldă, iar la tălpi cărămizi încălzite.

Ca să facem pe cel nenorocit să răsufle, se mai purcede şi aşa, că după ce l-am culcat pe spate, în chipul arătat mai sus, i se suflă aer în gură prin o pânză rară, pe când nasul i se ţine astupat, ori apoi se aşează omul la capul lui şi, apucându-i frumos amândouă mâinile din sus de coate, i le ridici încet până deasupra capului, unde le ţii ca 2 secunde. După aceea iar le duci îndărăt pe piept şi le apeşi încă de coş. Astfel le ţii asemenea vreo două secunde, după care le ridici din nou deasupra capului, repetând aceeaşi purcedere până când vezi ceva semn de deşteptare, ceea ce de pe faţă se cunoaşte numaidecât.

Dacă cineva s-a năduşit în fum, într-o fântână adâncă, într-o pivniţă cu aerul dubit – lucrul cel dintâi este a-l scoate la aer curat apoi se purcede precum am zis mai sus.

Cine vrea să pătrundă într-o localitate cu aerul dubit, otrăvitor, are să se lege la gură şi la nas cu o cârpă muiată în oţet tare şi, înainte de a pătrunde înăuntru, să răsufle una cât mai mare.

*

P e c e l î n g h e ţ a t a - l a d u c e î n f i r e . Cel îngheţat trebuie mai întâi dus într-o casă rece (caldă la nici o întâmplare!) unde dezbrăcându-l cu frumosul, ca să nu-i frângem membrele îngheţate tun, îl acoperim cu nea, ca numai gura şi nasul să-i rămână afară, apoi ne apucăm şi-l frecăm mereu. Dacă nea nu avem, apoi îl învelim într-un

vestmânt ud ori în apă rece îl așezăm de așa ca numai capul să-i rămână afară. Frecarea se face cu un ștergar muiat în apă rece.

Cercăm apoi a-l face să răsufle după cum am zis mai sus.

Numai după ce omul dă semne de viață, după ce membrele încep a-și recăpăta însușirile celor vii, este iertat a-l duce în casă mai călduță, unde îl culcăm sub o haină rece și numai dup-aceea poate să urmeze frecarea cu haine calde și încălzirea cum se cade a casei.

*

Aducerea în fire a omului înecat. Mai întâi de toate îl dezbrăcăm și-l ștergem, ca să fie zbicită pielea lui. Nasul și gura le curățăm și ștergem de glod, și numaidecât îl punem pe un așternut, fie de orice, cu fața în jos și c-o mână sub cap. Picioarele au să fie la în sus. În chipul acesta apa ce i-a pătruns în plămâni se scurge. Ne apucăm apoi și-l bâzâim cu ceva în nas, în gură îi ținem să miroasă ceva puternic și, dacă nu merge, încercăm a-l face să-și vină în fire după cum am amintit mai sus.

Ce e făcut în caz de otrăvire? Dacă cineva s-a otrăvit cu arsenic are să i se dea ceva ca să vomeze. Neavând apotecă la îndemână, încercăm cu apă caldă în care punem ca o lingură de cafea *sare prăjită* pe foc într-o tigaie. Apă de aceasta să bea cel cu pricina cât de multă. Dacă apoteca e aproape, să se aducă numaidecât ipecacuanhă sau *rădăcină de vomat*, din care-i dăm tot la 10 minute câte un gram. Ca contra otravă se recomandă magnesia, din care se ia 50 grame în 300 gr de apă.

Când cineva s-a otrăvit cu *cocleală* (rugina de pe vasele de aramă) se bea apă multă cu zahăr și albuș de ou amestecată. La înveninarea cu leșie să se bea oțet ori mult de lămâie (citronadă) lungită cu apă. La otrăvirea cu săruri (acid sulfuric de pucioasă, acid muriatic, acid nitric – salitră) e a se întrebuința laptele amestecat cu cretă. La *caz de otrăvire cu bureți veninoși ori cu plante* (buruieni), recurgem la piatra de vin pentru vomat (Brechweinstein) din care topim 25 centigrame în 100 grame de apă și luăm din ea tot la 10 minute câte o lingură. La *mușcarea de șarpe* rana trebuie suptă (buzele să nu fie crăpate cumva) și unsă mereu cu spirt de salmiac (sal amoniacum).

*

* *

Păstrarea peste iarnă a mlădițelor de altoit

Pentru altoirea ce o facem iarna, trebuitor este a ne prevedea de cu toamnă un surcel nobil. Asta e a se face după a frunzelor cădere şi înainte de punerea iernii, toamna târziu. Mlădiţele culese le aşezăm cu capătul cel gros în pământ, la un loc umbros, fiecare soi deosebit însemnându-se numele ce-l au, ca să nu ne pierdem rostul mai târziu. Îndată ce înghețul se iveşte, le scoatem şi legăm în mănunchi sau snopi, cu coajă de tei ori aţă de lână, scriind pe câte o bucăţică de aşciţă – ce se vâră în snopul de mlădiţe – numele la fiecare soi. Dup-aceea învăluim, deosebit, fiecare snop, de mai multe ori, în hârtie groasă muiată în ulei de lemn. În urmă le aşezăm în muşchi şi le punem afară, în grădină, la un loc scutit de şoareci, până când avem trebuinţă de el. Gerul, oricât de mare, n-are ce le face, dac-au fost tăiate cum se cade şi anume de cele coapte. Uleiul de lemn le scuteşte de frig şi totodată nu lasă ca umezeala să străbată afară din mlădiţe, ceea ce face ca să fie ca şi când numai atunci s-ar fi tăiat de pe pom. În chipul acesta pachetate, şi cele mai gingaşe mlădiţe se pot trimite în orice depărtare şi prin gerul cel mai mare, numai în casă caldă să nu ajungă până la locul unde le expediem.

Slova

Varietăți

Curiozităţi arheologice. – Domnul Max Müller, ilustrul profesor de la Universitatea din Oxford, într-o conferinţă a arătat originea curioasă şi îndeobşte puţin cunoscută a unor din obiceiurile noastre.

Îşi închipuie oare cineva că scriind literele alfabetului său omul de azi perpetuează încă tradiţia egipteană? D. Max Müller afirmă însă că este adevărat. Ori de câte ori scriem un arc de a, un b, un c reproducem un caracter hieroglific. L al nostru este un leu care se târăşte, F este vipera egipteană sau şarpele cu două coarne, H al nostru este simbolul egiptean al sitei.

Egiptenii au transmis literele lor fenicienilor, fenicienii le-au transmis romanilor şi romanii ni le-au transmis nouă.

Tot astfel este şi cu alfabetul semitic, persan, arab, cingalez, indian, birman şi siamez, care procedează tot din alfabetul fenician şi egiptean. Toată Asia, afară de regiunile supuse influenţei chineze, Europa,

Americile amândouă, Africa şi Australia scriu azi cu caractere hieroglifice. Tradiţia n-a fost nicăieri întreruptă nici o singură zi şi legea evoluţiei nu a fost nicăieri aplicată mai vădit.

Va să zică alfabetul nostru vine din Egipt.

De unde ne vine aritmetica noastră? Toată lumea răspunde: de la Arabi. Şi este adevărat că noi numim cifrele noastre *cifre arabe* şi chiar numele acesta dovedeşte istoria. arabii însă le numesc *cifre indiene* şi şi numele acesta este semnificativ.

Cifrele ne vin de la Arabi prin Spania. Arabii le primiseră de-a dreptul din Indii. Dacă am judecat pe un moment cum am sta noi fără semnele care ne slujesc ca să arătăm numerele 1 până la 9, vom recunoaşte că suntem datori Indiei tot atâtea mulţumiri pentru matematici cât datorăm Egiptului pentru alfabetul nostru. Când vi se zice că indienii erau nişte visători şi că n-au inventat nimic folositor, cum e maşina cu abur sau telegraful electric, răspundeţi cu curaj că, dacă nu ar fi fost ei, noi nu am fi avut nici una, nici alta. fiindcă ei au inventat nu numai cifrele pozitive care ne slujesc de la 1 până la 9, dar au inventat şi pe minunatul 0, pe care matematicienii îl laudă grozav.

Iacă-ne dar Egipteni prin citire şi prin scriere şi Indieni prin cifre.

Nu avem decât să scoatem ceasornicul din buzunar şi să vedem ceasul pentru ca să pricepem că suntem şi Babilonieni.

Adevărul e că am face bine să vizităm mai întâi un muzeu de antichităţi ca să învăţăm ce se înţelege prin caractere cuneiforme. Pe urmă om vedea că purtăm în buzunarul nostru o adevărată inscripţie cuneiformă.

Şi pentru ce este ceasul nostru împărţit în 60 de minute şi fiecare minut în 60 de secunde? Numai fiindcă în Babilonia există, pe lângă sistemul de numeraţie zecimal, un alt sistem, sistemul sesazecimal. Şi pentru ce se proceda cu şaizecimi şi nu altfel? Fiindcă negustorii babilonieni ca oameni practici constataseră curând că nici unul nu are atâţia divizori ca 60. Ei împărţeau voiajul zilnic al soarelui în 24 de parasange, care făceau 720 de stadii. Fiecare pasangă sau ceas era subîmpărţit în 60 de minute şi răspundea, în gândul Babilonenilor, cu distanţa parcursă de un om care umblă mult într-acelaşi timp. Cele 24 mile ale arcului descris de soare, sau parasange, se împărţeau deci în 720 stadii sau 360 grade.

Sistemul acesta fu transmis Grecilor de Hipparc, care introduse ceasul babilonian în Europa cam cu 150 de ani înainte de era de azi. Ptolemeu, care trăi trei secole mai târziu, contribui mult ca să popularizeze sistemul acesta care pluti în linişte în mediev pe fluviul cunoştinţelor tradiţionale şi, lucru curios, putu trece uşor peste Niagara Revoluţiei franceze. Fiindcă

Francezii, refuzând sistemul întreg al greutăților, măsurilor și monedelor, și supunând toate lucrurile sistemului zecimal, fură induși de motive rămase misterioase, ca să respecte cadranele pendulelor și ceasornicelor noastre, care sunt sexazecimale, adică babiloniene.

*

Doici de sânge. – Operațiunea transfuziei sângelui atât de periculoasă altădată, a dat naștere unei industrii foarte curioase. La Paris există doici de sânge, adică bărbați și femei care, în schimbul unei sume de bani, consimt să dea o parte din sângele lor bolnavilor cu totul slăbiți și care fără acest împrumut ar muri. Industria nu prosperează din pricina prejudecăților populare, după care meseria aceasta ar fi rușinoasă. Mulți din acei care s-au lăsat o dată să li se ia sânge, simt un fel de scârbă pentru această meserie și nu se mai întorc; alții consimt din nou numai după un lung interval. Cu toate acestea, cu progresele constante ale instrucțiunii, trebuie să sperăm că industria va prospera.

*

Corsetul în antichitate. – Scriitorii care au criticat întrebuințarea corsetului pretinzând că este un instrument de tortură inventat în secolul de mijloc au comis o mare eroare. Corsetul se urcă până la vremea potopului... În orice caz, antichitatea sa este pe deplin recunoscută în urma noilor săpături făcute la Acropolele de la Atena. Între descoperirile care s-au făcut în timpul din urmă se găsesc obiecte care stabilesc în mod neîndoios că frumoasele contemporane ale lui Pericles purtau corsete. Citim în „Gaulois" că ministrul de comerț din Franța a primit pe d-nii Ralli și Apostolides, doi învățați greci, delegați din partea Greciei la expoziție, care i-au prezentat mai multe fotografii de antichități grecești, printre care se găsesc și corsetele în chestiune.

*

Zece porunci pentru creșterea copiilor. – Maria Landmann, în urma unei practici îndelungate, stabilește pentru creșterea copiilor următoarele 10 porunci:

1. Crește-ți însuți copiii. Orice ajutor străin ce ți-ai lua în casă nu-ți va fi de folos. Cine vrea să dea copiilor o bună educație trebuie să-și stăpânească, sau mai bine zis să se bucure de o deplină autoritate înaintea lor.

2. Dă-le copiilor de lucru, lasă-i să se joace ori să lucreze, dar nu-i sili, căci atunci devin supărăcioși, tăcuți și neîndemânaci; copilul însă care urmează în mod firesc, devine plăcut, bun și voios.

3. Lasă pe copii să mai facă și gură. Nu pretinde ca în timpul lor de ocupație să fie continuu tăcuți ca peștele. Dacă voim ca un copil să fie sănătos în privința corpului și a minții, trebuie să fie și liber în mișcările sale, să vorbească, să râdă, să strige etc. Bineînțeles toate la timp potrivit.

4. Lasă copii în odaia lor când primești vizite. În cele mai multe cazuri, iubirea de mamă te face să-ți prezinți copiii oaspeților, să le dai prilej să-și arate cunoștințele și priceperea lor și să-i lași să fie lăudați și admirați în fața lor. Aceasta pe de o parte nu este plăcut pentru oaspeți, iar pe de alta este primejdios pentru copii. Ei vor deveni închipuiți, lăudăroși, pe când în fața oaspeților nu se vor putea mișca după voie și vor ședea în silă. Dacă totuși voiești să-i prezinți, fă-o, dar pentru scurt timp, fără să se întoarcă conversația împrejurul copiilor.

5. Nu-ți lăuda ori mustra copiii în fața străinilor.

6. Veghează ca copiii să nu se abată din calea ordinii, dar din când în când poți să-i mai ierți.

7. Fii consecinte și împreună cu cea mai mare asprime cu o adevărată blândețe. Nu mustra sau pedepsi pe copii pentru lucruri de nimica, ca și cum ar fi comis mari greșeli, dar nici greșelile mari nu le lăsa nepedepsite.

8. Copiii nu sunt obiect de jucărie. Nu-l trata în acest fel și nu lăsa nici pe alții. Ei n-au venit pe lume ca să-ți împlinească dorințele, nici să-ți lingușească egoismul, nici să-ți țină ție sau altora de urât, ci pentru cheful lor. D-aci urmează:

9. Copiii sunt în anumite împrejurări persoanele principale în casă, dar

10. Aceasta să nu o observe.

*

Curățenia grajdurilor în Olanda. – Mulți oameni nu au locuințe atât de curate și frumoase precum sunt grajdurile vacilor din Olanda. Curățenia grajdurilor este acolo de model. Înainte de a intra în grajd, fiecare om trebuie să-și șteargă cizmele pe o rogojină care este dinaintea ușii. Grajdurile sunt podite cu fel de fel de pietre colorate, pereții sunt îmbrăcați în scânduri de brad, ferestrele au perdele transparente, și sunt chiar și ghivece cu flori; ieslele sunt vopsite, vacile sunt țesălate, spălate și curate. Pentru ca vacile să fie apărate de murdărie, coada le este legată în sus cu o sfoară, care se atârnă de un cui de la grindă. Pe un scoc care trece prin grajd se scurge toată necurățenia și neîntrerupt se înlătură orice gunoi. Nu se văd paie în altă parte, decât sub picioarele vacii; aerul este atât de curat ca și într-o locuință omenească. Tot așa este și în locuința

ţăranilor care se ocupă cu lăptăria; odaia unde se prepară brânza, precum şi toate obiectele sunt de o curăţenie uimitoare. – Am putea lua exemplu de la Olandezi.

„Amicul poporului" 1892

Poveţe practice

Pregătirea muştarului. Ia 1 kg făină de muştar, de cea mai bună, şi o amestecă într-un blid mare de porţelan ori într-o oală de pe care smalţul nu e dus, cu 3 gr sămânţă de coriandru (din apotecă) şi 1/2 gr sămânţă de cardamom – ambele pisate mărunt. Dup-aceea fierbe la foc, timp de un pătrar de oră, într-o căldăruşă cositorită pe dinăuntru ori într-o oală de fier de pe care porţelanul nu e sărit, 3 litri de must de cel mai dulce, pe care, când fierbe, îl cureţi regulat de spumă. Torni mustul fierbinte peste amestecătura din blid, puţin câte puţin, în vreme ce îl mesteci tot întruna. Mai pune în el, până e încă fierbinte, 2-3 bucăţi de hrean curăţat, spălat şi acoperă blidul c-un ştergar. Peste câteva ore scoate hreanul, pune muştarul gata în sticle bine astupate.

*

Salată de castraveţi în dric de iarnă. Alege castraveţi târzii, ţine-i 3-4 zile ca să se pălească, apoi îi curăţă de coajă şi-i taie felii subţirele, ca de obicei, de stors însă nu este iertat. Apoi îi sărăm, turnăm peste el puţin oţet de vin bun, îi amestecăm bine şi-i punem în sticle largi la gură, lăsând deasupra puţin loc gol, ce vine umplut cu ulei de lemn bun, curat şi proaspăt. Sticlele să fie mici, căci iarna, după ce odată se desfundă, apoi nu mai stau mult. Pregătirea acestor fel de castraveţi pentru mâncare se face ca de obicei, cu oţet, ulei, ardei (piparcă) ori piper.

*

Castraveţii muraţi ca să aibă faţă verde se aşează pentru iarnă în chipul următor: mai întâi se opăresc cu murătoare (apă sărată) fierbinte, lăsându-i să stea în ea niţică vreme. Dup-aceea castraveţii se aşează într-o oală de pământ şi se toarnă peste ei oţet fierbinte şi, acoperind oala, o punem la căldură. Tot la trei zile oţetul se toarnă afară, se pune la foc şi, când dă să clocotească, s-aruncă îndărăt în oală. Aceasta se urmează până când castraveţii şi-au recâştigat faţa. Atunci oţetul se înlocuieşte cu murătoare, ca de obicei.

*

Gâştele şi raţele se îngraşă repede dacă se nutresc cu orz încolţit. Spre acest scop orzul se pune d-amoiu şi, după ce s-a înfoiat, apa

scurgând-o, punem orzul în grămadă ca să încolțească. În urmă îl uscăm la soare. Înainte de a-l da galițelor îl udăm cu apă. Cine voiește ca în timp scurt să facă bună ispravă, așa are să purceadă.

*

Vasele de sticlă și porțelan, ca să nu crape de fierbințeală înainte de a le folosi, legându-le în paie, să se pune într-o căldare (ceaun) cu apă rece, pe foc. Încălzim apa, așa cu încetul, până clocotește. Atunci se ia de la foc, se pune la o parte spre a se răci, făr' ca vasele să se scoată din ea până nu s-a răcit bine.

*

Miros de trandafir în dric de iarnă. Se culeg foițe de trandafir și se așează straturi, straturi, într-o sticlă groasă cu astupuș bun. Fiecare strat de foițe se sărează cu sare muiată în spirt de 90 grade (din apotecă). Sticla astupată cât se poate mai bine se pune la un loc răcoros. Iarna destupăm pentru câtva timp sticla, în casă bine aerisită, ceea ce are drept urmare ca să umple casa de un plăcut miros de trandafir. O sticlă, dacă se ține astupată cum se cade, este de ajuns pentru iarna întreagă.

*

Pentru spălarea petelor de rugină din schimburi se recomandă a se spăla întâi cu apă în care am topit nițel vitriol alb – sare de zinc – și la câteva minute dup-aceea, ca de obicei, cu apă caldă.

*

Pișcătura de albine încetează a te durea, dacă vei unge-o numaidecât cu spirt de salmiac (din apotecă).

*

De uns hamurile. Se topesc împreună: 12 părți ulei de ricin, 12 de păcură (catran) și în urmă 12 părți ulei de terpentin.

*

Unsoare de uns carul. Topește împreună: 10 kg ulei de in, 1 kg seu de oaie, 1 kg colofoniu și în urmă le amestecă cu 2 kg unsoare de pește.

*

Talpa încălțămintei ca să nu-i pese de apă trebuie unsă cu următoarea materie: se pun câteva linguri de păcură (catran) într-o ulcea dimpreună cu gumilastic (gummi elasticum) de 2 cruceri. Acesta mai întâi trebuie ținut în aburi – deasupra unei oale ce clocotește – până se înmoaie. Se taie felii subțirele și așa se pune în ulcea. Acum punem ulceaua pe puțin jăratic și-o încălzim – mestecând c-o lingură de lemn tot mereu – până ce gumilasticul se topește. Dacă focul e puternic, păcura

fuge – la aceasta să fim cu luare-aminte. Acum se unge cu un pămătuș talpa și cusătura de pe laturi de atâtea ori, încât să se formeze o pătură grosuță. Prin aceasta apa n-are să străbată și talpa cu o cale va fi mult ținoare.

*

Salata cu căpățână ca să dea în sămânță. Ca să avem sămânță bună, alegem din salata iernatică cele mai frumoase exemplare și căpățânilor le scoatem inima cu cuțitul acoperind tăietura numaidecât cu pământ amestecat cu cărbune de lemn, pisat. Cotorul de salată va vlăstări o sumă de pui, pe care îi legăm de un părușel, ca să nu-i rupă vântul. Pe astă cale se capătă sămânță din salata cu căpățână, care, fiind de soi ales, altcum nu dă în sămânță, ci putrezește.

*

Încercarea făinei dacă e amestecată cu ghips, cretă și alt fel se face în chipul următor: se pune 1 parte de făină în 5 părți cloroform, se scutură bine, ca să se amestece și se toarnă nițică apă peste ele. Toate acestea într-un pahar. Făina rămâne deasupra pe apă, iar părțile minerale cu care este falsificată, dacă sunt de acelea, se așează la fund.

*

Ca ferestrele iarna să nu înghețe este de ajuns dacă sticla, geamul se unge pe amândouă laturile cu apă în care am amestecat puțină glicerină – ori cu amestecătură de 3 părți – bunăoară 3 linguri alcool (spirt) tare și o lingură ulei de glicerină.

*

Păstrarea cărnii și a legumelor în timp de vară se face așa, că se așează pe cărbuni de lemn pisați mărunt. Înainte de întrebuințare e a se spăla în apă rece mai întâi.

Poamele gingașe încă se pot ține timp mai îndelungat în chipul acesta.

Economic

Cânepa

Cânepa femelă se recoltează când începe foile să îngălbenească și să cadă, sau când semințele care provin din cele dintâi flori au o culoare sură. Lucrătorul smulge cu mâna câte fire poate apuca, după cum este pământul întărit; mănunchiurile se pun pe pământ și femeile fac snopușori care se răsfiră la cotoare și se așează în picioare. Când se culege cânepa

mai de timpuriu, se lasă mănunchiurile întinse la pământ până ce se mai usucă și la urmă se fac snopi.

Pentru sămânță se alege firele cele mai mari, mai crăcănoase: aceasta la caz că nu s-a semănat cânepa în porumb. După ce s-a uscat bine mănunchiurile se bat pe un butuc sau pe un buștean pus pe patru picioare: în alte părți se lovesc vârfurile mănunchiurilor unul de altul până ce cade toată sămânța; în fine, se întinde cânepa pe un zăblău și se bate cu un mlăciu sau cu o nuia mai groasă. Sămânța se întinde fără întârziere la soare și după ce s-a uscat bine se vântură și se ciuruește și apoi se pune la păstrare în locuri ferite de șoareci. Câtva timp se mai întoarce sămânța, ca să nu se încingă. Un hectolitru de sămânță trage 52 până la 53 de kilograme.

Un hectar produce, termen mediu, de la 8 până la 12 hectolitri de sămânță. Din sămânță se extrage ulei care se întrebuințează pentru fabricarea săpunului și în pictură pentru că este sicativ. Turtele de cânepă se întrebuințează pentru a îngrășa pământul. Semințele cuprind 25 până la 30 la 100 ulei.

Topitul inului și al cânepii

Fibrele sau aliorul cânepii și ale inului sunt legate între dânsele printr-un fel de materie gumo-rășinoasă, așa că nu se pot despărți unele de altele.

Topitul inului și al cânepii este o operațiune al cărei scop este de a distruge prin fermentație materia gumo-rășinoasă care leagă între dânsele firele acestor două plante. Topitul se face în două moduri: la rouă și în apă stătătoare sau curgătoare.

Topitul la rouă se face întinzând cânepa pe iarbă sau pe miriște de grâne în straturi subțiri astfel, ca să fie expusă acțiunii soarelui și umezelii atmosferice. După o lună de zile fibrele încep să se dezlipească după pai și paiul se frânge în două cu înlesnire. Cânepa topită cu modul acesta are o culoare sură și este de calitate fină, însă mai puțin trainică decât cea topită în apă. Topitul la rouă ține de la o lună până la patruzeci de zile, după cum este și timpul.

Topitul în apă se face în apă stătătoare și în apă curgătoare. Cânepa topită în apă stătătoare are o culoare galbenă verzuie, pe când în apă curgătoare dobândește o față albă-gălbuie, foarte căutată de fabricanți; pentru acest sfârșit topitul în apa curgătoare este preferabil. În tot cazul, iată cum se practică amândouă aceste metode.

În apă stătătoare un om ia mănunchiurile de cânepă și le așează unele lângă altele până ce ajunge în fața apei; după ce s-a așezat toată cânepa, se pune deasupra grinzi sau lemne groase, ori scânduri încărcate cu pietre, așa ca cânepa să stea în apă. La noi am văzut în multe localități punându-se brazde pe pământ; cânepa se murdărește și pierde din calitățile sale. Topitul în apă stătătoare se face mai curând decât în apă curgătoare, însă în timpul topitului atmosfera se umple de emanații dăunătoare sănătății.

Pentru a topi cânepa sau inul în apă curgătoare, se face mai întâi în apă un țărculeț cu pari și nuiele de mărime potrivită după cătățimea de cânepă ce este de topit; în acest țărculeț se așează snopii până ce ajung în fața apei; în urmă se pune deasupra lor grinzi sau scânduri cu pietre, astfel ca să stea cufundați în apă. Dacă apa este iute și mare, se poate face pe țărm o groapă în care să aducă apa din râu printr-un șanț și după ce trece prin groapă iarăși se abate în tău. În Lombardia și alte localități topitul în apă curgătoare este oprită, pentru că otrăvește apa și omoară peștele.

Topitul în apă ține de la 8 până la 16 zile; dacă timpul este cald, ține mai puțin și mai mult, dacă s-a răcit. Cânepa sau inul s-a topit când fibrele se curăță cu înlesnire după pai.

Cânepa topită în apă stătătoare este murdară, de culoare negricioasă și pute când se scoate din topitor; acea care a stat în apă curgătoare este curată și are o față albă-gălbuie. De aceea, când se scoate cânepa ori inul din apa stătătoare, se spală bine în apă curată și apoi să se pune snopii în picioare sau pe iarbă ca să se usuce. După aceasta se dezleagă snopii și firele se întind pe iarbă sau pe lângă case și garduri, după două zile se întorc și se urmează câteva zile până ce s-a uscat bine; în urmă se fac snopi și se cară acasă, unde se pun în păstrare în poduri sau în alte localuri.

În fabricile cele mari se topește cânepa peste tot anul prin procedee chimice despre care nu este locul să tratăm aici.

Vasele vinare

Vasele întrebuințate pentru a păstra vinul au deosebite numiri, după mărimea lor, cele mai mari se numesc zăcători; după acestea vin buțile, de o capacitate de la 80 până la 140 vedre; bătlagele, vase de la 40 până la 60 vedre; butoaiele de la 10 până la 30 vedre; în fine, butoiașele, a căror capacitate este de la 3 până la 5 vedre. Oricare ar fi vasul, forma

cea mai nimerită ce i se poate da este aceea care ne înfățișează două conuri trunchiate întrunite prin baza lor cea mare. Cu cât vasele sunt mai borțoase, adică mai umflate la mijloc, cu atât sunt mai solide.

Cine ține să aibă vinuri bune trebuie să aleagă și să îngrijească vasele cu deosebită băgare de seamă, pentru că un vas rău, murdar strică vinul. În general, vasele de vin se fac de doage de stejar. Trebuie observat ca doagele să fie făcute numai din inimă de lemn, să nu aibă albitură, să nu fie mâncate de cari sau putrede.

Cercurile cele mai bune sunt de alun, de ulm, de frasin. Dopurile cu care se astupă butoaiele și cepurile să fie de stejar uscat și făcute la strung; lemnul de tei, de brad nu sunt bune, mai cu seamă pentru vasele care călătoresc pline.

După ce alege cineva vasele, trebuie să facă oarecare pregătiri înainte de a pune vinul într-însele, pentru că vasele noi îl strică. Mai întâi de toate se opăresc vasele, punându-se în apă sare; se întoarce apa pentru fiecare fund și se scurge înainte de a se răci; se mai clătește vasele încă o dată cu apă fiartă și la urmă cu apă rece. După aceasta se afumă vasele cu pucioasă, se astupă bine și se pune în cramă sau în pivniță până ce se pun vin într-însele. În unele localități se pune în apă fiartă foi de piersici, ori rămurele de ienuperi; în altele se pune piatră acră și după ce s-a opărit bine se clătesc vasele cu apă rece.

Când se întrebuințează vase vechi trebuie cercetate cu de-amănuntul. Buțile mucegăite ar fi mai bine să se lase pentru alte întrebuințări, căci cu greu se poate curăți. Dacă n-au nici un miros greu, se desfundă, se răzuiește cu gripsa, se spală cu o mătură, se înfundă și la urmă se opăresc cu apa în care s-a pus foi de piersici amestecate cu câțiva lăstari de viță. Când se întâmplă să aibă vreun miros, se spală cu lapte de var sau cu leșie de cenușă și la urmă se opăresc și se clătesc cu apă rece. Comitele Odart, viticultor celebru, recomandă să se procedeze în modul următor: pentru vasele cu miros, se spală butea bine în trei-patru ape cu un lanț gros de fier, care se bagă înăuntru. După ce s-a zvântat vasul, se afumă cu pucioasă, se pune în întru o cătățime de spirt potrivit cu mărimea vasului, se astupă și se rostogolește ca să intre spirtul în toate doagele; după aceea se dă foc spirtului; lăsând deschisă vrana de deasupra și vrana cepului.

Același viticultor recomandă mult întrebuințarea butoaielor în care s-a ținut ulei de măsline de calitate bună; uleiul nu aduce cea mai mică vătămare vinului; din contră, contribuie a-l păstra și a-l face să piardă un miros neplăcut, deci care cumva îl mai are dinainte.

Într-un cuvânt, pe dată ce se apropie culesul, viticultorul n-are timp de pierdut: trebuie să caute a-și curăți vasele și toate mașinile și uneltele ce le întrebuințează la cules astfel, ca să se afle în cea mai bună stare de curățenie, căci, după cum am mai zis, din lipsa de curățenie cele mai multe vinuri se strică.

„Amicul poporului" 1893

Povețe practice

Cărbunii de lemn în pomărit sunt foarte buni spre a-i presăra omul pe rănile pomilor făcute când cu tăierea crengilor, numai dup-aceea să se ungă cu păcură (catran). Se înțelege de sine că ei, cărbunii, pisați trebuie.

*

Pomii grași ce nu dau roadă trebuie siliți ca să-și lase năravul. Aceasta se face scurtându-le rădăcinile, purcezând în chipul următor: să se sape în jurul pomului, îndepărtare de un metru, un șanț de 30-60-0 cm adâncime. Rădăcinile ce dau în lături le scurtăm de vârf, pe cele ce străbat în jos le tăiem în două cu un hârleț ascuțit bine. Umplem apoi șanțul iarăși cu pământ amestecat cu gunoi putred de așcițe, ori cu de cel pământos de prin curte adunat. Pomul nu va mai avea puteri întrebătoare, încât să dea mlădițe nebune, să crească numai, și va fi nevoit a se mărgini la mai scurte și bogate în muguri de flori.

*

Trimiterea mlădițelor de altoit vara. Orice fel de mlădițe de altoit se pot trimite în locuri mai îndepărtate, dacă se mânuiază în modul următor: cu tăietura, mlădițele de altoi sunt a se împlânta într-un cartof mare, la adâncime ca de 2-3 centimetri. Cealaltă parte se îmbracă în hârtie și în urmă în mușchi.

*

Rășină fluidă de altoit. Topește încet pe jăratic puțin 500 gr ceară albă, ia-o de pe foc și pe când tot mai are încă ceva căldură, toarnă în ea 150 gr ulei de in fiert (Firniss) și 500 gr pământ galben (Ocker) – se află în negustorii – și le amestecă bine. Dup-aceea le încălzește din nou, acoperind vasul, toarnă în el spirt și lasă să se răcească. Se cere aproape 400 gr de spirt. Rășina de altoit astfel pregătită rămâne totdeauna fluidă.

*

Lictar (miere) de pere. Perele văratice de multe ori nu se pot vinde cu preț, ci se aleg nimic. În astfel de caz e bine a fierbe lictar din ele.

Perele trebuie curăţate de coajă şi, dacă-s mari, se taie în două. Se fierb apoi atât de mult, încât să se poată strecura printr-un ciur des de sârmă, ca sâmburii să nu treacă. Apoi zeama scursă se fierbe din nou, atât de mult, încât să fie groasă ca şi cea de prune, când se fierbe lictar. Ca să aibă un gust deosebit, i se adaugă câteva cuişoare ori coajă şi must de lămâie (citroamă).

*

Curăţirea aerului unde zac bolnavi. Se ia: 10 gr ulei de rozmarin, 2-5 gr ulei de lavandă, 2,5 gr din aşa-numitul oleum thyrmi, 30 gr acid nitric. După ce se scutură spre a se amesteca, se moaie cu un burete în el şi se pune în odaia unde se află oameni bolnavi.

*

Materii de curăţit aerul:

Acidul carbolic se foloseşte mai ales în stare pulverizată, în care caz se pune 1 parte acid carbolic în 100 părţi var ori pământ, cu care se presară odăile, coridoarele şi altele. Depărtându-l prin măturare se înlocuieşte cu altul.

Vitriolul de fier se întrebuinţează cu deosebire spre dezinfectarea canalurilor şi altele. Spre acest sfârşit se topeşte 11/2 kg vitriol de fier în 10 litri apă caldă, din care se toarnă apoi în locurile amintite.

Varul chlorat se leagă în cârpă ori săculeţ şi se aruncă în canaluri ori ieşitori: 1 kg e de ajuns pentru 8 zile, fiindcă se pierde anevoie.

Desinfecting liqourul de Burnett se pregăteşte din 2 părţi cinc-clorat topit în 5 părţi de apă.

*

Nu e bun uleiul pentru păr, pentru că se râncezeşte în curând, ceea ce face ca părul să se frângă uşor, să se despice şi totodată îl împiedică în creştere.

*

Când sunt de a se tăia lemnele de lucru. Bradul de se taie în luna lui decembrie are să ţină mai mult ca de obicei; peste tot orice fel de lemn e mai ţiitor, dacă se taie în decembrie şi în întâia jumătate a lunii lui ianuarie. – Străbunii noştri Romanii aveau bunul obicei de arborii meniţi pentru lucru îi făceau să se usuce în picioare, prin ce câştigau o vârtoşime nespus de mare.

*

Scoaterea insectelor din urechi se face cu un mic pămătuş de păr, pe care îl introducem în ureche; insecta se prinde de păr şi iese.

Dacă însă în modul acesta nu ieşim la cale, turnăm în ureche ulei de migdale ori glicerină, care îl scot numaidecât.

*

Uneltele de economie ca să țină mult trebuie unse mai de multe ori cu păcură (catran) înmulțită cu petroleu. Prin aceasta las' că uneltele de lemn (despre care e vorba) capătă o față frumoasă, vor fi totodată mult mai țiitoare.

*

Apă pentru dezinfectarea podelelor de la casă. Se topeşte 50 gr acid carbolic în 200 gr apă caldă şi se amestecă cu apa de spălat podinele casei, unde a zăcut ori murit cineva de boală lipicioasă.

*

Pentru purcei, când suferă de inimă rea. Purceilor, de le merge foalele din cale afară tare, este de ajuns dacă li se dă zeamă de orz prăjit, punându-se în ea de fiecare purcel un bun vârf de cretă pulverizată.

Când însă boala e în grad mai mare, atunci să se ia din apotecă: 30 gr rădăcină de rabarbară, 10 gr pulbere de opiu şi 15 gr pulbere de măghiran şi să se amestece laolaltă. Se dă în lapte câte un vârf de cuțit de purcel, 1-2 ori la zi.

*

Gunoiul cărat trebuie numaidecât împrăştiat. Unii țin gunoiul cărat pe loc în dric de iarnă, tot în muşuroaie, până primăvara, şi foarte rău fac. El trebuie împrăştiat numaidecât, car de car, după cum înaintăm cu dusul, şi iată de ce: 1. Pământul sub gunoiul împrăştiat devine mai *sfărâmăcios, chiar şi cel* din fire cleios, ceea ce face că primăvara se poate lucra mai uşor şi mai bine. 2. Semănătura va fi întocmai, dar nu toată pâlcuri, aci mare, aci mică. 3. Mustul gunoiului va intra cu apa din nea în pământ şi nu vom avea daună, dacă la arat o parte din gunoi rămâne afară – nu, căci din cel împrăştiat peste iarnă a spălat apa şi a dat pământului ce a fost mai bun.

*

Apa pentru dezinfectarea veşmintelor bolnavilor. 10 gr acid carbolic în 100 gr de apă caldă. Vestmintele se înmoaie în această soluție.

*

Parii şi stâlpii vor ținea grozav de mult în pământ, dacă – uscați fiind – se vor pune cu capătul ce are să vină în pământ în cir de var, în care vor sta 4-5 zile. Întreaga parte ce are să intre în pământ trebuie să stea în apă de var. Apoi se scot şi se lasă ca să se usuce. Atunci se ung cu

vitriol lungit cu apă. Partea stâlpului pregătită va fi tare ca piatra. Cu lemnele verzi nu ieșim la cale, căci sunt pline de suc.

„Amicul poporului" 1893

Povețe

Ce e de făcut toamna cu cucuruzul nerăzbit cu coptul? Dacă cucuruzul (porumbul, păpușoiul) a fost semănat prea târziu și n-a avut timp să se coacă, dacă toamna e scurtă și ploioasă și bietul econom își vede paguba cu ochii – ne putem ajuta în chipul următor: nu culegem cucuruzul, ci-l lăsam pe paiele ce le tăiem ca de obicei, la câteva degete deasupra pământului, le legăm în snopi mici și le așezăm în grămezi mai măruntele ce stau în picioare, la un loc unde nu ne temem de pagubă, în grădină, bunăoară. În 30-40 de zile tuleii de cucuruz sunt copți frunte de bine, ca și în anii cei mai buni. Paiele sunt în neîntreruptă atingere cu aerul și materiile din ele sunt de ajuns spre a se putea cucuruzul coace.

*

Bumbacul carbolisat. În apoteci se vinde bumbac anume pregătit pentru legarea rănilor. După ce este tare ieftin, ar fi de dorit ca fiecare cap de familie să se provază cu astfel de bumbac curat, carbolizat, ca la caz de trebuință să-l aibă la îndemână spre a se lega. Câte răni de tăieturi și altele s-ar vindeca, făr-a coace, dacă s-ar lega cu bumbac carbolizat ori muiat în salicilat și nu cu zdrențe, ce bâjbâie de necurățenie, de otrăvesc sângele, încât din nimica ceea te afli la mare nevoie!

*

Pentru femeile ce alăptează, când li se întărește pieptul. Se topesc împreună: 10 deca ceară curată, 7 deca colofoniu și atâta unt proaspăt ca alifia să fie destul de moale spre a o trage pe un petec de pânză cu care să acopere întreg pieptul.

*

Ca să n-o doară pieptul pe femeia ce înțarcă vreun copil este de ajuns dacă se urmează acoperirea pieptului cu o cârpă trasă cu aceeași alifie, căci altele se împrăștie, fără vreo rea urmare, și în 2-3 zile n-o să mai simtă nici un neajuns din astă parte. Pe lângă celelalte materii, e a se adăuga și o bucățică de camfor.

*

Cel mai bun medicament pentru arsuri este natriul bicarbon (se află în apotecă). Rana de arsură ori opărire după ce se unge trebuie legată c-o cârpă udă. În câteva clipe durerea încetează și rana încă nu întârzie de a se vindeca.

*

Pregătirea laptelui de migdale (mândule). Se iau 28 decagrame migdale dulci, 2 decagrame de cele amare și se pisează împreună, cât mai mărunt. Dup-aceea turnăm peste ele o litră de apă și le amestecăm. Peste un pătrar de oră le stoarcem printr-un petec de pânză udă, adăugăm altă apă, mai puțină și le stoarcem din nou, ca să le iasă toate puterile. Îi dăm în urmă 28 decagrame de zahăr pisat mărunt, îl scuturăm, ca să se amestece bine, și treaba e gata. Laptele de migdale e bun să a se bea când bolește neștine în aprindere de plămâni.

*

Seu bun pentru alifii e numai acela ce-l pregătește însuși omul la el acasă din seu de vită. Cumpără de la măcelar seu curat și-l topește încet, ca să nu se prăjească deloc. Firește că seul trebuie tăiat mărunt înainte de a-l pune la foc.

*

Alifie pentru răni. Se topesc împreună (făr-a le fierbe) până se amestecă bine: 10 deca ceară curată, 7 deca colofoniu, 4 deca ulei de in curat și 4 deca seu de vită.

*

Apă de gură. Coniacul ba chiar și spirtul ordinar lungit cu apă e tot atât de potrivit pentru spălarea gurii (dar nu și a gâtlanului), ca și oricare apă de gură cumpărată cu bani grei.

*

Alifie sau flastru englezesc. Se pune 80 gr bășică de morun tăiată mărunt în 1500 gr apă distilată (din apotecă) și se ține d-amoiu ca la 24 ore, apoi se topește bășica de morun, punând-o la foc puțin dimpreună cu apa în care a stat. Se mai adaugă încă 80 gr spirt de vin de cel tare și 6 gr glicerină. Apoi se strecoară și se unge cu ea un petec de mătase ca de 10 cm de lung și de lat. La caz de trebuință, tăiem din el câte o bucățică.

*

Picuri în contra durerii de măsele. Topește 2 părți mastic (mastix) de cel bun în 7 gr cloroform, dup-aceea mai adaugă 2 gr balsam de păr, toate din apotecă. Toană 2-3 picuri pe bumbac și pune în găunoșia măselei ce te doare. Durerea are să înceteze numaidecât.

*

Pentru nigei. Se picăturesc de 2-3 ori la zi cu acid salitric. Spre acest scop ne servim de o asciță ascuțită.

*

În contra tărâțelor din păr se recomandă, ca mijloc practic și ieftin, vaselina, care și pentru mâini crăpate de vânt e mai bună decât glicerina.

*

În contra mâncărimii de piele se recomandă curățirea ei cu apă caldă și săpun, după care se unge cu glicerină.

„Amicul poporului" 1894

Povețe practice

Sitele de alamă sunt foarte periculoase sănătății, făina cernută prin ele se otrăvește. Ministerul de Interne al Austriei a dat ordin în care provoacă autoritățile ca să oprească întrebuințarea sitelor de alamă în localuri publice, în restaurante și birturi.

*

Hainele negre. Oamenii îmbrăcați în haine negre, când intră într-o odaie unde se află vreun bolnav sunt cu mult mai expuși de a primi boala, dacă este lipicioasă, decât cei îmbrăcați în haine albe sau mai descrise. Microbii bolii pătrund mai lesne în hainele negre decât în cele albe. Asta o putem proba lăsând o haină albă și una neagră 5 minute într-o odaie în care e mult fum de tutun: haina neagră va mirosi foarte puternic a tutun și își ține mirosul multă vreme, pe când cea albă miroase puțin și îndată ce o scoți afară din odaie își pierde mirosul. E bine deci ca în odaia bolnavilor să purtăm haine albe.

*

Degerarea cartofilor. Locuitorii din Germania sudică trimit în toate părțile țării cartofi. Pentru transporturi în mijlocul iernii ei au un mijloc foarte simplu. Ca să nu degere cartofii, ei bagă un sac în apă. În acest sac, așa ud cum l-au scos din apă, pun apoi alt sac plin de cartofi. Sacul deasupra îngheață de tot – apa dintre fire devine pătură de gheață și scutește cartofii de ger. Pătura de gheață oprește ieșirea căldurii naturale a cartofilor, precum și pătrunderea gerului înăuntrul sacului. Un caz analog este neaua care, deși ea este rece, ține căldură semănăturilor.

*

Mâncarea în stomac. Doctorul Eichenbeg a studiat cu sonda procesul mistuirii în stomac și a găsit că oamenii care mănâncă foarte

sărat mistuiesc cu mult mai repede mâncarea. Sarea grăbește cu 15% mistuire, piperul și alte mâncăruri iuți cu 12%, alcoolul luat în mică măsură cu 10%. Alcoolul luat mai mult – un litru de bere sau vin – nici nu grăbește, nici nu întârzie mistuirea. Apa e indiferentă, poți bea 1/2 litru și mistuirea merge regulat. Berea multă însă întârzie mistuirea cu 30-80%, ba uneori face ca mâncarea să rămână nemistuită.

*

Merele înghețate devin iarăși bune, dacă le punem în apă rece și le ținem afară, până se prinde în jurul lor o pătură de gheață, pe care o curățim. Aceste mere trebuie să fie întrebuințate cel mult până a doua zi, căci altcum ele se strică din nou.

*

Florile rupte se pot păstra 12-14 zile, fără ca să-și piardă culoarea, dacă zilnic le punem apă proaspătă, în carte am amestecat nitrat de sodă (natrium nitricum), cam atât cât iei pe un vârf de cuțit.

*

Curățarea covoarelor iarna se face mai ușor așa: așternem covorul cu fața pe zăpadă și-l batem bine. Fără ca să fie după asta periat, covorul devine pe deplin curat și fața i se face ca nouă.

*

Băutură sănătoasă de mere putem căpăta într-un mod foarte ușor. Merele necurățate le spălăm bine. Tăiem apoi fiecare măr în patru părți, punem bucățile într-o oală de pământ, pe deasupra lor presărăm puțin zahăr, umplem oala cu apă fierbinte, o acoperim și o lăsăm să stea câteva ceasuri la loc cald. După ce s-a răcit apa, o strecurăm într-un vas curat și ea e cea mai bună apă răcoritoare de băut, mai ales pentru bolnavi.

*

Cum se fac oalele de lut ca de fier? Luăm lut și-l subțiem de tot cu apă, apoi cu o pensulă (mătăus) ungem oalele cu această soluție, iar după ce se usucă, le mai ungem o dată. Apoi ungem oalele de câteva ori cu ulei de in, dar totdeauna numai după ce s-au uscat. Astfel oalele devin tari ca fierul.

*

Mere coapte în mod american. Merele coapte în mod american au un gust excelent. Luăm mere de felul lor acre, le curățim de coajă, le scoatem partea de mijloc cu sâmburi, fără însă de-a le tăia în două, ci numai găurindu-le. Apoi umplem mijlocul găurit cu zahăr pisat, punem

deasupra o bucățică de unt și așezăm merele într-o tigaie, pe care o punem în cuptor.

*

Folosirea merelor necoapte. Despre folosirea merelor necoapte un grădinar de renume dă următorul sfat: merele căzute necoapte, dar destul de crescute, sunt foarte bune pentru a prepara din ele gelatină.

*

Cum să întărim vasele din bucătărie de pământ. Luăm două kg de lut cernut, o jumătate de kg smalț pisat fin și o jumătate kg de sticlă; apoi două mâini de păr de vacă, facem din toate un terci (scrob) cu care ungem vasele în grosime ca de-o jumătate de deget. După ce se usucă, vasele astfel preparate vor putea rezista ani întregi la orice fel de foc mare.

„Amicul poporului" 1895

Medicină populară*

A b c e s (apostimă, de la latinescul abscessus) – Este o adunătură de puroi venită din cauza unei inflamații. Se vor aplica cataplasme până la venirea medicului.

Oricând este o durere mare, se vor face fomentații calde cu decocțiune de nalbă, de capete de mac și mai sigure vor fi cele cu foi de mătrăgună.

Toate alifiile băbești măresc durerea, în loc de a o împuțina. Tot asemenea sunt vătămătoare toate plantele recomandate de cutare turc ori boiangiu.

Când un abces este superficial, se vor aplica cataplasme cu făină de orez sau din șofronate, pentru a-l face să se supureze mai repede și să fie mai puțin dureros.

Când abcesul este deschis, nu trebuie stors cu putere, ca să iasă tot puroiul, nici nu se va pune fitil, căci se produce o inflamație foarte dureroasă și fără nici un folos pentru pacient. Va continua numai cu cataplasmele până va veni medicul.

Dacă abcesul este adânc, după importanța organelor, poate da naștere la mari stricăciuni, de aceea trebuie a chema medicul îndată ca să facă ceea ce îi dictează arta.

* După „Medicina poporală" de dr. C.D. Severeanu.

Se deosebesc trei feluri de abcese: 1. Abcese calde sau acute; 2. Abcese reci sau cronice (vechi); 3. Abcese de lapte.

Abcesele calde sau acute. – Vin în urma frigului, a loviturilor, a înțepăturilor etc.

Abcesele reci. – Se arată mai des la oamenii debili, scrufuloși, tuberculoși și la aceia care locuiesc în bordeie sau case umede și mănâncă rău.

Abcesele de lapte. – Acestea sunt totdeauna rezultatul unei inflamație a țâțelor. Ele se arată în timpul alăptării. Ele se formează în grăsimea care acoperă glanda mamară, în care se formează laptele. Această grăsime este despărțită prin niște pereți tari din care cauză se inflamează în fiecare compartiment. De aceea abcesele de lapte nu sunt mai niciodată unice.

Ca să împiedice formarea mai multor abcese, unul după altul, se va lăsa chirurgul să deschidă pe cel dintâi, chiar mai-nainte de a fi cu desăvârșire copt. Să se știe că o femeie fricoasă își va face singură o durere prelungită și vor rămâne la țâțe niște semne foarte neplăcute.

Alimentația (hrănirea) pacientului. – 1. A nu-i da decât acea prescrisă de medic; 2. A nu-l sili cu mâncarea; 3. Odihnă după mâncare.

Angina (durere de gât). – Acesta este un termen generic care se aplică mai cu seamă inflamației amigdalelor (murele). La început se va aplica împrejurul gâtului un șervet muiat în apă rece; care este adesea îndestul pentru a opri inflamația. În toate anginele trebuie a uda gâtul cu băuturi emoliente. Să nu se pună cârpe sau cataplasme calde împrejurul gâtului.

Pacientul să nu șadă în umezeală, nici să se expună schimbărilor repezi de temperatură. Să bea cu încetul, căci cu chipul acesta va înghiți și cu înlesnire.

Apoplexia. – Provine din vărsarea de sânge, fie la creier, fie la plămâni; în cazul dintâi există paralizie mai mult sau mai puțin completă a simțurilor și a mișcărilor.

Ea provine din mai multe cauze care pot fi cunoscute numai de medic. În orice caz, se va ridica pacientului orice legătură care împiedică circulația sângelui, mai cu seamă de la gât și de la mijloc. Pacientul se va pune într-o cameră cu mult aer, se va culca cu capul mult mai ridicat decât trupul și rezemat pe o pernă de paie sau de păr de cal.

Se vor aplica muștare la picioare, la pulpe și pe coapse.

Se va aplica un clistir cu apă și două linguri de ulei de ricin sau glicerină. Va da un purgativ de un gram de calomel, în patru pachete, câte unul la fiecare cuart de oră. Nu se va lua sânge fără ordinul medicului.

De băut se va da ceai căldicel de floare de tei.

Arteră deschisă. – Când o arteră este deschisă, curge sânge roșu în țâșnituri. Comprimă deasupra rănii, strângând cu putere până ce sângele se va opri și cheamă îndată medicul.

Ascarizi verm iculari (limbrici). – Aceștia sunt viermii cei mai obișnuiți din mațe, mai cu seamă la copii. Ei sunt lungi în formă de fus, subțiri la cele două capete. Multe afecțiuni li se atribuie pe nedrept.

Îndată ce se observă, se pot scoate prin purgative cu sabur sau cu fiertură de mușchi de piatră.

Medicul va recomanda totdeauna medicamente mai sigure, precum este santonina etc.

Bandaj. – Se numește bandaj orice aparat în care bandele și compresele formează partea principală. Se mai numesc astfel toate aparatele complicate cu care se leagă oasele rupte, în care intră și legăturile și atelele. Sunt mai multe feluri de bandaje. – Bandajele trebuie slăbite, dacă extremitățile se umflă și se învinețesc sau dacă este o durere într-un punct oarecare.

Bășici. – Umflături formate de grămădire de serozitate între derm și epiderm. Când aceste tumori provin din mers mult sau din lucrul cu mâna, trebuie înțepate cu un ac. Să se păstreze epidermul și peste tot să se pune comprese cu apă de plumb.

Blefarită. – Inflamația pleoapelor provocată de înțepături pe marginea lor sau din cauza frigului sau de un corp străin intrat în ochi sau din cauza scrofulelor; această afecțiune este adesea însoțită și de inflamația conjunctivei, care se cunoaște prin durere, înțepătură și roșeața părții albe a globului ocular. Să se aplice pe ochi o compresă sau un burete muiat în soluția următoare: apă un pahar și oțet de vin o lingură de masă sau ceai cald de nalbă, de mușețel etc.

Bosă sanguină (umflătură cu sânge). – După o lovitură, când cărnurile sunt strivite între un corp tare și un os, un număr oarecare de vine mici și vase capilare se rup, atunci se face o hemoragie între două piei, sângele astfel vărsat constituie bosa sanguină pe care o tămăduim sau prin spălături resoltive (apă amestecată cu tinctură de arnică ori cu apă de plumb) sau printr-o compresie făcută cu o piesă de monedă, învelită într-un petec de pânză și aplicată pe bosă.

Beţia (ebrietas) – Mai multe fenomene determinate de abuzul băuturilor fermentate (spirt, vin, rachiu etc.) se numesc beţie, de când începe a se tulbura mintea, a împiedica voinţa şi până la delirul furios, un somn fără voie şi chiar moartea. Acetatul de amoniac (oţetul de ţipirig), dat în doză de 10 grame într-un pahar de apă cu zahăr şi luat cu lingura la cuart de oră, face să înceteze beţia. Dacă se dă amoniacul lichid (spirtul de ţipirig) să se dea două rame într-un pahar de apă cu zahăr şi luat tot cu lingura.

Buba rea (pustula maligna). – Este o afecţiune virulentă, care nu s-a observat până acum decât numai la om, rezultată din inocularea dalacului luat de la animale, sau prin atingerea acestora, sau prin înţepătura insectelor care au supt dintr-un animal cu dalac. Buba rea se poate da de la om la animale prin inoculare. Buba rea se deosebeşte de dalac. Dalacul se arată totdeauna după ce s-a otrăvit sângele, pe când buba rea se arată cea dintâi şi pe urmă se infectează tot sângele. Buba rea se ia nu numai de la oamenii care se ating de vitele cu dalac, dar şi la aceia care umblă cu piele, lâna sau cu părul animalelor moarte de această afecţiune, chiar după mai mulţi ani.

Experienţele lui Pasteur şi Toussaint au arătat că la animalele cu dalac este în sânge un parazit numit bacterid.

Buba rea are patru perioade:

1-a perioadă sau perioada de invazie, care ţine două zile şi după care se vede pe piele o pată roşcată, însoţită de căldură şi de mâncărime şi care se aseamănă cu o muşcătură de purece. Îndată se formează în acel loc o băşicuţă care se rupe îndată şi lasă în locul ei o ridicătură neregulată, albăstruie, de mărimea unui bob de linte.

2-a perioadă sau de erupţie, cearcănul care înconjoară ridicătura se întinde şi ia o culoare neagră; durerea, arsura şi umflătura se măresc şi se formează alte băşicuţe prin prejur şi ridicătura de la mijloc devine o adevărată escară gangrenoasă.

3-a perioadă sau întinderea răului la ţesuturile adânci.

4-a perioadă sau perioada simptomelor generale grave. Îndată ce se arată buba rea la om să se ardă adânc partea afectată şi să se dea de băut pacientului doctorii de împuternicire.

Căldura (febra). – Stare generală caracterizată prin căldură şi tulburări de circulaţie. Ori de câte ori un organ important este afectat, există căldură simptomatică.

Se deosebesc călduri cu forme continue, intermitente şi remitente.

Printre febrele continue sunt mai cu seamă cele eruptive: rujeola (pojarul), scarlatina (ochinarul), variola (vărsatul de vânt, în cruci etc.). Cele intermitente sau în perioade regulate se arată din cauza unei absorbții miasmatice, septice etc. Tot aceste cauze pot da naștere febrelor remitente, printre care putem enumera febrele catarale, biliroase, mucoase, tifoide, tifice, între care este și forma recurentă.

În toate cazurile odihnă, dietă, băuturi mucilaginoase.

Acestea sunt cele dintâi ajutoare ce se dau pacienților până la venirea medicului.

„Amicul poporului" 1896

Povețe practice

Apa de Colognia (Eau de Cologne, parfum). Se toarnă într-o sticlă 5 gr ulei de flori de portocale (pomeranțe), 45 gr ulei de bergamot, 20 gr ulei de lămâie (citroană), 1 gr ulei de laventă (lavendulă), 1 gr ulei de rozmarin, 1/2 gr benzoe, 1 litră și 2 deca alcool curat – toate din apotecă. Se digeră – se țin la căldură, scuturându-se cât mai des – timp de 8-14 zile, apoi se strecoară și se așează în sticle bine astupate.

*

Pregătirea „Zacherlinei". Se pun într-un litru de spirt trei linguri de praf pentru insecte (pyretrum cinerari foliae) și se așează sticla în soriște pentru 3-4 zile. Atât e tot. Se întrebuințează așa că se înmulțește cu apă – 2 linguri la 12 – și cu o stropitoare mică se împroașcă în toate crăpăturile bântuite de stelnițe. Aceasta e „zacherlina" atât de mult buciumată prin ziare și care se vinde cu un preț mai mult decât pipărat.

*

Pentru stârpirea stelnițelor e bun acidul de oțet. Cu un mic stropitor de sticlă împroșcăm în toate locurile unde se află. Oricât de puțin de le ajunge, sunt nimicite. – Dacă se ung crăpăturile cu clei ordinar, le încuiem pe veci în culcuș și de ouăle lor încă are să se facă apă, pentru că nu poate să mai iasă afară nimic din ele.

*

Cercarea rachiului (vinars) dacă este ori nu falsificat cu vitriol. Pune într-un tereniu de porțelan pulbere de zahăr, toarnă peste ea nițel rachiu și așează tenerul pe o oală cu apă, ce fierbe, până când rachiul se

abureşte de tot şi rămâne numai zahărul. Acesta, dacă rachiul este falsificat, va avea culoare brună-neagră, - ba din contră brună-gălbuie.

*

Pe ouăle roşii se scrie cu un condei muiat în apă tare (aqua fortis).

*

Pentru posesori de vite. În decursul verii se iveşte între domestice dar în specie între porci, oi, domestice cu pene adeseori morburi epizootice epidemice. Se recomandă deci de timpuriu a lua prezervative în întrebuințare, ca la aceste s-a dovedit praful de nutrire pentru vite a lui Kwizda, praful pentru porci de Kwizda, praf pentru galițe de Kwizda, mijloc contra diareei de Kwizda pentru oi cel mai acomodat. Ca mijloc de dezinfectarea grajdurilor se recomandă Kresolin (creolin rectificat) pus în comerț de firma Franz Joh. Kwizda din Korneuburg.

*

Balsam miraculos englez şi unsoare miraculoasă engleză. Ambele mijloace de case neîncurajabil de lipsă în fiecare familie, prin renumele lor bun dovedit se recomandă călduros. (Vezi inseratul.)

*

Apă contra purecilor. Udă-ți aşternutul cu apă compusă din 10 gr ulei de garoafă, 2 gr acid carbolic, 100 gr apă de Colonia (Eau de Cologne) şi 70 gr spirt de vin înmulțit; – toate din apotecă.

*

Cercarea sculelor, dacă sunt ori nu de aur. Obiectul (inele, cercei şi alt) ce voim să-l cercăm, îl frecăm de o cremene până lasă urmă. Aprindem apoi o pucioasă şi ținem cremenea cu dunga de metal în flacăra ei, de-i aur curat rămâne neschimbată, de unde nu, piere. Asemenea se întâmplă şi dacă în loc de pucioasă picăturim apă tare pe cremene. Aceasta nu ne înşeală niciodată.

*

A tăia sticle fără diamant e lucru foarte uşor. Să se moaie un fir de ață în ulei de terpentină şi, legându-se în jur de sticlă pe acolo pe unde avem voie să se taie, îi dăm foc şi apoi turnăm apă rece peste ea.

*

Ca mâinile să nu crape de ger şi vânt, toarnă în palmă câteva picuri de spirt amestecat bine cu glicerină şi-ți freacă mâinile cu el.

„Amicul poporului" 1896

Medicină populară

(După „Medicina poporală" de dr. C.D. Severeanu)

C o r p i s t r ă i n i î n o r g a n i s m. – Se numeşte corp străin orice substanţă solidă, lichidă sau gazoasă care nu ţine de viaţa individului; cele mai multe din acestea vin de afară şi se introduc în ţesuturile noastre sau pătrund în cavităţile naturale prin deschiderile externe. Altele, cu toate că fac parte din individ, se dezlipesc dintr-o cauză oarecare, precum sunt ţăndurile de oase, bucăţile de carne gangrenată; altădată, sunt concreţiuni de săruri în unele organe cu cavităţi, precum piatra din băşica udului, în băşica fierei şi în rărunchi. Atât corpii veniţi din afară, cât şi cei formaţi în ţesuturi trebuie scoşi de chirurg cât se poate mai repede. Cât pentru unii din corpii străini intraţi în orificiile naturale, se pot scoate şi de alte persoane, nu numai de chirurg.

C o r p i s t r ă i n i î n o c h i. – Unii din aceşti corpi irită prin proprietăţile lor fizice: astfel sunt genele, praful sau nisipul, bucăţile de lemn, de piatră, de fier, paiele, unghiile etc. Alţi corpi irită prin ei înşişi, precum sunt piperul, tabacul, oţetul şi altele, care pot produce chiar moartea pieliţelor ochiului unde ating, precum sunt scânteile, varul nestins, potasiul, acizii minerali concentraţi (vitriolul, apa tare etc.). Chiar unele animale mici, precum sunt muştele şi păduchii din sprâncene pot intra sub pleoape. Afară de acestea, mai sunt albinele, viespile şi alte animale veninoase, care pot înţepa ochiul şi produce inflamaţie.

Durerile sunt cu atât mai mari, cu cât corpul este mai mult introdus în ţesuturile ochiului. Pentru a scoate corpul străin din ochi, trebuie a ne asigura dacă este mobil sau înfipt, şi pentru aceasta se deschid pleoapele, aplicând buricul policelui pe pleoapa inferioară şi al indicatorului pe pleoapa superioară: prin depărtarea degetelor, se deschide ochiul. dacă corpul este mobil şi inert, precum sunt grăunţele de nisip, genele etc. este îndestul a pleca capul înainte şi a face o compresiune cu pulpa degetului între ochi şi rădăcina nasului, iar pacientului se recomandă să clipească din pleoape; cu chipul acesta se storc lacrimile care, neputând intra în canalul nazal, curg afară şi iau cu dânsele şi corpul străin. Dacă cu chipul acesta nu se poate scoate corpul străin, se toarnă în ochi apă de gomă căldicică, sau cu albuş de ou; aceste materii învăluie corpul şi ies cu el afară. Dacă nici cu aceasta nu reuşeşte, se ia o pană sau o pensulă şi se moaie în miere, în sirop ori în albuş de ou, sau se ia un sul de hârtie, se moaie în scuipat şi se şterge pleoapa. Dacă corpul străin este înfipt în

membranele ochiului, se trage încetinel cu o cimbistră; când însă tragerea rpezintă oarecare greutate, este mult mai bine a se adresa la un chirurg special. Când a intrat în ochi var sau potasiu sau cenușă, să se facă îndată spălături cu apă amestecată în oțet, pentru a curăți și a nimici îndată puterea lor arzătoare; dacă va fi un acid, se vor face spălături cu clăbuc de săpun, cu apă de nalbă și cel mai nimerit cu albuș de ou. Scânteile de fier se extrag cu amnare magnetizate (anume care fură acul).

C o r p i s t r ă i n i î n u r e c h i. – Conductul auditiv, care merge de la scoica urechii până la tobiță, este locul unde se formează sau unde se pot pune corpii străini veniți din afară. Cel mai obișnuit corp străin este cerumenul (cleiul urechii), care, dacă nu se curăță des, se adună, se întărește și întocmai ca un dop astupă canalul și aduce surzenia, ceea ce se întâmplă mai cu seamă la bătrânii neglijenți. Această materie se curăță cu o urechelniță și se scoate afară, iar când este prea tare, se moaie cu uleiuri căldicele: unt de migdale, unt de măsălariță, unt proaspăt etc. Cu chipul acesta, se pot vindeca îndată oamenii care au fost surzi mai mulți ani. Cheagurile de sânge și puroiul din ureche se curăță prin spălături cu apă de nalbă sau cu apă curată căldicică.

Altădată, corpii străini se introduc în urechi, ceea ce observă mai cu seamă la copiii care, jucându-se, își introduc în urechi corpi tari, precum sunt sâmburi de cireșe, de roșcove, cafea, alice etc. sau corpi moi, precum sunt miezul de pâine, bucățele de fructe etc. sau corpi care se topesc, precum bucăți de zahăr, de pământ etc., ori corpi care se umflă, precum sunt mazărea, fasolea, cățeii de usturoi etc., sau corpi tari și fragili, precum sunt: mărgelele și urmuzul. Din cauza acestor corpi străini rezultă dureri foarte vii și adesea delir.

Când un corp introdus în ureche este mai în afară și tare, se prinde cu degetele sau cu o cimbistră, sau se introduce pe lângă dânsul o urechelniță, servindu-se cu ea ca de o pârghie, și se scoate afară. Această mișcare trebuie făcută cu băgare de seamă, ca să nu se împingă corpul înăuntru. Când corpul străin este adânc așezat, să nu se servească cineva nici de cimbistră, nici de urechelniță, căci cu acestea se pot produce dureri și inflamații ale canalului, care fac scoaterea ulterioară mai anevoioasă; chiar chirurgii cei mai abili pot întâmpina adesea mari greutăți la scoaterea acestor corpi. Vom arăta aci două proceduri pentru scoaterea acestor corpi din ureche: dacă corpul este tare și mic, se injectează în urechi, cu o tulumbă, unt de migdale sau untdelemn, și apoi se pune capul pe

urechea pătimașă. Dacă astfel nu reușește, se aplică pe ureche o bucată de marmură, pe care lovește ca un ciocănel sau cu o cheie, producând astfel în ureche niște zguduituri prin care se dezlipește corpul străin și iese afară. Corpii mai voluminoși se pot scoate prin injecții puternice cu apă, făcute cu o tulumbă; cu aceasta se poate continua mai multe zile, făcând a produce inflamația canalului care, la caz de a necesita chemarea chirurgului, ar fi o mare piedică pentru scoaterea corpului străin. Câteodată pot chiar unele animale intra in ureche, precum urechelnițe, pureci, păduchii de lemn (stelnițe, ploșnițe), sau viermii de muște, care se pot scoate prin injecții cu untdelemn sau de migdale, sau cu lapte (pentru urechelniță) și cu carne împuțită, aplicată pe ureche, pentru viermi de muște.

Corpi străini în nas. – Se pot introduce în nas aceiași corpi ca și în urechi: ei mai cu seamă se observă adesea la copii. Durerile și stricăciunile ce produc sunt mai puțin periculoase decât la urechi: cu toate acestea, pot pricinui inflamația și umflarea nasului și chiar supurațiuni întinse. Prin urmare cu cât vor fi mai repede scoși, cu atât e mai bine.

Ca și pentru urechi, recomandăm persoanelor străine de medicină a nu căuta să scoată corpii străini din nas cu cimbistre sau cu alte instrumente, mai cu seamă când sunt în fundul nasului. Vom arăta aci ceea ce este mai bine de făcut în diferite cazuri: dacă obiectul este la intrarea nărilor, se va apuca cu o cimbistră sau se va lua pe dinapoi cu o urechelniță și în tot cazul se va strânge nasul mai sus cu degetele sau cu o crăcană, cu un clește de lemn despicat, ca să nu împingă corpul străin mai departe. Dacă corpul străin este mai adânc, se va îndemna individul ca să-și sufle nasul, sau i se va pune în nară îndată puțin tabac, ca să strănute și ca să se înlesnească alunecarea, se va turna în nară puțin untdelemn sau de migdale. Dacă aceste mijloace nu reușesc, trebuie să se adreseze la un chirurg.

Corpi străini în esofag (răsuflătoare). – Esofagul este canalul membranelor prin care se duc bucatele și băuturile în stomac. La persoanele lacome și la copii, în timpul jocului, se întâmplă de înghit corpi tari sau prea mari care, neputând trece, se opresc în acest canal, de unde rezultă dureri și mai cu seamă când corpii au colțuri sau când înecatul are poticniri. Când corpii sunt prea mari, pătimașul adesea se astupă în gât. Asta s-a observat că se opresc în esofag bucăți de oase sau de zgârciuri, bucăți de carne, coji de pâine, oase de pește, sâmburi de fructe, țipligi de lemn etc. Altădată se introduc din întâmplare sau într-adins de către fanfaroni piese de monede, cuțite, foarfeci, furculițe, ouă tari înghițite cu găoacea lor, castane etc.

Cei mai frecvenţi corpi găsiţi în esofag sunt: oasele de peşte, oasele din bucate, cojile de pâine etc. Aceştia se înfig adesea la intrarea esofagului şi se simt cu degetul introdus dinapoia omuşorului; pentru a se scoate, se va deschide gura mare şi se va pune între dinţi un dop de plută, pentru ca în mişcările involuntare pacientul să nu muşte degetul introdus în gât. Alteori, trebuie a ne servi de pensete şi, fiindcă această operaţie cere o mare abilitate, se vor adresa la chirurg. Obiceiul de a înghiţi coji de pâine, o smochină, o prună fără sâmbure, cu scop de a împinge corpii tari în stomac fiind foarte periculos, povăţuim să nu se întrebuinţeze, ci să caute a provoca mai bine vărsături, gâdâlind omuşorul cu degetul sau cu o pană, bând apă caldă sau luând un medicament care provoacă vărsături. Dacă pot să înghită apă, să bea un pahar cu untdelemn, care produce vărsături şi înlesneşte alunecarea corpului străin înapoi. Acestea sunt mijloacele ce trebuie aplicate de persoanele care nu cunosc medicina şi, în caz când nu reuşesc ele pentru a scoate corpii străini din esofag, să se adreseze la abilitatea chirurgului.

Corpii străini în laringe (beregată, răsuflătoare). – În cel mai mare număr de cazuri, aceşti corpi intră în căile respiraţiei prin gură, printr-o mişcare de înghiţire întreruptă.

„Amicul poporului" 1897

Păstrarea peste iarnă a mlădiţelor de altoit

Pentru altoirea ce o facem iarna, trebuitoriu este a ne prevedea de cu toamnă cu surcei nobili. Asta e a se face după a frunzelor cădere şi înainte de punerea iernii, toamna târziu. Mlădiţele culese le aşezăm cu capătul cel gros în pământ, la un loc umbros, fiecare soi deosebit, însemnându-se numele ce-l au, ca să nu ne pierdem rostul mai târziu. Îndată ce îngheţul se iveşte, scoatem şi legăm în mănunchi sau snopi, cu coajă de tei ori aţă de lână, scriind pe câte o bucăţică de aşciţă – ce se vâră în snopul de mlădiţe – numele la fiecare soi. Dup-aceea învăluim, deosebi fiecare snop, de mai multe ori, în hârtie groasă muiată în ulei de lemn. În urmă le aşezăm în muşchi şi le punem afară, în grădină, la un loc scutit de şoareci, până când avem trebuinţă de ele. Frigul, oricât de mare, n-are ce le face, dac-au fost tăiate cum se cade şi anume de cele coapte. Uleiul de lemn le scuteşte de frig şi totodată nu lasă ca umezeala să străbată afară din mlădiţe, ceea ce face ca să fie ca şi când numai atunci s-ar fi tăiat de pe pom. În chipul acesta pachetate, şi cele mai gingaşe mlădiţe se pot trimite în orice

depărtare și prin gerul cel mai mare, numai în casă caldă să nu ajungă până la locul unde le expediem.

„Amicul poporului" 1897

Povețe practice

Obrajii arși de soare își recapătă fața naturală, dacă se spală în fiece seară cu lapte acru în care au stat pătrunjei. După spălare nu trebuie șterși deloc. Dimineața ne folosim de apă rece în care turnăm câteva picuri de tinctură benoes (din apotecă). Într-o săptămână, două, obrajii vin la loc.

*

Veșmintele de postav dacă sunt ori nu de lână, se pot cunoaște, luând câteva fire și aprinzându-le. Firele de lână nu ard, pe când cele de bumbac da.

Dacă e vorba să fie mai mult decât sigur dacă e vorba ca un singur fir de bumbac de e furișat în postav și pe acela să-l poți descoperi, cumpără din apotecă acid picrinic (acidum picrinicum, Picrinsäure) de câțiva cruceri și topește-l în apă caldă. Poți să-l ai pentru mai mulți ani. Veșmântul pe care voiești să-l cumperi picurește-l cu astfel de apă. Lâna deloc își schimbă fața, pe când bumbacul nu. În ziua de azi, mijlocul acesta e sigur, nu trebuie dat uitării, că ce văd ochii crede inima.

*

Lemnele de lucru ca să nu crape e bine a se ținea câteva zile de-amoi în murătoare (apă în care s-a topit sare) înainte de folosire. Făcând astfel nu crapă, nici de razele soarelui și nici de vânt. Așa spun maiștrii iscusiți.

*

Vopsea pentru lemn la care nu-i pasă de apă. Se topește 275 gr colofoniu într-un vas de fier. După ce colofoniul s-a topit, se toarnă în el 10 litri de unsoare de pește și 1/2 kg de piatră pucioasă. Ca lemnul să aibă o culoare frumoasă n-avem decât să amestecăm încă orice fel de culoare pregătită cu ulei de in fiert (firnis) din negustorie. Lucrurile

de lemn ce vrem a le scuti de influența ploii le ungem de 2 ori după olaltă cu vopseaua de care am vorbit, și anume cu ea fierbinte.

*

Crucile de marmură ca să nu le vateme schimbările vremii trebuie unse subțirel – folosindu-ne de un pămătuf fin – cu o amestecătură fierbinte compusă din 2 părți ceară albă, 8 părți ulei de terpentin.

*

Periile de păr se fac ca și noi, dacă se ung mai întâi cu gălbenuș de ou și se lasă ca să se usuce pe ele. După aceea gălbenușul e de a se frece de pe perie, ce numaidecât e a se spăla în apă fierbinte.

*

Curățirea a orice fel de perii se face punându-se periile cu partea păroasă în apă, în care am topit sodă și borax tot într-o măsură –, de așa ca lemnul să rămână afară. Peste puțin timp periile vor fi curate și nu mai e altceva de făcut, decât a le scutura de apă și a le usca în soare, așezându-le cu partea păroasă în sus.

*

Funiile, rogojinile vor fi mai țiitoare, dacă se vor ținea d-amoiu până să se-nfoaie, în apă, în care am topit piatră vânătă. La 100 litri de apă se iau 5 kg de piatră vânătă.

*

Sacii ca să țină mult trebuie puși d-amoiu în zeamă de coajă de stejar. Aceasta se pregătește în chiul următor: se ia 1 kg coajă de stejar, dar uscată, de stejar cu care lucră tălparii, turnăm peste ea 10 litri apă fierbinte și peste 1 oră o strecurăm. Orice fel de scule, dacă sunt de cânepă, in ori bumbac, muiate 24 ore în zeama astfel pregătită țin de 2-3 ori mai mult ca de obicei.

„Amicul poporului" 1897

CUGETĂRI

Cugetări

Nașterea începe viața, moartea o sfârșește, căsătoria le face pe amândouă; căci prin căsătorie unii încep a trăi, iar alții sfârșesc.

Care oameni râd mai puțin – diplomații și criminalii.

Care râd mai mult – copiii și femeile.

Cei mai buni și mai sinceri sunt copiii și ei râd mai mult; cel mai răi și mai perfizi sunt criminalii și ei râd mai puțin.

Dacă râsul este semnul bunătății, atunci trebuie să mărturisim că femeile sunt cele mai bune și mai sincere, iar diplomații cei mai răi și mai perfizi. Feriți-vă de cei ce nu râd, și dintre femei iubiți pe acelea ce râd mai mult.

Omul posedă numai trei lucruri, sufletul, corpul și averea, care sunt necontenit expuse la trei specii de pânditori: sufletul este supus pândei demonului, corpul celei a medicilor și averea celei a avocaților.

„Amicul Poporului", 1888

Cugetări și sentențe

Fiecare din noi este dator să fie folositor țării sale, să lucreze pentru a o face mare, tare și respectată, unii prin munca inteligenței, alții prin munca brațelor.

*

Cine stă nepăsător când țara e în pericol se aseamănă cu acela care își vede pe mama sa în mâna hoților și nu-i dă ajutor.

*

Munca onestă este titlul de noblețe al omului; pentru aceea în orice condiție te vei afla, bogat ori sărac, trebuie să muncești.

*

Munca dă putere și sănătate corpului, nobleţe și mulțumire sufletului. Ea e cel mai sigur antidot al urâtului și al durerii, un izvor nesecat de bogăție și de fericire.

*

A trăi fără a fi folositor familiei, patriei, societății este păcat; silește dar a fi util societății în care trăiești, dedică familiei tale toată iubirea, patriei tale toate gloriile și toate ambițiile tale.

*

Muritorul nu poate ajunge la perfecțiune; acela însă care crede că a atins-o este mult mai departe de dânsa: numai acela se apropie de ea care neîncetat se ocupă cu înnobilarea sa.

*

Dezvoltarea puterilor noastre pentru un scop mai înalt este destinațiunea noastră; neliniştea este mijlocul spre aceasta, iar neatârnarea este cel mai mare câştig al nostru.

*

Datoria este cuvântul cel nemuritor care ne duce peste prăpăstii și învinge orice temere; îndemnul cel mare al înțeleptului este de a-și cunoaște datoria sa.

*

Sileşte întru cât poți întru tine să zici: „Eu nu am trăit în zadar".

*

Fiecare om are norocul său în mâinile sale, ca și sculptorul marmura pe care voieşte să o cioplească în figură.

*

Omului i s-a dat ca prin tonuri să înfățişeze cele dinlăuntru ale sale și toată lumea nevăzută și să transplante cea mai internă a sa ființă și viață, în viața unei ființe create asemenea lui.

*

Cel care face ceva, negreșit, are și oarecare merit. Cine stă însă în nelucrare acela nu are nici un merit. Fericit vei fi dacă vei putea încă și în adânci bătrâneţi să priveşti la o viață bine întrebuințată.

*

Arată către frații tăi prin cuvinte și fapte că ai religie şi că te temi de Dumnezeu.

*

Dacă în tinereţe nu vei domoli năvălirea patimilor tale, atunci nu vei mai putea în toată viața ta a fi înfrânătorul lor.

*

Apără-ţi fără amărăciune dreptul tău, fără să calci însă drepturile contrariului tău.

*

Fii cu luare-aminte în alegerea cărţilor lecturii tale. Nu alege cele frumoase, ci totdeauna cele bune şi de folos.

*

Pacea casei este un paradis, iar nemurirea un iad.

„*Amicul Poporului*", *1886*

Sfaturi bătrâneşti

Buzele înţeleptului se aseamănă uşilor, ce deschizându-se ne arată o mulţime de comori preţioase.

*

Învăţătura în capului unui neînţelept este o sabie cu două tăişuri. Răneşte şi pe alţii, dar şi pe cel ce-o poartă.

*

Două capete luminate pot mai mult, decât două sute lipsite de învăţătură.

*

Căci precum altoirea face din pădureţ pom – aşa cartea din sălbatic om.

*

Foloseşte fiece clipă a vieţii tale, că timpul nu se vinde în neguţătorie, ca să poţi cumpăra cât nu-ţi ajunge.

*

Omul ce mereu se plânge că nu poate face nici o treabă bună, el ne spune că-i un nevrednic.

*

Cel ce-şi urăşte părinţii ce l-au născut dovedeşte numai a sa slăbiciune de a le putea fi urmaş.

*

Cere prietenul tău ceva – dă-i şi cămaşa de pe tine, că ţi-i omul. Duşmanului însă nici ce vrea să-ţi ieie cu puterea să nu-i laşi, ca să nu te încreşte om slab.

*

Când primeşti daruri, fii luător de seamă, să nu păţeşti ca peştele, care înghiţind râma înghite şi undiţa.

*

Când vrei să te culci, ia seama, nu cumva printre flori ţi s-au aşternut şi spini, care pot în urmă să te înghimpe.

*

Cel ce are puțini și nici acelea nu le întrebuințează cuviincios – nu e vrednic de mai multe.

*

Nevoile vieții sunt asemenea valurilor – se-nghit unele pe altele, cele de acum pe cele trecute.

*

Cinstim bătrânețile, că-s curate de zburdălnicii. Să nu uităm că e vorba de doi dușmani vechi, care n-o pot duce împreună.

*

Dumnezeu în cer nu șade, fără tot încarcă și descarcă. Pe unul înalță, pe altul umilește.

*

La muntele norocului duc multe cărări. Cel învățat le află mai ușor, că le vede – cel fără învățătură, numai rareori, dă peste ele și ușor se rătăcește.

*

Nu cel ce are multe e bogat, ci care e îndestulat cu avutul său și știe să-și înfrâneze poftele.

*

De vrei să trăiești liniștit în viață, te ferește de judecăți, ca de foc. De ești cumva încurcat în vreuna, te opintește pe toate căile să scapi din mrejele ei, cu cât mai iute, cu atât mai bine. Nu te măsura, nici cu bogații, nici cu nebunii, dar nici cu cei de treaptă înaltă – că-ți dai cel gata pentru cel negata și te pomenești la sapă de lemn.

*

Cinstește pe mai-marii tăi după cuviință – fără să te umilești mai jos decât o cere bunul tău nume. Altcum vei fi socotit în ceata lingușitorilor.

*

Nu te mira de toate celea, ca să nu-ți arăți arama.

*

Nu pofti de la prietenul tău prea mult ajutor, ca să nu ți se zică în urmă că ții la el pentru câștig.

*

Chiar și când te vatămă neamul tău, tu crede c-a făcut-o sau din neștiință sau peste voie. Atunci nu vei avea cuvinte pentru care să-l dușmănești.

*

Unii se poartă cu prietenii ca și cu veșmintele. Îi schimbă mai în toate zilele.

*

Cel ce se jură spre a-și adeveri cuvântul său, rar spune adevărul întreg. Numai gardurile slabe au nevoie de proptele.

*

Când vrei să faci o treabă, n-o lega de limba clopotului celui mare, că în urmă neputând-o scoate la cale – te vor râde dușmanii. Mai adă-ți aminte și de aceea că toată pasărea pe limba ei piere.

*

Cea mai mare nenorocire este să fii nevoit a cere ajutorul dușmanului tău.

*

Uită-te la bărbat și-ndată vei cunoaște ce muiere are.

*

Găina pentr-o sărăcie de ou face atâta gâlceavă, c-o aude vulpea.

*

Dacă fratele tău e lipsit, chiar dacă n-ar cere, tu dă-i ajutor, că sângele apă nu se face, și fratele te duce până la țărm, dar nu te îneacă. E rușinea ta, când fratele tău se aruncă de necaz în brațele străinului.

*

Ajută fratelui tău, când e la strâmtoare, dar a treia zi după scriptură, când ușor poate costa și fără al tău ajutor.

„Amicul Poporului", 1887

Sfaturi bătrânești

Patru lucruri de care nu trebuie să te bucuri prea tare, și anume: de neîncrederea celor mari, de lingușirile femeilor, de zâmbetul dușmanului și de iarna călduroasă.

*

Prin lene ajungi de-a fi servitor la toți, prin muncă la neatârnare, prin cruțare la avere, prin cumpătare la viață lungă.

*

Cel ce nu și-a câștigat pân' la 20 ani învățătură, până la 30 așezământ, până la 40 avere și până la 50 cinste – e daună că s-a născut.

*

Ochii stăpânului fac mai multă ispravă decât vitele sale.

*

La stăpânul leneș afli slugă somnoros.

*

Cel ce se uită mereu spre cer se împiedică adeseori.

*

Cel ce se joacă cu câinele trebuie să aibă şi băţ la îndemână.

*

Cu omul cu minte vorbeşte multe, cu nebunul cât de puţine.

(nesemnat, n.R.F.)

Sfaturi bătrâneşti

Cel ce-şi poartă capul prea pe sus se împiedică adesea.

*

Stăruieşte în dreptul tău fără să te înmoi, de voieşti să ajungi la ţintă.

*

De multe ori umbli după zahăr şi nu afli decât amar; dar ce să-i faci răului?!

*

Voieşte la timp, dacă stai să-ţi pui carul în pietre, dar nu ca nebunii, ce merg cu capul de perete.

*

Ziua de azi cu cea de mâine se trag în cumpănă – cine umblă după una pierde pe cealaltă.

*

Leneşul nu ştie ce dulce e repausul după muncă – cu o plăcere are mai puţin.

*

De vrei s-o duci bine şi toate să-ţi meargă neted – te fereşte de două feluri de oameni: de cei tari şi mari şi de nebunii ce-s cu capul în mână.

*

Numai cine a avut parte de pâinea cu lacrimi udaţă poate simţi îndeajuns plăcerea zilelor de bucurie.

*

Cel ce-nchină cu toiagul capătă răspuns ciomagul.

*

Averile prin muncă se câştigă, se păstrează însă prin cruţare şi se cresc prin sârguinţă.

*

Celui ajuns la grea nevoie nu-i arunci în faţă vorbe grele, pentru că ce ştii că ziua de mâine cu ce te aşteaptă.

*

Ca să te simți fericit, fii mulțumit cu tine, cu soarta ce-o ai – nu înceta însă a da din mâini și din picioare, ca mâine, poimâine și mai bine să-ți meargă.

*

Bogatul ce deși avea de toate la multe duce dorul – chivernisește avere străină, căci averea nu-i a celui ce-o are, ci a celui ce la vreme îi trage folosul.

*

Laudă-ți prietenii, dar când nu-s de față.

*

Sunt și de aceia care, când te văd la nevoie, se supără împreună cu tine, pentru aceea însă te pizmuiesc, îndată ce te văd ajuns la bine.

*

Bogații ce nu știu să-și întrebuințeze averile sunt asemenea oamenilor ce au cai lei-paralei, dar să meargă călare nu-s deprinși.

*

Aurul în foc se lămurește, prietenia în nenorocire.

*

Când vezi pe altul la necaz, adu-ți aminte că ești om.

*

Ține mai pe sus de toate la cinstea neamului tău, la mărirea țării în care osemintele înaintașilor își au repausul și la legea în care te-ai născut – de unde nu, blestemul și urgia te vor ajunge, căci bufnița și se laudă că nu-s pui ca ai ei și viermele, că mâncare ca hreanul alta nu mai este; – dar apoi tu, care ești vlăstărit din zei!

*

Nu promite nicicând pân' nu-ți cumpenești puterile ca să nu ți se zică: prostul zice, nebunul trage nădejde.

*

Nu vorbim tot numai despre un lucru ca să nu ți se ducă vestea că ești sărac de grăunțe.

*

Omul de la care poți să culegi ceva nu șade nicicând așa departe, încât prea lungă să-ți pară calea.

Grigore Sima al lui Ioan

Vorbe

Propriile-ți fapte te înalță, propriile-ți fapte te dojenesc, iar nu ale altora; de aceea nu te lăuda cu mărirea străbunilor și cu faptele lor mărețe – dacă tu ești un laș și, poate, chiar un trădător mizerabil.

*

Sunt oameni care au și poziție și teren de muncă, nu le lipsește decât bărbăția pentru a fi d-ai lui Dumnezeu. – Ca să-și ascundă arama învinovățesc pe bietele împrejurări și uită că aceste, supărate foc pentru nemernicia lor – dac-ar putea grăi desigur ar întoarce vorba pe coarda cealaltă.

*

Aștepți toate de la vreme și noroc? În zadar, dacă stai cu mâinile în sân.

*

De la pomul ce nu înflorește să nu aștepți fructe făr' numai frunze seci.

*

Grijile și nevoile vieții îți bagă minte în cap; norocul fără veste ți-o ia și câtă ai.

al lui Ion

„Amicul poporului" 1891

Vorbe

Când judeci pe altul, totdeauna te judeci pe tine însuți.

*

Omul făr' de bani e ca orbul făr' de toiag.

*

Pe când norocul rar ne întâmpină, speranța ne este cel mai bun tovarăș, căci ea niciodată nu ne părăsește.

*

Cel ce se cugetă tot numai la ziua de mâine pierde pe cea de azi din vedere.

*

Speranțele sunt ca și visurile atrăgătoare, niciodată nu se împlinesc.

*

Nu e sărac cel ce are puțin, făr' cel nesățios, care, oricât ar avea, tot la mai mult se cugetă.

*

Pe om să-l judeci totdeauna după ziua dintâi și cea din urmă a vieții sale. – vorba e că de unde a plecat și unde a ajuns.

*

Omul în norocire trăiește făr' a se cugeta, din contră, în vârtejul nevoilor, se cugetă mult, făr' a putea zice că și trăiește.

*

Sunt oameni care au multă minte și puțin noroc, și iarăși unii care au mult noroc, dar puțină mine.

„*Amicul poporului*" *1892*

Vorbe

Vremea și norocul n-aduc nici un bine pentru poporul ce așteaptă să-i cadă mura în gură, făr' a face și el ceva.

*

Cel ce nu ține la neamul său, la limba și legea sa e ființa cea mai ticăloasă pe fața pământului –, pentru că menirea omului este să facă cinste prin purtarea sa moșilor și strămoșilor săi, iar urmașilor săi să lase drept moștenire un nume cu care ei pot să se fălească, ș-apoi urmașii cum pot să țină la tine, când n-ai fost demn să adaugi și tu o pietricea la zidirea începută de bătrâni?!

*

Iubește pe cei urgisiți de dușmanii neamului tău și disprețul tău cadă asupra celor la care ei mai mult ține; dar și iubirea ta și ura fă să fie cu apăs.

*

Nu da nimic pe vorbele celor ce te povățuiesc ca fericirea ta și a neamului tău s-o aștepți de la cei ce te au ca sarea în ochi, pentru că tot omul în oala lui pune ce e mai bun și la vecinul nu lasă decât ce e mai de coadă.

*

Griji ca norocul de o zi să nu te scoată din brazdă, să nu te facă nepăsător și leneș, ci binele de azi are să-ți fie îndemn pentru ca la mai mult să ajungi.

*

Suferă și rabdă, dacă ești nedreptățit, nu uita nici pe un minut că ești din neamul lui „Ține minte", care împrumutul îl plătește cu mari camete.

Slova

„Amicul poporului" 1893

Vorbe

Cine n-a văzut cum se face zidul? Piatră mică, piatră mare îmbinate cu var – dacă e bun – fac un întreg, la care dintele vremii și n-are ce-i face. – Așa un popor, tare și va fi și el neînvins, când toți fiii săi vor fi uniți prin încredere împrumutată, prin iubire de neam, prin ținerea la cele din moși și strămoși.

*

E rău când apucă porumbul blând între ulii sălbatici, oaia între lupi și neamul cel bun între d-alde cumu-i prostul mai nebun. Dar cum e zisa că de la o vreme și lui Dumnezeu i se urăște.

*

Căderea de sus rar să nu-ți frângă gâtul. Așa e la tine, așa și la altul. Dacă însă tu stai pe teren statornic, apoi habar să n-ai.

*

Manea, vrând să se scape de șoareci, dă foc la moară. El uită în orbia sa că mai sunt și alte mori, unde șoarecii au unde să tragă, curat ca la ei acasă.

*

E mare mângâiere atât pentru un individ, cât și pentru un popor conștiința că cel fără de lege pe sine se osândește; – și că după nor cu neputință să nu urmeze seninul.

*

Decât sus pe scară șubredă urcat de alții, mai bine jos rezemat pe ciomag.

Slova

„Amicul poporului" 1894

Vorbe

Când vezi pe unii oameni făcând gură mare, cercetează mai de aproape faptele lor. Fă-o aceasta, căci de multe ori vorba e de buţi deşerte, ce sună a gol şi a pustiu.

*

A fi în frunte e o mare glorie, dar şi o mare ruşine: puţini au parte de cea dintâi, mulţi de cea din urmă. De aci cuvântul din scriptură: mulţi chemaţi, dar puţini aleşi.

*

Nu te lăuda, că ai să faci asta şi ceea, nu ameninţa că ai să pui la cale cutare şi cutare drăcie. E prost generalul care descoperă înaintea inamicului toate planurile sale. La vorbe mari altul îţi răspunde c-o droaie de pumni – încât îţi încovoaie spatele.

*

A vrea un lucru mare din toată inima e ceva; – a dispune şi de puterile necesare e un favor rar; – a chibzui însă cu toate eventualităţile şi a te conforma cu aşa, ori aşa, tot tu să ieşi deasupra – acesta e un dar pe care Dumnezeu abia ici, colea, rar de tot, l-a aruncat în lume.

*

Oamenii s-au înmulţit, încât acuşi n-o să-i mai încapă lumea, cu toate aceste, mai ales la noi, la români, parcă nicicând n-au fost oameni mai puţini ca acu'. Dintr-o sută, dintr-o mie, abia afli unul, ba adesea nici chiar unul. Unii ar putea fi însă nu vor, alţii ar vrea, dar nu pot, rău la deal şi rău la vale.

*

Îţi iubeşti neamul, limba şi legea – nu te lăuda cu aceasta, fiindcă nu faci decât să îndeplineşti o datorinţă dintre cele mai elementare, ce le are fiecare fiu al neamului. Când faci mai mult decât dator eşti să faci, las' că te laudă faptele, ele de sine, te laudă ei atunci şi alţii, dacă tocmai laude cauţi.

*

Când a sosit greul vieţii, greul cel mare, când ţi se pare că se năruie cerul pe tine, atunci nu mai e decât la un pas ajutorul lui Dumnezeu.

„Amicul poporului" 1895

Vorbe

Nu se poate prețui cât face un cap luminat și pentru sine și pentru alții. Un general bun învinge și c-o armată mai de a doua mână, un general turtit la cap, c-o armată bună își mănâncă papară. Vina e a lui, iar rușinea a tuturor. – de aceea, decât cu un conducător de paie, mai bine nimic, cel puțin scapi de rușine.

*

Ai intrat în luptă, mergi înainte cu bărbăție. Teme-te de rău, frică însă să nu-ți fie niciodată.

*

Cea mai bună femeie este despre care gura satului tace.

*

Căsătoria cea mai fericită este unde femeia e oarbă, iar bărbatul surd.

*

Dacă s-ar putea cunoaște arama fiecărui om, ar trebui să te îndoiești că aceasta ființă atât de aplicată spre rele poate să poarte chipul lui Dumnezeu. Mai ales că și aci din ce arborele e mai mare, din ce și aruncă umbră mai îndepărtată și e un adevărat cuib de părăsite.

*

Și omul singuratic și popoare întregi caută a se înstări în ruptul capului. Daună numai că bunăstarea strică moravurile cele bune.

„Amicul poporului" 1892

GLUME, SNOAVE

Glume

Un cântec

Un porc de câine leșinat de foame și fără să aibă un ban crăpat în zece la șerpar, intră într-un birt. După ce mănâncă de face un foale ca un cerșetor, birtașul cere plata. Omul nostru îi zise:

– Ia ascultă, frate! Parale n-am, măcar să mă spânzuri, dar ți-oi cânta un cântec de care nici moșu' n-a auzit. Primește cântecul în loc de bani!

– N-am voie de cântece, banii vorbesc! – zice birtașul dincolea.

– Dar să mă înțelegi, frate! N-am să-ți cânt de-al de astea de care se aud pe la noi, ci un cântec cum nu s-a mai pomenit. Te învoiești, că, de ți-a plăcea, să fim răfuiți?

– De mi-a plăcea, fie!

Cântă câte și mai câte, dar tot nu merge. Birtașului banii îi trebuiau și nu altceva.

În urmă, cântărețul își bagă mâna în șerpar și zice din gură:

„Deschide-te, pungulіță,
Și-ți arat-a ta guriță...

– Vezi așa! – îl întrerupse birtașul – cântecul acesta îmi place mie!

– Îți place?

– Da!

– Atunci suntem răfuiți, c-așa ne-a fost vorba, ca să-ți cânt una să-ți palcă. Mă-nchin cu sănătate!

*

Tocmai pe tocmai

Se încinse doară o bătaie între o sută de Țigani și o sută Tătari; Tătarii dau cu puștile și Țiganii cu măciucile. Cum se întâmplă, că un Țigan aruncă o măciucă și omoară un tătar. Tătarii se înfurie mai rău și omorâră nouăzeci și nouă de Țigani. Al sutălea se făcu mort și scăpă. Ducându-se într-un sat, un Român îl întreabă:

– Ce ați făcut cu Tătarii, Țigane?

– Ia! Ce să facem? Nici ei, nici noi! Tocmai pe tocmai, Românico: de la ei a murit unul și de la noi a rămas unul.

*

Un răspuns cu înconjor

Un tânăr, ce numai cât părăsise băncile școlii, bagă rugare la regele Prusiei Frederic al II-lea și-i cere ca să fie denumit într-un post de inspector tare bine plătit. Regele se supără, dar nevrând a i-o spune verde, scrie pe dosul rugării următoarele: Citește. Profetul Samuil cap. 10 vers. 5. Tânărul îndată caută în Biblie locul la care a fost îndrumat și acolo citește: „Rămâi în Ierichon până-ți vor crește mustățile și dup-aceea vino!".

*

Prevedere

– Și cum poți să tu să dai domnului X adresa mea? – întreabă un student pe un altul.

– Cum, doară-i ești dator?

– Nu, dar mâine, poimâine pot să-i fiu.

*

Un Grec și un Venețian se disputau susținând fiecare că neamul său e mai pe sus decât al celuilalt.

– Și cum să nu fie neamul meu grecesc cel mai renumit sub soare, când din el au ieșit toți filosofii?

– E mai mult decât adevărat, de aceea nu se mai găsesc azi filosofi în țara voastră!

*

Foc în pivniță

Un oaspe glumeț al unei ospătării a văzut cum birtașul cară apă în pivniță. Iese afară la uliță și strigă cât îl slujesc plămânii: „Foc!". Vecinii aleargă speriați și-ntreabă ce arde?

– Arde în pivniță la birtaș, că l-am văzut de două ori ducând apă în ea!

*

– Cine sunt oamenii cei mulți ce vin la voi peste zi? – întreabă cineva copilașul vecinului.

– Doar prieteni de-ai noștri!

– Și pe tatăl tău cum poți să-l cunoști între atâta spuză de om?

– Îl cunosc că e cu burta mare și numai el cutează să deie în mama cu ce-i vine amână.

*

Muierile-s tot tinere

O doamnă a fost chemată dimpreună cu copilul său la judecătorie, drept martori într-un proces.

– Câți ani aveți, doamnă? – întreabă judecătorul.

– Șase-spre-zece!

– Și dumneata, băiete?

– Șase-spre-zece și cinci luni!

*

Femeia bolnavă

– Sunt bolnavă, domnule doctor! Să-mi dai ceva medicamente!

– Nu văd semne de boală, mă iartă!

– Poftește numai și te uită la limbă!

– Aș! Drept ai! limba dumitale are trebuință de odihnă!

*

O cugetare potrivită

Într-un vagon, între alți călători se aflau și două femei bătrâne. Ele se disputau pentru deschiderea ferestrei.

– Conductorul, dacă deschide fereastra, aici pe loc mor, că-s gingașe foc! – zice una.

– De rămâne fereastra și mai departe tot închisă, mă amețesc acum îndată și mor! – răspunde cealaltă.

Conductorul, care era de față, nu știa nici el că ce are de-a face.

Unui călător îi vine în minte cu cuget tocmai la loc și zice către conductor:

– Prietene, deschide fereastra, n-ai teamă! Va crăpa una din babele acestea; după aceea vei închide-o și mântuindu-ne și de cealaltă, vom avea pace!

*

Nebunii tot ca ei

Cetățenii unei case de nebuni (balamuc) odată s-au jurat că vor omorî medicul ce le poartă grijă, că prea îi ține rău, pe când el este gros ca un butoi. Medicul, neștiind nimic din sfatul lor, merge să-i viziteze ca de obicei. Îndată ce intră, însă nebunii roată în jurul lui și numai să-l ieie în dinți.

– Ne-ai tras nouă de la gură, ca să te îngrași tu? – zice unul. Acum o să ne îngrășăm și noi din săul tău. Fii gata, că pe-amiază avem să ne îndulcim din carnea ta, avem să te fierbem în căldarea în care ni se fierbe și nouă mâncarea cea rea.

– Nu se poate! – adaugă un altul. Vedeți că e curat o putreziciune. De vă învoiți, hai să-l aruncăm afară pe fereastră, ca să crape ca o broască!

La aceasta toți s-au învoit. Medicul vede că e lucrul dracului. Chibzuiește în mintea sa ce e de făcut, că nebunii nu știu multe.

– Ho!, zice el. Voi, prietenilor, ziceți să sar jos pe fereastră? Asta o fac bucuros, că nu e te miri ce lucru mare. De vreți să m-aduceți în corn de capră, apoi porunciți-mi ca să sar de jos în sus. Așa ceva zic și eu că e cea mai mare treabă ce se poate cere de la om pământean!

– Ai putea să faci așa ceva? – întreabă nebunii.

– Și de ce să nu?! Cât e de sus până jos atâta e și de jos până sus.

– Să te vedem dar!

Medicul le arată călcâiele, scăpând în chipul acesta din belea.

*

Mărturisire sincere

Un medic era în toată virtutea, deși ajunsese la vârsta de 80 de ani. Într-o zi prietenii îl întreabă:

– Și cum se face de ești așa de sănătos la o vârstă așa de înaintată? Trebuie să știi ceva!

– E, fraților! În toată viața mi-am câștigat pâine vieții prescriind leacuri pentru alții, – eu însă nicicând n-am folosit nici măcar un strop din ele.

*

La un birt.

– Ei, fecior! Să-mi aduci o butelie de vin de Cotnari.

– Imediat, domnule!

– Și mie una detto! – zise un alt oaspe.

– Mă rog, detto nu avem.

„Amicul Poporului", 1887

Umoristică

Un motiv cât o sută

Servitorul: Ce poftești dumneata?

Țăranul: Te rog a spune măriei sale boierului că azi nu pot veni la prânz!

Servitorul: Cară-te de-aici, mojicule, că nici nu te-a chemat nimenea!

Țăranul: Vezi, tocmai ăsta e motivul din care nu pot veni.

„Amicul Poporului", 1887

Glume

Apa stătută face beţie

Doi inşi, un bărbat şi-o muiere, erau de curând luaţi: dar încă nu se ştiau care ce plăteşte.

Drept început, pentru cunoaştere, bărbatul zice într-o zi:

– Ce nărav ai, tu nevastă, ca să ştiu cum să mă port cu tine?

– D-apoi eu, bărbăţele, n-am nici un nărav, numai cât dimineaţa mă cam fură somnul, îmi place, şi nu mă prea scol până nu răsare soarele! Şi tu, bărbate, ce nărav ai?

– Eu încă n-am nici unul, numai cât, dimineaţa, de beau apă stătută, îs dat focului, că mă îmbăt de nu ştiu de capul meu ce să fac. Atâta şi nimic mai mult.

A doua zi nevasta-şi ţine năravul şi nu se scoală până la prânzul mare. Bărbatul se scormoneşte des de dimineaţă, se spală, perie, zice rugăciunile ş-o ia pe-afară pe la câte ceva. Vine în casă şi trage o dată apă din ulcior. Şi să vezi poznă! Apa era stătută, c-a fost adusă de cu seara. S-a îmbătat sărmanul, de nu-l mai ţineau picioarele. Şi nevasta a avut de ce să ţină minte beţia aceea.

Când în cealaltă zi nevasta e în tălpi decum se ivesc zorile. Aduce apă proaspătă de la izvor şi-i dă bărbatului, nu cumva să-l mai apuce năbădăile.

*

Galant

– Ştiţi, contesă, că ieri v-am cumpărat?

– Nu vă înţeleg, domnule conte!

– De, e fotografia dumneavoastră. Eu am obiceiul, de câte ori mă duc la plimbare, a aduce nevestei mele câte-o nebunie.

*

Un domn loveşte din întâmplare căţelul unui tânăr plin de fumuri.

– Proastă creştere, zice tânărul; cum eşti în stare să dai peste un dobitoc, eşti în stare să dai şi peste mine.

– Mă iartă, domnule, nu am obiceiul să dau peste tot felul de dobitoace!

*

Doi tineri aveau poftă să râdă pe socoteala unui ţăran.

– Spune, prietene, ce eşti, un prost sau un măgar?

– Nu ştiu bine ce sunt, răspunde ţăranul cu sânge rece, ceea ce ştiu este că mă aflu între dânşii.

Un bobârnac

– Te asigur, coconiţo, domnia ta eşti unica fiinţă-n acest oraş la care am aflat o faţă suferibilă!

– Atunci domnia ta eşti cu mult mai norocos decât mine – eu n-am aflat încă nici una!

*

La un proces oarecare de la oraş o fată tânără era chemată ca martor. Judecătorul o întreabă ce slujbă are, unul din ascultători se grăbeşte a da desluşire că e fată în casă, atunci dânsa deodată-i zise: „Ba sunt fată şi în casă şi afară!".

*

Între doi prieteni

– Ce zici, frate, la însurătoarea mea? Aşa-i c-am fost om? Cugetă-te, nevastă-mea este numai de 36 ani şi e încărcată de bani ca tunul, am luat-o văduvă.

– Eu în locul tău mai bucuros luam două de câte 18 ani.

*

După durduire vine trăznetul

Erau iarăşi de curând luaţi.

– Tu, nevastă, ce nărav ai?

– D-apoi, bărbăţele, mai durdui câteodată, când îmi vine şi mie. Şi tu?

– Eu sunt blând ca mielul, îmi vine însă câteodată ca să trăznesc – Dar numai când durduie.

Într-o zi nevestei i s-a părut că bărbatul tot ar trebui să fie mai altcum, ca să n-aibă el soţ nicicum. Începe deci a-l cihai într-o formă ca aceea de să iei lumea în cap de gura ei. Bărbatul tace, cât tace, de la un timp o întreabă:

– Şi ce-i asta, nevastă?

– Asta-i durduire!

Bărbatul nici una, nici alta, îi şterge doi trandafiraşi, de-i roşesc obrajii.

– Şi ce-i asta, bărbate?

– Trăznet, nevastă, că el după durduit urmează, o ştii tu bine, că din senin numai nu se poate.

– Dac-aşa merge vorba, apoi pace să fie, că de unde nu, văd eu că n-o să fie bine. Durduitul tot ar mai merge, dar trăznetul e dat focului şi, decât să mai fie, mai bine-mi muşc limba din gură.

*

Într-un proces de despărţire bărbatul era acuzat că şi-a bătut muierea. Dar toate câte le-a zis nu i se păreau încă de ajuns, spre a-şi descrie femeia

aşa precum credea el că trebuie să facă – drept ceea ca vârf la toate de încheiere, zice către protopop:

– Părinte protopop, ca să te convingi că am dreptate, să rămână nevasta mea o săptămână cu sfinţia ta, să vezi dacă e de trăit cu ea.

*

– Cine sunt aceşti domni care vin la voi, întreabă un oarecine pe un copil ca de 5 ani al vecinului.

– Prietenii noştri.

– Dar tatăl tău care este?

– Domnul cel gras.

– Cum îl ştii?

– Îl cunosc pentru că bate mai totdeauna pe mama.

*

Judecăţi ciudate

Un maistru s-a întâmplat de-a căzut jos de pe acoperişul unei înalte case de la oraş. A fost însă aşa de bine, că tocmai atunci trecea pe uliţă un om, şi maistrul i-a căzut pe un umăr şi l-a turtit la pământ, pe când el s-a lovit, ce-i drept, cât de bine, peste puţin însă iar s-a cârpit ca şi cum nimic nu ar fi păţit. Feciorul celui stropşit de maistru merge la judecătorie şi-l acuză pe acela zicând că el cu voia i-a sărit la tată-său în cap, şi prin urmare trebuie să plătească despăgubire şi să sufere şi pedeapsă. Maistrul din parte-şi spunea că totul a fost contra voinţei sale – n-a voit nici să cadă jos, dar nici să stropşească pe acela – prin urmare el e cu totul nevinovat.

Judecătorul, după ce-şi adună toate minţile aduce hotărâre ca tânărul să se urce pe acoperişul acelei case şi să se arunce jos asupra maistrului, ce va trebui să se preumble pe uliţă în răstimpul acela. În urma unei astfel de judecăţi, fireşte că toată afacerea a rămas baltă, după ce feciorul îşi preţuia pielea mai scump decât să se poată hotărî la a face aşa ceva.

*

Principele Ossone, viceregele Neapolei, avea să graţieze cu prilejul unei mari serbări pe un osândit la închisoare. Spre acest sfârşit însuşi viceregele s-a dus în închisoare şi a ispitit de-a rândul pe şase inşi, că pentru ce fapte sunt judecaţi şi puşi în fiare precum se găsesc.

Cel dintâi cheamă drept martor pe Dumnezeu că el este cu totul nevinovat; al doilea zice că pizma şi răutatea duşmanilor săi l-a adus la astă stare; al treilea se jura amar că lui i s-a făcut cea mai mare nedreptate atunci când l-au judecat la închisoare; al patrulea aruncă toată vina în sarcina muierii sale; al cincilea recunoaşte a fi fost o unică dată ceva cam lung la degete, poate însă să se dovedească cu vecinii că el e omul cel mai drept; al şaselea

vede că toate scuzele acelora fac pe viceregе să se scârbească, de aceea el o ia cu totul pe altă coardă şi zice fără nici o păsare: „Măria-Ta! Eu nu cred să fi fost vreodată un mai mare ştrengar decum am fost eu, pedeapsa ce-o am e iac-aşa, floare la ureche, sunt vrednic de mai mult în urma fărădelegilor mele fără număr!".

– Dezlegați fiarele insului acestuia şi-i dați drumul numaidecât – zice viceregele –, căci în societatea unui astfel de om se vor strica şi ceilalți, care sunt, se vede, oameni tare cum se cade.

Ba i-a dat şi ceva parale de drum, dându-i învățătură să se facă omul lui Dumnezeu.

*

Două zile mai târziu iar era Ossone într-o închisoare, iarăşi ca să grațieze pe cineva. Întâmplarea cu cei şase se vede a fi străbătut pân' la ei, căci toți se făceau curat draci împielițați, care de care întărea că el de furci a fost vrednic, dar nu de lanț numai, şi erau la 300.

– Ce mai ticăloşii ați face voi, trăzniților, dacă v-aş da drumul! Dezlegați pe acela din unghi.

Acela era un călugăr judecat pentru a lui necredință. El a fost zis că nici nu-i pasă de închisoare, după ce în mănăstire de-o mie de ori e mai prost. A şi fost trimis din nou dar la mănăstire.

*

Tot în Neapole trăia pe timpul acela un bogătan vestit de zgârie-brânză, căruia îi părea rău mai că şi după ce băga în gură – numele lui Ferronelli. Acesta a pierdut odată o pungă înghesuită cu galbeni. Numaidecât plăteşte de se publică în toate ulițele că cel ce i-o va reda va primi un onorariu de-o sută de galbeni. Aflătoarea a fost o biată văduvă săracă, dar o femeie cu frica lui Dumnezeu. Ea duce numaidecât punga la Ferronelli. Acesta, de mare zgârcă ce era, şi-aci a vrut să facă câinie şi, când numără banii, ca mai şterge o sută de gălbenaşi.

– Bine, lele!, zice el, eşti de treabă femeie. Ce-a fost al meu mi-ai adus omeneşte; nu lipseşte decât o sută de galbeni, onorariul dumitale, pe care, se vede, ți l-ai luat de cu vreme. Am isprăvit dar şi-ți mulțumesc!

În zadar erau toate jurămintele bietei văduve că ea n-a luat nici o para frântă, c-atât nu-i mult – acela ținea una ca mutul, că lipsesc o sută de galbeni.

În urmă a ajuns lucrul şi în urechile viceregelui Ossone, care bine ştia ce poamă e Ferronelli. Nici nu întârzie el şi-i cheamă de față.

Ferronelli susținea sus şi tare că punga este a lui şi-o cunoaşte, căci el a cumpărat-o, asemenea sunt ai lui şi banii, numai că lipseşte din ei o sută de galbeni.

– Bine!, zise Ossone: cel ce a făcut punga dumitale a mai putut face și altele asemenea aceleia: bani iarăși tot la un fel sunt bătuți. Astă pungă nu poate să fie a dumitale, deoarece cuprinsul ei e cu o sută de galbeni mai mic. Femeie! Astă pungă aparține ție până se va afla păgubașul, iar domnul Ferronelli va aștepta până se va găsi punga dânsului.

„Amicul Poporului", 1888

Anecdote

O stâncă despre care multe se vorbesc

Un străin ce urca Detunata întreabă pe moțul ce tocmai se cobora dacă se vorbesc multe despre această minune a naturii.

– Da, Domnule! multe și minunate lucruri se vorbesc despre Detunata noastră.

– N-ai fi atât de bun să-mi spui vreo poveste, tradiție, ce are de a face cu astă stâncă măreață?

– De ce nu? Câte voiești. Așa de pildă numai deunăzi au urcat Detunata doi străini și anume pe cărarea asta, de întors nu s-au mai întors nici azi.

– Grozav! Dar ce s-a ales de ei?

– Ce să se aleagă?! S-au coborât pe cealaltă parte a stâncii, nu pe unde s-au fost urcat!

*

Nu-i trebuie însuriș

– Vină, dragă, – zice mama către copilul său de șapte ani, ce sta la o parte, nu vroia să se-amestece în toiul jocului a unei cete de băieți – vină, joacă-te și tu și cu o cale alege-ți pe una din frumoasele copile de nevastă, pe când ai să fii mare!

– Ba, răspunde băiatul, nu vreau să am nevastă. Dumneata, mamă, cugeți că-s așa de prost, ca să-mi iau muiere, care să mă aibă mereu și traiul să mi-l amărească, cum te văd făcând cu tată-meu în fiecare zi?

*

Vinul slab

– Și de ce pui mata vinul pe scaun și nu pe masă? – întreabă birtașul pe oaspetele său.

– Pentru Dumnezeu! – răspunde acesta cu sânge rece – sunt un om milos din fire și vinul dumitale e atât de slab, că trebuie să-i dau nițel timp ca să se odihnească, doar își vine în puteri!

*

O definiție

– Ce înțelegi tu sub cuvântul: lege?, întreabă cineva odată pe înțeleptul Solon.

– Legea, răspunde acesta, e un fel de țesătură de păianjen, în care muștele cele mici se prind ușor, pe când cele mari o rup și zboară mai departe, fără să sufere ceva.

*

Ceea ce omul nu știe

– Ah, crede-mă – zice un bărbat către o tânără nevastă, ce tocmai se întorcea de la înmormântarea soțului său – crede-mă că tare mă doare când știu de ce odor de bărbat te-a despărțit moartea nemiloasă.

– A bună seamă – răspunde văduva – bărbatu-meu a fost tare cumsecade. Această nenorocire însă mă atinge cu atât mai dureros, cu cât știu că pe cine am pierdut. Nu știu însă că ce fel de om are să fie cel ce o să-i ocupe locul.

*

Și acesta este epitaf

La anul 1879 un Rus al cărui fecior, cu ocazia trecerii Dunării, s-a înecat, fără ca să i se poată afla cadavrul, a ridicat pe țărmurile mărețului fluviu o piatră cu următorul epitaf:

„Aici odihnește în Domnul Ivan Alexevici, care la anul 1877, cu ocazia trecerii Dunării s-a înecat, fără să i se poată da de urmă".

*

Dovezile însurătorii

– Dumneata, Ispas Plăcintă, – întreabă judecătorul – zici că trăiești la o masă cu acuzata, acum de opt ani de zile? vorba e dar că sunteți bărbatul și muierea, nu-i drept?

– Și ai dumneata dovadă sigură despre aceea că suntem soți?

– Am, da! Două fete și-un fecior.

Slova

„Amicul Poporului", 1889, p. 108-109

Sfat nimerit

Tată dragă, tu tot zici că doica fierbe mai bine decât bucătăreasa; pentru ce nu faci din bucătăreasă doică?

„Amicul Poporului", 1889, p. 113

Evanghelia cea mai aleasă*

'Nainte vreme, 'ice, că nu se poftea de la preoți ca să fie dobă de carte. Glasurile, cu toată a lor ceată de podobii, acestea se cerea ca să le știe ca pe apă. Încolo: puțină cetanie la Ceaslov și Psaltire, ceva scrisoare potcovită și ca vai de capul satului – ca să nu se afle omul tocmai cu crucea pe degete, când iscălește –, era de-ajuns omului atât ca să fie fruntea cozii pe la satele noastre.

C e b i n e c ă n o i n - a m a p u c a t a ș a v r e m i ! Destul că un popă d-aceia nu știa să zică pe evanghelie nici o boabă.

De unde, nu se știe, – destul că turma părintelui află cum la alte biserici cu totul altă făină se macină și se supără foc.

Dau în dreapta, apucă în stânga, dar n-ai ce! Suflet de la mort nu puteai cere nici pe vremile acelea. Părintele ținea drumul ce-l bătuse. Vorba aceea: pe calul bătrân s-a mântuit să-l înveți, ca s-alerge-n buiestru.

Nemaifiind încotro, oamenii aleargă la protopopie și se jeluiesc cum adicătelea satul lor e satul lui Cremine. Părintele nu știa nici trei și sfânta evanghelie au și uitat cum merge, că-n veci n-au parte de ea.

– Nu se poate, fiilor, nu se poate! Sfânta evanghelie e cheia la toate și făr' de ea păgâni și vameși au să iasă din voi, – le răspunse protopopul aproape plin de mânie.

– Te poftim, părinte protopoape, să ieși la fața locului. Vedea-vei c-am ajuns de izbeliște și e vai și au! de bietele noastre suflete.

– Voi merge, da! Voi merge, fiindcă trebuie să mă duc. Duminică, chiar Duminică nu mai departe, am să fiu alăturea cu voi la slujba dumnezeiască. Tuns și ras are să fie îndată ce n-o spune așa cum stă scris negru pe alb în carte.

În viitoarea Duminică, biserica era tescuită de oameni. Fiecare vroia să vadă cu ochii felul cum s-a alege cașul de zer.

Se-nțelege că părintele protopop încă sta la o parte și aștepta să vină vremea evangheliei.

Când la adică, părintelui nici că-i pasă, c-apucă evanghelia pe dos – iese în ușa altarului și începe să zică:

– A fost odat-o pasăre,
'Naltă-n picioare
Ș-albă pe sub foale...!

* Din „Ardeleanul glumeț" sau 101 de Anecdote poporale, de Gr. Sima al lui Ion. Sibiu 1889. Tiparul și editura lui W. Krafft – Prețul 50 cr.

Dar prota din colea stă să crepe de mânie și-i taie vorba cu:

– Aceea o fi cocostârcul, părinte, haine sfinte!

– Acela, acela!

Într-aceea părintele ocheşte pe protă cu coada ochiului. Nu i se pare și-o ia pe altă coardă.

– Părinte protopoape!
Am șase juncatei
Patru fie-ai tăi
Şi numai doi ai mei;
Mai am trei sute de oi
Scrise la simbrie
Una rămâie mie
Şi două ție
Şi las' așa să fie, – Amin!

– Aveți un odor de preot ca acela, zice părintele protopop, după ce trece slujba. N-are soț nici la vlădicie. Evanghelia de azi e cea mai aleasă din câte am auzit în viață. O vorbă să nu crişcați mai mult asupra dânsului, că v-ați aflat beleaua cu mine!

„Amicul Poporului" 1890 – Sibiu, p. 60-61

Anecdote

U n p u n g a ş a fost prins cu mâna în sac tocmai într-o zi de bâlci – urmarea a fost că l-au pus la răcoare.

– Aoleo, mămucă, ce pagubă, că nu mă lasă în voia mea, că și pentru mine azi-s Paştile!, zice el către temnicer.

*

Dragoste şi ţigară

Un tânăr ce tocmai ieşea de la drăguță-sa, umblă să-şi scoată nişte ţigarete din buzunar.

– Ştie dracul cum se face că, de câte ori ies de la Marița, toate țigaretele îmi sunt turtite!

*

Totuşi trebuie să se grăbească

Badea Vasile era la jupânul și-și uda măseaua cu holercă – când iată că Florica – fata lui – aleargă pe ușă ca mânată de vânt.

– Tată! Să vii acasă, că mama a născut un copil!

– Voi merge, Florică, numai să trag acest ciocan de holercă.

Nu trece mult și Florica iar e aci.

– Tată! Să vii acasă, că mama a născut înc-un copil!

– La naiba! Ți-am spus că vin, numai să-mi trag holerca!

Peste puțin Florica iar intră pe ușă.

– Tată ! Să vii, că mama a mai născut un copil și acuma-s trei în capăt!

– Măi și totuși trebuie să mă duc, că, de unde nu, aia nu se mai oprește!

*

O reclamă ingenioasă pe care o publică un ziar din Melbourne (Australia):

„Mă îndatorez ca, atunci când, în urma îngrijirilor mele, bolnavul nu se va îndrepta, să plătesc jumătate din cheltuielile de înmormântare."

Doctorul Peterson

*

Cavalerie

Un soldat merge pe stradă c-un sac în spate. Îl întâlnește pe maior.

– Ce ai în sac?

– Trăiți, domnule maior! Am orz pentru domnul locotenent pe deseară.

*

La un examen

Profesorul: Întrebarea te încurcă, domnul Vrăbiescu?

Studentul: Ba nu, întrebarea nici deloc, ci numai răspunsul, el îmi stă în gât.

*

De la cununie

Le cădea greu tinerilor urcarea dealului pe care sta biserica, că drumul era prost de tot.

– Al dracului drum – zice mireasa –, de știam, mai bucuros lăsam lucrul baltă!

– De bună seamă, când o să mă cunun a doua oară, astă biserică n-o să aibă parte de mine – răspunde mirele.

*

La fript

Pe puntea unui râu se întâlnește un boier și un țăran.

Boierul (cu asprime): Fă-mi loc să trec, că n-am obicei să înconjor toate dobitoacele!

Țăranul: Ba eu le ocolesc!, și se dete la o parte lăsând loc să treacă boierul.

*

Verde spus

Erau mulți adunați la petrecerea de ziua numelui. Unul din oaspeți, un străin, din nebăgare de seamă, n-a fost recomandat la stăpânul casei. Străinul sta într-un ungheț pus pe gânduri.

– Dumitale îți este urât, precum văd, domnul meu?

– Da! Al dracului de rău îmi trece vremea. Și dumitale?

– Și mie grozav de rău.

– Ce-ar fi, oare, dacă ne-am lua tălpășița?

– Durere, eu nu pot s-o fac, pentru că sunt stăpânul casei.

*

Război chinezesc

Artileristul: Corăbiile de război ale francezilor se văd în zare.

Mandarinul (generalul): Dă-i drumul la un tun!

Artileristul: D-apoi că glonțul n-are s-ajungă decât pân' la jumătate cale, că-s departe foc.

Mandarinul: Atunci dă drumul la două tunuri!

*

O definiție

– Ce înțelegi tu sub cuvântul: lege?, întreabă cineva odată pe înțeleptul Solon.

– Legea, răspunde acesta, e un fel de țesătură de păianjen, în care muștele cele mici se prind ușor, pe când cele mari o rup și zboară mai departe, făr' să sufere ceva.

Grigore Sima al lui Ion, p. 98-99

D-ale lui Păcală

– Trei bătăi pentr-o gâscă –

Lui Nenea Păcală începuse a-i merge frunte de rău, cugeți că nu era tocmai lucru curat. Apucase a rămânea numai pe o seacă de gâscă, el și muierea, două guri; ș-apoi cm e zisa: „Decât să fii sărac, mai bine să n-ai nimic".

– Mi-i acru sufletul, măi muiere, când mă cuget la gâsca noastră – zicea Păcală – ș-acum și mai apoi. E stearpă al dracului, înmulțitură n-o să aibă până-i cucul, se vede.

– Că drept ai – răspundea muierea din a sa parte – acum nici eu nu mai trag nădejde. Dacă era de soi, de câțiva ani, de când o ține, nu avea vreme să facă roadă.

– M-am gândit mult – urmează Păcală a zice – și lucrul cel mai cu minte judec a fi s-o dăm pe parale, dar cu preț, știi colea, că-i singura jigăraie, ce biet ne-a mai rămas. Mâne-zi și mâi la târg, tu la cât zici s-o țin?

– Da ia la o sută de lei, că face, după ce numai pe ea o avem. Cei cu mai multe pot să le dea mai la modru, noi însă, când o vindem, am dat tot, nimic nu ne mai rămâne, făr' sufletul din oase.

Cumu-i mâine Păcală e în târg, alături cu alți gâscari, și așteaptă să-i sosească norocul. Nu trece mult și vede numai că vine jupânul Avrum, care cumpără tot ce-i vine-n cale. Pasă-mi-te s-apropia te miri ce sărbătoare evreiască și lifta avea nevoie de multe gâște.

– Dar tu, moi vomule, chit cere la ghisca teu? – întrebă el pe Păcală.

– O sută de lei în capet, jupâne, nici mai mult, nici mai puțin; așa ne-am înțeles, eu cu muierea, care-i acasă, nu-i aci, – răspunde Păcală.

– Chind fi la el boi se tragem la jug atunci da la tine un suta lei, pun' atunci nu dam for zece...

Zicând aceste, jupânul Avrum aruncă lui Păcală două bucăți de argint de câte cinci lei una, înhață gâsca și pleacă spre casă.

– Mai optzeci de lei, jupâne! – strigă Păcală urmărindu-l – Că de unde nu îți afli beleaua cu mine, că te cinstesc nene cu trei drăguțe de bătăi, de ale lui Moș Sân-Petru; sunt floare la ureche numai, pe lângă ceea ce ai să capeți de la mine.

Se uită Păcală cât de colo, că unde își are jupânul Avrum locuința și, după ce și-o înseamnă bine, pleacă spre casă ca împreună cu muierea să pună la cale felul răzbunării.

Cine știe de unde află Păcală că jupânul Avrum vrea să-și zidească niște case noi.

Cumu-i mâine vezi numai un om încărcat cu tot felul de unelte ținătoare de măiestria lemnăritului, încât de abia se mișca, îl vezi numai că trece cu pas domol pe dinaintea casei jupânului Avrum. Acesta ședea cu coatele pe fereastră și sorbea aerul proaspăt al dimineții.

Îndată ce vede el pe Păcală încărcat de unelte cum era, îi vin în minte casele cele noi și, în credința că are de a face cu un maistru iscusit de tot, intră la tocmeală cu el.

Târgul se face din două-trei vorbe, că Păcală era ieftin al dracului. După ce dau mâna, jupânul pune în brâncă la cela optzeci de lei drept arvună și pe loc și pleacă la pădure s-aleagă împreună lemnele, ce le-or crede mai potrivite pentru lucru.

Sosiți la margine de codru, sluga rămâne lângă căruță și cai; iar jupânul cu nenea Păcală apucă prin desime după nevoie și supărare.

Că arborele cutare e numai bun de talpe, cela de ușiori și mai de cununi, în sfârșit aleg ei la lemne, vezi, că doar era în codru, încât nu le mai lipsea decât unul singur. Aci Păcală era din seamă afară gingaș. Că acesta era prea 'nalt, cela prea gros ori prea subțire, nicicum nu era bine.

Purcezând așa, firește că ei s-au afundat cât colo prin pădure și Păcală se vede acum la largul său.

– De arborele acesta mi se pare, jupâne, – zice Păcală –, măsurând cu ochiul de sus până jos un arbore zdravăn de tot. Fii bun, jupâne, și-l cuprinde în brațe, să mă încredințez dacă dă la grosime.

Pe când Avrum încinge brațele sale în jurul arborelui, Păcală trece de cealaltă lature, îl apucă de amândouă mâinile și i le leagă tun cu o sforicea, pe care anume o adusese.

Sta acum Avrum cu arborele în brațe, cugeți că-i un flăcăiandru necopt, căruia i s-or aprins călcâiele de dragoste.

– Acum să ne înțelegem, jupâne! Eu sunt omul cu gâsca cea de-o sută de lei. Atunci am primit douăzeci de lei, acum încă optzeci; ceea ce face o sută în capăt; prin urmare suntem răfuiți, încât din partea dumitale, jupâne. Vine încă rândul meu la moară și după ce-s român, voi a mă ține de vorbă, ca să nu am păcat. Zis-am la vremea sa c-o să te cinstesc cu trei bătăi de cele tătărești, ca să rămână de poveste la neamul meu cât a fi mălai în țară.

Și unde nu mi se apucă Păcală de-a pisăzarea și dă-i, băiete, și dă fără milă pe de toate laturi, de zău se trecu de glumă, că jupânul e curat numai răni și vânătăi.

– Cu două bătăi îți rămân dator, jupâne, pentru ziua de azi, n-avea teamă însă, că Păcală se ține de cuvânt și nu știu ceasul când iar o să te împiedici de mine.

Apoi se pune, îl dezleagă pe evreu și-i dă drumul, iar el apucă în altă parte.

În ziua următoare Avrum nu se poate scula din pat cu rea pierire, că toate cele îl dureau, cugeți c-a scăpat de tătari. Și n-a fost încotro, a trebuit să trimită după doctor.

Cine știe cum se face, că Păcală încă e în partea locului, acum cu unelte de doftorie. Și treaba se face așa că jupânul apucă pe mâna doctorului celui nou, venit numai de curând din țări străine, și acesta era Păcală însuși, el și nu altul.

Jupânul, înțelegând că cu ce poamă scumpă are de-a face, îl plătește bine și încă înainte. Vezi, voia bietul om să se întrame mai degrabă.

– Mai întâi o baie caldă, apoi te voi unge cu niște unsori – zice Păcală – de pe mânezi n-ai să mă mai poftești nici deloc.

Păcală întinde pe jupânul în pat cu fața în jos și te miri ce face și ce nu face, că mi ți-l leagă de pat, măi, cu uneltele lui cele de doftorie, vorbă să fie, de să fii cine să fii și molcom trebuie să stai!

Știut să fie că pe căseni i-a împrăștia Păcală în toate părțile, pe unul c-o treabă, pe altul cu alta, așa că putea să doftorească cum îl tăia capul, de boarea lor.

– Acum, jupâne, urmează bătaia a doua, știi vorba și înțelesul, nu vreau să-mi rămână pe suflet, că io-s omul cu gâsca!

Și ține-te, jupâne, că te-a văzut sfântul!

După ce a dat Păcală pe el pân' n-a mai putut, s-a dus p-aci încolo, spunându-i c-o dată încă mai are să-i măsoare coastele.

Văzând jupânul că cu Păcală și-a aflat beleaua, după ce s-a mai întrămat, cum focare s-a întrămat; – tiptil și pe neștiute își adună ce are mai de preț și hai să ieie lumea în cap, încotro l-or duce cei doi ochi ce-i are. Îl cuprinsese frica, se vede, și cu groază se cugeta la bătaia a treia.

Într-o de către seară, tocmai pe când s-amesteca ziua cu noaptea, vezi numai că iese din oraș o căruță încărcată cu seminție evreiască și-apucă drumul ce te duce știe cine știe până unde. Era jupânul Avrum cu ai săi.

Lui Păcală cugeți că curat altă aia-i spune, că dumnealui tocmai în vremea aceea venea spre oraș, alăturea cu un lăiete de țigan.

Ce se înțeleg aceștia amândoi, ce nu se înțeleg, ei vor fi știind mai bine, destul că, pe când dau a se apropia, țiganul apucă înainte, iar Păcală rămâne mai îndărăt.

Acum era întuneric bine și pe om nu puteai să-l cunoști, făr' dacă era chiar lângă tine.

Sosind țiganul în dreptul căruței, începe să strige că:

– Io-s omul cu gâsca, jupâne, de la mine ai mâncat papara! – apoi la fugă, băiete, de cu ogarul și să nu-l ajungi. E aprig țiganul de picior, când vede cea rea.

Sluga n-are ce lucra, făr' cât zici trei desprinde un cal de la căruță, se aruncă pe spinarea-i și hai după el să-l prindă.

Într-aceea sosește Păcală și iar apucă pe jupânul de plete.

– Bătaia a treia și totodată cea din urmă – zice el –, apoi ne-am răfuit pentru acum, jupâne! De cumva mai ai poftă bucuros la anul și la mulți ani, știi vorba noastră românească.

Pe când s-a întors sluga, stăpânul său nu știa să zică făr' numai „vai și au, māmuca mea"!

Grigore Sima al lui Ion,
Amicul Poporului 1891, p. 62-66

Lucrătorul înțelept

Domnul: Ce zici, putea-o-aș tăia cu fierăstrăul ăsta un om în două?

Lucrătorul: Nu!

Domnul: Cum să nu?

Lucrătorul: Nu, pentru că nici unul n-are atâta răbdare să stea până-l tai.

„Amicul poporului" 1891, p. 103

Anecdote

Servitorii

Doi servitori se întâlnesc pe stradă; unul din ei întreabă pe celălalt:

– Ce? Ți-ai părăsit stăpânul?

– N-am voit să fiu la dânsul; fumează un tutun foarte prost!

*

Țigări neprețuite

Un domn avut fuma țigări cât se poate de proaste. Un amic al său îi făcu imputări:

– Cum se poate, frate, ca tu, om cu stare și încolo mână spartă, să fumezi niște țigări atât de ordinare?

– Ei, nene, răspunde celălalt, aceste țigări sunt pentru mine de o valoare foarte mare, cu nici un preț nu le-aș schimba; căci, dacă soacră-mea începe a cârti, n-am decât să aprind o țigară și ea cât zici trei o tulește din casă.

*

O neînțelegere

Într-o societate se întâlnesc doi bărbați, unul de stat înalt, celălalt pitic de tot.

Bărbatul înalt și de un caracter glumeț zice celui mic:

– Ia ascultă, nene, eu n-aș vrea să fiu în pielea domniei tale!

– Ce fel, domnule, răspunde îndată cel mic, cum poți d-ta zice așa ceva, și pentru ce, mă rog, n-ai vrea să fii în pielea mea?

– N-ai pentru ce te superi, simplu numai din cauza că pielea d-tale ar fi prea strâmtă pentru mine.

*

Oștire și copii

Un părinte de familie se plângea unui amic al său: „Crede, mă frate, că cu copiii n-are cineva decât necaz și supărări; dacă ai băieți, ți-i ia la oștire, dacă ai fete, se ia oștirea după ele".

*

Copil îngrozitor

Costică, prietenul domnului și al doamnei, vrea să sărute pe micul Ioniță.

– Ba nu vreau, na!

– De ce?

– Nu-ți ajunge că săruți pe mama?

*

– Pentru ce bei atâta vin?

– Ca să-mi înec în el gândurile.

– Și izbutești?

– Ba, că toate știu să-noate.

*

Între bărbat și nevastă

– Ești atât de zgârcit – zice ea – că, să mor eu, ai fi în stare să iei și pe fata dracului, numai să-ți aducă o zestre mare!

– S-ar putea, dar mă oprește legea, drăguță.

– Cum?

– Nu știi că legea oprește ca să iei în căsătorie pe două surori?

*

Băiatul șiret

O mamă dă un măr la micul său fiu.

– Alecule, ține acest măr și să-l mâncați împreună cu soru-ta, dar vezi de-l împarte creștinește. – Dar cum se face această împărțeală, mamă?

– D-apoi așa c-acela care împarte dă partea mai mare la celălalt.

– Dacă-i așa, ține, Elena, mărul și-l împarte tu!

*

Între doi soți:
– Ce vrei să-ți dau, draga mea, pentru ziua ta?
– Îți mărturisesc că nici eu nu știu!
– Ei, bine, atunci îți dau un an pentru a te gândi.

*

Între doi prieteni
– Așadar ți-ai pierdut soacra la opt zile după nuntă?
– Ce femeie de treabă! Mi-a fost promis că are să-mi îndeplinească toate dorințele și s-a ținut de vorbă, împlinindu-mi pe cea mai mare din ele.

*

N e v a s t a : Ia ascultă, dragă, trebuie să cumperi negreșit o perdea la fereastră, că domnul de vis-à-vis se uită mereu la mine și nu totdeauna sunt îmbrăcată.
B ă r b a t u l : S-a uitat vreodată?
N e v a s t a : Nu, dar poate...
B ă r b a t u l : Lasă, nu te îngriji, draga mea, căci, dacă te va vedea, își va pune, cred, el singur perdea la fereastră!

*

S e r v i t o r u l : Vă rog să-mi dați pentru domnul locotenent o sardină.
C o m e r c i a n t u l : În ulei?
S e r v i t o r u l : Nu! În hârtie, mă rog!

*

Într-o școală evreiască
Dascălu-ntreabă pe copii:
– Ce greșeală au făcut fiii lui Iacob vânzând pe fratele lor, Iosif?
– L-au vândut prea ieftin, strigară cu toții în cor.

*

Câte zile ai stat închis?, întreabă un căpitan pe un soldat.
– Trei zile... Să trăiți, don căpitan!...
– Cum, dobitocule, nu îți dai seama cum vorbești?!, strigă căpitanul plin cu mânie.
– Nu... nu... Don căpitan..., să nu trăiți!, răspunde soldatul înspăimântat.

*

Dialog de dragoste
– Drăguță, dă-mi o guriță...
– Nu pot...
– De ce mă chinuiești atâta, îngerașule dulce?
– Fiindcă am mâncat tocmai astăzi usturoi!...

*

– Nu pot înțelege, nene Dănilă, mecanismul telegrafului; cum dracu' lovește sârma la un capăt și se aude tocmai la celălalt?

– Ei, da prost mai ești, măi Elefterescule! Dacă iei câinele, îi dai peste coadă, nu zbiară din gură?

*

Un cerșetor cerând pomană și fiind alungat, zice cu amărăciune:

– Am cerut, Doamne, și nu mi s-a dat!

*

La examen

– Bravo! Nu ți-e rușine, Dănilă, să ai trei la matematică?

– Dar, domnule, crezi că mi l-am pus eu?

*

– Ce mai e nou, amice, cum te mai lauzi cu sănătatea?

– Foarte bine, nene Dănilă, zdravăn ca un bou! Dar tu?

– Slavă domnului, zdravăn ca un măgar, răspunde Dănilă.

*

Doi pungași înaintea justiției.

– Cum te cheamă?, întrebă judecătorul pe unul.

– Ce profesie ai?

– Proprietar de moșii.

– Dar pe tine, întreabă judecătorul pe celălalt pungaș, cum te cheamă?

– Ienache Dănilă.

– Ce profesiune ai?

– Sunt administratorul moșiilor d-lui Elefterescu, răspunde cu ifos Dănilă.

*

Dănilă susținea într-o convorbire că cu cât cineva e mai deștept la vârsta copilăriei, cu atât e mai prost la bătrânețe.

– Precum se vede treaba, îi răspunse unul, deștept ai mai fost când erai copil!

*

La examenul de bacalaureat.

Profesorul: Spune-mi ceva despre ordinul rumegătoarelor. Știi ce e un rumegător?

Elevul: Da.

Profesorul: Dă-mi vreun exemplu!

Elevul: Boul...

Profesorul: Bine! Închipuie-ți că ai un bou în fața dumitale – spune.

Autentic.

*

Bunica mamiferă

Un profesor întreabă pe o fetiță:

- Poți să-mi spui un mamifer care n-are dinți?
- Da, domnule profesor.
- Dă-mi un exemplu!
- Bunica mea!

*

Un prieten spunea unui bancher care dăduse faliment:

- Ce ai să spui, dragă prietene, creditorilor d-tale când îi vei întâlni?
- Dar nu-i voi mai întâlni, căci ei merg pe jos, iar eu în trăsură.

*

Doctorul întreabă pe un caporal bolnav:

- Unde te simți mai rău?

Caporalul, după ce s-a gândit un moment:

- La cazarmă, domnule doctor.

*

La un birt

Un domn găsește un fir de păr în bucatele ce i se aduse. Îl scoate. Peste un minut găsește altă; de astă-dată cheamă pe chelner.

- Prietene, dacă asta va continua, voi fi nevoit de a-ți cere un piaptăn.

„Amicul poporului" 1892, p. 90-94

Glume

Nevinovăție copilărească

Copila: Mamă dragă! Pentru ce zice domnul tenente, cându-i cu tine singur: „Scumpă Mărioară, și acum, doamnă baroneasă"?!

*

Care a dat corfa?

- Domnișoară dragă, vă rog...
- Mersi, domnul meu, sunt angajată!
- Nu la joc, domnișoară dragă, dar ședeți pe pălăria mea cea nouă!

*

Cura cu apă!

Medicul: Ce văd ochii mei, chir Bogdane? Eu te-am trimis, azi două săptămâni, la băile de la Elöpatak și dumneata te-ai și reîntors la București?

Chir Bogdan: Da, după ce m-am convins că berea de aici nu se deosebește întru nimica de apa din Elöpatak, m-am hotărât să-mi continui cura în București.

„Amicul poporului" 1892, p. 99-101

Muierea e vas spart

De-o pereche de oameni se ținea sărăcia și nevoile vieții ca scaiul de oaie. Oricât da din mâini și din picioare în zadar, de cum azi, mai rău mâine – blestem, nu altceva, cugeți că era pe capul lor.

Dar norocul e schimbător, azi e la mine, mâine la tine și uneori îți iese în cale când nici n-ai crede.

Într-o zi vede omul nostru în grădina boierească din vecini o ardere de bani, își însemnă locul, că e drept la tulpina unui păr și cu o cale, n-are ce lucra, făr' arată și la nevastă.

Târziu în noapte, după ce toți oamenii s-au așezat, se ia bărbatul cu muierea peste gard, sapă comoara și află atâta bănet, de-au umplut o straiță cu ei.

Bărbatul te miri ce-i trece prin minte, după ce isprăvesc, se urcă în păr și scutură la poame. Când colea, ce să-ți vadă ochii?! În loc de pere, cădeau la pești, care de care mai zdravăn și mai mare, nu i-am visa la noapte. Muierea s-a ciudit grozav, bărbatul însă se făcea numai, căci el a fost, care în-de-cu-seară, prinzând-i, îi agățase în crengile pomului.

La întoarcere purced pe altă cale, ca să-și piardă urma și trec chiar pe dinaintea porții boierului. Fiind acum de către ziuă, acesta se sculase și făcea o larmă de groaza să te ia. Era un rău suflet de om și mare păgân, se vede, dacă nici noaptea nu avea pace, cum au alți botezați.

– Și ce tărăboi să fie acesta?, bărbate, întreabă muierea.

– Tărăboi de să-ți faci trei cruci cu Doamne ajută – răspunde bărbatul –, pentru că tocmai acum umflă Necuratul pe cuconul boier.

Sosind ceia acasă, pitulează bănișorii sub vatră, frig la pești și mănâncă, apoi se culcă și, obosiți de trudă și nesomn, nu se scoală până târziu.

Pe când dau ei a se scormoni, bărbatul hai să cerce că a muierii credință până unde merge. Se pune deci și începe a o cihăi, că uite, de azi înainte ai să fii așa și pe colea, dar nu mai mult o gloabă, că te țesăl, de te ustură pielea, neam rău și vită stricată ce ești!

– Eu neam rău și viță stricată?! Tu, ticăitule și urgia oamenilor! – răspunde muierea făcută foc și pară de mânie. O să-ți arăt eu că cine-i neam rău și viță stricată, acum în minuta asta de ceas, de-o să am pace pe veci.

Și într-adevăr că numaidecât o tulește în vecini la boier și-i spune toată treaba cu săpatul comorii.

Bărbatul în vremea aceasta ia bănișorii de sub vatră și-i pitulează singur știe că unde.

Nu trece mult și boierul e aci dimpreună cu jurații satului.

Caută, răstoarnă, nu lasă nimic necotrobăit, dar în zadar, că nici urmă de comoară.

– Boieri dumneavoastră și oameni de omenie – zice bărbatul –, nu vă luați după treanca-fleanca și melița asta de muiere, pentru că vă poartă după cai verzi ziua în amiaza mare, zău în cruce!

Și muierea cu atât mai vârtos sta să nu crape de necaz.

În cele din urmă n-a fost încotro, omul a fost dat pe mâna legii și, sosind termenul, a stat de față înaintea judecătorului dimpreună cu boierul și nevastă-sa aceasta drept martor în contra soțu-său, cu care din clipita ce-a ocărât-o ducea traiul lui ochiul cu aiul.

– Măi omule – zice judecătorul –, boierul dumnealui a făcut arătate împotrivă-ți, anume fiindcă în noaptea cutare ai șters o mare comoară de la tulpina unui păr din grădina măriei-sale, având drept ajutor muierea-ți, care mărturisește totul. Tu ce zici, când groapa săpată se cunoaște încă și muierea-ți, bună creștină, te-a dat de gol?

– Bine ar fi fost, cinstit scaun, dacă aflam eu o comoară, pentru că îmi prindea frunte de bine, lipit pământului cum mă găsesc. Chiar de aflam însă, nu una, ci zece comori, mari ca ale lui Darie împărat, nu legam astfel de afacere de nasul muierii, care, plete lungi și minte scurtă, umple satul. Cu atât mai vârtos însă muierea mea nu era iertat să prindă de veste, pentru că e cam lovită cu leuca, îi lipsește o doagă și să piară Sfântul de scaunul vorbelor ei. Veți vedea înșivă că spune lucruri de pe vremea când țânțarii erau cât armăsarii – cercați numai.

– Și cum a fost, măi muiere?, întreabă judecătorul. Spune totul din fir în păr, că răsplata nu ți-a lipsi de la cuconul boier.

– Apoi, a fost așa de bine, că noi amândoi, eu și cu bărbatu-meu, ce stă aci de față, după ce înnoptase bine, ne punem și trecem gardul, săpăm comoara și umplem o straiță de bani. Atunci bărbatu-meu se urcă în păr și scutură o mulțime de pești, tot unul ca unul. Pe când ne întorceam acasă tocmai umfla Necuratul pe cuconul boier.

– Aoleo, boier dumneata – zice judecătorul – cum te poţi lua mata, om în toată firea, după vorbe nemaiauzite, cum sunt cele ieşite din gura muierii acesteia! Cine a mai pomenit ca perii să rodească peşti?! Mergi, omule, acasă, fii pe pace, caută însă de pune doagă la glăvăţina muierii, pentru că al ei cap e stricat rău de tot.

– Apoi mai zi, tu muiere, că nu sunteţi-voi vase sparte, ce nimic nu ţineţi în voi! – zice bărbatul întorcându-se către casă. De era după tine, îmi puneai capul, deşi eu numai cât am vrut să încerc dacă e dreaptă vorba că muierea: „minte scurtă, plete lungi" şi vase sparte.

„Amicul poporului" 1893, p. 72-74

De când au Ţiganii mârţoage

– Snoavă –

Era prin luna lui Faur, lună blestemată, care se lăudase cândva că, să nu vină mărţişor în urmă-i, ar face să îngheţe oala la foc, oul în găină şi viţelul în vacă; – şi ţiganul nu avea la îndemână nici măcar o brâncă de nutreţ s-arunce în gură la cal.

Roagă-se ţiganul lui Dumnezeu câmpul să-nverzească şi iarba să crească, doar scapă roibul de pieire; dar n-ai cei, Dumnezeu se ţine de cele apucate de mai-nainte şi Faur rămâne tot ca el, friguros şi lipsit de orice bunătate.

De la o vreme i se urăşte roibului de a mai răbda, că scânteie de viaţă nu se află în el nici cât într-o muscă; se pune deci într-o bună dimineaţă şi-şi dă peste cap, făr' să-şi mai poată veni în fire.

Vine primăvara, cu ţarina înverzită!, şi Ţiganul tânjeşte rău, ba se supără chiar pe Cel de Sus, pentru că n-a lăsat ca toate astea în Faur să fi fost pentru anul acela.

Se pune deci şi, luând barosul în mână, iese afară şi s-apucă să dea în cap la iarbă, după ce pentru el de nici o treabă nu mai este, dacă n-are cal.

Vede Dumnezeu o supărare ca aceea, i se face milă de Ţigan şi zice că alt roib are să-i dea mai decum a fost răposatul.

– Aoleo, Doamne, că nu voi decât mârţoagă, la care nici ciorile, nici corbii năvală nu dau, piele întinsă pe oase delicate, cal blând ca oaia, cu care şi dancii să se poată hârjoni în dragă voie, aşa mă rog, Doamne, că

nu voi să ies din strămoșeștile deprinderi ale neamului meu cernit de Tine!

– Apoi, fie voia ta – zice bunul Dumnezeu – de acum și până în veci!

De atunci n-au Țiganii decât mârțoage.

„Amicul poporului" 1893, p. 74

Ghicitori

I.

Ce șade în cui fără toartă?

Oul

II. Vinul popei și al preotesei tot într-o bute și nu se amestecă – ce-i?

Oul

III.

Am un copil, dacă-l iei sus, plânge, dacă-l lași jos, tace – ce-i?

Lanțul

IV.

Gorunul (stejarul) ține pe nebunul, nebunul nebunește oameni – ce-i?

Butea și vinul

V.

Cine intră în biserică cu capul în jos?

Cuiul din pocravă

„Amicul poporului" 1893, p. 78

Anecdote

Un frumos anunț

Citim într-un ziar străin: „De vândut o maimuță, doi căței și un papagal. A se adresa la d-șoara X, care, fiind aproape d-a se căsători, nu mai are nevoie de aceste dobitoace"!

*

Era pe la 1864, Wilhelm III, care p-atunci era rege al Prusiei, călătorea incognito prin Ungaria; aproape de Teplitz, întâlni un judecător ungur, care se preumbla liniștit pe drum fumându-și luleaua.

– Cine ești, băiete? – îi zise regele cu obișnuita lui familiaritate.
– Judecătorul comitatului – răspunse magistratul surprins.
– Ești mulțumit de starea ta?
– Negreșit.
– Te fericesc.
Wilhelm voi să plece, dar judecătorul îl opri:
– Dar tu, fătul meu, îl întreabă el, cine ești?
Suveranul, crezând că va încurca pe întrevorbitorul său, îi zise cu glas tare:
– Sunt regele Prusiei.
– Ești mulțumit de starea ta?
– Fără îndoială – bolborosi Wilhelm – tulburat de atâta îndrăzneală.
– Aide, te fericesc – zise maghiarul cu bunătate și-și cătă de drum.

*

O naivitate

A: Al d-tale este ăst câine, dle B?
B: Nu, el este al d-lui C. Iată un animal foarte înțelept, fie zis între noi, e mai înțelept decât stăpânul său.
A: O! Da, știu că există asemenea animale, chiar eu am avut un asemenea câine.

*

La un negustor de cai

Un client: M-ai înșelat într-un mod nedemn.
Negutătorul: Eu?
Clientul: Mi-ai garantat că calul ce mi-ai dat nu are nici un cusur.
Negutătorul: E bine?
Clientul: E bine, este chior!
– Acesta nu este un cusur, ci... o nenorocire.

*

Om cu minte

A: Mizerabile, am să-ți trag câteva cu bastonul ăsta...
B: Dacă mă mai ameninți cu bastonul, îți arăt numaidecât...
A: Ce-mi arăți?
B: Spatele.

*

La dejun

– Iosefino – zise doamna –, nu mai e de suferit. Ouăle d-tale sunt vârtoase ca lemnul! Ți-am lămurit cu toate acestea că trebuie să le lași în timp de trei minute în apă caldă. N-ai decât să te uiți la ceasornic.
– Așa am și făcut!

– Așa!

– Vă asigur... Dar ceasornicul nu merge bine..., întârzie.

*

Autori și editori

Iaca o anecdotă curioasă povestită de dl. Clement Caranguel în „Le Journal des Debats", în privința autorilor tineri.

Un poet încă tânăr și cu totul necunoscut se duse să propună unui editor un volum de versuri. Editorul îl primi cu răspunsul obișnuit: momentul e rău ales, versurile nu se vând etc.

– Faceți rău – zise tânărul – aș fi iscălit cu d-voastră un tratat care v-ar fi asigurat proprietatea tuturor operelor ce voi scrie. Refuzați averea d-voastre.

– Ești prea bun – răspunse editorul cu un surâs ironic.

– Mai mult poate decât crezi – reluă poetul –, căci simt în mine un poet de geniu, deși lucrul îți pare cam de necrezut. Însă se va vedea mai târziu.

Zicând acestea, tânărul își puse manuscrisul în posunar și ieși.

Editorul mirat de acest ton asigurat se gândi un moment și apoi ieși după tânărul necunoscut, dar acesta era deja departe și nu-l putu ajunge.

Numai după câtva timp află că se numește Victor Hugo.

*

Renovare fundamentală

Domnișoara: Domnule doctor, eu vreau să plec la primăvară, pe timp mai îndelungat, în străinătate, din cauza că las' să-mi renoveze casa din fundament și să mi se întocmească toate cât se poate mai frumos.

Medicul: Atunci, domnișoară dragă, ar fi foarte consult ca să fii și dumneata acasă!

„Amicul poporului" 1893, p. 92-94

Lauda țigănească

– Anecdotă –

La un Românaș de ai noștri-i picase tronc la inimă o fată bălaie din oameni cu stare.

Fata, din a sa parte, încă îl vrea, pentru că băiatul era dintre fruntași și, lucru de căpetenie, era mai voinic decât alții, cel puțin asta era credința ei.

Când tinerimea se încurcă în daraveri d-aste, apoi singur părintele poate să face pace.

Tânărul, înțeles cu fata, se pune într-o zi și s-abate, așa ca dintr-o doară, pe la casa unde-i ședea odorul. Era pe-o vreme când părinții fetei încă erau pe-acasă.

Vrea el, vedeți dumneavoastră, să încerce, să afla că ce cale-i pe vale, să bată șaua ca să se priceapă iapa!

Dar la toate, tot urma alege.

Nu știut cum se face că, după tânărul nostru, se ia și un Țigan către casa aceea, simțise el, adică poate, cam ce fel are să fie și pentru o vorbă bună pusă la loc, da de cumva s-a înfrupta și el nițel, fie de o parte, fie de alta.

Tânărul cu tatăl fetei se pune la înțelesuri despre una, despre alta, fiecare mai adăugând, firește, câte ceva și, din senin, când era vorba, că ce are și ce n-are vreunul din ei.

– Lăudat să fie Dumnezeu – zice tânărul –, anii buni ce se urmară de-o bucată de vreme ne-au făcut mult bine, am mers înainte văzând cu ochii. Avem de la Dumnezeu tocmai o sută de boi...

– Și o sută de junci – adăugă țiganul ce sta la o parte și asculta la ei.

– Mai avem și vreo sută de vaci, urmează tânărul.

– Și o sută de juninci – zice iarăși Țiganul.

– Avem încă până într-o sută de oi...

– Și o sută de mioare – adăugă Țiganul.

Pân-aici treburile au mers ca pe strună, țiganul a făcut multă cinste tânărului cu laudele sale drese cum se cade.

Ce-a urmat mai departe l-a făcut de ocară, încât să te ferească Dumnezeu de durere de măsele și de laudă țigănească.

Tânărul era cam pierit, cam sarbăd la față, dragostea, se vede, ea nu-i da zor de repaus – zisa cântecului că

Dragostele, ba dorul
Alea-mbătrânesc omul.

Rele-s, Doamne, frigurile,
Da-s mai rele dragostele...

Nemaiavând sămânță de vorbă, tatăl fetei se pune și-ntreabă cum se face de-i așa veșted la față, cugeți că-l tot ninge și-l plouă.

– Apoi de! – răspunde tânărul – Zilele trecute nu mi-au prea fost toate oile acasă, am avut parte de niște blestemate de friguri...

– Și l-au călcat și câteva nevoi de cele vinete ! – adăugă țiganul în credința că el n-are decât a pune coarne la vorbele altuia, apoi iese, unde a ieși.

Grigore Sima al lui Ion
Amicul Poporului, 1894, p. 82-83

D-ale lui Păcală

Într-un rând Păcală se-ntâlnește c-un olar. Hai să cumpere.

– Voi să-mi iau marfă pe-ales – zice Păcală.

Apoi se pune și grămădește oală pe oală cât omul de-nalt.

– Ține de ele, olarule, să nu se dea-ntr-o parte, că tot mici fărâmuri se fac!

Alege de altă parte blidele și iar le face turn.

– Cu ceea mână ține de acestea, că voi să le număr pe toate, să văd cât fac.

Olarul, fiind astfel cuprins, Păcală își face râs și batjocură din el și merge mai departe.

*

Altădată află Păcală pe un negustor de vin.

– Ai vin bun, creștine? C-aș vrea să cumpăr niscai vin marmanziu cules toamna cam târziu – zice Păcală.

– Mama vinului, răspunde omul, neștiind cu cine are de-a face. Poftește și-l cearcă!

Ia Păcală un sfredel și cearcă vinul la un capăt de bute.

– La capătul acesta îmi place vinul, poftește și astupă cu degetul, să văd la celălalt capăt încă-i la un fel?

Sfredele butea și de ceea parte.

– E bun, îmi place. Astupă cu ceea mână pân' câștig niscai dupușuri s-o-nfundăm.

Fiind negustorul astfel cuprins, c-o mână ținând de-o parte, cu cealaltă din potrivă – Păcală-și bate joc de el și merge mai departe.

Grigore Sima al lui Ion
Amicul Poporului 1894, p. 82-83

Lăcomia mănâncă omenia

– Snoavă –

Era el un domn foarte milostiv şi ţinea masă deschisă pentru câţi nevoiaşi pentru toţi. Cine intra la el, avea voie să facă foale, după cum îi era pofta şi plăcerea. Pentru că domnul acela ţinea mese-ncărcate de tot ce poate să fie mai plăcut la vedere şi mai bun la gustare.

Câtă lume flămândă, toată la masa lui îşi afla mângâiere.

Dar lucrul naibii!

Oricine se aşeza la masa lui, după mâncare primea câte-o cinstită de bătaie, de nici tu cea mâncată de Sân-Petru să poată fi mai moţată!

Nici vorbă! Ştiau ei toţi că ce-i aşteaptă, foamea însă-i mare doamnă şi te face să intri şi unde nu te prea trage inima.

Ştiut fiind că de bătaie nu e chip de-a săparea, se trudeau oamenii noştri să-şi pună de aşa gura la cale, ca să le fie măcar pe trei zile.

Că domnul cela tot între ei sta şi nu-i pierdea din vedere nici ţică-mică.

Vrea să fie drept cu fiecare.

Bătaia o potrivea după vrednicie, ca să zicem aşa.

Într-una din zile s-abate pe-aici un călător străin, care mântuise acum ce avusese de merinde la straiţă. Şerparul încă-i era duşman de moarte, că nu vrea să-i dea o para frântă-n zece. Nu mai era de unde!

Aude el despre domnul cu masa întinsă, precum şi despre cinstita de bătaie ce-o căpăta fiecare de cheltuială.

Foamea-l rodea la pântece şi trebuia să facă ce focare va putea.

– O bătaie cât o bătaie, zice el în sine. N-o primesc pentru nişte păcate oprite prin lege, făr' fiindcă om drept am fost şi vreau să rămân. M-a lovit necazul şi lipsa drept în calea asta lungă. Decât să fac alte nagode, mai bine mă duc la casa aceea cinstită, să mă-mpac cu iadul de gură. Ce-o mai urma vedea-voi!

Şi se duce el la domnul cela.

Feluri şi feluri de mâncări şi băuturi alese îi erau puse dinainte. Nici la o masă împărătească mai altcum nu putea să fie.

El, străinul, poftit fiind a cuprinde loc, se pune şi adună ce-a crezut a fi mai potrivit cu starea lui şi numai aceea a mâncat şi a băut. După ce se satură, aşteaptă şi iar aşteaptă, ca să capete şi bătaia ştiută.

Şi domnul acela pricepe că se poate ce fie.

– Om bun cu frica lui Dumnezeu şi cunoscător de omenie te văd a fi! – zice el. Bătaia o capătă numai nesăţioşii, care, ajungând la a mea masă,

uită din ce spiță de neam se trag și ca și găina se aruncă deodată în vârful vrafului. Ei nu vreau să țină seamă că la masa mea sunt așezate bucate pentru toate stările și că fiecine trebuie să-și tragă socoteala ce e cuviincios și ce nu. Dacă cineva ajunge aci și-n loc de a se mulțumi cu aceea ce i se șede să facă dă năvală asupra lucrurilor ce le am de treabă la masa mea, eu trebuie să-l deștept din amețeala lui.

Tu fii pe pace! Iată ceva de cheltuială, ca unui om cu bun suflet, până când vei ajunge la a tăi. – Dar să nu uiți nicicând în viața ta că „Lăcomia mănâncă omenia" și „Cine nu se mulțumește cu puțin pierde și multul ce-l are"!

Grigore Sima al lui Ion,
Amicul Poporului, p. 85-86

Anecdote

Femeia credincioasă

Mătușa Zoe: Doamne, Doamne, dar ce bărbat am eu să-mi mănânc zilele! Nu știe făr' să tot bea. Cât e ziua trebuie să-i tot car la rachiu. Și, Doamne, ce dragă de beție ar mai croi, dacă n-aș fi eu, ca să-l apăr! Trebuie, sărac de mine, din fiecare sticlă trei părți să le beau eu, punând apă în loc, și așa să dau la bărbat să bea.

Apoi mai zică cineva că nu-s o femeie de treabă!

*

Zestrea

Un bancher bogat recomandă unui candidat la însurătoare pe cele trei fete ale sale:

– Iaca, Zoița, cea mai mare, capătă 50000 lei zestre; Linuța, cea mijlocie, iarăși atât; Mițica, pentru că se uită prost cu un ochi, capătă 100000.

Tânărul:

– Nu ai vreuna să caute prost cu amândoi ochii?!

*

Păcală uituc

Păcală: Închipuiește-ți lucrul dracului ce-am pățit în ziua de azi! Voiam să ies cu nevasta la preumblare. Mă spăl, mă îmbrac, îmi trag mănușile; în urmă numai îmi vine aminte d-apoi că eu n-am nevastă!

*

Feciorul: D-le doctor! Vă roagă domnul să poftiți pân' la d-lui numaidecât...

Doctorul: Dar ce-i lipsește?

Feciorul: Un tovarăș la cărți!

*

Mulțumirea bețivului

Vinovici iese mort de beat din birt, încât roată se întoarce lumea cu el. Mândru că se află în așa stare, zice:

– Apoi ce ți-e bună bogăția, frate?... Capul mi-l dau, dacă un milionar e în stare să se facă mai scroafă decât mine!

*

Evreii

Ițig: Al dracului Șloim! Uite, se însoară și pe mine nu mă cheamă la nuntă!

– Așa de mult țineai la asta?

– Nu, dar să vezi că la nunta mea Șloim a mâncat cât șapte și eu aveam de cuget să mă despăgubesc.

*

De Paști

Mama: Doamne, iar se strică vremea!... Zoe, spune la bucătăreasă să pună mai mult unt în colaci ca de obicei!

Zoe: Și pentru ce, mamă?

Mama: Pentru că o să-i mâncăm singuri; stricându-se vremea, n-o să ne vină oaspeți.

*

Ucigaș nevinovat

Președintele: Nu ți-a fost rușine să omori un om pentru trei lei?

Ucigașul: Parcă eu sunt de vină, dacă el n-a avut mai mult în buzunar?

*

Un zgârcit

Nu dau de pomană niciodată.

– De ce?

– Pentru că mă țin de evanghelie, care zice că ce ție nu-ți place, altuia nu face – și eu pomană nu cer de la nimeni.

*

Logică

Păcală e prins când pune mâna în buzunarul lui Tândălescu, ca să-i scoată punga cu banii.

– Dar ce faci, d-le?

– Şi ce te-ai speriat? N-am făcut nici o crimă.

– Cum aşa?

– Iată cum: dacă în buzunarul meu, unde d-ta n-ai voie să pui mâna, eu am voie să umblu: dar mai ales în buzunarul d-tale, unde şi d-ta ai voie să umbli, cu atât mai des trebuie să am voie a umbla...

*

Gazetarii americani

Când nu de mult s-a întâmplat o mare nenorocire cu o corabie, redacţia ziarului „Tribune" auzi că gazeta „Herald" are mai multe amănunte şi că a doua zi dimineaţa avea să publice un supliment mare cu diverse detalii asupra acelei catastrofe. Un reporter de la „Tribune" se duse la edificiul ziarului „Herald", însă găsi toate uşile încuiate; dar el nu-şi pierdu curajul, ci aşteptă cu răbdare până ce în fine – pe la miezul nopţii – ieşi un băiat de tipografie, pe care îl mitui cu un bilet de 10 dolari (50 lei), ca să-i dea una din primele corectori sau perii. În edificiul „Tribunei" era totul gata şi când sosi corectura, ea fu tăiată în 30 de bucăţi şi culeasă în 10 minute. „Herald" nu apăruse încă şi „Tribune" vânduse deja câteva mii din suplimentul său.

*

Copilul modern

– Haide, Elviro, sărută pe noua ta guvernantă.

– Ba eu, mamă, nu!

– Şi de ce, drăguţă?

– Mi-e frică să nu-mi tragă şi mie o palmă peste gură, ca la tata mai ieri, când el a sărutat-o!

*

Sfaturi de-ale lui Păcală

Dacă vrei să te însori a doua oară, să iei pe sora muierii tale celei dintâi, prin aceasta vei evita un mare rău, pe a doua soacră.

Dacă aş şti undeva o ţară unde nu mori niciodată, m-aş duce să-mi sfârşesc acolo zilele câte le mai am.

*

Una pentru alta

O doamnă întreabă odată pe un ambasador turcesc:

– Vă rog, excelenţă, a-mi da desluşire pentru ce, la dumneavoastră, un bărbat este iertat să aibă mai multe femei?

– Pentru ca să ne deosebim de dumneavoastră, la care obiceiul este ca o femeie să aibă mai mulţi bărbaţi.

Amicul Poporului 1894, p. 92-94

Peţitorul

Peţitoarea: Pe lângă toate aceste are: păr de aur, voce de argint, ochi de diamant, o mână albă, de cugeţi că-i de cretă, şi o inimă – inimă de marmură!

Peţitorul: Aceea e un cabinet perfect de minerale!

Amicul poporului , 1894, p. 95

Păcală se scapă de toţi răuvoitorii

N-avea Păcală decât o vacă la casa sa, deşi era însurat acum.

Ca să fie el în cinste înaintea tuturor, se pune, taie vaca şi-o împarte la săteni, numai aşa de pocinog.

Dar sătenii ai naibii, în loc să fie cu mulţămită, mai cu dinadins îşi băteau joc şi de casa lui Păcală, şi mai ales de prostia lui că şi-a risipit văcuţa.

Chiteşte Păcală una şi bună care în poveste nu se spune, şi face de ocară întreg satul, aşa că nu era chip să mai poată scăpa vreodată de batjocurile altor sate.

De aceea însă că şi-a bătut joc de ei, atât de grozav, s-au mâniat sătenii pe Păcală, de s-au hotărât să-l prăpădească.

Ţin sfat şi se înţeleg ca să-l bage într-un sac şi să-l arunce în lacul cutare, legând, fireşte, sacul la gură. Se hotărăşte şi aceea ca treaba cum e mâine, nu mai departe, să se şi ducă la îndeplinire.

Păcală aude că satul ce are de cuget, drept aceea spune la nevastă ca ea să se urce în vârful casei şi, când a vedea că se apropie de lac, să dea foc la casă.

Cum e mâne satul se adună, cu căţel, cu purcel, iau pe Păcală de scurt, îl înfundă într-un sac şi hai cu el să-l arunce în lacul din apropierea satului, până unde trebuia să mergi aşa ca un ceas.

N-a rămas suflet de om în sat şi nici că putea să rămână, când vorba era să se mântuie de Păcală.

Dar nevasta acestuia sta pe vârful casei şi se uita cu jale ce râs şi batjocură îşi fac de bărbatul ei. Când a chibzuit ea că pân' la lac mult nu

poate să fie, numaidecât aprinde casa. Fireşte că pe loc se naşte un fum şi o flacără ca aceea, deoarece casa lui Păcală fusese acoperită cu paie.

Cum văd oamenii că s-a iscat foc în sat, îşi pierd rostul, ţiind fiecare că a lui casă arde. Lasă pe Păcală la mijloc de drum, aşa în sac, cum era, şi fuga către casă în ruptul capului. Când la adică ardea casa lui Păcală, din care alta nici că se putea aprinde, fiind durată aşa mai la o margine. Ca turbaţi se întorc oamenii la Păcală, văzând că şi de astă dată au fost traşi pe sfoară.

În vremea aceasta trecuse pe drum o căruţă domnească trasă de patru armăsari împărăteşti. Păcală din sac, cum a auzit-o, a început să strige din răsputeri:

– Nu voi să fiu împărat, nu, odată cu capul! Nu voi să fiu împărat, nu, măcar să staţi în creştet, nu voi!

Cum aude stăpânul căruţei una ca aceasta, opreşte caii, coboară din căruţă şi s-apropie de sacul cu Păcală.

– Şi ce-i cu tine, bre, de te aflu în sac?

– Apoi rău, cucoane, rău al dracului! Oamenii vor să mă pună loru-şi împărat şi eu nu voi odată cu capul. De aceea ei s-au înţeles să mă arunce, aşa legat în sac, cum mă vezi, să m-arunce în lacul de colea. Fie! Dar împărat tot nu voi să fiu!

– Ştii una, bre? Eu voi împărăţie. Eu îţi dau căruţa şi caii, ale tale să fie, numai să mă laşi pe mine în sac.

– Din toată inima! – zice Păcală.

Cât zici trei treaba se face. Cela rămâne legat în sac, iar Păcală se urcă-n capră şi pe aci ţi-e drumul, până nu prind sătenii de veste.

Aceştia, după ce vin, nici una, nici două, umflă sacul şi hai cu el spre lac.

– Voi să fiu împărat, o voi acum, lăsaţi-mă în pace! – zice cela din sac.

– Ce? Tu umbli încă după împărăţie? Aş! Împărăţie capeţi deloc! – răspund sătenii în credinţă că tot cu Păcală au de-a face. Şi într-adevăr, nu s-a mişcat unul pân' n-a văzut sacul scufundându-se.

„Acum putem răsufla mai uşor, fiilor, că lui Păcală-i puserăm cruce" – zice părintele ce era şi el de faţă, că i-o tocmise Păcală şi lui de multe ori, pân-a fost cu zile.

Toţi erau în voie bună, ca şi când ar fi scăpat de ciumă.

Când pe la prânzul cel mare, în ziua următoare, cine intră în sat cu căruţă trasă de patru armăsari împărăteşti şi cu pălăria trasă pe-o ureche?! – E cuconul Păcală, el şi nu altul.

Oamenii îl văd de văzut, dar nu și ce să creadă.

– Și ce vă uitați la mine așa de cordiș? – zice Păcală –. Au nu mă cunoașteți? Eu sunt Păcală, consăteanul vostru, pe care l-ați aruncat ieri în lac. Vedeți ce bunătăți se află ele pe fundul lacului aceluia?!

Cu fulgerul se lățește vorba că uite Păcală e în sat și, în loc să se înece, a adus din fundul lacului o căruță cu patru armăsari. Ba mai spune el c-a văzut acolo atâtea comori, de nu s-a mai auzit.

Se înțeleg oamenii ca să nu se lase ei mai pe jos, din contră, comorile acelea de pe fundul lacului să le scoată la iveală și să fie ei buni pe toată viața.

Zic și fac!

N-a rămas în sat un singur bărbat de treabă, toți s-au aruncat în lac așa încălțați, îmbrăcați cum era, că le era grabă de tot și ținea fiecare ca anume el să fie cel dintâi pe fundul apei.

Muierile stau la margine și așteptau să le iasă bărbații cu comorile.

Când s-a aruncat părintele, având o pălărie ușurică, aceea a rămas înotând deasupra apei.

Preoteasa, crezând că popa se codește, ia un băț, apasă pălăria zicând:

– La fund, popo, la fund, că te întrec alții!

Nevestele tot așteaptă, dar bărbații de unde să-ți mai iasă!

Când într-altă zi fața lacului era plină de trupuri umflate ca niște burdufuri.

De-aci încolo a avut Păcală pace.

„*Amicul poporului*" 1895, p. 58-62

„E mai cu minte puiul decât cioara"

– Explicarea acestei zicători –

Puiul de cioară devenise mare, gata de a umbla de acu înainte pe picioarele sale.

Mamă-sa, cioara cea bătrână, ține ca înainte de a lua puiul ei lumea în cap, înainte de despărțire, să-i dea câteva învățături înțelepte, ce au să-i fie de îndreptar.

Și cioara cea bătrână multe pățise, multe au văzut și multe au fost auzit ea în lumea aceasta. Cuvintele ei aveau să fie cuvinte de aur.

– Vezi, scumpul meu și dragul meu! – zice ea. Lumea aceasta nu e precum, poate, ți se pare ție. Ea e mai mult nevoie și supărare. Ai să fii mereu cu ochii în patru, de unde nu îți dai peste cap când nici n-ai

crede. Și de vulturi și de ulii, dar mai ales să te păzești de lighioaia cea cu două picioare ce se numește om. Nu se știe cum și de ce, destul însă că această făptură a lui Dumnezeu se crede pe sine de te miri ce treabă mare, și când colea el e cel mai stricat și mai de nimic între toate câte sunt sub soare. În neamul nostru e pace și liniște, sute de ciori trăiesc împreună făr' să-și scoată ochii una la alta. Între oameni e numai otravă și venin. Ei nu consideră părinți, nu consideră frați ori rudenii, se sfâșie și se mișelesc unii pe alții, încât între noi, poate și la alții, au devenit proverbiali, prototipul a tot ce e rău și stricat. Omul face răul nu numai pentru că are folos din fapta sa, ci mai ales pentru bucuria drăcească, ce el o simte când vede pe altul la rău. Lumea aceasta e mare și largă, ea le încape pe toate, fie om, fie cioară, fie ce a fi. Dar omul nu vrea. El poartă război în contra a tot ce este. El se adâncește în mare, cutreieră pustiuri și codrii neumblați, străbate pe unde și-a înțărcat ucigă-l crucea copiii, pe la călcâiele pământului unde e numai iarnă și îngheț – și pretutindenea seamănă moarte și pustiire. De om să te ferești, scumpul meu și dragul meu, mai ales de el. Când îi vedea că se apropie de tine, se pleacă jos ca să ridice ceva, fă-ți cruce și croiește-o la fugă încotro te duc cei doi ochi, căci el are de cuget să te cârpească. Deși nu ai cu el nici în clin, nici în mânecă, el totuși umblă să-ți răpună capul...

– Bine, mamă – îi taie vorba puiul de cioară –, dar dacă omul nu se va pleca jos, ci el va fi având la sine, din depărtare de undeva, vreun putregai de piatră pe care o ține ascunsă la spate, să aștept eu până vine să mă lovească în cap?

– Aș! Scumpule și dragule, vezi la asta nici că m-am cugetat. Ce să mai zic eu, când te văd mai înțelept și mai cu minte decât mine?! E coada veacului, vremea cea de apoi, căci am ajuns zile de acele, încât azi e mai cu minte puiul decât cioara. De ne vom mai vedea, să ne vedem cu pace!

S-au mai întâlnit de atunci mama cu feciorul? – N-am putut să aflu de la nimeni și nici scris nu se găsește nicăieri.

De atunci a rămas vorba că „azi e mai cu minte puiul decât cioara".

„Amicul poporului" 1895, p. 65-66

Anecdote

Lege naturală

Bucătăreasa: Dintre cele 12 ouă ce le-am cumpărat de la d-ta zilele trecute, 6 au fost stricate.

Negustoreasa: Dragă, eu nu-s de vină. Precum se află în lume oameni stricaţi, tot astfel sunt şi ouăle. Aceasta e o lege naturală!

„Amicul poporului" 1895, p. 90

*

Răspuns nepotrivit

Un om întreabă pe o portăreasă despre bărbatul ei, care era bolnav.

– Vai! A murit astă-noapte, bietul om! D-ta, care ai fost atât de bun pentru noi, cred că vei veni la înmormântare. Mâine, la 12 ore.

– Mâine nu pot să viu..., dar poimâine desigur!

*

Dragoste şi încheierea mănuşilor

Soţia întreabă pe bărbatul ei:

– Nu mă mai iubeşti?

– Cum să nu te iubesc!

– Da, nu mă mai iubeşti. Mai înainte îţi trebuia o jumătate de oră pentru a-mi încheia mănuşile; acum nu-ţi trebuie nici chiar două minute.

*

Beţivii şi agentul de poliţie

Un beţiv trece pe o stradă de-a curmezişul; ajungând pe trotuar, el zăreşte pe un alt beţiv, adormit pe-o bancă. Îndată începe să-l scuture de mână; celălalt doarme mereu; atunci îi dă un pumn zdravăn peste nas; beţivul se deşteaptă ţipând.

– De ce l-ai lovit?!, îl întreabă un agent al poliţiei.

– Voiam să-l deştept!

– Pentru ce?

– Fiindcă poate să-i fie sete!

*

Om cu minte

A: Mişelule, am să-ţi trag vreo câteva cu bastonul ăsta...

B: Dacă mă mai ameninţi cu bastonul, îţi arăt numaidecât...

A: Ce să-mi arăţi, mă rog?

B: Spatele.

*

Călătorul generos şi chelnerul

Un călător se află în momentul de a pleca de la hotelul în care locuieşte şi cere a i se da socoteala.

Chelnerul se grăbeşte să i-o aducă.

– Ai pus şi serviciul? – întreabă călătorul.

– Nu, domnule, acesta este lăsat la generozitatea d-voastră.
– Dar dacă nu sunt generos?
– Atunci veți plăti câte 2 franci pe zi, adică pentru 3 zile 6 franci.
– E bine! Îmi place mai bine să fiu generos; iacă 50 de bani.

*

Unchieșul și băieții

Băieții: Unchieșule, am venit să-ți zicem noapte bună.
Unchieșul (adâncit în lucru): Acum n-am timp, veniți mâine dimineață!

*

Servitorul îndrăzneț

După ce stăpânul își ceartă servitorul său, îi zice cuvintele:
– Lasă-mă în pace, idiotule!
– Ce voiești, răspunde servitorul. Cum e sluga așa-i stăpânul!

*

Pețitoarea și candidatul de însurătoare

Pețitoarea: Așadară cum îți spun, sunt trei fete. Celei mai mici îi dă tatăl său 30000 fr. zestre, celei mijlocii 40000 fr., iar celei mai mari, fiindcă e puțin cam gheboasă de un umăr, îi dă 60000 fr.

Candidatul la însurătoare: Nu cumva mai are vreuna, care să fie gheboasă de amândoi umerii?

*

Bețivul și medicul

X bea de zvântă pământul. Fiind bolnav, cheamă un medic.
– Pune lipitori, îi zise medicul.
– Lipitori! strigă bolnavul. Dar acestea îndată ce-mi ating pielea cad jos moarte de bete!

*

Tânărul confuz

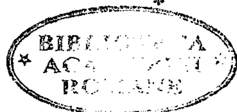
Un tânăr gonit de un bou fuge într-o prăvălie și zice plin de frică:
– Domnișoară, pardon, vine un bou!

*

Înaintea tribunalului

Președintele: Ai mai fost pedepsit?
Acuzatul: Nu mi aduc bine aminte. Dle președinte, dar sunt sigur că timp de 5 ani n-am mai fost deloc pedepsit.
– Și de unde o știi?
– În timpul acesta am fost în închisoare.

*

La restaurant

– Băiete, peștele e îngrozitor, nu e proaspăt ca cel pe care mi l-ai servit în duminica trecută...

– Ah! Dle, cum se poate să ne spui aceasta? E același.

*

Între doi amici

Domnul X se întâlnește cu prietenul său Y în orașul nașterii lui.

X voind să păcălească pe Y îi pune întrebarea:

– Ce e cauza că în orașul d-voastră sunt atâția asini?

Y: La noi asinii se înmulțesc din zi în zi, așa de exemplu azi avem mai mult cu unul...

*

S-a stricat lumea, părinte!

Un țăran se prezintă înaintea unui popă, spunându-i că vrea să se însoare cu Safta, fata lui Nea Radu.

– Apoi să veniți la mine duminică, tu și cu Safta, pentru ca să vă dau povețele trebuincioase, fiindcă voi sunteți încă tineri...

– Să ne aducem și copiii, părinte?

*

Între artiști

– Ce se repetă în teatrul tău?

– Ce se repetă la teatrul meu?

– Da.

– Nimic alta, decât că fiecare ar vrea să-și ia leafa!

*

A treia văduvie

– Ce fel! Abia ai patruzeci de ani și a rămas de trei ori văduv!

– Ei, ce vrei! Am avut noroc, iată tot!

*

Medicină potrivită

Medicul: Ce ai?

Țăranca: Mă doare stomacul. Într-o zi pe când dormeam la câmp, am înghițit un șoarece. Îl simt cum se suie și se scoboară pe gâtlej. Ce trebuie să fac să mă scap de el?

Medicul: Lucrul este foarte ușor. N-ai decât să înghiți o pisică.

*

La judecătorie

Prezidentul: De câți ani sunteți?

Doamna: De 30.

Avocatul: Mi se pare că martora şi acum doi ani tot 30 ani a zis că are.

Doamna: Foarte bine! Eu nu sunt de acelea ce una zic azi şi alta mâine.

*

Între bărbat şi muiere

Nevasta îl găseşte lângă butoi bând.

Nevasta: Te-ai pus pe beţie şi nu vii să munceşti şi tu la culesul viilor?

Bărbatul: Ba muncesc, nevastă, căci, dacă n-ar fi oameni care să deşerte vinul cel vechi din vase, unde s-ar pune cel nou?

*

Un episcop întreabă într-o zi pe un ţăran câţi Dumenzei sunt.

– Numai unul – răspunde ţăranul –, dar sfinţia ta nici la acela nu-i serveşti cum se cade.

*

Înţelepciunea lui Pişta

Pişta îşi pierduse căciula. Nevastă-sa Şari şi fiul său János căutau în toate părţile s-o afle. După câtva timp află János căciula şi o duce la tatăl său.

– Mă duc să spun la mama să nu mai caute, c-am aflat-o eu, zice băiatul.

– Teremte-te ! – răspunde Pişta. Să n-o faci, că-ţi sucesc gâtul. Las' pe Şari să caute, dac-o află... – ei! atunci eu avea două căciule şi nu pierdut decât unul.

*

Apă nepreţuită

– Omule, domnia ta ai aici o apă scumpă, nepreţuită!

– Dă-mi mie 10 cruceri, domnule, şi eu îs mulţumit!

„Amicul poporului" 1895

Anecdote

Medic-coşciug

„Pentru ca pacienţii mei să aibă toată comoditatea, mi-am mutat locuinţa lângă fabrica de coşciuge din strada Sapa şi lopata.

Dr. Vindecăte"

*

Medicul în spital

– Câţi morţi?

– Nouă!

– Cum aşa? Eu am dat medicamente pentru zece!

– Aşa e, că unul n-a vrut să ia medicamentele.

*

Înviere

Un preot catolic zgârcit numai ca el, adunase o sumă mare de bani. Ca să fie la loc sigur, îi aşează în biserică, unde se ţin sacramentele şi scrie pe învelitoarea lor: „Dominus est in ipso loco" (Domnul e în locul acesta). Un altul şterge paralele şi înlocuieşte inscripţia cu: „Surrexit, non est hic!" (S-a sculat, nu este aicea).

*

Un anunţ curios

Un ziar din America publică: „Un tânăr caută un loc de ginere în o casă liniştită şi cu stare".

*

Un altul mai curios

În laude şi minciuni pe americani nu-i întrece nici Han-Tătar. Iată încă un exemplu: „Creştini şi jidani, catolici şi protestanţi, mormoni şi necredincioşi toţi se unesc într-un punct oarecare, se vede că nu e departe timpul de aur: – toţi aceştia, deşi de diferite credinţe, se unesc în a zice şi a recunoaşte că Town et comp. (Brooklin nr. 10) vinde cele mai fine, mai frumoase, mai uşoare şi mai durabile pălării pentru domni!".

*

Un al treilea şi mai curios

Într-un ziar din Philadelphia se citeşte următoarele: „S-a furat un orologiu în valoare de 100 dolari. Dacă hoţul va da îndărăt, va primi gratuit îndrumări că de unde se poate fura un alt orologiu ce valorează de două ori atât şi după care n-o să mai întrebe nimeni!".

*

Preotul şi avocatul

Un avocat sfătos – şi care avocat nu e sfătos? – pune unui preot întrebarea următoare:

– Dacă ceata preoţească s-ar încurca într-un proces cu ceata mamonului Sarsailă, cu ucigă-l crucea, cum se zice, care ar câştiga procesul?

– Sigur că Sarsailă şi slugile sale încoronate – răspunde preotul –, căci el te are şi pe d-ta şi pe toţi avocaţii vii şi morţi de partea sa.

*

Sânul lui Avram

Unui bărbat îi murise muierea, cu care a dus traiul lui ochiul cu aiul. Un vecin al său a vrut să-l mângâie și-i zice:

– Nu fi supărat, frate. Fira ta va fi acuși fericită în sânul lui Avram.

– Deplâng din toată inima pe moș Avram – răspunde văduvul –, căci cu Fira mea n-are s-o scoată la cale. Ea e arțăgoasă, dacă se supără de ceva, îi sare îi cap, îi zgârie fața, îi scoate ochii, cum făcea și cu mine.

*

O prinsoare

Știa Tândală că Păcală e calic de bani, știa și Păcală că Tândală are câțiva lei pe lângă sufletul său. Păcală ar fi băut ceva, dar nu avea pe ce, iar Tândală nu prea era din daia.

– Să facem o prinsoare – zice Păcală.

– Ce prinsoare? – răspunde Tândală.

– Pe zece beri că în pungă la mine am mai mulți bani decât tine.

Tândală primește.

– Acum „La carul cu bere", frate Tândală, pentru că eu în punga mea am zece bani, dar tu în punga ta nici un ban, și despre asta a fost vorba.

*

Plăcere

Ea: Ce viață plăcută să rătăcești prin acestea ținuturi romantice cu o ființă care-ți este dragă!

El: Da, scumpa mea, tu ai dreptate. Trebuie că e plăcut așa ceva.

„Amicul poporului" 1896

Anecdote

Dintre două rele

Păcală vorbea de însurătoare cu un prieten:

– Dacă mă însor – zice Păcală – voi căuta cu femeia mea să fie mică de statură, iar nu mare.

– Și pentru ce? – întreabă prietenul.

– Pentru că între două rele totdeauna e bine să alegi pe cel mic.

*

Culmea nepăsării

Un englez, stând la masă cu soția sa, deodată se descarcă un trăznet teribil, îi ucide femeia, prefăcând-o în praf și cenușă. Englezul, ca și când nimic nu s-ar fi întâmplat, sună și zice servitorului:

– John, mătură pe doamna afară!

*

Adam și Eva

Doi copii privesc o icoană ce reprezintă pe Adam şi Eva în Paradis.

– Care e bărbatul şi care e femeia?, întreabă unul din ei.

– Dar cum pot să-ți spun, dacă nu sunt îmbrăcați!, răspunde celălalt.

*

Episcopul și țăranul

Un episcop întreabă într-o zi pe un țăran mai mult în glumă ca într-adins câți Dumenzei sunt.

– Numai unul, părinte, dar şi acela – precum aud – cu Sfinția Sa nu se prea laudă.

*

Cuminte, n-ai ce

Contele Zécheny a făcut foarte mult ca să scoată pe nația ungurească de la întuneric la lumină. Mai ales pe prostime ar fi dorit el s-o vadă apucând pe alte căi. Tocmai de aceea, de câte ori numai i se da ocazie, se punea la sfaturi cu țăranii de ungur, cărora le da tot felul de învățături folositoare. Însă degeaba, că Pişta nu vrea. Așa într-o zi le spunea contele minuni despre Franța, Anglia, Germania, țări prin care călătorise, şi lăuda pe popoarele din Apus că sunt atât de silitoare şi de harnice, munceşte unul cât trei unguri.

– Ticăloase țări şi nefericite popoare, îi zice Pişta – ba, dacă bieții de ei atât de mult trebuie să muncească!

*

Un avocat era atât de iscusit, că i se dusese vestea. Rar, de tot rar, dacă pierdea vreun proces. Toți câți aveau vreo treabă pe la judecătorie alergau la ei. Ajuns la bătrânețe, ca să-şi curețe sufletul de multele fărădelegi, intră la o mănăstire, se face călugăr, s-apucă de post şi rugăciune. De câte ori avea mănăstirea vreun proces, fostul încurcă-lume era trimis anume ca apărător al drepturilor mănăstireşti. Şi lucru curios! Ca avocat câştigase toate procesele, acum, ca om al lui Dumnezeu, le pierdea pe toate. „Mult mă mir – zice într-o zi egumenul –, mult mă mir, frate Habaciuc, cum se face de odinioară era o minune când pierdeai un proces, iar acu e o minune când câştigi unul!" „N-ai de ce să te miri câtuşi de puțin – răspunde fostul avocat –, am intrat la mănăstire pentru a mă îndrepta, pentru a grăi adevărul şi dreptatea, iar nu pentru a minți, de să stea şi soarele în loc, cum făceam altădată. De aceea s-a trecut de a mai câştiga procese!"

*

Avocaţi şi foarfece

Se tăiau doi avocaţi într-un proces ca două săbii, să crezi că au să se ia de cap. După pertractare, ce să vezi? – Avocaţii îşi dau mâna, se iau de braţ şi pleacă râzând şi glumind spre casă. Cei doi ţărani în cauza cărora se certaseră avocaţii rămân cu gurile căscate. Unul din ei nu poate să nu zică către judecător:

– Ei bine, domnule, ce să cred despre oamenii aceştia? Noi, ţăranii, când avem pentru ce, ne certăm şi suntem certaţi cum se cade, până la o zi când ne împăcăm iarăşi, iar avocaţii noştri în clipita asta de ceas se ceartă, făr' să fi avut unul cu altul ceva, şi în clipita aceasta se şi sărută.

– Ascultaţi, zice judecătorul, şi mă-nţelegeţi, că avocaţii sunt ca şi cele două tăişuri de la foarfecă: apeşi urechile lor, tăişurile cugeţi că au să se taie şi tot nu se taie, dar taie şi zdruncină fără milă ce pauză între ele, pe voi şi alţi nătângi!

„Amicul poporului" 1897

Anecdote

Tempora mutantur

Bătrâna cochetă: Ah, nu ştiu, dar mai demult erau bărbaţii mai galanţi!

Cavalerul: Ei, da, domnişoară, mai demult erau şi cuconiţele mai tinerele!

*

Noroc de glumă

– Vezi pe domnul acela? 'Nainte cu vreo 9 ani venise la Bucureşti cu o pereche de pantaloni peticiţi, şi azi are două milioane!

– Dar bine, nene, ce drac face cu două milioane de pantaloni peticiţi?

„Amicul poporului" 1897

LIRA POPULARĂ

Cântece poporale

I.
Frunză verde de pe tău,
Ți-a părea, bădiță rău –
După frunza cea uscată,
După mândra cea lăsată; –
După frunza cea de vie
După mândra cea dintâie.

II.
Fă-mă, Doamne, ce mi-i face,
Fă-mă pana corbului
În dealul Brașovului
Să mă-ntorc odată roată
Să văd pe mândra la poartă,
Să vedem vie-i ori moartă –
De-o fi moartă se-o jelesc;
De-o fi vie s-o doresc.
Fă-mă, Doamne, ce mi-i face,
Fă-mă, Doamne, -un păsăroi
La mândruța pe război.
Să batu cu aripile,
Să rostească firele,
Firele și ițele.

III.
Eu te văd, bădiță, bine
Că ție ți dor de mine
Și-ai grăi, dar ți rușine
Da-ndrăznește de grăiește
Că inima mea voiește.

IV.
Mândra mândruleana mea,
De frumoasă ești frumoasă,
Dar hainele nu te-apasă,
Nici pe tine, nici acasă.
Pe rudă te poți uita,
În ladă poți căuta
Că pustie li-i afla.

V.
De când, bădiță, mi-ești drag
Toată ziua șed în prag
Cu ața trasă prin ac,
Uitându-mă după tine
Lucrul meu-napoi rămâne,
Uitându-mă să te văd
Trei zile de lucru-mi pierd:
Uitându-mă în calea ta
Nimica nu pot lucra.

VI.
Bine-i stă mândrei gătată
Tot cu haine de la siatră
Dar mai bine că i-ar sta,
Să le fi făcută ea.

VII.
Frunză verde flori mărunte,
Mi-am auzit vorbe multe,
De vorbe nimicu-mi pasă
Pare-mi bine că-s frumoasă
De frumoasă nu-s aşa
Pare-mi bine că ştiu lucra
Şi la mine şi la altul
Nu trebe să-mi lucre satul.
Precum ştiu oamenii-n sat
Că şi ţie ţi-am lucrat,
Că ai mâneci de prin sat
Şi perine goale-n pat,
Penele le-ai scos din ele,
Şi le-ai dat pentru mărgele.

VIII.
Părăuţ cu apă rece
Pe la poarta mândrei trece,
Părăuţ cu apă lină
Pe la poarta mândrei vină.
Ieşi mândra să se spele
Nu se putu de-a mea jele;
Ea se şterge c-o năframă
Lacrimile nu pun seamă,
Ea se şterge şi nu prea,
Nu poate de jelea mea.

IX.
Tu te duci, bade, ca mâne
Dorul tău cu min' rămâne,
Du bade dorul cu tine,
Ori mă du bade pe mine.
Dacă mergi, bade sărace,
Eu cu dorul tău ce-oi face?
Tu mândruţă-ai face bine,
Că mai sunt voinici ca mine.
Va fi rău, mândră, de mine,
Ce mă duc de lângă tine:
Şi mă duc în ţări străine,
Unde nu cunoscu pe nime,
Numai frunza şi iarba
C-alea-s în toată lumea.

X.
Nu ne dă maică departe
Se vin cu desagii în spate,
Cu desagii 'mbăieraţi
Şi cu ochii lăcrămaţi.
Ci mă dă, maică,-n vecini
Se te văd seara ce cini,
Dimineaţa ce prânzeşti
Peste zi cum mai trăieşti.

Buciumi-Poeni
Grigore Sima al lui Ion

Două balada poporale

– Din Ardeal –

I.

Moartea voinicului

Jos la țara Oltului,
La fântâna corbului,
În marginea codrului.
Cine zace singurel?
Un voinic tras prin inel.
Frunză verde iarba crește,
De pândit cine-l pândește?
Vultur sur, care grăiește:
– Mori voinice, ori te scoală,
Ori-mi dă și mie boală,
Că eu de când te pândesc,
Puii-n codru-mi flămânzesc,
Penele mi se răresc,
Picioarele-mi gălbinesc!
Și voinicul apăi iară:
– Grijește-mă pân' marți seară.
Căi eu marți sear-oi muri,
Tu puii ți-i hărăni,
Penele ți s-or desi,
Picioarele s-or roși.
Mâna cu trei coaste-mi ia
Și zbori la măicuța mea.
Tu-i începe-a cloncăni,
Măicuț-afară-a ieși,
Și aminte ș-a aduce,
C-a avut un fiuț dulce,
Pe care l-a blestemat,
Vulturii de l-au mâncat.

II.

Dragoste statornică

Jos pe casta dealului,
În marginea satului,
Este-o casă mititea,
Oare cine șede-n ea?
Șede mândra mândrelor,
Și frumoasa zânelor,
Crăișoara stelelor.
Într-o zi de primăvară,
Mândra iese pân-afară,
Să culeagă flori frumoase,
Flori de cele ce miroase;
Să le deie Nițului,
Nițului bădițului,
Ce stă-n coasta dealului,
Paște turma satului.
Câte flori ea le rupea,
La inimă le punea,
De la inimă ofta
Și la Nițul ei gândea;
Iar din gură cuvânta:
– Nițule! bădițule!
Uite, la mine veniră,
Crăișori cu pețitori
Și măicuța, că mi-a zis:
„Uită-te copilă măi!
Alege-ți unul din ei!"
Eu maicei i-am zis așa:
„Maică măiculeana mea!
Nici pe unul n-oi lua,
Aibă mii de mii de oi,
După nici unul nu voi,
Numai după Nițul meu,
Să mi-l țină Dumnezeu!"

*

Dorul mândrei s-a-mplinit,
După Nițul s-a mărit.

Grigore Sima al lui Ion

Din Ardeal

La poartă la Țarigrad

La poartă la Țarigrad
Șede-un voinic supărat,
Căci de tânăr s-a-nsurat,
Mai tânără și-a luat.
....
Luni cu nevastă era,
Marți la cătane pornea
Și din gură cuvânta:
„Maică, măiculița mea!
Grijește-mi tu nevasta,
Cu mălai, cu lapte dulce,
Ddoar de la noi nu s-a duce."
....
Și bărbatul cum pleca
Soacră-sa mi s-apuca
Pe nevastă a mustra:
„Prin pivniță n-ai intrat,
Prin curte n-ai măturat,
Apă în vase n-ai luat!"
Nevasta se supără,
Apă în vase că luă,
Prin curte că mătură
Și în pivniță intră:
Dar hoața de soacră-sa
Încuie ușa pe ea.
....
Cătăni, cât cătăni
Și acasă că veni.
– Maică, măiculeana mea,
Ce mi-ai făcut nevasta?
– Dragul maicei pui de domn,
De când tu mi-ai cătănit,
Nevasta ta a murit.
– Maică, măiculeana mea,
Arată-mi tu mormântul,
Să-mi mai stâmpăr sufletul!
– Dragul maicei, pui de domn,
De cânt tu mi-ai cătănit
Multe ploi au mai plouat
Și mormântul l-au mânat.
– Maică, măiculeana mea,
Arată-mi tu crucița
Să-mi mai stâmpăr inima!
– Dragul maicei pui de domn,
De când tu mi-ai cătănit
Multe vânturi au bătut
Și cruciulița au rupt.
– Maică, măiculeana mea!
Dar în pivnița cea mare
Cine cânt-așa cu jale?
– Dragul maicei pui de domn,
Dar un robuț de țigan,
Încuiat tocmai de-un an.
– Maică, măiculeana mea,
Dă-mi o coajă de țipău
S-o dau la robuțul meu.
– Dragul maicei pui de domn,
Lasă cojița să steie
Și pe rob în furci să pieie. –
Dar, zău, el se mânia
Și securea o luă
Ușa-n patru mi-o crăpă.
....
....
Amândoi se-mbrățișară,
Amândoi se sărutară.
El din graiu-așa grăia:
„Mândră, mândruleana mea,
Ce să fac cu soacră-ta?
Cu pușca s-o împușcăm,
Ori de coade s-o legăm
Satul să-l înconjurăm,
Să se-nvețe soacrele
A-și cinsti nurorile!"

Bucium-Poeni, 1882
Grigore Sima al lui Ion

Bărbații tot ca ei

(Baladă din popor)

Mândra-n grădină plivește
De lacrimi de-abia zărește:
Trece badea și mi-o-ntreabă:
„– De ce plângi, mândruță dragă?"
Și mândra că-i răspundea:
„– Plâng că năfrămuța ta,
Năfrămuța ta cea nouă,
E ruptă, bădiță-n două!"
„– Ei! mândră, că nu-i așa!
E ruptă inima ta,
Teamă-ți-i că te-oi lăsa!"
Și mândra din grai grăia:
„– Lua-mi-i, bădiț,-ori ba –
Din două să știu una,
Ori că mi-i lua, ori ba?"
„– Eu, mândră, că te-oi lua,
Dacă tu mi-i număra:
Penele de pe-un păun,
Și pietrele de pe-un drum;
Penele de păuniță,
Pietrele de pe uliță.
Câte frunze-s pe un nuc,
Câte pene-s pe un cuc."
„– Lua-mi-i, bădiț,-ori ba,
Din două să știu una,
Ori că mi-i lua, ori ba?!"
„– Eu, mândră, că te-oi lua,
Dacă tu mi-i număra:
Frunza de pe nouă lunci,
Banii de pe nouă junci,
Ba atunci, ba nici atunci,
Până tu mi-i număra:
Câtă iarbă-i pe-un hotar,
Câte paie-s într-un car!"
Și mândra din grai grăia:
„Lua-mi-i, bădiț', ori ba?
Din două să știu una –
Ori că mi-i lua, ori ba?!"
„– Eu, mândră, că te-oi lua,
Dacă tu mi-i fermeca,
Pe frate-tău, cel mai mic,
Cel mai mic și mai voinic.
El îmi joacă jocul meu
Și umblă-n piciorul tău!"
„– Eu, bade, l-oi fermeca,
Dacă tu mi-i învăța!"
„– Mândră, la voi în grădină,
La un măr la rădăcină,
La un măr ce-i gârbovat,
Este-un șarpe spânzurat.
Din gură-i iese venin,
Din coad-otravă deplin.
Tu le strânge-n păhărel
Le dă frate-tău din el.
Din câmp de la plugărit,
Când a veni ostenit,
Ș-a cere apă să beie,
Tu-i dă otravă să pieie!"

*
* *

Fratele-acas' venea,
Apă rece că cerea.
Dar sora că s-apuca
Păhărelul mi-l lua
Și astfel îi cuvânta:
„– Bea, frate, vin încălzit,
Că-i bun de om necăjit;
Bea, frate, vin pipărat,
Că-i bun de om supărat!
Că ziua ești plugărel

Și noaptea ești bourel!"
„– Soră, surioara mea!
Ia-n închină ș-apoi bea,
Că ziua ești țesătoare
Și noaptea ești torcătoare!"
Sora sta și iară sta,
Din păhărel nu gusta.
El paharul că-l lua,
Dintr-odată că mi-l sorbea!

*

Când era la miez de noapte,
Fratele trăgea de moarte;
Când era la cântători,
Era-mpodobit cu flori,
Iar când ziua se făcea,
La groapă că mi-l ducea.

*

Și mândra din grai grăia:
„– Lua-mi-i, bădiț', ori ba?!
Din două să știu una,
Ori că mi-i lua, ori ba?!"
„– Eu, mândră nu te-oi lua,
Că, dacă te-i mânia,
Și cu mine-i face-așa;
Că nu sunt mai bun nici eu
De cum a fost frate-tău!"

*
* *

Pentr-un câne de drăguț
Pusei capul la frățiuț;
Pentr-un drăguț de departe
Pusei capul la un frate;
Pentr-un dor de pe Târnavă
Dat-am frate-meu otravă.

Stejarul și cornul
(Cântec din Moldova)

– Frate, frate de stejar!
Lasă-mă să tai un par,
Să-mi fac osie la car.
– Frățioare Românaș,
Voios parul da-ți-l-aș,
Dac-ai face tu din el
Buzdugan de voinicel,
Ghioagă mare nestrunjită
Cu piroane țintuită,
Și cu dânsa de-ai lupta
Să aperi moșia ta.
– Codrule, ce nu te-ndoi,
De-o creangă să te despoi
Să-mi fac prăjină la boi!
– Frățioare românaș,
Creanga lungă da-ți-o-aș,
Ca s-o faci arc de război
S-alungi leșii de la noi.
Lasă boii, frățioare,
Și te du la vânătoare,
Că nu-i timp de plugărie,
Ci e timp de vitejie.
– Codri, codri, mă jur eu
Să ucid cu brațul meu
De tot cornul un dușman,
De stejar un căpitan.

Doine şi Hore

I.
Mâncatu-s, Doamne, de rele,
Ca holda de păsărele,
Şi-s mâncat de cei străini
Ca iarba de boi bătrâni;
Nici mâncată, nici lăsată,
Numai iarbă judecată.

II.
Trandafir cu frunza deasă,
Dulce-i gura la mireasă,
Dar nu-i dulce cum să fie,
Făr' ca strugurul din vie.

III.
Am avut o cărăruşă
Până la mândruţa-n uşă –
Dar s-a pus un blestemat,
Cărarea mi-a astupat
Tot cu spini şi cu nuiele,
Supărarea mândrei mele,
D-apoi supărarea mea,
Că nu pot merge la ea.

IV.
Doamne, la inima mea
Este-un râu ş-o fântânea.
Fântâna-i necaz de moarte,
Râul le spală pe toate.

V.
Măghiran de pe fântână,
Am drăguţ ca ş-o lumină.
Umblă două să mi-l ieie,
Dumnezeu să nu li-l deie;
Umblă două să-l sărute,
Dumnezeu să nu le-ajute.

VI.
Tuturor lumea li-i dragă,
Mie mi-i cerneală neagră.
Tuturor lumea li-i bună,
Dar mie mi-i mătrăgună,
Tuturor le pare bine,
C-a picat răul pe mine,
Dar să nu-i pară nimănui,
C-a pica pe pruncii lui,
Şi n-are de ce-i părea,
Şi pe el poate pica.

VII.
De jale şi de bănat
Câte lacrimi am vărsat,
Am făcut fântână-n sat,
Fântână cu trii izvoară
Cine-a bea din ea să moară,
Dar de-o bea drăguţul meu,
Să mi-l ţină Dumnezeu,
De-or bea duşmanele mele,
Crepe inima din ele.

VIII.
Spune, bate, rupt, ales,
Iei-mă după cules?
– Io-ţi spun, mândr,-adevărat,
Că nu sunt de însurat,
Dar totu-ţi făgăduiesc
Că pe tine te iubesc.
– Spune, bade,-adevărat
Iei-mă după cărat?
Nu-mi ţinea drumul legat!
Plânsei seara, dimineaţa,
Nu vezi bine că-mi pierd faţa?
Plânsei ziua în amiaz,
Piere-mi ruja din obraz.

Voinici mulți că mi-au venit
La maica de m-au pețit,
Duce-m-aș, bădiță, zău,
Dar nu pot de dorul tău.
Câte stele-s mai alese
Toate vin la noi acasă,
Dar dorul tău nu mă lasă.

IX.
M-a făcut măicuța-n zori,
Spre duminica de Flori,
Câți feciori pe-un lat de țară
Toți aleargă să mă ceară.
O mie de-ar alerga
Și măicuța nu m-a da,
Că pe mine m-a făcut,
Cum măicuții i-a plăcut:
Nici micuță, nici 'nălțuță,
Cumu-i mândra mai drăguță.
M-a făcut și m-a-nchinat,
De noroc mi-a descântat,
M-a stropit cu pană verde,
Să fiu dragă cui mă vede,
Și de-atunci, bădiță, zău,
Mor voinici de dorul meu!

X.
Nu gândi, mândră, că-mi placi,
Că numai necazu-ți faci,
C-asară, când te-am văzut,
Ducând apă de băut
Tot urâtă mi-ai căzut.

XI.
De-aș trăi cât frunza-n vie,
N-aș lua fată-n moște;
Să-mi poruncească ea mie.
Făr' săracă și să-mi placă.

XII.
Decât cu urâta-n vatră,
Mai bine cu mândra-n șatră
Și să mâncă pâine uscată.
Decât băut și mâncat
Cu urâta după cap,
Mai bine să fiu flămând
Și cu mândra petrecând.

XIII.
Frunză verde de-aliom (?)[1]
Te-am iubit și n-ai fost om.
Ai fost o gură căscată,
De ne-a știut lumea toată.

XIV.
Hai, muiere, să jucăm,
Că fata ne-o mărităm,
Pare-ne bine c-am dat-o,
Vai de cela ce-a luat-o!

XV.
Poate fi mândra frumoasă,
Podu-i țese, podu-i coasă.
Șirele de peste cot,
Coboară grâul din pod,
Brățara de peste mână
E cusută pe făină,
Și-mpănată pe slănină.

XVI.
Place-mi mândra ocheșea,
Și-n târg mi-i fală cu ea,
Dar mândruța gălbicioasă,
Nici acasă, nu-i frumoasă.
Nici acasă, nici în târg,
Nici să mânci cu ea din blid.

1. Semnul întrebării aparține autorului. (n.R.F.)

XVII.
Nu mă da, maică, departe,
Să vin cu desagii-n spate,
Cu desagii-mbăierați
Și cu ochii lăcrimați;
Ci mă dă, maică,-n vecini,
Să te văd sara când cini,
Dimineața când prânzești,
Peste zi cum mai trăiești.

XVIII.
Ia-ți, bade, fată săracă,
Căci cu mâna ei se-mbracă,
Dară fata de bogat
Până-și pune-o cârpă-n cap,
Până-și face-un șir pe mână
Tot cu cupa la făină.
Pentru puii de pe cot
Coboară grâul din pod;
Pentru ciupagul din spate
Dă un zlot și jumătate
Ș-o fedelă de bucate;
Pentru puii de pe mână
Totdeauna dă o lână
Ș-o ferdelă de făină;
Așa-i, bade, cea bogată,
Când e toamna vinde-o vacă
De-și ia haine și se-mbracă.

XIX.
Tu te duci, bădiță, duci,
Dar pe mine nu mă duci.
Du-mă, bade, și pe mine,
Bade, -ntr-o țară cu tine.
De ț-a fi, bade, rușine,
Fă-mă brâu pe lângă tine,
De ți-a părea brâul greu,
Fă-mă lumină de său
Și mă pune-n sânul tău,
Și de ți-oi cădea grea iară,
Fă-mă lumină de ceară
Și mă pune subsuoară!
Unde, bade,-i însera,
Eu frumos ți-oi lumina,
Cineva de te-a-ntreba
Că de unde-i lumina?
Tu-i răspunde, bade, -așa:
– Asta-i lumină de ceară,
Mândruță din a mea țară,
Asta-i lumină de său,
Mândruța din satul meu.

XX.
Ardă-mi-te focul, minte,
Dacă n-ai fost mai-nainte.
Acuma degeaba ești,
Că nimic nu-mi folosești.

„Amicul Poporului", 1887
(nesemnat, n.R.F.)

Cântece populare

A. Doine și hore

I.
Cine n-are dor în lume
Să vine la mine-anume,
Că eu am atâta dor,
De pot vinde tuturor.
Că mi-oi pune bolta-n poartă
Ș-oi vinde la lumea toată,
Și mi-oi pune bolta-n prag
Și-oi vinde la dor și drag;
Nu căta pe ce-l voi da,
Că numai l-oi lepăda.

II.
Bade, pentru dumneata
Mă topesc ca cânepa;
Și bade de dorul tău
Mă topesc ca inu-n tău.

III.
Zis-a maica către mine
Să nu dau gură la nime' –
Dară dracul poate face
Să nu dau la cine-mi place.

IV.
Frunză verde ș-o frunzuță,
Ce mi-i mie de-o drăguță?
Ca la codru de-o frunzuță.
Frunza, dacă-ngălbenește,
Pică jos și putrezește,
Alta-n loc îndată crește.

V.
Frunză verde de pe rât,
Auzit-am, auzit,
Auzit-am ieri la moară
Că vrea tata să mă-nsoare,
De ce umblu-n sat la Floare;
Dar cu sila nu m-a face
Să iau pe cine nu-mi place.

VI.
Mândra cu ochi mici și trași
S-o săruți să n-o mai lași;
Mândra cu ochi negrișori
S-o săruți să te omori;
Cea cu ochii mieruți
Tot în gură s-o săruți.

VII.
Sărutatul de cu sară
Te duce cu mândra-n țară;
Sărutatul de cu dulce
În străine țări te duce.

VIII.
Frunză verde lemn de brad,
Rău, bădiță, te-am visat,
Că năframa ta cea nouă
Am visat-o ruptă-n două,
Ruptă-n două, ruptă-n trii,
Ruptă-n poartă la Sibii;
Ruptă-n trii și ruptă-n patru,
Scrisă-n poartă la-mpăratul.

B. Satire

I.
Lelea pune pânza vara
Mânce-i muștele mânjala.
– Arză-te focul, război,
Tu-mi faci pânza lăturoi;
Arză-mi-te focul, spată,
Că-mi faci pânza toată spartă;
Și vă ardă focul, ițe
Că nu-mi țeseți cu credință;
Ce pe sulul dinapoi
Vreo treizeci de lăturoi,
Iar pe sulul dinainte
Focul le mai ține minte.
Ardă-te focul, amnariu,
Că tu țeși ca un husariu,
Și nu porți grijă la oală,
De mă văd fără mânjală.
– Așa-i lelea, bate natra
Cum o bate-și rupe spata;
Bate două rupe nouă;
Bate-un cot și-l țipă-n pod.
– Ardă-te focul, Vărvară,
Că-mi țeși pânză toată vara;
Că sucala nu-i de vină,
Căci sucala duruiește
Și pe tine te căznește.

II.
Uscă-te iie pe horn,
Că deseară-ți dau sopon
Și te pun pe gard în sus,
Latră câinii ca pe urs.

III.
Dragă mi-i lelița rujă,
Suflă-n foc, se uită-n ușă,
Fața-i plină de cenușă.

IV.
Cu bărbatul băutor
Nu-i face pâine-n cuptor,
Fără mămăligă-n oală
Și-i mânca ș-aceea goală.

V.
– Părinte, sfinția ta,
Slobodă-i duminica
C-am un caier de-a găta?
– Slobod naiba să te ia!
Șase zile-n săptămână
Ai avut vreme destulă
Să torci un caier de lână.
– Părinte, sfinția ta!
Lunea, marțea n-am lucrat
C-am gândit c-ar fi păcat.
Miercuri nu m-am apucat,
Iar joile mi-s oprite,
N-am lucrat de nu țin minte.
Vinerile mi-s legate,
Nu lucru să-mi fac păcate;
Sâmbăta pân' m-am sculat
Și până m-am pieptănat
Și sara m-a apuca.
M-aș ruga de dumneata
Să-mi slobozi duminica,
C-am un caier de-a găta!

VI.
De n-ar fi viță și prun,
Omul n-ar mai fi nebun,
Dar vița și prunul este,
Omul de-aia nebunește:
De n-ar fi ochi și sprâncene,
De păcate nu m-aș teme,
Dar ochi și sprâncene sunt,
Păcatele-s pe pământ:
Dorul mândrei de n-ar fi,
M-aș culca, m-aș odihni,
Dar, zău, dorul mândrei este,
Noaptea din somn mă trezește.

VII.
Frunză verde lemn domnesc,
Fetele se rumenesc,
Dar oricât s-ar rumeni
Ca feciorii tot n-or fi.

VIII.
Heba, bade, te fălești,
Că tot n-ajungi uni (unde) gândești,
Că soarele când răsare
Răsare la voi la poartă
Și tu, bade, ești de coadă;
Când s-a-ntâlni deal cu deal
Și-atunci ne-om întâlni rar,
Când s-a face dealul șes,
Atunci ne-om întâlni des.

Grigore Sima al lui Ion

Cântece populare

I.
Tu, drăguță, cum te porți
Te urăsc voinicii toți,
Că ți-e firea presărată
De iubești pe lumea toată.
Dar de când o am lăsat
Mândra mea s-a măritat
Vai de mine ce păcat
Că de s-ar fi măritat
De la noi a treia sat
Nu mi-ar fi nici un bănat,
Dar mândra s-o măritat
De la noi a treia casă,
De la inimă nu-mi iasă.
Ies afară vădu-o,
Intru-n cas-audu-o:
Vai, măicuță iubitoare,
Inima mea rău mă doare.
Măicuța-mi pune de cină,
Inimioara-mi tot suspină.
Și maica pricepe bine
Că mi-i dor de oarecine.
Și măicuța că-mi grăia:
– Taci, fiule, nu ofta;
De ți-i dor de cineva,
Lumea-i mare, fete-s multe,
Și mai mari, și mai mărunte,
Ia-ți, dragă, una de frunte.
– Maică, măiculeană mea,
Ești bătrână și nu crezi,
Lumea-i mare și n-o vezi,
Că din sută și din mie,
Numai una-mi place mie.
Ceru-i mare, stele-s multe,
Și mai mari, și mai mărunte,
Luminoase, -ntunecoase,
Nu-s ca mândra de frumoase.

II.

Frunză verde frunzuliță,
Am avut o mândruliță
Și-am lăsat-o să mai crească,
Minte-n cap să-și dobândească:

III.

Pe sub foaie arinească
Vine-o *carte-mpărătească*
La birău ca s-o citească.
O ceti, cât o ceti
Și pe masă mi-o trânti.
Când fu pe la miez de noapte,
La feciori lega pe moarte:
Nici nu fuse ziua bine,
Că veniră și la mine.
Iată, maică, iată, dragă,
Că biraele mă leagă.
Mă trimite și-s ca dus
Pe frunză de cucuruz,
De la Italia-n sus.

IV.

Prin pădurea cu nuiele
Merg cătane tinerele,
Alăturea câte patru,
Merg cătane la-mpăratu.
D' înlățate d' împărate!
Citește și-a noastră carte,
Și pe frunză de podbeal,
Ne trimite la Ardeal,
C-avem mândre tinerele,
De-al nost' dor, de-a noastră jele,
Nu mai poartă nici mărgele,
Și de dor și de bănat
Și cerceii i-au țipat.

V.

Părăuț cu apa rece
Pe la poarta mândrei trece,
De-ar da Dumnezeu să sece:
Să rămână numai molu',
Cum am rămas eu cu doru':
Să rămână numai prundu',
Cum am rămas eu cu gându'.

VI.

Pentru ochi ca *murele*
'Cungiurai pădurile;
Pentru ochi de mure neagră
'Cungiurai pădurea-ntreagă.

VII.

În grădină, pe cărare,
Pagubă, că-i iarba mare,
De nu pot cântând a mere (merge)
La a mele floricele,
Să le ud cu apă rece,
Doară de urât îmi trece,
Apă rece de izvor,
Dară vine și-al meu dor,
Vino, dor, mai cu grăbire,
Că te-așteaptă cu dorire
Un suflet, ce pătimește
Și de dor mi se topește.

VIII.

Hai, bade, la noi, pe seară,
Că doar nu-i un cap de țară,
Că-i numai de-o pușcătură,
Hai, bădiță, să-ți dau gură.

IX.

Nu știu orb am fost ori beat,
Când am plecat la-nsurat.

Frunză verde, codru des,
Toată lumea și-au ales
Ce-a fost verde și frumos,
Ce-a fost bun și drăgăstos:
Dar eu, Doamne, ce-am ales?
Ce-au fost mai rău în ovăz:
Trei fire de neghiniță
Și-o mândruță cam murguță.
Lăcomii, că-i gazdă mare
Și-o luai de peste vale.
Săracele sutele
Cum mărită slutele;
Mă-mbulzii și euÎ
Și-mi luai și eu o slută,
Nici dracul nu mi-o sărută.
Când o văd seara la lună,
Parcă văd un car cu lână;
Când o văd în gura șurii
Parcă vă mama pădurii:
Când o văd pe la-nserat,
Parcă văd un drac plouat;
Când o văd în capul gol
Fug vacile din ocol
Că gândesc că-i ciuma lor.
Bate-o-aș și n-am pe cine,
Săruta-o-aș, mi-i rușine
Că râd oamenii de mine.

X.

Nevastă cu brâu de in,
Hai la mine să-ți închin,
Nevastă cu brâu de-aramă,
Mi-ai fost dragă fără seamă;
Nevastă cu brâu de-argint,
Dragă-mi ești până-n pământ.

Din colecția de liter.popor. a lui Slova
„Amicul Poporului" 1889

Literatură populară

Cântece

1.

Când erai, bădiț,-acasă,
Mă gătam ca ș-o mireasă,
Cu cercei și cu mărgele,
De-ți plăcea, bade, de ele.
Dar de când, bade, te-ai dus,
În urechi cercei n-am pus,
Nici mărgele la grumaz,
Că trag, bade, la necaz.
Fă-mă, Doamne, ce mi-i face!
Fă-mă pasăre măiastră,
La bădița la fereastră,
Să-l văd seara ce cinează,
Peste zi unde s-așează,
Și la ochii cui veghează.

2.

Necazul cine nu-l crede,
N-ar mai călca iarbă verde,
Și nici verde, nici uscată,
Până ce l-a crede-odată.

3.

Bată-te, bădiță, bată
Cearcănul de lângă baltă
Și dreptatea mea de-odată!
Bată-te, bădiță, bată,
Cearcănul de lângă soare
Și dreptatea mea cea mare!
Și te bată, bade, bată,
Cearcănul de lângă lună
Și dreptatea mea cea bună.

4.

Eu la oi, badea la oi,
Numai dealul e-ntre noi.
De s-ar face dealul șes
Și dumbrava loc ales,
Să mă uit ce-am fost lăsat,
C-am lăsat un câmp uscat
Ș-am iubit un brăduț 'nalt.
Eu la vaci, badea la vaci,
Între noi numai copaci.
Să luăm secure nouă,
Să tăiem copacii-n două,
Să ne strângem vacile,
Laolaltă buzele.

Bocete[1]

1.

Tristă veste ne-a sosit,
Moartea-n sat, că ne-a venit
Ş-a luat satul de-a rândul
Ş-uliţele de-amănuntul.
N-a avut unde s-abate,
Făr' 'naintea cestei case –
Moartea ceaţă s-a făcut
Şi din ceaţ-a răsărit
Tot un măr şi tot un păr.
Şi-n crengile mărului
Şade cucul jalnicul;
Şi-n trupina mărului
Şade moartea groaznica.
Amândoi că se mustra:
Şi moartea din grai grăia:
– Haida, cuce, să schimbăm
Penele şi glasurile!
Iară cucu-i răspundea:
– Ba eu moarte n-oi schimba,
Că tu pe uni (unde) glăsuieşti
Copii mici îi sărăceşti,
Soţii buni îi despărţeşti,
Fete mari le despreteşti,
Curţi bogate pustieşti;
Dar eu pe uni (unde) glăsuiesc
Copii mici se veselesc,
Soţii buni întineresc,
Curţi bogate d-înfloresc;
Şi eu pe unii glăsuiesc,
Ies plugari cu plugurile,
Păcurari cu fluierele
Şi-mi ascultă cântecele:

2.

Pe cea coastă grohotoasă1
Este-o oaste pribegită,
Dar nu-i oaste pribegită,
Că-i N. adormită.
Şi la N. cine venea?
– Venea dragă maică-sa
Cu cosiţa despletită
Şi cu inima cernită,
Cu cosiţa destrămată
Şi cu inima ciotată.
– Plânge-mă, maică, cu jale,
Că ţ-a rupt braţele tale;
Plânge-mă, maică, cu dor,
Că ţ-am fost bun ajutor;
Plânge-mă, măicuţa mea,
Că de astăzi încolea
Pe min' nu mi-i mai vedea,
Plânge-mi-i şi mi-i dori
Şi-napoi n-oi mai veni.
1. Pietroasă.

3[2].

Mândră casă ţ-ai avut,
Dar asta nu ţ-a plăcut
Şi de meşteri te-ai rugat
Să-ţi facă una de brad,
Fără uşi, fără fereşti
Tot în ea să vieţuieşti;
Fără uşi fără polmoane
Să nu ieşi vara la soare.

[1] Culese în comuna Bucium din Munţii Apuseni ai Ardealului.

2. Din Gârbova de Sus, la poalele Munţilor Apuseni.

4.[3]

Pe cel deal pe de-a lungul
Merge-un car cu patru boi.
Boii-s negri, carul negru,
Pogăniciul[4] şi mai negru.
Dară-n car ce nu-şi duceau:
– Dar un pat bine-ncheiat
Din patru scânduri de brad.
– Dată-n pat ce-i aşternut?
– Aşternută-i iarbă verde,
Peste iarbă cergă neagră,
Peste cergă lână d-albă.
– Dară-n pat cine-i culcat?
– Dară N. dusă din lume,
Nu-i mai auzim de nume.

5.

Țințirim iarbă uscată,
Mila mea în tin' se gată;
Țințirime iarbă verde,
Mila mea în tin' se pierde.

6.[5]

– O, drag soțul meu iubit,
Pe ce cale te-ai pornit?
– Dar pe-o cale lungă, lată
Unde n-am fost niciodată.
– Dar în capul drumului
Este-un scaun de odihnă
Şi o lină de fântână
Pe scaun te-i aşeza
Din fântână apă-i bea
Să-ți mai stâmperi inima.

Din adunarea de literatură populară
a lui Gr. Sima al lui Ion

3 Comuna Bucium
4 În România, „vizitiu" de la ungurescul „vezetö"

5. Comuna Gârbova de Sus.

Literatura populară
Colinde*

I.

Asta-i Doamna, bună-i Doamna,
Ioghinu, Ioghinu, Doamne!
Că ea bini s-o socotit:
Ioghinu, Ioghinu, Doamne!
Doi boi, bivoli prinsu-s-o.
Ioghinu ș.a.
La munte ieșitu-s-o,
Muntele aratu-l-l.
Cât lungișu, cât curmeziș,
Dar mai mult îi pe lungiș.
Brazdă neagră trasu-s-o,
Grâu roșu vărsatu-s-o,
Mândră holdă coptu-s-o,
La pai tot cam trestioasă
Și la spic cam sălcioasă.
Asta-i Doamna, bună-i Doamna,
Că ea bini s-o socotitu:
Mândră clacă strânsu-s-o,
Tot de juni, de fete mari.
Fetele mănunchi tăia,
Iar junii snopii lega.
Alții clăile punea,
Alții pe care-ncărca.
Alții la șură-l ducea,
Alții stoguri îl făcea.
Asta-i Doamna, bună-i Doamna,
Că ea bini s-o socotit:
'Mblătitori băgatu-s-o
Și grâu îmblătitu-l-o:
După ce l-au vânturat,
În saci largi mi l-o turnat,
Pe care l-o d-încărcat,
La moară o alergat,
Grâul de l-o măcinat,
Dusu-l-o, adusu-l-o,
Mândrii colaci făptu-s-o:
La nănași dintr-o găleată
Și la finul din trei deodată
Și nouă unul frumos
Cu pielița lui Cristos
Și ne pare că-i acest.

II.

Ce te-ai, Domn bun, veselit,
Mândră masă-mpodobit,
Mândră masă de mătasă.
Dar pe masă ce ți-ai pus?
Pusu-ți-ai colaci de grâu,
Cam printre colaci de grâu
Pusu-ți-ai vase cu vin,
Cam printre vase cu vin
Pusu-ți-ai pahare pline,
Cam printre pahare pline
Pusu-ți-ai lumini aprinse,
De lumin' ca soarele,
Ca soarele cu razele
Și ca luna ca lumina.
Ca și d-altă bucurea,
Cam mai mari de-a cununa
Și mai mici de-a boteza,
Printre cer și printre îngeri
Sus la poarta raiului,
De-a dreapta Tatălui
Și-o-nchinăm cu sănătate.

---

* Culese din comuna Gârbova de Sus, lângă Aiud.

III.

Măru-i mărgărit,
Mândru-i înflorit
Tot cu flori de-argint.
La vârfuț de măr
Cei goloni (?) vineți
Că-s feciorii gazdii,
Fi-re-ar sănătoși.
Mai în jos pe măr,
D-albe limpregiore (?),
Că-s fetele gazdii.
Fi-re-ar sănătoase.
Mai în jos pe măr
Verigă de aur,
Jupâneasa gazdă,
Fi-re-ar sănătoasă.
La tulpini de măr
Păhărel de-argint,
E jupânul gazdă,
Fi-re-ar sănătos.
Jur, prejur de măr
Iederă măruntă,
Bunătate multă
Lor a tuturor,
Fi-re-ar sănătoși,
Veseli și voioși.

IV.

Ferice de cest domn bun,
El trei fii că și-o d-avut,
El bine i-o d-învățat:
Unul merge cu plugul,
Unul paște oile,
Unul sapă viile.
Tot săpând și d-îngropând
Dumnezeu i-o dăruit
Tot o viță de-aur
Și s-o-nvățat bun faur.
Și de el că-și mai făcea
La cel frate păcurar
Tot un fluier de d-aur.
Încătrău cu oi pornea
Cu fluierul că-și zicea,
Tot cadru că-și legăna;
Câți păstori că mi-l vedea
Toți bine că-l întreba:
„Cine ție ți-o făcut
Cesta fluieru de aur?"
„Cine mie să mi-l facă?
Da' cel frate bun faur,
Care lucră la d-aur."
Și de el că-și mai făcea
La cel frate plugărel
Tot un pluguț d-aur.
Încătrău că plug pornea
Toate coaste lumina.
Câți plugari că mi-l vedea
Toți bine că-l întreba:
„Cine ție ți-o făcut
Cesta pluguț d-aur?"
„Cine mie să mi-l facă?
Da cel frate bun faur,
Care lucră la d-aur."
Și zău el că-și mai făcea
Larion (?), la zile mari,
La d-albele biserici,
La sfintele duminici,
La galbine prescurele,
La galbine luminele.

al lui Ion
Semnele de întrebare aparțin autorului (n.r. Ioan Felea).

Revista „Transilvania", Sibiu, 1890, ASTRA.

Pintea
(Baladă din popor)

Jele-i, Doamne, cui i jele,
Jele-i, Doamne, codrului
De-armele voinicului,
Că le plouă și le ninge
Și n-are cine le-ncinge,
Că voinicul ce le-a-ncins,
Șede la temniță prins,
Voinicul ce le-a purtat
Șede-n temniță-ncuiat.
În temniță la Băiță
Sunt doi frați tare legați,
Cu curele până-n șele
Pentru a lor mari greșele.
Unu-i Stan
Ungurean,
Unu-i Pintea, voinic mare,
Care-n lume semen n-are.
Da-n ghârliciul temniții
Șede măicuța Pintii,
Ea-mpletește-un brâu sârbesc
Și pe Pintea-l dojenește:
– Pinte, Pinte, dragul meu,
Ia-n ascultă ce-ți zic eu!
Las' pe Stanu',
Ungureanu',
C-a pus capul täică-tău
Și l-a pune și p-al tău!
Dar Pintea că se-ntorcea,
Către maică sa grăia
Și din gură cuvânta:
– Maică, măiculeana mea,
Mergi tu la domni și te roagă
Pe mine să mă sloboadă,
Că de cându-s la-nchisoare,
Mi-a vint vremea de-nsurare,
Că de cându-s la robie
Bate-mi părul la călcâie
Mustețele-mi bat brațele
Și barba genunchele.

Maica Pintii s-a luat
Și la domnul c-a alergat
Și la domni că s-a rugat
Să-l lase din închisoare,
C-a vint vremea de-nsurare,
Că de cându-i la robie
Bate-i părul la călcâie,
Mustațele-i bat brațele
Și barba genunchele.

Iar domnii se-nțelegea
Și-astfel de răspuns îi da:
– Du-te și la Pintea-i spune
C-azi, mâine ori să-l cunune,
Că pe marți pe prânzul mare,
Atunci l-om însurare,
Că nevasta-i căpătată,
Țapa lată, ferecată,
De car' n-a văzut vreodată
Și nănaș din Făgăraș.

Maica Pintii s-a luat
La Pintea c-o alergat
Și răspunsul i l-a dat,
Că pe marți pe prânzul mare,
Atuncea l-or însurare,
Că nevasta-i căpătată,
Țapa lată, ferecată,
De car' n-a văzut vreodată
Și nănaș din Făgăraș.

Iară Pintea-i răspundea
Şi din grai aşa grăia:
– Maică, măiculeana mea!
Du-te la grajdul de paltin
Şi-mi adă murguţul galben.
Când murgul s-apropia
Lăcate se descuia,
Uşile se despica,
El din temniţă ieşea
Pe murguţ mi s-arunca
Şi din gură cuvânta:
– Haidaţi, boieri, după mine
Să vă-nvăţ a trăi bine.
– Iar domnii că tremurau
Şi din grai aşa-mi grăiau:
– Să mergi, Pinte, sănătos,
Ca şi-un trandafir frumos,
Că ni-s caii ne-nşelaţi
Şi la fugă ne-nvăţaţi...

Al lui Ion

Revista „Transilvania", foaia ASTRA, Sibiu, 1890, p. 124

Faptele, faptele, nu oala cu laptele
(Din popor)

„Ei, Parfene, fă ce-i face!... mulge vacile mai iute
Şi în deal de te repede, la Domete vezi te du-te;
Că dă, ştii, sfintele Paşte cad la douăzeci şi şapte
Şi bătrânul colo-n munte n-are nici un strop de lapte.
Carne ştiu că nu mănâncă, da-i păcat, Domnu-l ferească,
La o zi aşa de mare nici deloc să se-ndulcească".
Aşa stareţul Ghenadi, Vineri, săptămâna mare,
Către fratele Parfene, cuvântând îi da-ndemnare.
Un ceşcuţ după aceea, Parfene c-o oală-n mână,
Fluierând încet şi-alene prin pădurea cea bătrână,
Ajunge la sihăstria ce-i săpată dintr-o stâncă,
Şi bătrânului sihastru cu-o metanie adâncă,
Îi dădu oala cu lapte, spunându-i că prea cinstitul
Din mila sfinţiei sale şi dragoste către sfântul
O ulcicuţă cu lapte pentru Paşti i-a hărăzit,
Dar să-i ducă-napoi vasul încă l-a chezeşluit;
Că dă, târgul e departe, trebuie mult ca să întindă
Şi făr' vas o ţâr' de lapte, unde pui ca să se prindă?!
Bătrânul stătea pe gânduri, oale n-avea la-ndemână,
Să rămână fără lapte încă nu putea să-i vină.

Ce să facă? Cum s-o dreagă? Mai gândi... rugă profund
Și apoi cu Doamne-ajută bău oala până-n fund.
Cum văzu așa Parfene, lasă oală, lasă toate
Și la stareț într-un suflet el aleargă cât se poate.
Cum ajunge-ncepe a-i spune: Mare poznă c-a văzut,
Că părintele Domete laptele-n post l-a băut.
– Ești nebun? Doamne, mă iartă, ce nelegiuire mare!
De-o fi așa, fă de-l cheamă, ca să-și deie îndreptare!
Și se frământa Ghenadi, până bătrânul să s-arate,
De cutremura cerdacul sub ciubotele lui late.
În sfârșit sihastrul vine, tremurând de bătrânețe;
De departe să închină prea curatei sfinte fețe.
Starețul nici una, două, răstit strigă: – Ce păcat!
Blestemat să fii de Domnul și de sfatul cel ceresc!
Ce-ai făcut? Dă-ți seama-ndată, ori pe veci te-afurisesc!
– Înălțate prea cinstite, rău de-am făcut, rău să-mi fie,
Da-mi-voi seamă feței tale, poimâini după liturghie!
Și cum zice
Se și duce.
Iac' și Paștele sosite!... Liturghia s-a sfârșit,
Sfânta nafură s-o ieie cu toții s-au grămădit,
Căci acum este ce este, cari de cari s-ajung-acasă
Să-și răzbune pe fasole cu friptura de pe masă.
Prin norod, bătrân Domete, cuvios, cu barba lungă,
Se tot zbate, se îndeasă, pân' la stareț să ajungă;
Cum ajunge se închină, apoi stând cu el de față,
Trei femei, ce-atunci venise, înroșind cu pruncii-n brață,
Le arată și cum sfântul schimba fețe după fețe,
Frământând în colțul gurii înălbitele-i mustețe,
El cu-ncetul îi șoptește: – Pe alții să nu pui la cale,
Ci pe pruncii iști micuți, că-s rodul sfinției tale;
Iar de toate celelalte, ne-om da seama către cer,
Unde toți fără cruțare tot te-ntreabă și îți cer:
„Faptele, faptele,
Nu oala cu laptele".

I.I. Onu
„Amicul poporului" 1892

Cântece poporale

I.

De când trecui dealu-ncoace,
Voie bună nu-mi pot face,
Dacă nu-s cu cine-mi place!

II.

S-a dus badea, nu mai vine,
Dorul lui mă pune bine,
S-a dus badea, m-a lăsat,
Dorul lui mă pune-n pat.

III.

Uită, bade,-n ochii mei,
De vezi, poți trăi cu ei?
Uită-te, bădiță, bine,
De vezi poți trăi cu mine?
De-i vedea că nu-i trăi,
Lasă-mă, că n-oi pieri.

IV.

Tu, maică, te-ai lăudat
Că ții zile pentru mine,
Să mă dai în sat cu tine!
Maică, zile nu ținuși
Și departe mă dăduși,
Peste-un deal cu spinii verzi,
Maică, să nu mă mai vezi,
Peste-un deal cu spinii rari,
Maică, să nu mă mai ai.

V.

Bădița s-a dus la munte
Să cosească flori mărunte,
Să cosească floricele,
Rupe-i-sar coasa-n ele,
Să vie-n brațele mele!

„Amicul poporului" 1893

Descântec de mărit[1]

Fata căreia i se descântă de mărit se dezbracă zicând: „Ajută-mi, Doamne, Marie Maică Sfântă!" și merge cu vrăjitoarea la vale ori pârâu, ducând cu sine: o secere, o lopată, o rudă și ojogul. Pe lângă fata și vrăjitoare mai trebuie o femeie care le însoțește și le dă mână de ajutor. Ajungând la vale aruncă în apă lopata, ruda și ojogul, ținând de ele ca să nu le mâie apa femeia ce le însoțește, până când fata trece de trei ori peste ele înainte și-napoi. Fata zice sărind: „Sai fată după lopată, sai noroc după olog!", punându-le după aceea la marginea apei.

[1] Măritat.

Apoi descântătoarea întoarce fata spre răsărit și plecându-i capul îi trage părul despletit spre față, iar fata ia prin părul său apă din vale de nouă ori într-un vas adus anume spre astă treabă, dar făr' să zică vreun cuvânt. După ce s-a luat apă de nouă ori, vrăjitoarea face semn că e destul, ia vasul și începe a descânta în apa aceea zicând:

„Ajută-mi, Doamne, Marie Maica Sfântă,
Că eu nu iau apa aceasta pentru alta
Din apa lui Iordan,
Ci o iau pentru „data"
Fetișoarei mândre N (numele fetei),
Ca băiat să-i vie.
Dincătrău i-a fi partea și norocul.
Că N în apa lui Iordan s-a botezat,
Cu apa lui Iordan s-a încreștinat,
Cu astă apă să se curățească:
De toate împiedicările,
De toate legăturile,
De toate făcăturile,
Fie prin guri rele
De bărbat ori muiere".

O iau să-i vină calea „datului" cum vine apa aceasta urlătoare[1] și să nu poată sta nimeni în calea „datului" ei, cum nu poate sta în calea apei lui Iordan.

Apoi se întoarce încătrău urlă (curge) apa și seceră în apă de trei ori zicând:

„Doamne, Tu ajută-mi, Marie Maică Sfântă,
Că nu tai apa,
Ci tai legăturile
Și împiedicăturile,
Ce se fac „datului" N,
Tai limbile gurilor rele:
A tată-său,
A mumă-sa,
A frate-său,
A soru-sa,

1. Curgătoare. Red.

A neamurilor,

A sătenilor,
Și a tuturor celor ce vor grăi de rău împotriva „datului" N.

Urmează vrăjitoarea mai departe tăind cu secerea:

„Să n-aibă N (feciorul) stare,
Nici alinare,
Nici somn,
Nici pace,
Nici a lucra,
Nici a mânca,
Nici a dormi,
Până N n-a veni!".

După acestea se-ntorc în casă toate trei, fata se-mbracă și, luând un cuțit, o furculiță, o sulă, o lingură, se duce fata cu descântătoarea într-o grădină cu pruni. Sosite aci fata prinde prunul și-l scutură cât poate ea de tare, zicând:

„Ajută-mi, Doamne, Marie Maică Sfântă,
Că nu leagăn prunul acesta,
Ci leagăn data mea".

Apoi încep vrăjitoarea:

„De-o fi peste țară
Să vine pe seară,
De-a fi peste munte
Pun-i chica punte,
De-a fi în poată,
Vină pe lopată,
De-a fi în târg,
Vină pe dârg,
De-a fi în pod,
Vină pe ojog".

După aceasta mai scutură fata de trei ori de prun, dar de așa, ca să se miște din rădăcină. Apoi împunge vrăjitoarea prunul cu cuțitul, cu furculița, cu sula, dar tot cu câte două deodată, zicând:

„Ajută-mi, Doamne, Marie Maică Sfântă,
Că nu împung prunul,
Ci împung inima „lui",
Ca să nu aibă stare
Și nici alinare,
Nici în casă, nici în șură,

Pân' n-a da la N gură.
Până cu N s-a-ntâlni,
Cu ea va mânca
Şi pe N va lua".

Sfârşind acestea, vrăjitoarea rupe din prun o mlădiță, zicând: „Bună seara, prunule!". Tot astfel purcede la trei pruni după olaltă – rupând din fiecare câte o mlădiță. La al treilea prun se înfăşoară trunchiul pe dedesubt cu perituri (câlți) pe care-i aprinde zicând:

„Ajută-mi, Doamne, Marie Maică Sfântă,
Că nu aprind periturile aceste,
Ci aprind inima feciorului,
De care i-a fi parte N (numele fetei).
De va fi fecior
Să vină tărişor,
De-a fi văduv sărac,
Vină mai după plac,
Precum Domnul ni l-a dat".

Şi, până când periturile ard, vrăjitoarea le împunge cu cuțitul şi sula, cu sula şi furculița, cu furculița şi cuțitul – zicând:

„Precum ard periturile acestea,
Aşa să ardă inima lui"

şi

„Nu împung periturile,
Ci inima lui, limba, capul
Şi *toată mădularele* dinlontru
Şi toate cele din afară a lui".

După acestea merg acasă cu cele trei mlădițe. Aci pun ciucortul (oală părăsită) cu apă şi una la foc să fiarbă, însă astupate cu pământ, ca să nu răsufle. În timpul acesta vrăjitoarea are în mână ovăz, din care aruncă în foc câteva fire pe rând, după cum poartă câte-o mlădiță de prun prin jăratic, zicând:

„Ajută-mi, Doamne, Marie Maică Sfântă,
Că nu țip (arunc) ovăzul în foc să ardă,
Ci-l țip ca să ardă tot trupul lui N.
Până nu va veni la fetişoara N
Şi nu fierb ciucortul, ci fierb „datul" ei,
Aşa să sară precum sare ovăzul,
Aşa să piară cum pier nuielele de foc,

Nu aibă loc de alinare
Și nici pace, nici stare,
Până nu va lua de soție
Pe mândra fată N".

Nuielele nu trebuie arse de tot, că moare feciorul. Ciucortul fierbând spune numele feciorului, nu-l înțelege însă decât vrăjitoarea singură. În timpul acesta fata e în cea mai mare neliniște, temându-se că nu va fi cel dorit de ea, ci vreun văduv.

Oala, după ce a fiert, se pune la o parte. Se ia apoi un blid cu apă în care se pun mărgelele de la gât ale fetei, o bucată de pâine, sare, mlădițele de prun cruciș cu furculița, cuțitul, furculița, lingura. Cu toate acestea ies afară, unde se culcă cocoșul, către care zice:

„Sara bună, cocoșule,
Cocoșul cocoșilor!".

Cocoșul (vrăjitoarea răspunde în locul lui):

„Noroc bun, mândrelor!".

Vrăjitoarea:

„Tu știi dori dorilor,
Miezul nopților,
Cântarea cocoșilor,
Știi și data fetei N,
I-o adă de unde va fi
Pusă și dusă,
I-o adă pe mâine seară"*.

Rostind acestea, face cu toate sculele – tot cu două deodată – cruci în apa din blid și iar zice:

„Că de nu li-i aduce,
Cu frucuța te-oi împunge,
Cu cuțitul te-oi tăia,
Cu sare te-oi săra,
Cu lingura te-oi aduna,
Cu pâine te-oi mânca,
Auzi, cocoșul cocoșilor?" – „Aud!".

Dimineața se duce iar la cocoș și-l întreabă: „Făcut-ai?" – „Făcut!".

Așa să fie, că:

„De nu li-i aduce,
Cu furcuța te-oi împunge,
Cu cuțitul te-oi tăia,

Cu sare te voi săra,
Cu lingura te-oi aduna,
Cu pâine te voi mânca".

Astfel se face până în trei seri, şi anume numai în aceste trei zile ale săptămânii: marţi, joi şi sâmbătă. În a treia seară feciorul trebuie să sosească, altcum n-are stare. Sculele se aruncă pe apă rostind aceste cuvinte:

„Arunc sculele pe apă.
Răul să fugă din casă,
Şapte zile-n săptămână
Opt peţitori la zi să vină!".

Fata se spală pe sân cu rachiu, pe care-l dă să-l bea drăguţul ei, care moare, de n-o ia. – Aşa crede poporul.

Grigore Sima al lui Ion

Doine şi hore

I.

Frunză lată stă pe baltă,
Bine mi-a fost mie-odată,
Dar s-a-ntors frunza pe tău
Şi-a trecut binele meu.

II.

Luceafăr de miazănoapte,
Spune mândrei sănătate;
Luceafăr de către ziuă,
Spune mândrei voie bună!

III.

Ţucu-ţi gura, om frumos,
Drag ai fost la neamul nost,
Nici acum nu eşti urât,
Numai te-ai cam sumeţit.

IV.

Cea cu ochii mici şi traşi
S-o săruţi, să n-o mai laşi,
Cea cu ochii mieruţi
Tot în gură s-o săruţi!

V.

De n-ar fi ochi şi sprâncene,
N-ar mai fi păcate grele,
Ci ar fi mai uşurele,
Ne-am putea juca cu ele.

VI.

Doamne-ajută
Cui sărută
Şi primeşte
Cui iubeşte!

„Amicul poporului" 1897

POLITICĂ, OAMENI ȘI LOCURI

Un document istoric

Din „Memorialul" d-lui I. St. Șuluțiu e cunoscut sfârșitul tragic al lui Ioan Dragoș, comisar trimis de Kosuth la moții Iancului spre a lor îndreptare, precum însuși zice în documentul pe care îl publicăm mai jos.

Dragoș a fost sfâșiat la Abrud tocmai de aceia pentru care aveau misiunea să-i îndrepteze.

Cum înțelege el îndreptarea se vede din documentul ce urmează:

Poporului român din Abrud și din împrejurul acesta!

În numele țării noastre ungare cu cuvântul prezidentului Lodovic Kosuth v-am spus că întru mărturisirea păcii și supunerii și credinței către țară și ocârmuirii, să depuneți armele, căci toate ce ziseră se vor împlini și fără arele* voastre; și totuși s-au aflat oameni care pe la șanțul din Buceș și Mihăileni cu mână armată făceau loagăre; deci cătanele țării au ieșit din Zdrapți** și au pornit în aceleași locuri; iar fiindcă oamenii strigară pace și se păfugară, iar alții spuseră că în Abrud și în Câmpeni au strigat poporul pace, cătanele întru aceeași nădejde, că toți veți depune armele jos, s-au cărat la Abrud și au intrat, fiind primiți cu bucurie de popor. Aici dată este cel mai mare pace și cruțare, nimeni nu se vatămă, însă arma trebuie să o dea la sediul orașului, deci toți armații săteni băgați în seamă bine, că de se va întemeia țara, de veți aduce armele înainte și veți fi liniștiți nimic stricare nu veți avea, și deschizându-se calea în toate părțile veți putea merge spre căutarea traiului; pentru aceasta dară săteni bărbați grăbiți datoria voastră a o împlini și apoi a vă căuta de treburile casei voastre – căci așa veți fi fericiți; iar de veți asculta de amăgitori nebuni, și vă veți împotrivi, și prin aceasta și la cei nevinovați veți pricinui pacoste, apoi veți fi urâți și pedepsiți și de Dumnezeu și de țară.

Dat în Abrud 25 april (7 mai) 1849

Ioan Dragoș m. p.
spre a voastră îndreptare trimis ablegat dietal

---

* Armele, eroare de pană.
** Comune situate în trecătoarea ce duce din părțile ungurene la Abrud. Raport.

Originalul rău păstrat al acestui document se află în posesiunea subscrisului. El e scris pe o jumătate coală de hârtie, cu caractere chirilice. Subscrierea e a lui Dragoș însuși, iar textul e scris de altă mână. Singura deosebire între transcrierea de mai sus și original e că pe oa l-am reprodus cu o, încolo am păstrat până și erorile de pană și pe cele ortografice.

G. Sima al lui Ion

Revista „Transilvania" 1890, Sibiu, redactor I. Popescu, anul al XXI-lea

Moștenitorul Tronului Român și soția Sa

Reproducem pentru onorabilii noștri cititori portretele tinerei perechi princiare române, care vor avea a moșteni tronul în urma actualului rege Carol I.

Principele FERDINAND DE ROMÂNIA (foto) este nepot de frate al regelui României, Carol I, e al doilea fecior al principelui Leopold de Hohenzollern. S-a născut în 12/24 august 1865. Începutul educației l-a făcut la casa părintească, gimnaziul l-a absolvit în Düsseldorf, unde a depus și bacalaureatul (examenul de maturitate). Academia de război a absolvit-o în Kassel. Examenul de ofițer l-a făcut în Berlin cu rezultat strălucit. Practica militară și-o are de la I Regiment de gardă, la care a fost denumit încă în 1885 ca secondlieutenant à la suite din partea împăratului german Wilhelm I.

A ascultat studiile universitare în Tübinga și Lipsca. În tot decursul educației sale, care – precum se vede, este tare solidă – mereu s-a avut în vedere viitoarea sa chemare de conducător al destinului regatului român.

Alături cu științele generale s-a ocupat deosebit cu studiul limbii și literaturii române, cu istoria românilor și legilor viitoarei sale patrii. Spre acest sfârșit i s-a trimis anume la Berlin un profesor universitar din București.

Alteţa Sa Regală, Principele Ferdinand de România locuieşte de mai mulţi ani în ţară.

La 29 decembrie 1892 s-a cununat cu gingaşa prinţesă Maria de Edinburgh, fiica cea mai mare al principelui Alfred Ernst Albert, duce de Edinburgh, duce de Saxonia etc., mamă-sa: Maria, ducesă Maria Alexandrovna, mare ducesă de Rusia, ducesă de Edinburgh etc. Maria (foto), acum principesă de România, s-a născut la 29 octombrie 1875, e nepoată a reginei Victoria din Anglia, fiind fiica feciorului acesteia, e nepoată a ţarului Alexandru III, mama principesei fiind soră cu ţarul tuturor ruşilor, e verişoară primară cu împăratul Germaniei, mătuşă-sa – sora tată-său – fiind mamă la Wilhelm II. Afară de aceste mai înrudită aproape cu toate Casele domnitoare din Europa.

Cine s-ar fi cugetat în urmă cu 20 de ani că la a. 1890 Regatul României va fi atât de tare, de respectat şi menit spre aşa frumos viitor, că Moştenitorul Coroanei române va avea primire la cele dintâi case domnitoare din lume?!

Căsătoria aceasta şi are ea mare însemnătate pentru viitorul ţării.

Tânăra pereche se bucură de cele mai mari simpatii în ţară: ea fiind nu numai drăgălaşă, dar şi foarte cultă. El a ştiut să-şi câştige simpatiile naţiunii române şi ale oştirii prin seriozitatea şi amabilitatea sa binevoitoare, precum şi prin nobleţea sentimentelor sale. Cei care îl cunosc mai de aproape ştiu că principele are un caracter ferm, cunoştinţe solide şi voinţă serioasă.

Slova
„Amicul poporului" 1894
Grigpre Sima al lui Ion

George Bariţ[1]

(Portretul său în fruntea Calendarului)

Biografia neuitatului nostru luptător pentru emanciparea şi progresul mult încercatului nostru popor s-a publicat în „Amicul poporului" de pe

a. 1886 – însoţită atunci de un portret ce ne înfăţişa pe George Bariţ aşa cum era la acea epocă a vieţii sale. Având la îndemână un portret făcut după ultima fotografie, ne grăbim a-l prezenta on. cititori în fruntea calendarului nostru, însoţit, de astă dată, numai de câteva notiţe biografice.

George Bariţ s-a născut în satul Jucul de Sus, comitatul Clujului, la 12/24 mai 1812. Tatăl său, Ioan Pop, a fost preot gr.-cat. acolo. Cu numele de Bariţ l-a dăruit profesorii unguri de la gimnaziul din Cluj, care deja pe atunci nizuiau a schimba numele româneşti, atât de frumos sunătoare, cu nume maghiare.

Studiile şi le-a făcut la casa părintească, la Trăscău, la Blaj şi le-a absolvit la Cluj, fiind pretutindenea fruntaş între studenţi. De la Cluj s-a reîntors la Blaj unde, absolvind Teologia, a fost numit profesor de gimnaziu.

La a. 1836 Bariţ, alături cu T. Cipariu, a cercetat Bucureştii, de unde n-a mers mai mult la Blaj, ci la Braşov, fiind chemat de mai-nainte pentru a organiza şcolile româneşti de acolo. Înmulţindu-se elevii, la 1838 a mers la Braşov şi Andrei Mureşanu.

1. Faţă de memoria marelui şi neuitatului nostru bărbat ne simţim obligaţi a atrage atenţia tuturor românilor de inimă asupra următoarelor sale publicaţii, dintre care mai ales „Istoria Transilvaniei" n-ar trebui să lipsească de pe masa nici unui român ştiutor de carte: Părţile alese din „Istoria Transilvaniei" pe două sute de ani din urmă de George Bariţiu, fost preşedinte al Academiei Române din Bucureşti. Opul întreg, 3 vol. mari cu 176 documente: broşurat fl. 10, legat fl. 11.50 cr. Volumele singurative: broş/I fl. 4.20, II fl. 4, III. fl. 2.80, leg. I. fl. 4, 70, II. fl. 4,50, III. fl. 3. 30. – Dicţionariu unguresc-românesc, compus de George Bariţiu. Braşov 1869. 80 mare, 640 pag. broş. 2,50, leg. 3. – Două drame familiare, lectură pentru tinerimea de secsul femeiesc. (Ultima lucrare literară a lui G. Bariţiu.) – 15. – Două raporturi de prefecţi de legiuni românesci din anii 1848/9 de G. Bariţiu. – 15.
Comunicăm că aceste cărţi se vor vinde cu preţurile de mai sus numai prin Librăria W. Krafft în Sibiu.

Spirit cu vederi clare, adânc cunoscător al condiţiilor de progres, în ianuarie 1838 dă la lumină „Foaia pentru minte, inimă şi literatură", iar

după sosirea concesiunii, începând cu Martie acelaşi an, scoate ziarul politic „Gazeta Transilvaniei", ce se continuă şi azi.

De aci vedem pe Bariţ totdeauna în frunte, de câte ori numai a fost vorba de a face ceva pentru uşurarea sorţii sărmanului nostru popor. Câte persecuţii, câte neajunsuri şi dureri a suferit el, luptând pentru popor până la vârsta de 81 de ani, faţa sa venerabilă ne-o arată. A fost preşedinte al Partidului Naţional Român, preşedinte la Academia Română şi la Asociaţiunea transilvană, membru la o mulţime de corporaţii, autor de valoare, inimă mare şi suflet nobil de român, a murit sărac jelit de întreg neamul românesc la 2 mai 1893.

„Amicul poporului" 1894, pg. 63-64

Alexandru Lahovari

Bărbatul al cărui portret îl prezentăm aci on. noştri Cititori conduce azi treburile din afară ale tânărului, dar vigurosului şi mult respectatului regat al fraţilor noştri de peste Carpaţi.

România a făcut în timp scurt progrese uimitoare, aşa că numele de român este azi lăudat şi cinstit de toate popoarele, iar neamul românesc e socotit drept cel mai deştept şi mai cu viitor în partea răsăriteană a Europei.

România are o clasă cultă respectabilă, între care mulţi bărbaţi de renume european, are un corp de oameni politici, bărbaţi de stat care ar putea să conducă afacerile oricărei împărăţii.

Şi aceasta este mult, foarte mult, dacă ne dăm seama că de scurt este timpul în care s-a făcut acest mare progres.

Nu mai departe decât pe la 1853 România – pe atunci Muntenia şi Moldova – este călcată de oştirile ruseşti. Ies Ruşii, dar intră Turcii, iar acestora le urmează armiile austriace.

Şi austriecii nici că vor să se mai iasă de bunăvoie, făr' numai după ce Franţa îi ameninţă cu război.

Principatele erau de pradă şi de jaf la străini.

La 1859 ianuarie 9 și 24 se face întâiul pas spre unirea țărilor surori, alegându-se ca domn al ambelor principate Alexandru Ioan Cuza.

În 11 decembrie 1861 Cuza proclamă Unirea pentru vecie a Principatelor. La 24 ianuarie 1862, camerele unite în București sancționează unirea.

Pe timpul acela a patra parte din pământul țării era în mâini străine, în mâinile călugărilor greci, ca averi a mănăstirilor zise închinate.

În 1863 Vodă Cuza cuprinde pe seama statului aceste averi, având de ajutor pe marele român C. Negri.

Tot în 1863 se înființează claca, dijma și se împroprietăresc țăranii, se înființează Universitatea din București.

În 1866 Cuza este detronat, iar în locul lui se alege domn ereditar principele Carol I din familia Hohenzolern-Sigmaringen.

În același an se înființează garda națională, milițiile țării, Academia.

De aci înainte progresul ce-l fac românii este și mai uimitor.

În 1868 se bate monedă română cu efigia domnului se deschid căi ferate în toate direcțiile, se înființează tot felul de școli.

În 4 aprilie 1877 se subscrie convenția cu Rusia pentru a înlesni trecerea și aprovizionarea armatelor sale pentru începerea celui de-al 9-lea război cu Turcia.

La 10 Mai același an Camera și Senatul României, fiind în fruntea țării marii patrioți și bărbați de stat: I.C. Brătianu, M. Kogălniceanu și C.A. Rosetti, declară România de independentă și curând după aceea armata română trece Dunărea și luptă cu rară vitejie – alăturea cu Rușii – pentru înfrângerea armiilor turcești. La Plevna, Grivița, Palanca, Smârdan etc. tânăra armată română a stors admirația întregii Europe, a dovedit că Românul în veci n-are să piară.

În 14 noiembrie 1878 se ia în posesie Dobrogea.

La a. 1881 martie 14 reprezentanța națională proclamă România de regat și pe Carol-Vodă de întâiul rege al ei.

De atunci și până în ziua de azi, România a mers și merge cu pași uriași înainte pe calea progresului, dovedind lumii că poporul român, atât ca număr, cât și ca element de ordine și progres – e cel dintâi între popoarele din Orientul Europei.

Precum am zis deja, unul dintre fruntașii bărbați politici ce stau în fruntea regatului român este Alexandru Lahovari, ministru de externe, unul dintre cei mai cu influență membru al cabinetului Catargiu.

Alexandru Lahovari s-a născut la 16 august 1841 în Bucureşti, unde tatăl său, N. Lahovari, a fost mai mult timp director la Ministerul de Interne.

Familia Lahovari se trage din Vâlcea, în România mică, unde bunicul actualului ministru a fost caimacam (guvernator), moşul său deputat la 1831, iar tatăl său senator şi apoi director în minister.

A. Lahovari are creştere franceză, studiile şi le-a făcut în Paris cu cel mai strălucit succes, unde la 1865 a primit şi diploma de doctor în drept.

A început-o de tânăr cu politica. 1867 l-a găsit deja luat în vârtejul luptei. A fost ministru în foarte multe rânduri, sub Manolache Costache şi sub Lascăr Catargiu. El este privit drept cel mai bun orator al Partidului Conservator şi unul din cei mai talentaţi şi mai elocvenţi avocaţi ai baroului din Bucureşti.

A. Lahovari are să fie succesorul politic al lui Lascăr Catargiu în şefia Partidului Conservator.

Alexandru mai are încă doi fraţi: Iacob Lahovari, general, ministru de război, născut la 1848, şi Ioan Lahovari, deputat.

„Amicul poporului" 1894, pag. 68

Regele României Carol I

A luat parte activă la Războiul de Independenţă 1877/8, purtat cu Ruşii contra Turcilor pe câmpiile bulgare, în calitate de comandant suprem al oştirilor aliate româno-ruse; dovedind că este un strategic de primul rang. El a suferit toate neajunsurile războiului alături de bravii săi ostaşi.

Cu această ocazie adeseori şi-a expus viaţa.

Ilustraţia noastră ni-l înfăţişează privind serios la terenul ce-i stă înainte şi făcându-şi planul aşezării trupelor sale ca Turcul să fie zdrobit.

„Amicul poporului" 1894

Statuia lui Mihai Vodă Viteazul în București

În „Istoria românilor sub Mihai Vodă Viteazul", lucrarea de căpetenie a emitentului și drept cuvânt a deplânsului istoric al nostru Nicolae Bălcescu, în care el cu pana de adevărat maestru, cu pătrunderea de istoric consumat și cu entuziasmul inimii nobile, încălzite de focul sacru al adevăratei iubiri de neam și de țară, ne pune înaintea ochilor icoana uneia din cele mai glorioase epoci din viața poporului român, iată cum în frumoase cuvinte ni se zugrăvește în Cartea I. Libertatea națională (1593 până în Aprilie 1595) însemnătatea lui Mihai și a epocii create prin el: „Deschid sfânta carte unde se află înscrisă gloria României, ca să pun dinaintea ochilor fiilor ei câteva pagini din viața eroică a părinților lor. Voi arăta acele lupte uriașe pentru libertate și unitate națională, cu care românii, sub povața *celui mai vestit și mai mare din voievozii lor*, încheiară veacul al XXVI-lea. Povestirea mea va cuprinde numai opt ani, 1593-1601, dară anii din istoria românilor cei mai avuți în fapte vitejești, în exemple minunate de jertfire către patrie. Timpuri de aducere aminte glorioasă! timpuri de credință și de jertfire! când părinții noștri, credincioși sublimi, îngenunchiau pe câmpul bătăliilor, cerând de la Dumnezeul armatelor laurii biruinței sau cununa martirilor și, astfel îmbărbătați, ei năvăleau unul împotriva a zece prin mijlocul vrăjmașilor, și Dumnezeu le da biruință, căci el e sprijinul pricinilor drepte, căci el a lăsat libertatea pentru popoare și cei ce se luptă pentru libertate se luptă pentru Dumnezeu". Iar un alt scriitor, tot atât de eminent, A. Odobescu, în frumoasa sa conferință „Ateneul Român și clădirile antice cu dom circular" zice despre eroul nostru „că de la Călugăreni și Mirăslău îl vedem ajuns, prin nemaipomenita sa îndrăzneală, să atragă și să cuprindă în viteaza-i stângăcie tot ce e neam de român dincoace și dincolo de Carpați. Iată-l, iată, pe Mihai al nostru Viteazul că apucă cu viață ajunul acelei zile mărețe, în care el s-ar fi inveterat lumii ca rege al întregii Dacii române, pentru că el, deși pe o clipă numai, a adunat patria română laolaltă din slăbănogita ei risipire, a strâns-o în snop cu apriga-i secure, a apucat-o vârtos în brațe și a ridicat-o drept în picioare".

Faptele vitejești săvârșite de Mihai Vodă au rămas adânc săpate în amintirea poporului român, și chiar dacă nu i-ar fi cântat mărirea poeții iubiți ai noștri Bolintineanu și Alecsandri, totuși el ar fi alături cu Ștefan Vodă, cel mai popular dintre eroii istoriei noastre naționale.

Cu drept cuvânt dar Românii, moștenitori ai drepturilor pentru păstrarea cărora părinții lor au luptat atâta în veacurile trecute, îndată ce au început a răsufla mai liber, îndată ce au văzut Muntenia și Moldavia unite în singur principat: România, și-au adus aminte de acela dintre marii lor voievozi care mai întâi a țintit la unirea lor, și astfel monumentul ridicat în București în amintirea lui Mihai Vodă Viteazul a și fost unul dintre cele dintâi monumente cu care ei și-au împodobit capitala. Modelată de sculptorul francez Carrier-Belleuse, statuia turnată în bronz ne înfățișează pe Mihai călare pe un cal aprig, în cap cu căciulă și suguciu, în stânga ridicată cu securea de război. Postamentul, împodobit cu mărille principatelor unite, arată prin inscripții luptele care au ilustrat atât de mult numele viteazului domn. Iar în dreapta și în stânga s-au așezat, în urma războiului din 1877/78 două tunuri din cele luate de la turci.

Proporțiile monumentului, care e așezat pe piața din fața Universității, nu sunt însă în deplin acord cu cele ale edificiilor dimprejur, de acea e probabil că statuia se va muta în curtea arsenalului, pentru a face loc alteia, mai potrivite în dimensiuni cu capitala regatului român.

„Amicul poporului" 1894, pag. 73-75

Avram Iancu

Pe ce trece zi, tot mai apare în ochii noștri ai Românilor figura măreață a lui Avram Iancu, eroul moților în anii 1848/9. Oameni ca Iancu n-am avut noi românii mulți. Ba putem zice că în veacul acesta nici unul din luptătorii noștri nu se poate asemăna lui. Nu pentru a se înălța pe sine, nu pentru foloase personale, nu pentru a săvârși o crudă răzbunare, s-a pus Iancul în fruntea Moților.

Iancul a avut un ideal mare și sfânt, idealul celor chemați și aleși de a fi apostoli în viața popoarelor. El a vrut și a luptat pentru

fericirea neamului său, așa cum el o înțelegea, cu deosebire pentru a vedea ușurată soarta iubiților săi moți. Înțelegea el că moții au o mare misiune de îndeplinit în mijlocul poporului român de sub sceptrul Habsburgilor, misiune pentru care i-a crezut totdeauna capabili pe Moți. Ușurându-le soarta, punându-i în situație mai favorabilă pentru a face progrese – Iancu așează piatra cea din capul unghiului...

El s-a socotit pe sine de o unealtă a providenței dumnezeiești, pentru a urzi firele unor stări mărețe, visate de mulți... De aceea n-a făcut el însuși, zgomot în jurul numelui său, n-a căutat a figurat între eroi de stradă, mari de gură, mari de patimi... –, el și-a îndeplinit misiunea în tăcere, cu liniștea și seriozitatea bărbatului ales ce știe că are răspundere și înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor.

El pentru sine nu a vrut nimic, n-a primit nimic.

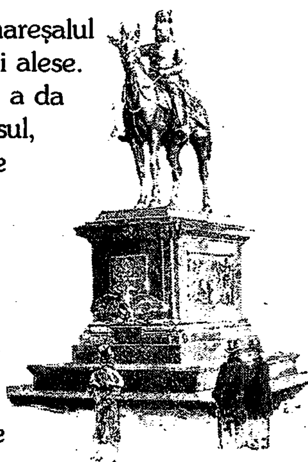
Viața și faptele acestui moț, descrise cu culorile cele adevărate, sunt o frumoasă carte de învățătură pentru urmași. Mai ales în zilele noastre, când am ajuns în zodia vorbelor late și a frazelor goale...

Portretul prezentat de noi, deși ca lucrare e slab, se aseamănă foarte bine cu eroul nostru. Așa a fost Iancul, precum se vede aci: cu un cap mare, clasic, românesc, frunte ce ne arată pe omul superior, suflet mare, inimă caldă, caracter antic, ca la străbunii noștri...

Grigore Sima al lui Ion

Statuia lui Radetzky în Viena

Între conducătorii armatei austriece feldmareșalul contele Radetzky ocupă un loc din cele mai alese. Din capul lui a ieșit planul de a trece Rinul, a da năvală în Franța, a împresura și cuprinde Parisul, pe la începutul acestui secol, după ce Napoleon cel mare răsturnase în mare măsură stările de mai-nainte din Europa. Radetzky a fost mare și în compunerea planurilor de război și în ducerea lor în deplinire. Generali ca el se nasc foarte rar. Stimat și iubit de ostași, căpătase numele de „tata Radetzky". Mulți din laurii ce încununează azi fruntea monarhiei noastre sunt a se mulțumi lui „tata Radetzky".

El a murit la anul 1859, jelit de întreaga armată și de popoarele monarhiei.

Pentru a face ca amintirea lui să rămână în chip văzut și pentru timpurile viitoare, i s-a ridicat un monument de o rară frumusețe, în prima capitală a monarhiei, în Viena, drept în fața palatului ministrului de război. Monumentul este o statuie ecvestră (călare) lucrată în stil mare cu multă artă. Ea ne înfățișează pe Radetzky, în uniformă de mareșal, călare pe un roib. Pe piedestal se află scobite cu multă măiestrie, întâmplări, însemnate din viața lui, iar dinainte, pajura împărătească, vulturul cu două capete, cu aripile întinse.

Dezvăluirea staturii a fost o sărbătoare rară pentru întreaga armată și pentru toate popoarele monarhiei și s-a întâmplat la 24 aprilie anțerț, în prezența Maiestății Sale împăratului rege Francisc Iosif I, a căpeteniilor militare și civile, iar popor zeci de mii. Ce uriaș e acest monument se poate vedea și de pe ilustrația noastră, unde omul e numai turteală pe lângă ea.

Grachus
„Amicul poporului" 1895, pag. 57-58

Moștenitorul tronului rusesc și soția sa

Poporul rusesc și-a întemeiat în decurs de veacuri cea mai întinsă împărăție ce a existat vreodată pe fața pământului. Și în trecut, dar mai ales în viitor, marele imperiu al Țarilor va avea un rol foarte important

în desfășurarea evenimentelor nu numai pe continentul nostru, ci și în Asia.

Nicăieri capul statului nu are atâta putere concentrată în mâinile sale precum e cazul în Rusia. El e stăpân absolut peste moarte și viață, de la singură voința lui depinde soarta a peste una sută milioane de supuși.

Familia Țarului este numeroasă: el are trei feciori și două fete. Moștenitorul la tron, cel mai în etate dintre ei, este țareviciul Nicolae Alexandrovici, născut în 6/18 mai 1868, va să zică este de 26 de ani. Viitoarea țarevnă, soția acestuia, este prințesa Alice de Hessen. Portretele amândorura le prezentăm cititorilor noștri.

E ceva curios în familia țarilor: pe când unii din ei, cum e țarul de acu, sunt cu adevărat uriași, alții sunt mici de tot și debili. Așa e Țarul viitor.

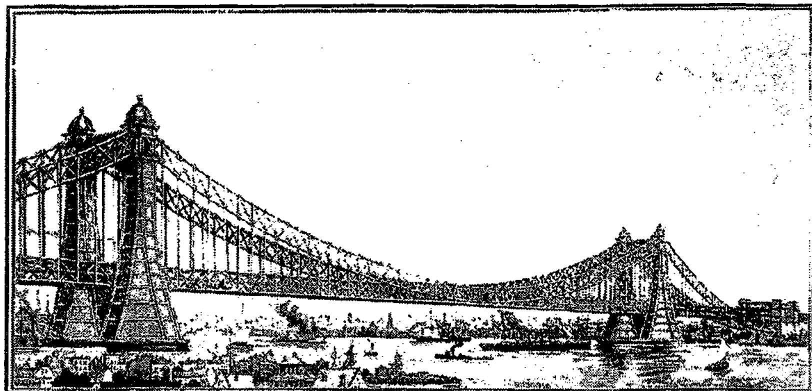
„Amicul poporului" 1895

Minunile veacului

Un pod uriaș

Americanii au pasiunea de a îndeplini lucruri de care te încrucești când și numai auzi despre ele.

Astfel sunt casele uriașe cu douăzeci caturi puse unele peste altele, casele trasportabile dintr-un loc în altul, căi ferate agățate peste vârfurile caselor, și alte multe lucruri ciudate cunoscute în Europa sub numirea de minuni americane.

În mania lor de a face toate mai altcum decât Europenii, nici vorbă, o scrântesc de multe ori.

O ilustraţie a calendarului nostru ne arată o asemenea lucrare uriaşă ale Americanilor. Vorba e de marele pod de fier ce leagă, peste un canal al mării, oraşul New York cu Brooklinul. Nimănui nu i-a trecut prin mine, înainte de a se construi poduri de fier, că va veni un timp când, în loc de cu vapoare, piedici atât de grozave vor putea fi delăturate prin o cale ferată agăţată în aer. Despre proporţiile cu totul neobişnuite ale acestui pod, ne putem face o idee chiar şi din ilustraţia noastră, ce, de altcum, nu ne înfăţişează decât o parte din el.

Îndemnaţi de succesul obţinut cu podul acesta, americanii au construit unul şi mai şi, peste cataractul renumit de la Niagara. Aci au sfeclit-o însă. O mare furtună a dărâmat toată construcţia.

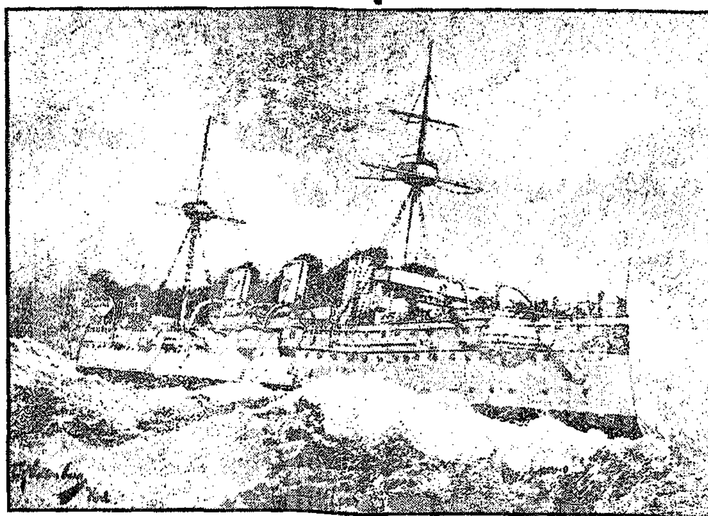
În Europa nu există poduri de o aşa mărime.

După ce va fi gata, cel dintâi pod în europa are să fie cel ridicat peste Dunăre, între România şi Dobrogea.

„Amicul poporului" 1895

O naie de război

În timpurile vechi încă s-au întâmplat lupte pe apă. Aşa aflăm în istoria luptelor grecilor cu perşii, în ale romanilor cu cartaginezii, exemple de vitejie în luptele pe apă. Corăbiile sau năile de luptă însă aveau o

construcţie foarte simplă. Ele erau mânate cu puterea vântului prin pânzele lor puternice. Dacă însă vântul înceta, ele trebuiau ancorate până ce iarăşi bătea vântul în direcţia în care voiau să mâie naia.

Îndată ce s-a descoperit puterea aburului şi au început oamenii a o folosi, lumea a început a înainta ca prin o minune. Năile perfecţionându-se tot mai tare, oamenii au început a întrebuinţa puterea aburului spre a le mâna în orişice direcţie, chiar şi în direcţia valurilor celor mai turbate.

Ilustraţia aceasta ne prezintă o naie de război, şi anume un crucişător. El are o iuţeală de 15 mile maritime pe oră. E construit foarte solid şi are 15 metri lăţime şi 80 metri lungime. Se foloseşte mai cu seamă în luptele pe apă, împiedicând năile duşmane şi dând ajutor năilor celor mari, care se mişcă cu mai puţină iuţeală. Se foloseşte însă şi pentru transport.

Sunt năi care cuprind în ele şi 5-10 mii de oameni. Construcţia lor e uriaşă şi sunt mânate cu puterea aburului – ajutate însă de multe ori şi prin aripile de pânză, când vântul este favorabil.

„Amicul poporului" 1895

Arhiducele Albrecht

(Născut la 3 August 1817, repauzat în 6/18 Faur 1895)

Prin moartea Arhiducelui Albrecht, întâmplată în 6/18 faur 1895, nu numai casa domnitoare şi armata au suferit o pierdere foarte dureroasă, ci monarhia însăşi. Cu deosebire poporul român din patrie are cuvinte puternice de a-l jeli din toată inima şi de a-i păstra aducerea-aminte cu multă pietate. Căci marele repausat a fost un sincer binevoitor al poporului român, un adevărat părinte al ostaşilor români. El la toate ocaziile a scos la iveală, a lăudat virtuţile războinice ale poporului român, credinţa lui neclătită către Tron şi patrie, curajul de fier şi nepăsarea cu care înfruntă moartea.

Când armata română, în frunte cu viteazul şi înţeleptul ei conducător, marele căpitan, regele Carol I, a trecut Dunărea şi a alergat în ajutorul ruşilor bătuţi năsadă pe câmpiile Bulgariei de armiile turceşti – în războiul din 1877/8 –, Europa privea

cu neîncredere, lua în bătaie de joc amestecul românilor în trânta celor două mari puteri. Neuitatul arhiduce Albrecht a zis însă către un bărbat de stat cuvintele: „Armata română are să se poarte bine, ea are să dea de rușine pe toți bârfitorii săi –, ai să vezi! Cei din România sunt frați cu Românii noștri, iar aceștia sunt cei mai buni soldați ai monarhiei. C-o armată de Români mă apuc să-ți cutreier Europa de la un capăt la altul... !".

Urma a dovedit că arhiducele Albrecht cunoștea foarte bine ce și cât poate Românul.

Curcanii s-au întors în țară încununați de glorie, marele lor căpitan și-a făurit coroana regală din oțelul tunurilor turcești cucerite în focul mistuitor a întăriturilor de la Plevna.

Așa au rămas de rușine toți răuvoitorii neamului românesc și au să rămână încă, bun este Dumnezeu...

Nu ne îndoim câtuși de puțin că facem o plăcere cititorilor noștri când le prezentăm în „Amicul poporului" portretul arhiducelui Albrecht și descriem pe scurt viața sa plină de merite pentru tron și patrie.

Arhiducele Albrecht s-a născut la 3 august (n.) 1817, dându-i-se din botez numele Albrecht, Francisc, Rudolf. Tatăl său a fost arhiducele Carol, comandantul genial al oștirilor austriece care a bătut armiile lui Napoleon cel mare la Aspern și Esling.

Arhiducele Albrecht a moștenit virtuțile militare ale tatălui său. Înarmat cu aceste și mai căpătând, încă de tânăr, o creștere militară dintre cele mai îngrijite, înaintarea sa în deosebitele trepte ale chemării militare a urmat foarte repede. La anul 1844 – așadar în etate numai de 27 ani – îl aflăm deja ajuns la rangul de comandant general al Austriei de jos, Austriei de sus și al Salzburgului. Și aceasta înaintare a sa a avut a o mulțumi nu numai împrejurării c-a fost nepotul împăratului, ci mai mult meritelor sale adevărate.

La 1848, când cu izbucnirea revoluției, a demisionat din post și a intrat ca voluntar în armata lui Radetzky, care opera înspre Italia. Chiar la început, în lupta de la Santa Lucia, s-a distins prin curaj și sânge rece, așa că, în același an, a fost încredințat cu comanda unei divizii. În anul următor – 1849 – a luat parte la bătăliile de la Mortora și Novara. În prima bătălie, tânărul arhiduce a mers în fruntea coloanelor ce au dat năvală în orașul ocupat de dușmani; în a doua, prin dispozițiile sale înțelepte și vitejia sa, șase ore a ținut în loc pe adversarul de șase ori mai numeros, până când au sosit trupele ajutătoare, care au hotărât lupta în partea armatei noastre. Bătrâni de ai noștri, care au luptat pe timpul acela

sub comanda arhiducelui, în Italia, spun și azi ce minuni au săvârșit ei, sub înțeleapta lui conducere. Ca semn de distingere pentru aceste două învingeri a primit ordinul Maria Tereza și crucea militară pentru merite.

În 1851 a fost denumit de comandant peste armata din Ungaria și totodată guvernator civil și militar peste întreg regatul Sfântului Ștefan. Nouă ani a purtat această sarcină, de care s-a despărțit decorat cu marea cruce a ordinului Sf. Ștefan. După aceea a fost încredințat cu inspecția armatei în diferitele părți ale Monarhiei și cu alte misiuni, atât în patrie, cât și în afară de patrie.

După moartea bătrânului Radetzky, a venit la conducerea armatei ce opera în Italia (războiul cu francezii și italienii 1859) nefericitul de Gyulai Ferencz. Conducerea nepractică a acestuia a fost cauza înfrângerii armatei austriace și pierderea Lombardiei.

Arhiducele Albrecht n-a luat parte în acest război. El era menit a lua comanda armatei de la Rin, la caz că statele unite germane se decid a porni război în contra Franței.

Izbucnind războiul din 1866, între Austria și Italia, de o parte – de astă dată pentru Veneția – și între Austria și Prusia, de altă parte, armata austriacă a fost împărțită în două: armata de nord îndreptată în contra Prusiei și armata de sud, în contra Italiei. Aceasta, fiind mai slabă decât Prusia, armata de sud a fost cu mult mai mică la număr decât armata de nord. Arhiducele Albrecht, avansat deja la rangul de mareșal comapestru (Feldmareschal) încă în 1863, a primit comanda armatei de sud. Mica armată a salutat plină de încredere pe noul comandant.

Pentru a putea judeca după cuviință marile merite ale arhiducelui, câștigate în acest război, trebuie să reîmprospătăm cititorilor noștri starea trupelor sale. Armata italiană consta din 240000 de combatanți, 10000 de călăreți și 450 de tunuri. Ea înainta în trei coloane puternice în contra Veneției și Tirolului. Arhiducele nu avea decât ceva peste 70000 ostași, 3500 călăreți și 168 de tunuri! El și-a ales ca bază a operațiunilor sale un loc central, cu poziție foarte favorabilă din punct de vedere militar, de aci ținea în frâu pe adversar și-l neliniștea de toate părțile, așa că el nicicând nu era sigur din care parte are să fie atacat. La ocazii binevenite, arhiducele se aruncă asupra lui cu toate forțele sale, și anume în așa momente, când celelalte coloane ale adversarului nu puteau veni în ajutorul coloanei atacate. Ce genial a dezlegat arhiducele Albrecht aceasta problemă grea ne-o dovedește bătălia de la Custozza (24 iunie 1866). Aci comanda însuși regele Victor Emanuel, care avea la îndemână 12000 soldați, 7200 călăreți și 282 de tunuri. Italienii au fost

zdrobiţi în aşa măsură, că mult timp n-au mai fost în stare a susţine lupta. Pentru această strălucită victorie, arhiducele Albrecht a fost decorat din partea împăratului cu marea cruce a ordinului Maria Terezia.

Dar armata de sud n-a fost norocoasă ca să poată culege fructele strălucitelor sale învingeri. Grosul forţelor imperiului, armata de nord, au fost frântă în lupta de la Königrätz (3 iulie 1866).

În aceste momente de cea mai mare nenorocire pentru Austria, s-a arătat arhiducele Albrecht în toată a sa mărime. Numit în 10 iulie de comandant suprem peste toate trupele austriace aflătoare pe câmpul de război –, în 13 iulie a sosit în Viena. Prin ordin de zi plin de avânt a ştiut să insufle duh de viaţă, încredere deplină în trupele învinse. „Pierdut numai acela e – zice el – care a disperat şi se predă însuşi!". În 25 iulie avea deja adunată o armată de 200000 de combatanţi, gata să intre în foc, cu 800 de tunuri. Mult a contribuit împrejurarea aceasta, de pruşii, cu ocazia încheierii păcii, n-au luat-o mai de întregul. Veneţia însă s-a dus, Prusia altcum nu voia să încheie pace.

E frumoasă tradiţia păstrată în mijlocul poporului român din Transilvania şi Ungaria, despre războiul din 1866.

Soldaţii români care au luat parte la război în armata cea mică spun că arhiducele Albrecht, când vedea că treburile stau rău şi se încurcă, mâna înainte regimentele româneşti. Altă lume, numaidecât: adversarul observa că are de a face cu români de viţă veche, strâmtorat de toate părţile mai lupta ce mai lupta, şi o croia la fugă de mâncau pământul. Asemenea e credinţa între soldaţii noştri că armata de nord a fost învinsă prin trădare şi mişelie. Ei zic şi cred că pe sub mână comandantul Kelemen a fost înţeles cu prusacii ca să cumpănească armata noastră, să fie bătută. El să fi dat soldaţilor noştri patroane cu ghinde în loc de plumb, aşa că, pe când prusacii culcau la ai noştri ca şi când ai trage cu coasa, de împuşcăturile austriace pe prusaci nici capul nu-i durea. Asemenea mai crede că Prusia s-a dat de pace numai fiindcă a fost prins de veste că soseşte arhiducele Albrecht cu regimentele româneşti, de care şi numai auzind îi apucase groaza. Ei îţi jură pe ce vrei că, de nu se grăbeau a pune pace, altă făină avea să se macine la moară, o păţeau ca şi italienii, mâncau o drăguţă de bătaie, de se ducea veste şi cântec pân' mai era picior de prusac în lumea asta. Să fii cine să fii – când stai în faţa soldatului român, eşti vânturat ca pleava... mai cred ei. Şi nu e deşartă credinţa aceasta, dacă stă omul să se cugete bine.

Războiul cu Prusia a dovedit că puterea de apărare a monarhiei are trebuinţă de reorganizare din temelie. Că armata noastră este astăzi una dintre cele dintâi în Europa, în cea mai mare parte este a se mulţumi arhiducelui Albrecht, neobositelor sale îngrijiri. Aceasta lucrare uriaşă a dus-o în deplinire în calitate de comandant al armatei, iar de la 1869 încoace ca inspector general peste toate trupele imperiului. Miniştrii de război să-l asculte şi să-i îndeplinească voinţa, fără doar şi poate.

El a fost un adevărat părinte pentru soldaţi şi ofiţeri. Care i s-a adresat cu vreo rugare n-a ieşit de la el nemângâiat.

Arhiducele Albrecht a fost unul din cei mai mari proprietari de pământ din imperiul întreg. Moşiile sale au o întindere de 2070 kilometri pătraţi - 36 mile pătrate. – Economia de câmp a purtat-o de aşa, că ţinuturile din jur n-au avut decât să înveţe şi să câştige, văzând întocmirile de model – cele mai bine şi mai practice – ce le-a introdus, conform ultimelor descoperiri ale ştiinţei. A înfiinţat fabrici, a lucrat mine de cărbuni ş.a.

Omul acesta mare, strict, ca militar şi serios de la natură, era foarte amabil şi sta de vorbă şi cu oamenii de rând, bucuros, când i se da ocazia. Pe soldaţii români îi lăuda româneşte.

E de prisos a o mai spune că la domnitorul şi împăratul său sta în cea mai mare graţie şi a fost distins ca nimeni altul în monarhia întreagă. Asemenea a avut cuvânt în toate afacerile importante ale statului.

A fost un mare om.

Românii au să-i fie recunoscători, să-i păstreze numele pentru toate timpurile, căci el a condus regimentele româneşti din patrie la multe învingeri, a scos la iveală virtuţile militare proprii naţiunii noastre, a răsădit curaj şi încredere în flăcăii ajunşi sub a sa comandă. Şi e bine aşa? – Da, sigur că e bine.

Grigore Sima al lui Ion

Andrei Mureşan

„Neamul te aduce până la mal, dar nu te aruncă în apă".

„Sângele apă nu se face".

Adică sunt legături în viaţă, sentimente mai tari decât voinţa omului.

Nu ştii cum şi nu ştii de ce, însă ţi-e drag petecul de pământ pe care te-ai născut, oamenii cu care ţi-ai petrecut nevinovaţii ani ai copilăriei, parcă-ţi sunt fraţi de cruce, şi aruncat de soartă departe de ei şi urcat, poate, sus pe scările vieţii sociale – când îi întâlneşti e o dulce mângâiere pentru tine. Drag îţi este să revezi o rudenie pe care n-ai întâlnit-o de

t. Asemenea parcă eşti la tine acasă când afli între oameni ce vorbesc aceeaşi limbă :u tine, au aceeaşi credinţă, se îmbracă în felul tău şi au aceleaşi necazuri, acelaşi dor şi năzuinţele lor pentru viitor sunt ca şi ale tale. Din contră, între oameni de altă limbă, cu altă credinţă, cu vederi altele de cum sunt ale tale şi cu aspiraţii altele – eşti stângaci, nu te afli bine şi de abia apuci să scapi din aşa societate ce parcă te omoară.

Un român mai bine se află între români, un englez între englezi, un rus ntre ruşi. Aşa a fost de când e lumea şi a are să fie, Dumnezeu ştie până când

Scriitorii, mai ales cei care fac versuri, crescând în anumit mediu, făcând parte din anumit popor, sunt stăpâniţi de curenţii şi aspiraţiile ce domnesc în neamul lor. Ei biruie viciile, înalţă virtuţile, ridică aspiraţiile la înalte idealuri naţionale. Ei, ca şi vestalele Romei, îmbărbătează, susţin focul sacru al iubirii de neam şi de moşia străbună, cu un cuvânt ei îndeplinesc o nobilă şi frumoasă misiune în mijlocul poporului din care fac parte şi în a cărui limbă scriu.

Un poet ce ar scrie pentru români în limba chineză cu drept cuvânt ar fi luat în bătaie de joc, oricât de înalte ar fi sentimentele pe care le cântă, oricât de perfectă ar fi forma în care îşi toarnă versurile. Asemenea face rău poetul ce cântă subiecte străine inimii româneşti, străine înţelegerii românului, străine felului nostru de a fi şi de a vedea.

Le-am zis aceste pentru a putea constata un lucru ce s-a discutat mult şi se discută încă: vorba e dacă Andrei Mureşan a fost poet în înţelesul adevărat al cuvântului ori n-a fost poet?

Cei din România, aproape toţi, zic că n-a fost poet – noi ardelenii susţinem c-a fost un mare poet naţional, un adevărat profet în mijlocul poporului nostru, un poet ce viază şi azi pretutindeni pe unde răsună graiul dulce românesc şi va via încă pe cât timp înaltele sentimente de iubire de neam şi de vatra străbună, patriotismul şi jertfirea de sine pentru idealuri naţionale, pentru gloria şi fericirea acestui popor al nostru – vor afla răsunet în piepturile româneşti.

Pe care parte este adevărul?

– Vorbim – se înţelege – din punct de vedere naţional românesc, şi nu cosmopolit.

O comparaţie, un exemplu, ne va lămuri pe deplin.

Eminescu, fără îndoială, a fost un mare poet, un maestru în toată! puterea cuvântului. Scriitorul acestor şire este unul dintre cei mai sinceri admiratori ai săi. Însă – ce român – ce admir în Eminescu? Admir forma perfectă a versurilor, rima aleasă, bogăţia de forme şi de idei şi limba frumoasă şi dulce, ca un fagure de miere. Mai departe îi urmez sfatul: „tu rămâi la toate rece!" şi rece rămân.

Pentru ce?

Pentru că sentimentele ce l-au agitat pe el pentru mine sunt străine. Dezgustul de viaţă nu m-a cuprins, în gronţăitul şoarecilor, când îmi rod cărţile, aflu o proză proastă pentru mine şi le pun o cursă zdravănă, iar regina nopţii, luna cu pletele aurite, când se ridică prin rariştea de brazi, mă transpune pe timpurile împrospătate de balada:

Ca un glob de aur luna strălucea
Şi pe-o vale-ntinsă oştile dormea...

De Nirvana să am parte cât de târziu.

Şi în general poporul român încă de acum înainte vrea să ducă o viaţă mai fericită şi mai corespunzătoare importanţei sale. Şi ca să şi-o întemeieze pe baze solide şi pentru veacuri se frământă ca nicicând.

Poetul naţional al Maghiarilor – Alexandru Petöfi – n-a dorit să fie îngropat la marginea mării, ca valurile să-i sune, pe când el doarme, ci şi-a cert:

„Pe câmpul de luptă
În bubuitul tunurilor,
Cu sabia-n mână,
Acolo să mor eu...!".

Andrei Mureşanu cântă subiecte comune nouă, tuturor Românilor adevăraţi, în el află nutriment sufletesc în greul vieţii fiecare. Să nu fi scris el decât singur numai pe „DEŞTEAPTĂ-TE, ROMÂNE!" şi numele lui ar rămânea venerat pentru vecie în mijlocul poporului român. Şi din punct de vedere românesc aceasta e singura concluzie adevărată: Forma versurilor, măiestria rimei, înveşmântarea ideilor în general încă nu sunt aşa de puţin îngrijite precum unii cearcă a ne face să credem.

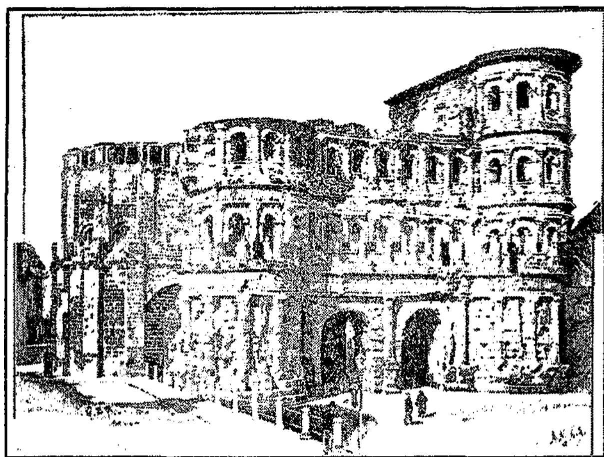
Publicând în „AMICUL POPORULUI ROMÂN" portretul lui Andrei Mureşan, îl însoţim de câteva date biografice.

Andrei Mureşan s-a născut în Bistriţa (Transilvania) la 1816 şi a murit în Braşov în 1863. Tatăl său a fost morar. Tânărul Andrei a studiat teologia şi filosofia în Blaj. De aci a trecut la Braşov ca învăţător la şcoala primară, iar de la 1849 a funcţionat ca profesor la liceul catolic. Mai toate poeziile sale şi le-a compus pe timpul dintre 1839-1848 şi le-a publicat în „Gazeta de Transilvania", respectiv „Foaia pentru minte, inimă şi

literatură". Andrei Mureșan, Timotei Cipariu și George Bariț erau sufletul „Gazetei" pe timpul acela. După 1848 Andrei Mureșan n-a mai scris aproape nimic pe terenul literar. Mutat la Sibiu, a ocupat postul de translator la foaia oficială pentru Transilvania. Îmbolnăvindu-se de nervi, s-a mutat la Brașov, unde a și murit. Cea mai bună dintr e poeziile lui este „DEȘTEAPTĂ-TE, ROMÂNE!", pentru publicarea căreia a fost dat afară din post și cât p-aci era să-și piardă și capul. „DEȘTEAPTĂ-TE, ROMÂNE!" e cea mai lățită dintre toate poeziile românești, o știe și o cântă și cel din urmă țăran. Mai însemnate sunt între celelalte: „Glasul unui român", „15 mai " și. a.

Grigore Sima al lui Ion

Porta nigra în Trier

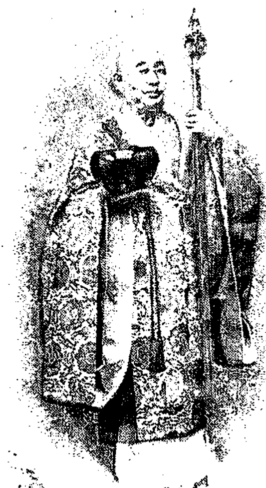

Trier e capitala cercului ce poartă același nume din provincia Rinului (Rhein-Provinz) în Germania. Are la 30000 locuitori. Pe timpul Romanilor se numea Augusta Treviorum, francezii îi zic Trèves. Afară de Franța sudică, nici o altă localitate de dincolo de Alpi nu are atâtea monumente vechi precum are orașul Trier. Are amfiteatru de pe timpul lui Traian, cel mai măreț monument însă este Porta nigra – poarta neagră. Aceasta e o poartă întărită făcută din bucăți mari de piatră cioplită și are o lungime de 36 m și o înălțime de 29 m. S-a ridicat în suta 3-4 după Cristos. Cât de impozant este acest măreț monument și cât de bine este el conservat – ne-o arată ilustrația noastră.

„Amicul poporului" 1896

Din Japonia

Din Japonia s-a vorbit foarte mult în anii din urmă, mai ales de când s-a iscat mai întâi cearta, apoi război între ea și cel mai întins imperiu de pe fața pământului, China.

Japonia e o țară pe care o formează mai multe insule împreună și are peste 40 milioane de locuitori (pe un kilometru pătrat 106 locuitori). Japonia e organizată întru toate ca și țările europene. Peste tot e cea mai civilizată dintre toate țările locuite de popoare neaparținătoare rasei caucaziene sau indo-germane.

În Japonia nu există religie de stat. În timpul mai nou e liber fiecare a urma credința ce o voiește, încât nu vine în coliziune cu ordinea de stat. Religia cea mai veche este sintoismul, pe care o urmează și Micado (mai corect Mi-cado, împăratul cel mare) și care sprijinită și din partea statului. Numărul bisericilor acestei religii este 193153, iar al preoților e 1470 (numărătoarea din 1892). Religia lui Buddha a trecut din Coreea în Japonia și are 71859 biserici și 52511 preoți. Creștinismul a fost introdus de portughezi în suta a 16-a, în urma persecuțiilor însă a fost desființat aproape de tot. De când e libertate de credință, a făcut progrese noi. romano-catolici se află 44300, cu 4 episcopi – ortodocși orientali 18000. Mai sunt încă anglicani și protestanți. Căile ferate sunt introduse din 1872.

Ilustrațiile noastre ne înfățișează un preot budist în ornat bisericesc și o japoneză ducându-și copilul în spate.

Grigore Sima al lui Ion

Podul lui Traian și podul Carol I

I.

Șesul Dunării de jos a fost cutreierat de feluri și feluri de popoare încă de prin vremile cele mai îndepărtate. El era poarta prin care s-au vărsat peste Europa popoarele barbare valuri-valuri. Deși state puternice s-au întemeiat în vremuri pe ambele țărmuri ale bătrânului Istru – cum se numea pe atunci partea de jos a Dunării –, marele fluviu a fost totdeauna o stavilă neînvinsă. el a fost meta ce a despărțit popoare. el a fost frontieră între state. Lățimea lui de peste un kilometru n-a lăsat ca să se poată așeza pe ambele lui țărmuri deodată același popor sub același cap. Cauza e lipsa unei legături statornice între ambele maluri, greutatea fără seamă a comunicației cu vase, în o mare parte a anului. A-l subjuga, a arunca peste el trecătoare stabilă, independentă de capriciile timpului, până la Traian, n-a cutezat nimeni să încerce batăr. Așa cum a fost, fără pod, Dunărea, de o parte, era o graniță naturală destul de puternică pentru a face ca cuceririle durabile să fie cu neputință, de altă parte, tot Dunărea nu era destulă piedică spre a scuti ori împiedica invaziile dușmane. Luptele între popoarele ambelor maluri au fost drept aceea mai mult lupte de jaf, fără a putea lega de pământul patriei-mame și o bucată din țara dușmană.

Mulți și-au încercat norocul, însă fără rezultat, și nu bărbați de a doua mână, ci genii de cei mai mari, cu care se mândrește neamul omenesc. La Dunărea de jos s-a țesut o mare partea istoriei universale și vechi și noi, aci s-a decis soarta, în bine ori în rău, a multor neamuri și se va mai decide încă. Rădăcini statornice n-a prins însă decât cine a cutezat și a știut să-și supună sieși pe marele fluviu. E o coincidență demnă de a ne mândri cu ea,. faptul că primul pod la Dunărea de jos l-au ridicat romanii și pe cel de acum strănepoții lor, românii. Al treilea pod, făcut de Constantin cel Mare, a avut un rol mai puțin însemant.

Marele împărat al Perșilor, Darie I, fiul lui Hystaspe, unul din cei mai geniali cuceritori ai timpurilor vechi, când s-a încurcat în război cu sciții, a trecut Dunărea în țara acestora pe un pod de vase la anul 513 a. Chr.; tot astfel Traian, când a făcut întâiul război în contra dacilor, în anul 101 d.Chr.

Darie, deși a pășit în fruntea unei armate de peste 700 mii de ostași, n-a ieșit la nimic, a scăpat abia cu sfărmuri de armată – Traian încă nu se

putea cugeta la o totală zdrobire a dacilor, până nu leagă țara acestora de imperiul lumii prin un pod statornic.

Traian, încă înainte de a ocupa tronul cezarilor Romei, pe când avea comanda legiunilor așezate la frontierele dinspre Germania ale imperiului, a dat dovezi strălucite de marile lui talente strategice și politice. Încă de pe atunci și-a croit mărețul plan de a asigura imperiul prin granițe naturale puternice și ușor de apărat. Rinul, Dunărea, Eufratul, care mărgineau imperiul înspre nord și răsărit nu apărau de ajuns în contra invaziilor barbare. De aceea a frânt pe germani, a transpus granița peste Rin, a ridicat un șir de întărituri legate între șanțuri, drumuri și poduri strategice, de la Ragensburgul de azi până în Transilvania. „Limes romanus" a fost numele șanțului în Germania și în mare parte se poate vedea și în ziua de azi.

Precum Germanii de câte ori îngheța Rinul, așa dacii, de câte ori îngheța Dunărea, treceau și prădau provinciile romane. Înfrânți, germanii și frontiera asigurată din acea parte, au urmat dacii la rând. Poporul tânăr și plin de viață al dacilor a umilit până la pământ pe falnica Romă. De o parte spre a spăla pata de pe numele de roman, de altă parte pentru a pune capăt odată nesiguranței ce domnea la Dunărea de jos. Traian își pune în minte ștergerea din cartea celor vii a unui popor în virtute și de viitor.

După ce Roma prefăcuse Tracia și Moesia în provincii proprii, a ridicat de-a lungul Dunării, pe țărmul drept, întăriri înțesate cu legioane, au tăiat drumuri admirabile și șanțuri între ele, iar pe Dunăre au înființat o flotilă de război, *classis pannonica și classis moesica*. Moesia curpindea între țărmul drept al Dunării din Panonia până la Marea Neagră – Serbia, Bulgaria, Dobrogea de azi – și avea trei drumuri de comunicație cu Dacia pe la *Lederata, Taliatis* și *Egeta*.

Cu ocazia primului război, urzit în primăvara anului 101, trecerea lui Traian pe pământ dacic s-a făcut pe două poduri de vase, trase nu departe unul de altul, în Moesia superioară, unul la Viminacium (azi Custolat), al doilea la Taliatis, câteva ore din sus de Orșova. La capătul dinspre malul drept al Dunării, a ridicat întăritura numită Punicum, de unde se derivă Ipec de azi, numele văii din vecinătate.

Pentru a putea ajunge la „Dacia ocupata", la cucerirea definitivă a Daciei, pentru a scăpa pentru totdeauna de falnica Romă de frica ce le-o insuflase mai pe urmă Decebal cu voinicii săi luptători, Traian, încă cu ocazia primului război, a trebuit să facă toate preparativele pentru așezarea

unui pod stabil. Altcum nu se poate explica terminarea într-un an de zile a unei întreprinderi ca aceea a podului peste Dunăre. Ce e drept, romanii, în ce priveşte grandiozitatea zidirilor, repeziciunea cu care le executau şa zicând ca prin farmec, sunt neîntrecuţi chiar în ziua de azi. Cu toate acestea, ştirea că Traian are de cuget a ridica măreţul pod a pus lumea în uimire şi neîncredere. Aceasta a fost cea mai cutezată întreprindere de acest soi în imperiul întreg. S-a făcut însă, căci întreprinzătorul a fost un geniu.

Traian a fost însuşi un mare arhitect. Afară de aceea s-a folosit de cei mai buni maeştri şi arhitecţi ai timpului său. Abstrăgând de la diferitele poduri de vase întinse peste Rin, Dunăre, Eufrat şi Tigru, tot sub Traian, în parte chiar după planurile şi sub conducerea lui s-au ridicat nenumărate poduri de piatră, în Italia peste Metaurus, Afidus şi mlaştinile pomptinice, în Lusitania peste Tomago, lângă Aquae Flaviae, în Hispania peste Tormes, lângă Salamanca, peste Tajo la Alcatara. Podul cel din urmă există şi azi ca o minune de frumuseţe şi tărie.

Locul podului peste Dunăre şi l-a ales Traian în partea unde se află azi oraşul din regatul României Turnu Severin, reşedinţa judeţului Mehedinţi, pe atunci D o b r o t a e . În partea dreaptă a fluviului se alfa pe vremile acelea oraşul roman Egeta, azi Cladova. Dunărea aci are o lăţime de 1127 m şi o adâncime şi la 30 de m. Nici un alt loc în partea de jos a Dunării nu e aşa de potrivit ca acesta pentru construirea unui pod durabil. Podul era aşezat – afară de cele două capete – pe 20 de picioare la o depărtare de peste 50 m unul de altul. Picioarele podului au fost construite din petre foarte mari şi ciment roman şi căptuşite cu cărămidă mare pătrată. Podul acesta a fost construit după planul inginerului grec Apollodorus din Damasc, în această materie cel mai iscusit om al acelor vremuri, mâna dreaptă a lui Traian, de câte ori era vorba de construcţii grandioase. Structura deasupra a podului a fost de lemn, dovadă despre aceasta sunt găurile regulat dispuse, aflătoare în partea superioară a picioarelor în care au fost cuprinse grinzile. Încă în decursul primului război, Traian trebuie că a făcut dispoziţie spre a se aduna materialul necesar pentru pod din greul, iar de lucru s-au apucat îndată ce s-a încheiat pacea cu Decebal, după întâiul război, aşadar pe la începutul anului 103 d.Chr. Şi lucrarea aceasta uriaşă a fost terminată – precum am zis – în decursul unui an de zile! Asta e sigur, căci există monede comemorative din consulatul al cincilea al lui Traian (104 d.Chr.) în care apriat se face amintire despre podul din chestiune. Asemenea

spune Dio Casius că Traian a trecut cu oștirile sale pentru al doilea război dacic peste podul cel nou, ceea ce a fost în anul 104 d.Chr.

Romanii avea bunul obicei că în vreme de pace întrebuințau legiunile pentru lucrări publice: drumuri, poduri și. a. După terminarea primului război dacic, toate brațele disponibile care nu erau ocupate cu paza teritoriului ocupat de la daci au fost îndreptate la lucrarea podului.

În ianuarie 1858, fiind apele Dunării neobișnuit de mici, s-a văzut insula artificială despre care vorbește Procopiu și Tzetzes, precum și 16 stâlpi. Pe cărămizile aflate e marca legiunii a XIII Gemina, care își avea sediul la Petovium, în Panonia, și număra dimpreună cu cohortele auxiliare la 1000 de oameni. Împrejurarea aceasta adeverește că mai ales legiunea a XIII-a a avut partea leului la ridicarea podului de la Egeta, oraș înfloritor la capătul din dreapta al podului. Aci era nodul unde se întâlneau drumurile din provinciile dunărene, pe aci trecea drumul ce răspundea cu inima imperiului, cu Roma. Podul lui Traian a avut o soartă foarte tristă.

După 20 ani de domnie, Traian moare la anul 117 d.Chr. După el urmează pe tronul cezarilor Hadrian, un om mic de suflet, căruia gloria și numele mare al antecesorului său îi făcea rău, drept aceea a nimicit o mulțime de făptuiri mărețe de ale lui Traian. Între altele a stricat mărețul pod, cea dintâi minune a vremilor acelora. Cu muncă și speze enorme, a depărtat construcția de lemn, rămânând picioarele numai drept mărturie până în ziua de azi despre puterea de creațiune a geniului Romei. Și Hadrian și-a ascuns urâta-i faptă sub pretextul că podul înlesnește trecerea barbarilor în provinciile din dreapta Dunării, iar pentru comunicație e de ajuns un pod de vase.

– De ce să amintească toate lucrurile tot numai numele lui Traian? – își va fi zis.

Chiar Dacia ar fi părăsit-o, dacă ar fi cutezat s-o facă.

Adică și oameni și neoameni se află ei în toate vremile și în toate stările vieții.

II.

Precum podul lui Traian a fost o minune, așa o minune este Podul Carol I de la Cernavodă–Fetești, care leagă Dobrogea cu patria-mamă, cu România. Precum podul lui Traian a fost un eveniment și a avut o înaltă menire, tot astfel Podul Carol I.

De aceea am stăruit asupra acestor două lucrări monumentale. Unul a fost baza operațiunilor unui imperator genial, ce au avut de urmare

apunerea de pe scena istoriei a unui mare și puternic popor a dacilor și plămădirea altuia, iarăși plin de viață, a Românilor; celălalt e o nouă materie de viață pentru urmașii vechilor colonii.

III.

În **„Amicul poporului"** de pe anul 1897 am dat o ilustrație reușită a podului de la Cernavodă–Fetești, descrierea amănunțită am promis-o pentru anul curent. Această descriere, se înțelege, e făcută după colegi din țară și o prezentăm cititorilor precum urmează:

Încă de mult, imediat după încheierea tratatului de la Paris, românii cerură Turcilor să construiască în comun un pod care să unească Giurgiul cu Rusciucul, și mai apoi liniile ferate București–Giurgiu cu Rusciuc–Varna. Atunci Turcii amânară propunerea de azi până mâine, sub diferite pretexte, între care și lipsa de bani, și zădărniciră, fără a refuza în mod categoric, realizarea acestui proiect. Într-același timp compania engleză care a construit calea ferată Cernavodă–Constanța a cerut României în numele Turciei construirea unui pod între Cernavodă și Fetești, dar și România, la rândul său, a refuzat-o, servindu-se de același pretexte. De îndată ce Dobrogea deveni pământ românesc, I.C. Brătianu, pe atunci prim-ministru, puse personalul tehnic al căilor ferate române să facă explorări și măsurători în spațiul dintre Fetești și Cernavodă și, după ce se făcură cercetările, măsurătorile și sondajele necesare, se constată cum că facerea unui pod într-aceea parte era nu numai posibilă, dar chiar preferabilă oricărui alt loc, căci aci Dunărea propriu-zisă e mai îngustă ca oriunde. Aceste prime studii fură făcute în anul 1879, iar în anul 1880 se făcură altele mult mai amănunțite și mai întinse.

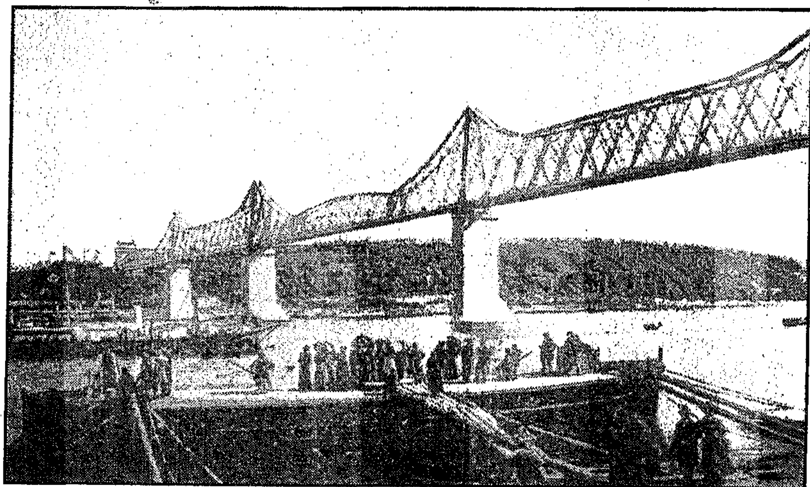
Pe baza acestor studii s-a publicat în anul 1882 un concurs limitat pentru prezentare de ante-proiecte relativ la construcția întregii linii dintre Fetești și Cernavodă, cu toate lucrările de artă ce cuprindea inclusiv podul peste Dunăre. Studiile liniei București–Fetești și Făurei–Fetești fură făcute de serviciul tehnic al căilor ferate române și construcția sa fu începută în anul 1882, și execuția sa fu făcută în regie de către serviciul noilor construcții de căi ferate în decurs de patru ani, astfel că la 5 decembrie 1886 fu inaugurată punerea sa în executare cu o ramificație de la Ciulinița la Călărași și alta de la același punct la Slobozia.

Această linie fu construită în condițiile unei linii de prima clasă și în prevederea unui trafic intențional de cea mai mare importanță.

Într-adevăr acei ce concepură planul acestei linii avură în vedere trei mari idei, și anume: 1. să înlesnească comunicația între Dobrogea și

România în toate anotimpurile, pentru ca noua provincie să nu fie dezlipită în decurs de mai bine de trei luni de patria-mamă; 2. să înlesnească transportul mărfurilor și grânelor române spre Occident, fără întrerupere în tot timpul anului, astfel că comerțul român să nu mai rămână în absolută stagnație cel puțin trei luni pe an iarna; și 3. să stabilească o comunicație directă, permanentă și sigură între Occidentul și Orientul european, între Viena și Constantinopol prin România, pentru ca într-un viitor apropiat să creeze ideala linie teritorială și directă dintre Londra și India prin Europa centrală, România, Marea Neagră, Caucazia, Marea Caspică, Persia, Afganistan și India septentrională, prin care să treacă legendara *Malle des Indes.*

Linia ferată fu săvârșită cu multă înlesnire, căci trecu mai mult prin loc șes, nu întâmpină dificultăți prea mari, nici lucrări de artă prea dificile și prea costisitoare; nu fu tot astfel cu podurile și viaductele care trebuiau să treacă peste Borcea, peste terenul jos și mlăștinos dintre Borcea și Dunăre, care inundă la orice viitură de apă mai mare bălțile din apropiere de Dunăre, și în fine peste Dunăre, al cărui braț principal aci, dacă nu e prea lat, dar este îndestul de adânc, de repede și de capricios. Aci piedicile ce întâmpină geniul civil român fură mult mai numeroase și mai mari, pentru aceea inginerii români nu se încumetară să facă singuri această lucrare uriașă, ci năzuiră la luminile oamenilor de știință din întregul univers și, cum am zis mai sus, guvernul român deschise un concurs pentru studierea și executarea acestor lucrări colosale.

În anul 1883, la termenul fixat pentru concurs, e prezentară opt concurenţi, dar acest concurs rămase fără rezultat, pentru că comisiunea însărcinată cu examinarea proiectelor găsi că acelea nu îndeplineau condiţiile prescrise de program.

Din această cauză s-a decis să se publice un al doilea concurs, de astă-dată pe baza unui caiet de sarcini detaliat, şi într-acelaşi timp la 2 aprilie 1885 se publică legea prin care se încuviinţa construirea acestui pod peste Dunăre şi se acordau guvernului credintele necesare pentru cheltuielile ce vor ocaziona construirea sa. La al doilea concurs, care avu loc în anul 1887, s-au prezentat numai cinci case, şi anume: patru case franceze şi o casă belgiană, dar nici rezultatul acestui concurs nu fu satisfăcător, fiindcă nici unul din proiecte nu îndeplinea dispoziţiile programului şi nu erau bazate pe calcule exacte.

În faţa acestei stări de lucruri, consiliul tehnic român, compus din ingineri capabili şi instruiţi, luă asupra sa greaua şi covârşitoarea sarcină a adresării proiectului liniei Feteşti–Cernavodă şi a podului peste Dunăre, conform progresului ştiinţei şi a condiţiilor practice ce reclama localitatea, şi în anul 1887 înfiinţă un serviciu dependinte de direcţiunea noilor construcţii de căi ferate, pusă sub direcţiunea d-lui inginer Anghel Saligny*, care se însărcină cu dresarea proiectului definitiv şi apoi cu supravegherea execuţiei lucrărilor. Acest inginer de mare valoare începu să facă noi studii pe teren şi să întocmească planul definitiv fără să utilizeze întrucâtva măcar din detaliu planurile prezentate la concurs, mai ales două din ele, care dobândiseră la al doilea concurs premiul al II-lea şi al III-lea, şi care prin aceasta devenise proprietatea statului, astfel că nici o reclamaţie de paternitate sau prioritate nu s-a putut face, căci planul românesc se deosebea complet de cele străine, atât ca concepţie, cât şi ca întocmire. Cu toate aceste, d. Saligny şi domnii săi colaboratori reuşiră ca în decurs de doi ani să facă un plan cu totul original şi mult mai superior, mai practic şi mai durabil ca cele străine.

Studiile primare şi le-a făcut în comuna sa natală, pe cele liceale la Focşani şi pe cele superioare în şcolile de inginerie de la Berlin. Reînturnându-se în ţară la 1 ianuarie 1875, a intrat în serviciul statului

* Dl. Anghel Saligny, creatorul planurilor acestui monument uriaş şi directorul execuţiei lucrărilor construcţiei acestui pod, deşi poartă un nume străin, un nume italian, totuşi e fiu al României, este român prin naştere, prin drepturi şi prin sentimente, s-a născut în anul 1854 în comuna Şerbăneşti, judeţul Tecuci; numele ce poartă nu e un pseudonim împrumutat, ci e al său purtat de la părinţi, care s-au născut şi ei în Moldova din părinţi, se crede, de origine italiană.

în calitate de inginer şi a fost însărcinat cu controlul construirii liniei Ploieşti–Predeal, o lucrare foarte însemnată, pe care dl. Saligny a terminat-o în mod admirabil, afirmându-se ca mare inginer.

La 1882 fu numit director al liniei Adjud–Ocna, care s-a construit sub direcţiunea d-sale. La 1884 a fost numit la direcţia căilor ferate şi a fost însărcinat cu reconstruirea podului de lemn pe linia Mărăşeşti–Buzău; la 1886 a început construirea docurilor din Galaţi şi Brăila, pe care le-a terminat în 1891, şi la 1891 a luat direcţiunea, supravegherea monumentalei opere a podului peste Dunăre, care e exclusiv opera sa, pe care a terminat-o în toamna anului 1895.

Pentru toată această muncă neobosită şi capacitate mai presus de orice comparaţie ţara recunoscătoare l-a recompensat dând uneia dintre gări, aceluia ce vine imediat după pod, numele de: gara Saligny, şi guvernul i-a făcut distinsa onoare chemându-l în capul instituţiei în care s-a distins atât de mult şi numindu-l director general al căilor ferate române.

Acest plan fu gata în cursul anului 1889.

De îndată ce se terminară cu totul noile proiecte, ministrul lucrărilor publice din acel timp, Alex. Lahovari, publică concurs pentru construirea podurilor şi a celorlalte lucrări dintre Feteşti şi cernavodă, şi la 3/15 ianuarie 1880, ziua fixată pentru licitaţia podului peste Dunăre, se prezintă noi concurenţi şi se adjudecă asupra casei franceze Fives Lille, care dădea garanţiile cele mai bune pentru executarea acestei grandioase lucrări. Chiar în cursul acestui an compania adjudecată începu lucrarea construirea picioarelor podurilor, care prezenta lucrarea cea mai dificilă. În ianuarie 1891 s-au adjudecat lucrările podului peste Borcea asupra companiei Gartner, Schneider şi C-nie; şi curând după aceea viaductele fură date d-lor Ozinga şi C-nie (fundaţiile viaductelor); d-lui ingienr Iarca (zidăriile viaductelor Balta şi Dunărea); d-lui Grazovsky (zidăria viaductului Borcea); comp. Cockerill (suprastructura tuturor viaductelor); d-lui Rottemberg şi C-nie (terasamentele şi apărările dintre Feteşti şi viaductul celălalt); Societăţii române de construcţii şi lucrări publice (terasamentele şi lucrările dintre Baltă şi Dunăre), societăţii Vanetta (lucrările de racordare între capătul podului şi linia Cernavodă–Constanţa); d-lor Fotino, Ciricleano şi Pascher şi societăţii Vanetta (aşezarea şi balastrarea liniei) şi societăţii de construcţii (clădirile gărilor şi a cantoanelor).

Toate aceste lucrări s-au săvârşit în curs de aproape cinci, patru şi trei ani şi au costat: 26500000 lei, repartizaţi în modul următor: podul peste

Dunăre 9650000 lei; podul peste Borcea 4200000 lei; viaductele 5700000 lei și terasamentele, apărările și clădirile 7000000 lei.

Distanța dintre Fetești și podul peste Borcea are o lungime de 4 kilometri și se coboară pe o pantă îndestul de repede, care a necesitat în unele locuri săpături până la 12 metri adâncime; podul peste Borcea are o lungime de 420 m cu trei deschideri de câte 140 m și 3 picioare, iar viaductul său are o lungime de 563 m cu 11 deschideri de câte 512 m, așa că lungimea totală a podului e de 9832 m. Podul și viaductul se compune din o suprastructură metalică de oțel așezată pe picioare de zidărie de piatră înalte de 15 m de la suprafața apelor celor mai mari, și de aproape 30 m în apă și în pământ. Legătura dintre podul Borcii și podul Dunării s-a efectuat cu o umplutură de 14 kilometri lungime și între 15 m la Borcea și peste 35 m la Dunăre înălțime, întreruptă la mijloc de Baltă, peste care e aruncat un viaduct de 145520 m cu 32 deschideri.

Podul propriu-zis peste Dunăre are o lungime de 750 m împărțită în 5 deschideri, dintre care una centrală e de 190 m și cele 4 laterale de câte 140 m. Infrastructura podului se compune din cinci picioare și o clee; un picior este zidit pe malul despre Fetești al Dunării, iar celelalte patru în curentul râului. Culeea se află pe malul înalt al Cernavodei și este zidită pe stâncă. Lățimea picioarelor la bază e de 29 m și o grosime de 10-11 m, iar în partea superioară o lățime de 174 m și o grosime de 5 m. Înălțimea lor este de aproape 100 m, dintre care 36 m este afară din apă în nivelul mijlociu al apei. În capătul despre Fetești al podului se află un viaduct de 913320 m, cu 13 deschideri de câte 6085 m lărgime; astfel că întregul pod are o lungime de 1663 m.

În fiecare capăt al podului se află câte o poartă monumentală pe care figurează inscripțiile săpate în piatră și d-aurite: „Podul Regele Carol I. făcut sub Domnia Regelui Carol I. 1890-1895". Aceste poduri au ca ornamentații: cel despre Fetești două mari medalioane de bronz turnate la școala de arte și meserii din București, reprezentând busturile MM.LL. Regele și Regina, care sunt așezate în dreapta și stânga deasupra bolții porții; cel despre Cernavodă are așezat în dreapta și stânga ca stejari: doi dorobanți stând în picioare, de cinci ori mai mari ca un om, și cu arma la picior gata de atac. Aceste statui uriașe sunt turnate în bronz la Paris.

Pe arcada acestei porți la stânga este așezată o placă de marmură neagră, pe care e scris cu litere de aur istoricul podului.

Toate aceste lucrări fură definitiv terminate pe la finele lunii lui august 1895; ele la începutul anului se prevedea a se termina mult mai devreme,

pe la începutul verii, și chiar se fixase o zi din începutul lunii iulie, în care să aibă loc inaugurarea; cu toate acestea toate prevederile fură zădărnicite de revărsarea Dunării din primăvara anului 1895, care îngreună repedea efectuare a lucrărilor; și serbarea inaugurării s-a fixat în cele din urmă pe ziua de 14 septembrie 1895, cu pompa corespunzătoare marelui eveniment.

Au participat MM.LL. Regele și regina, AA.LL.RR. Principele și Principesa României, A.S.R. Principele Leopold de Hohenzollern, A.S. Principele Wilhelm de Hohenzolern, A.S. Principele Bernard și A.S.R. Principesa Charlota de Saxa-Meiningen, A.S. Principesa Feodora, și casa lor civilă și militară, guvernul, corpul diplomatic, autoritățile civile și militare și lume greu pământul, atât din țară, cât și din străinătate.

Documentul comemorativ semnat cu această ocazie sună:

Noi Carol I.

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională,
Rege al României.

În anul mânuirii 1890 am pus piatra fundamentală a podului, menit să împreuneze cele două maluri ale Dunării între Fetești și Cernavodă.

După cinci ani de muncă statornică, Dumnezeu hărăzind țării liniște și îndestulare, astăzi în a. 14-a zi a lui septembrie, din anul mântuirii 1895, și al 30-lea al Domniei Mele, mulțumită râvnei și măiestriei inginerilor români, am trecut pe deasupra valurilor celor două brațe ale Dunării mărețe și am bătut cel din urmă cui care a încheiat și sfârșit aceste falnice lucrări, față fiind M. S. Regina, Altețele Lor Regale Principele și Principesa României, iubitul Meu frate Principele Leopold de Hohenzolern, nepotul meu Alteța Sa Principele ereditar de Hohenzolern, Alteța Sa Principele ereditar de Meiningen și Alteța Sa Regală Principesa ereditară de Saxa-Meiningen, înaltul cler, miniștrii Mei, președinți și membrii birourilor Corpurilor legiuitoare, trimișii puterilor străine acreditați pe lângă Mine, fruntașii oștirii Mele, înalții demnitari ai Statului și corpul tehnic.

De azi înainte nimic nu mai desparte România din stânga Dunării de Dobrogea, pe care, prin vitejia ostașilor noștri, din războiul de la 1877, am împreunat-o din nou cu patria-mamă. Astfel Vom putea da acestei provincii și porturile ei de pe țărmul Mării toată îngrijirea Noastră, spre a lor dezvoltare și propășire.

Mândri, împreună cu Țara întreagă că am ridicat un monument, care face falā neamului românesc și care va fi pururea îndemn puternic pentru urmașii noștri, spre a purcede tot mai departe pe calea muncii, a civilizației și a măririi. Am semnat acest document de veșnică amintire.

Am chibzuit dar că după sfințirea podului, făcută de Î.P.S.S. Arhiepiscopul și Mitropolitul Primat, un exemplar să fie așezat în zidăria de pe malul drept al Dunării, împreună cu copia documentului ce a fost pus în zidăria piciorului de pe țărmul stâng, iar cel de al doilea să se păstreze în arhivele Statului.

La serviciul religios oficiat de Î.P.S.S. Mitropolitul Primat, acesta a zis următoarea rugăciune:

Dumnezeule Atotputernice, Dumnezeul nostru, Tu care ai făcut cerul și pământul cu toată podoaba lor, și pe om l-ai făcut pentru a slăvi punerea minunilor Tale celor cu anevoie de înțeles; Tu care în grele timpuri ai cercetat pe moșii și strămoșii noștri și i-ai dus după voia Ta spre apărarea și ocrotirea de văzuții și nevăzuții vrăjmași ai acestei țări; tu bunule și iubitorule de oameni, Doamne, n-ai trecut cu vederea trufia și necazul lor, ci i-ai învrednicit de cereasca Ta milă, întinzând darul Duhului Tău cel sfânt până și la noi scăpându-ne de asupririle celui rău și de greaua încercare pusă asupra noastră.

Tu Stăpâne mult milostive și îndurate Doamne ocrotind țara aceasta, ai înoit iarăși viața noastră, păstrând multe bunătăți pentru noi, ca în aceste zile să putem lua desăvârșirea prin unsul Tău și alesul națiunii Carol I, Regele României, pe care L-ai îndreptat a stăpâni țara aceasta cu înțelepciunea Ta cea nespusă, prin arma credinței, prin arma dreptății și a iubirii către țară și popor.

Dă, Doamne Dumnezeul nostru, ca Trimisul Tău, Regele nostru iubit, să fie luminat și de aci înainte de către sfântul Tău Duh, după cum a fost luminat și până acum în anii domniei Sale în toate lucrările săvârșite. Podul acesta – minune văzută cu ochii noștri – este coroana bunătății Tale pentru noi, arătată prin ajutorul dat unsul Tău, Regelui nostru, pentru slava și propășirea poporului român.

Ție ne rugăm Dumnezeule Atotputernice și de la Tine cerem păzește și păstrează pe Prea Înaltul și iubitul de Christos, Domnul nostru Carol I, Regele României, și pe soția Sa Doamna și Regina Elisabeta, cu toată Augusta lor familie, întărindu-i spre săvârșirea tuturor faptelor bune și făcându-o pe Ei dreptarul iubirii și leagănul păcii întru Răsărit și Apus, și dă tuturor acelor care vor pomeni numele Tău, trecând peste acest pod, toate bunele fericiri, păzindu-i nevătămați de puterea celui potrivnic.

Că Ție se cuvine toată slava, cinstea și închinăciunea Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin. Serviciul religios terminat, Înalt Prea Sfinția Sa a rostit câteva cuvinte foarte bine simțite; apoi documentul comemorativ a fost zidit în stâlpul de pe malul drept. Maiestățile Lor, Principii și miniștrii dădură pe rând cea din urmă lovitură de ciocan.

La punerea documentului in stâlp, d. T. Maiorescu, președintele consiliului de administrație a căilor ferate, a prezentat M. S. Regelui mistria de zidar, pronunțând următoarele cuvinte:

Cer voie de la Maiestatea Ta să-I înmânez unealta pentru ocrotirea mărturiei despre însemnata serbare de astăzi, și precum acest pod cu numele Maiestății Tale este statornicit deasupra undelor trecătoare ale Dunării, tot astfel statornică să rămână deasupra valurilor vremii râvna și iscusința neamului întru lucrări mărețe și folositoare, după cum Maiestatea Ta, cu atâta iubire și stăruință l-ai povățuit și l-ai dat pildă.

După această ceremonie, Maiestățile Lor și toți invitații s-au îndreptat spre tribune, frumos împodobite cu drapele și verdeață, de unde se desfășura o privire întinsă tot podul și toate lucrările din baltă până la malul Borcei.

De aci au asistat la încercarea de rezistență a podului, făcută cu 15 locomotive dintre cele mai grele, legate între dânsele și frumos împodobite cu drapele și verdeață, și cu un tren cu o iuțeală de 80 kilometri pe oră.

Moment sublim, moment măreț, moment cu anevoie de descris! Deodată se auzi în spațiu un fluierat teribil, un fluierat prelungit, un fluierat de balaur uriaș! era țipătul asurzitor al celor cincisprezece mașini care spintecau spațiul pe uscat cu o iuțeală de vârtej, căruia îi răspunse prin asemenea țipăt formidabil sirenele nenumăratelor bastimente, care se odihneau pe apă în jurul podului, gata să despice în orice moment cu aceeași iuțeală spațiul lichid al râului. La vocea geniurilor pământului răspunse vocea geniurilor apelor! Într-același timp artileria trăgea focuri, muzicile cântau imnul național, și toate vasele aflate în port salutau prin fluierele mașinilor lor; iar o mulțime imensă, venită într-adins din toate unghiurile țării, aclama acest mare eveniment cu urale entuziaste.

Maiestățile Lor, Altețele Lor Regale și Auguștii oaspeți, miniștrii și alți înalți demnitari s-au urcat atunci în trenul regal, care a trecut astfel cel dintâi Dunărea în bubuitul tunurilor și în aclamațiile mulțimii, care se afla pe ambele țărmuri și pe numeroasele vase de pe apă.

O adâncă emoție a pătruns întreaga asistență în acest moment, care a însemant punerea în circulație a podului „Regele Carol I", cel mai măreț din continentul european.

Regele binevoi, în urmă, a felicita pe d. Saligny și pe toți acei care au luat parte la această uriașă lucrare, ordonând de a li se distribui decorațiuni, și dând cu mâna Sa proprie medalia Serviciul credincios contra-măeștrilor și lucrătorilor celor mai distinși.

La ora 4 după amiază, M.S. Regele a trecut în revistă o companie din regimentul Constanța No. 34, așezată în linie de bătaie, cu drapel și muzică.

Apoi a avut loc un banchet, la care au luat parte peste 400 persoane, într-o sală decorată cu mult gust de către direcția căilor ferate.

La acest banchet M.S. Regele a rostit următorul cuvânt:

Întruniți aci, pe țărmurile Dobrogei, de a pururea unită prin sângele vitejilor noștri și din nou făurită printr-un lanț de fier cu românia, serbăm un eveniment așteptat cu nerăbdare de țara întreagă, care va găsi un răsunet mare, departe peste hotarele sale. Săvârșirea podului peste Dunăre, dorit de un sfert de veac de Mine, este astăzi un fapt împlinit, și uriașe se ridică înaintea noastră această falnică operă ca o mărturie vădită a tăriei Regatului.

Geniul omenesc, în care se răsfrâng progresul și avântul puternic al României, a învins toate greutățile, a înlăturat toate piedicile spre a executa această lucrare trainică și nepieritoare, carte trebuie să arate lumii că vrednic este poporul român de frumoasa sa chemare la gurile Dunării și pe pragul Orientului.

Monumentele sunt istoria vie a popoarelor; până astăzi urmele lui Traian nu s-au șters. Cine nu vorbește de podul său de la Severin? Să dea Dumnezeu ca al doilea pod, stabilit după mii de ani pe Dunărea de jos, să trăiască veacuri, spre a povesti generațiilor viitoare, din neam în neam, că numai prin jertfe, lupte și o muncă statornică, Statul român a putut fi întemeiat.

Mândru pot fi dar că sub Domnia Mea s-a conceput și isprăvit, de inginerii noștri, acest măreț pod, care va atrage o însemnată parte a comerțului european pe căile noastre ferate, fiindcă astăzi stăpânim linia cea mai scurtă între mările nordice și țările din Orient.

Aruncăm acum o privire mai departe pe Mare, pe această nemărginită cale de apă, unde se încrucișează nenumăratele drumuri ale mișcării întregii lumi, care răspândesc bogățiile asupra națiunilor. Prin portul de la Constanța, podul peste Dunăre, ne deschide această cale largă, care va spori într-un mod neașteptat relațiile noastre comerciale și va asigura dezvoltarea noastră maritimă.

Steagul României este deja cunoscut în porturile din Europa, în curând va fâlfâi și în țările cele mai depărtate ale Universului, ducând cu dânsul renumele scumpei noastre patrii. Cu inima plină de bucurie exprim această convingere în fața acestei impunătoare adunări, în fața uriașului nostru pod, pe care îl privesc ca cheia de aur a unui viitor strălucit, mulțumind călduros tuturor acelora care au contribuit la marea izbândă ce se sărbătorește astăzi de noi cu atât de adâncă satisfacție. Mulțumesc, de asemenea, pentru cuvântările așa de bine simțite și atât de măgulitoare pentru Mine; mulțumesc corpului tehnic pentru râvna și hărnicia ce a desfășurat în numeroasele locuri publice, săvârșite în cursul celor din urmă ani, și care găsesc cea mai frumoasă a lor încoronare în podul de peste Dunăre.

Fericit Sunt că înalții oaspeți și d-voastre toți sunteți martori la această memorabilă zi, care însemnă o nouă epocă în viața noastră economică și sunt sigur că vă veți uni cu Mine în strigarea de: Să trăiască iubita noastră Românie, al cărui avânt nimeni nu-l mai poate opri în drumul măririi și al propășirii.

Descrierea amănunțită a podului lui Traian a făcut-o însuși creatorul lui, Apollodorus din Damasc. Această descriere a fost apoi împrumutată de istoricii acelor timpuri. Ce mare mulțumire ar cuprinde sufletele noastre, când acele descriere nu ar fi fost nimicite de timpul a toate mistuitor, când am putea vedea cu ochiul minții în toate amănuntele măreției sale această lucrare de uriași, precum o vedem pe aceea a Podului Carol I.

Grigore Sima al lui Ion

Cum am împușcat eu ursul

Nuvelă americană (traducere)

Multe s-au scris despre pățania mea cu ursul, dar toate cele scrise sunt atât de contradictorii, încât mă văd îndemnat a spune însumi întâmplarea, așa după cum într-adevăr a fost. Afară de aceea, o singură dată mi s-a dat ca să împușc un urs, prin urmare nu pot fi bănuit c-aș fi un „laudă-te gură".

Întâlnirea mea cu ursul n-a fost pusă la cale de mai înainte. Eu cel puțin n-am mers la codru ca să dau față cu o dihanie ca el și, presupun, nici el n-a știut c-o să aibă hârjoană cu mine. Am multe temeiuri de-a crede astfel. Adevărul este că noi amândoi – ursul și eu – umblam prin tufiș după zmeură și nenorocirea a făcut să dăm orbiș unul peste altul.

Era prin august. Prin căldura din ziua aceea, mă veți înțelege că n-aveam poftă să întreprind te miri ce năzdrăvănii. Din contră.

S-adunaseră la mine patru muieri cu a mea. Le trăznește lor prin minte c-ar mânca zmeură. Nici una, nici două, nevastă-mea zice: „Bărbățele! Umfl-o cofă și te du de ne adă niște zmeură!". Și numai ce-mi pun în mână o drăguță de cofă cât mai mare. De sine se-nțelege că mi-au bătut capul ca nu cumva să zăbovesc mult, dar nici să nu mă întorc cu cofa numai de jumătate.

N-aveam nici o temere și nici că puteam presupune că doar aș putea păți ceva. Cu toate astea, nu știu cum se face că pușca o iau cu mine. Și nici c-a fost rău. Cofa la mână, pușca de-a umăr, la toată întâmplarea aveam o înfățișare bărbătească. Mai e încă ceva. Câte nu se pot, când merge omul la pădure?! E cu putință să-mi iasă în cale chiar vreun iepure. De altcum n-aș dori să mi se întâmple, cu deosebire, dacă iepurele ar fi fricos din fire și nu s-ar pune cuc dinainte-mi până când îl împușc. Nimeresc arborele la zece pași, dacă e destul de gros, și între mine și el nu e vreo piedică. Un iepure fugător însă – de ce să n-o recunosc? – totdeauna mă lasă în baltă.

Într-una din zile, ce pățesc c-o vrabie? Ea sta pe gard, iar eu la câțiva pași numai, tăvălit în iarbă, dar cu degetul pe clanța de la pușcă. De mare vânător ce sunt, pușca-mi era împiestrițată cu pete de rugină. Vrabia în mintea sa va fi judecat că petele sunt boabe de grâu. Așa a trebuit să fie, căci eu o văd că din ce în ce se tot apropie, și în cele din urmă se vede minune! – se oprește drept în gura țevii. Eu curajos cum m-a lăsat Dumnezeu ca să fiu, îmi iau inima în dinți, închid ochii și trag. Atâta e de tine! – cuget eu. În urmă ce să vezi?! Când îmi deschid ochii, vrabia era iar pe gard și ciripea, desigur că în batjocură!

Ajung la marginea pădurii. În vara premergătoare aci s-a întâmplat un lucru ciudat. O babă c-o fetiță au fost venit să culeagă zmeură. Numai că se pome-

nesc față în față c-o matahală de urs. Fetița o ia la picior, iar baba acolea pe loc înlemnește de frică și țipa de să te ia groaza. Ursul se ciudește și el văzând așa ceva, s-apropie, o amiroasă și-și ia tălpășița. N-a aflat-o destul de fragedă pentru dinții săi. De-aci se vede că urșii sunt tare iscusiți în alegerea bucatelor.

Tocmai era să mă plec jos spre a mă încredința dacă nu cumva e de ajuns zmeura ce-o culesesem. Piei, drace! Aud un foșnet în tufa din fața-mi și țup dinainte-mi un urs mai mare ca toți urșii. Și el umbla după zmeură. E de prisos s-o mai spun că tot curajul m-a părăsit. Asta e ceva foarte firesc, după ce eu nu dorisem să am fericirea de-a vedea fața unei astfel de dihănii. În clipita aceea ursul mă zărește. Avea o căutătură galeșă de tot. Asta nu-mi venea la socoteală. Cred că și altuia tot astfel i-ar fi umblat fiind în pielea mea. toate planurile de mai înainte sunt nimic. Cugeți că n-ai nici o judecată. Cel puțin eu așa mă simțeam în timpul acela.

Ursul se apropie de mine. În vine în minte c-ar fi bine să încerc ceva, să-l fac să aștepte, până când eu mă voi întoarce să-mi iau arma ce-o lăsasem rezemată de trunchiul unui arbore. Cofa-mi era încărcată de zmeură, zmeură aleasă pe sprânceană, de care ursul nu cred să fi mâncat în viața sa. Căci stă, că eu, în ce privește zmeura, sunt mai iscusit decât toții urșii din lume. Pun cofa jos și mă retrag. Și felul retragerii mele i-ar face falã oricărui general. Apucătura mi-a reușit. Ursul s-apropie de cofă. Nedeprins a mânca din vas, răstoarnă cofa și îndoapă în el zmeură, frunză, tot de-a valma. Ursul n-are simț de bunăcuviință.

În astfel de momente, ce grozav se mai încrucișează în ele cugetele în capul omului! Mă cugetam cum o să descriu eu întâmplarea asta într-o carte mare plină cu ilustrațiuni, cum o să-mi fac puzderie de parale din ea și, ajungând cu stare, cum o să plec în Europa. Străbătusem marea – în mintea mea – și tocmai ajung la mal. Deodată ursul, sfârșind zmeura, o ia către mine plin de dușmănie. Eu eram lipit în dosul arborelui și stam cu arma la ochi. Până să sosească ursul arunc o privire peste întreaga mea viață. E curios că în astfel de momente tot răul ce l-ai făcut îți trece pe dinaintea ochilor. Mi-am adus aminte că la croitor nu i-am plătit de un an de zile nici o para măcar, deși în toate zilele îmi venea asupra capului.

Și ursul nu mi-a dat pace ca să judec și să pun la cale toată treaba cu croitorul. Mi-am dat silință să mă cuget la familia mea. Aceasta, nefiind numeroasă, nu mi-a dat multă bătaie de cap. Ce-mi va zice nevasta văzând că zăbovesc atâta? Desigur are să se supere, că pentru prânz zmeura n-o poate întrebuința. Dar ce mă cuget eu la așa ceva?! Prânz! Mai prânzi-voi eu vreodată? Eu voi servi drept prânz pentru mătăhala de urs, că – nu-ncape îndoială – afla-mă-va el bună bucată pentru pântecele său.

Ursul nu era mai departe ca la zece pași. În toată viața mea m-am ținut de vorba: timpul e bani și trebuie întrebuințat cum se cuvine. M-am folosit dar de puținele momente ce-mi mai rămăseseră pentru a mă îngriji de ducerea pe ceea lume. Mă vedeam în mormânt deasupra căruia mi se ridicase o piatră și pe piatră, spre aducere-aminte, era săpat următorul epitaf:

†

Aici odihnește John Warner
pe care l-a mâncat un urs în vârstă de 25 ani!

Pușca-mi era gata spre a-i da drumul. Atunci îmi aduc aminte că epitaful e greșit. Cititorul nu va ști că cine a fost de 25 ani, eu ori ursul. Tocmai era să îndrept greșul, când deodată degetul îmi tremură, atinge clanța și pușca trozneşte. Lucrul cel mai înțelepțesc ce l-am putut face a fost că mi-am luat tălpășița, până nu a se ridica norul cel de fum.

Ursul nu m-a urmărit. De asta mult m-am mirat. Urmarea firească a mirării mele a fost c-am stat locului. Și ursul tot nu mai venea. Mă uit îndărăt. Dihania era culcată jos și nici nu se mișca.

Plec către casă. Deși o pățisem, când am intrat în casă, fața-mi era, ca de obicei, nepăsătoare. Toți se scoală cu gura pe mine.

– Unde-ai lăsat zmeura?

– În pădure.

– Pentru ce n-ai adus-o?

– Pentru că mi-a stat ursul în cale.

– Ce urs?

– Da, ursul pe care l-am împușcat.

– Cum, tu ai împușcat un urs?!

S-au aflat apoi necredincioși care nu vreau să creadă cuvintelor mele. În contra ăstora mă foloseam de cuvintele: „Mergeți și vă încredințați!". S-au dus ș-au adus ursul cu alai. Alții iar mă luau în râs, zicând că ursul e numai pui. Ăstora le răspundeam că nu e vina mea dacă n-a crescut mai mare.

Adică oameni pizmăreți se află ei totdeauna în lume.

Traducere de Slova

Sincere mulțumiri celor ce ne-au sprijinit
în publicarea prezentului volum:

- Norberth FISCH, publicist, München, Germania
- Conf. dr. Silvia PANDELESCU (n. DRAIA), Universitatea București
- Trustul Instalații-Montaj, Cluj
  Dir. Gen. Ec. Traian OARGĂ
- Direcția Silvică Cluj, director general
  ing. Victor CHERECHEȘIU
- Biserica Ortodoxă Română, hram „Sf. Nicolae", păr. prot. onor. Ioan POP
- Protopopiatul Ortodox Român Brad, Hunedoara, păr. prot. Ioan JORZA
- Biblioteca Județeană „I. G. Sbiera" Suceava
- Școala „David Prodan" Cluj,
  director prof. Aurel BUZGĂU
- Școala „Horia" Cluj,
  director prof. Ioan BĂLAN
- Chimist Eugen HANG, Cluj
- Ec. Ioan CĂRĂȘEL, Cluj
- Col. dr. ist. Vasile TUTULA, Cluj
- Ec. Alexandra NAȘ, Cluj
- Biserica Ortodoxă Română „Întâmpinarea Domnului", Cluj, păr. Alexa Chira

Cuprins

